ΕΛΛΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑ

οι τουρκικές προθέσεις και οι ελληνικές αυταπάτες

Χρήστος Βρούστης
Γιώργος Γκοβέσης
Μιχάλης Δούντας
Ξενοφών Κοντιάδης
Σπύρος Κουτρούλης
Χρήστος Λυμπέρης
Μελέτης Μελετόπουλος
Δημήτρης Πουλάκος
Νεοκλής Σαρρής
Συμεών Σολταρίδης
Παύλος Χιδίρογλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

90 Τεύχος • Ειδικό Αφιέρωμα
ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Λ. Θ. ΧΟΥΜΑΝΙΔΗ
Ομοτίμου Καθηγητού του Πανεπιστημίου Πειραιώς

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
Από της Τουρκοκρατίας μέχρι του έτους 1935

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Η «Νέα Κοινωνιολογία» παραδίδει στην δημοσιότητα ειδικό τεύχος αφιερωμένο στο πρόβλημα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, προϊόν εργασίας διακεκριμένων επιστημόνων και προσωπικοτήτων του δημοσίου βίου, αλλά και νέων ανθρώπων, με κοινό παρανομαστή την μέριμνα για την συνολική πορεία του Ελληνισμού και μοναδικές προϋποθέσεις την αλήθεια και την παρρησία.

Κίνητρο για την έκδοση αυτού του τεύχους αποτέλεσε η πεποίθηση της εθνικής ανεπάρκειας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής — από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έως τις μέρες μας — και η διαπίστωση ότι το πρόβλημα μεταξύ των δύο εθνών, πρόβλημα πάγιο και διαχρονικού χαρακτήρα, αντιμετωπίζεται από την ελληνική ηγεσία υπό την επήρεια προκαταλήψεων, παραμορφώσεων και αποπληροφορήσεως, έτσι ώστε ο τουρκικός παράγοντας να εκτιμάται κατά τρόπο εντελώς λανθασμένο.

Σκοπός του αφιερώματος αυτού είναι να δοθεί μία ψύχραιμη, ρεαλιστική και απαλλαγμένη από φαινάκες και φαντασιώσεις επιστημονική αξιολόγηση του τουρκικού παράγοντα, με τόλμη στην άρθρωση της αλήθειας, φαντασία στην αξιοποίησή της και πρωτοτυπία στην παρουσίαση στοιχείων που αγνοούν όχι μόνο πολλοί επαγγελματίες των εξωτερικών υποθέσεων αλλά και οι περισσότεροι Έλληνες· απώτερος στόχος είναι να αρχίσει ένας διάλογος που να οδηγήσει σε μία ριζική αναθεώρηση βασικών δογμάτων της εξωτερικής μας πολιτικής, η οποία σήμερα διακατέχεται από πλέγματα εξωπραγματικού χαρακτήρα.

Ένας από τους πολλούς λόγους της επί λανθασμένων βάσεων αντιμετώπισης του τουρκικού παράγοντα από την ελληνική πλευρά είναι η ταυτόχρονη υποτίμηση και υπερτίμησή του: υποτίμηση της επιθετικότητας και της αρπακτικότητάς του και υπερτίμηση του μεγέθους και των δυνατοτήτων του. Αντίθετα, η Ελλάδα εμφανίζεται να θεωρεί την Τουρκία περίπου διατεθειμένη να συνάψει ειλικρινείς σχέσεις φιλίας μαζί της, αλλά ταυτόχρονα την έχει κατατάξει στην κατηγορία των γιγάντων, που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν παρά μόνο με συνεχείς υποχωρήσεις και ηττοπάθεια.

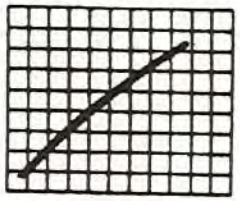
Εμφανής είναι η αναντιστοιχία της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας εν σχέσει με τη συμπεριφορά της γειτονικής χώρας απέναντί μας, συμπεριφορά που απαρτίζεται από ένα πλέγμα υποκριτικών και ασυνεπών διπλωματικών σχέσεων, που ίστανται ως ψευδεπίγραφο εποικοδόμημα επί μιας «υποδομής» που συντίθεται από συνεχείς παραβιάσεις του ελληνικού εναερίου και θαλασσίου χώρου, αμφισβητήσεις της ίδιας της κρατικής μας υπόστασης, ωμές επεμβάσεις στα εσωτερικά μας ζητήματα υπό το πρόσχημα «μειονοτικών προβλημάτων», κυκλοφορία επισήμων τουρκικών εγγράφων όπου η μισή Ελλάδα εμφανίζεται τουρκική και τη δημιουργία παρακτίων «Στρατιών του Αιγαίου», με καθόλου φιλολογικές προθέσεις έναντι των νησιών μας. Αντίθετα, η Ελλάδα τηρεί «άψογον στάσιν», με τη λογική μιας αδυναμίας που η ίδια δημιούργησε, αδυναμίας που εκτείνεται από τις ψυχές ως τα όπλα, από την αμφισβήτηση και συχνά απόρριψη κάθε πατριωτικού αισθήματος — από αμφότερες τις παρατάξεις — έως την αυτοδιαφημιζόμενη ανεπάρκεια του στρατιωτικού μας εξοπλισμού. Κι αυτή η λογική της αυτοδημιούργητης αδυναμίας οδηγεί φυσικά όχι μόνο σε ηττοπάθεια και συνεχή υποχωρητικότητα, που εμπεδώνουν την ώθηση του γείτονα προς Δυσμάς, αλλά και στην αποθράσυνση του τελευταίου.

Χρέος της Επιστήμης και του Πνεύματος εν γένει είναι να απαλλάξει την κοινή γνώμη και τους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής από τις ψευδαισθήσεις, είτε αυτές αφορούν τις τουρκικές προθέσεις, είτε την πραγματική φύση της Τουρκίας, χώρας όπου πιθανώς τα προβλήματα εθνικής συνοχής είναι πολύ πιο σημαντικά απ' όσο εμείς φανταζόμαστε. Χρέος επίσης του πνευματικού κόσμου είναι να επισημάνει όλους εκείνους τους παράγοντες που συντελούν στην ανικανότητα άσκησης μιας αποτελεσματικής πολιτικής έναντι της Τουρκίας, αρχίζοντας από τη σύλληψη του στρατιωτικού δόγματος και την εσωτερική οργάνωση του Στρατού και καταλήγοντας στην τοποθέτηση της εξωτερικής πολιτικής στο επίκεντρο της κομματικής διαμάχης — αλλά, ακόμη βαθύτερα, στην απουσία αξιών, ιδανικών και οράματος στην ελληνική κοινωνία.

Με την πεποίθηση του Δ. Σολωμού ότι «το Έθνος πρέπει να θεωρεί εθνικόν ό,τι είναι αληθές», η «Νέα Κοινωνιολογία» αφιερώνει το ειδικό αυτό τεύχος στα στρατευμένα παιδιά που φρουρούν τις ακριτικές σκοπιές των συνόρων μας, ελπίζοντας ότι κάποτε — έστω και μετά από πολλές γενεές — στον κόσμο θα επικρατήσει η ομόνοια, η φιλία μεταξύ των λαών και η ειρήνη.

Επειδή τα τρένα του αύριο θα τρέχουν πολύ γρήγορα...

το ΕΛΚΕΠΑ
επιμορφώνει - πληροφορεί μελετά και συμβουλεύει σε θέματα:

ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Το σήμερα επιβάλλει την επιμόρφωση, εξειδίκευση στελεχών και την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και προηγμένης τεχνολογίας στις ελληνικές επιχειρήσεις.
Το ΕΛΚΕΠΑ συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας, βοηθά στη μείωση της ανεργίας, προωθεί τη συνεταιριστική οργάνωση, δημιουργεί στελέχη υψηλής ποιότητας, συμβουλεύει και βοηθά τον επιχειρηματία.

...Το ΕΛΚΕΠΑ γεφυρώνει το χτες με το σήμερα και το σήμερα με το αύριο.

ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΜΗΧΑΝΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

ΕΛΚΕΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 28 - 106.82 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 360.04.11 **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:** ΘΕΣ/ΝΙΚΗ - ΠΑΤΡΑ - ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΒΟΛΟΣ - ΚΑΒΑΛΑ - ΓΙΑΝΝΕΝΑ

«... λοιπόν οι κάτοικοι — πληθυσμοί αμιγώς
ελληνικοί — για να 'βρουν έτσι μια κάποια
λύση
στην λες ουρανόπεμπτη — συχνά επερχόμενη —
θεϊκιά κατάρα
ξαναθυμούνται τους παληούς μύθους της Φυλής
προ πάντων — τους συμφέρει — τον μύθο τον
παλιό του Φοίνικα
που από τις στάχτες του ανασταίνεται —
ξαναγεννιέται
ακέριος σαν και πριν».
Νίκος Εγγονόπουλος, Η Βύκανη

«Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των,
γιατί τους διώξαμεν απ' τους ναούς των,
διόλου δεν πέθαναν γι' αυτό οι θεοί.
Ω γη της Ιωνίας, σένα αγαπούν ακόμη,
σένα οι ψυχές των ενθυμούνται ακόμη...
Κ. Καβάφη, Ιωνικόν

Η μυστική βοή τούς έρχεται των πλησιαζόντων
γεγονότων.
Και την προσέχουν ευλαβείς. Ενώ εις την οδόν
έξω, ουδέν ακούουν οι λαοί».
Κ. Καβάφη
Σοφοί δε προσιόντων

«Οι συχνές αναστολές στην πολεμική πράξη
απομακρύνουν πάντα περισσότερο τον πόλεμο
από το απόλυτο και τον προσεγγίζουν πάντα
περισσότερο στον υπολογισμό των
πιθανοτήτων».
Καρλ φον Κλαούζεβιτς,
Περί του πολέμου

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ ΣΤΗΝ «ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

1. Το περιοδικό είναι πνευματικά ελεύθερο, ακηδεμόνευτο και ανεξάρτητο. Κάθε προσπάθεια επηρεασμού του ή εκμετάλλευσής του για κάποιο σκοπό είναι απαράδεκτη.

2. Οι στήλες του περιοδικού είναι ανοικτές σε όλα τα ρεύματα των ιδεών. Ο πλουραλισμός είναι η μόνη «γραμμή» του. Το περιοδικό αυτό αποτελεί ελεύθερο βήμα και δεν έχει επιστημονικές, επιστημολογικές ή άλλες προκαταλήψεις.

3. Κάθε κείμενο είναι δημοσιεύσιμο, εφ' όσον είναι ευπρεπές, επιστημονικό, πρωτότυπο, ενδιαφέρον και γραμμένο σε ορθά ελληνικά. Αποκλείονται τα κείμενα που περιέχουν πολιτικολογίες. Το περιοδικό αυτό είναι έντυπο επιστημονικής σκέψης και όχι πολιτικού σχολιασμού.

4. Τα άρθρα κρίνει επιτροπή διδακτόρων, χωρίς να γνωρίζει το όνομα και την ιδιότητα του συγγραφέα κάθε άρθρου.

5. Τα άρθρα δημοσιεύονται σύμφωνα με επετηρίδα χρονολογίας παραλαβής τους. Τα δημοσιευόμενα άρθρα δεν υφίστανται λογοκρισία, περικοπές ή διορθώσεις νοηματικές ή γλωσσικές.

6. Το EDITORIAL εκφράζει την επίσημη γνώμη της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού. Όλα τα άλλα κείμενα εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς τους.

7. Δημοσιεύεται κάθε ευπρεπής επιστολή που λαμβάνει το περιοδικό.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ 9

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1990

ΤΙΜΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΧ. 1.000

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
Μελέτης Μελετόπουλος
Καλλιγά 5, 152 37 Φιλοθέη, Αθήνα
Τηλ.: 68.12.723 — 68.11.664

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Σπύρος Μακρής
Κερκύρας 127, 113 63 Κυψέλη, Αθήνα
Τηλ.: 88.31.954

ΒΟΗΘΟΣ ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Γιώργος Τριάντης

ΣΥΝΤΑΞΗ
Χρήστος Βρούστης
Ξενοφών Κοντιάδης
Σπύρος Κουτρούλης
Βασίλης Λεμπούκας
Γιάννης Μαθιουδάκης
Ζαχαρίας Παληός
Αλέξανδρος Σιαπκαράς

Διορθώσεις κειμένου: Μάνος Αναγνώστου

Φωτοστοιχειοθεσία-επιμέλεια-φωτογράφιση-μοντάζ
Ν. Μαυρομμάτης & Σια ΕΠΕ, Μάγερ 11, 104 38 Αθήνα
Τηλ.: 52.25.479, 52.21.792, 52.44.555

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΚΑΛΛΙΓΑ 5, 152 37 ΦΙΛΟΘΕΗ, ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

— Από την Διεύθυνση 1
— Κανόνες δεοντολογίας και κριτήρια δημοσίευσης των άρθρων στη «Νέα Κοινωνιολογία» 4
— Σταθμοί στην Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων (1071-1990) 6
— **ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η σημερινή Τουρκία και οι επιδιώξεις της** 13
— *Γιώργος Γκοβέσης:* Η Τουρκία σήμερα 14
— *Δημήτρης Πουλάκος:* Ανατολία και Ατζερμπαϊτζάν 16
— *Νεοκλής Σαρρής:* Ελληνοτουρκικές σχέσεις και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση 31
— *Συμεών Σολταρίδης:* Η εθνικιστική προπαγάνδα στα τουρκικά σχολεία 48
— **ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Συνθήκες και Πραγματικότητες** 53
— Η Συνθήκη της Λωζάννης: Ο Τύπος και η Ουσία 54
— *Ίδας:* Η Συνθήκη της Λωζάννης από το 1923 έως σήμερα 56
— *Μ. Πέλοπας:* Στοιχεία για την παιδεία της ελληνικής μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη σήμερα 70
— *Χρήστος Βρούστης:* Το πρόβλημα της Δυτικής Θράκης 71
— *Παύλος Χιδίρογλου:* Η Δυτική Θράκη υπό το φως της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων με βάση τουρκικά δημοσιεύματα 87
— *Ξενοφών Κοντιάδης:* Ελληνοτουρκικές σχέσεις και Κύπρος 105
— **ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Η ελληνική εξωτερική πολιτική και οι αυταπάτες της** 123
— *Μιχάλης Δούντας:* Η προοπτική των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του Κυπριακού 124
— *Χρήστος Λυμπέρης:* Αποδέσμευση από το δόγμα της ενότητας του στρατηγικού χώρου Ελλάδος-Τουρκίας 130
— *Σπύρος Κουτρούλης:* Η ελληνικότητα ως διαφορά 138
— *Άρδην:* Το ζήτημα του πατριωτισμού 150

Οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται σ' αυτό το τεύχος αντικατοπτρίζουν την πορεία των ελληνοτουρκικών σχέσεων από το 1453 μέχρι σήμερα.

Η Νέα Κοινωνιολογία κυκλοφορεί κάθε τρεις μήνες στα βιβλιοπωλεία και στα περίπτερα — αποστέλλεται κατ' οίκον στους συνδρομητές — Τιμή τεύχους 400 δρχ. — Τιμή συνδρομής: 1.500 δρχ. Ιδρύματα, Οργανισμοί 3.000.

Η Νέα Κοινωνιολογία δέχεται άρθρα, επιστολές κ.λπ. — Οι δημοσιευμένες απόψεις εκφράζουν μόνον τους συγγραφείς τους, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι γι' αυτές — τα ανώνυμα άρθρα και οι μόνιμες στήλες γράφονται από την σύνταξη του περιοδικού και εκφράζουν την γνώμη της — χειρόγραφα δεν επιστρέφονται — Απαγορεύεται η αναδημοσίευση της ύλης ή μέρους της χωρίς την άδεια της διεύθυνσης.

ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ο Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος και ο Μωάμεθ Β΄ ο Πορθητής.

1071: *Μάχη του Μαντζικέρτ και ήττα των Βυζαντινών από τους Σελτζούκους Τούρκους. Ο σουλτάνος των Σελτζούκων Αρπ-Αρσλάν αιχμαλωτίζει τον επικεφαλής των Βυζαντινών δυνάμεων αυτοκράτορα Ρωμανό Δ΄ Διογένη. Αρχή του τέλους της Βυζαντινής κυριαρχίας στη Μικρά Ασία και αρχή του τέλους της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.*

1116: *Ιδρύεται στο Ικόνιο της Μικράς Ασίας το σελτζούκικο σουλτανάτο των ΡΟΥΜ δηλαδή των Ρωμαίων και η επαρχία της Άγκυρας ονομάζεται Γιουνανί, δηλαδή Ελλάδα.*

1176: *Ήττα του Βυζαντινού αυτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνού από τους Σελτζούκους Τούρκους στο Μυριοκέφαλο της Μικράς Ασίας. Η Μικρά Ασία χάνεται οριστικά για το Βυζάντιο.*

1204: *Κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και λεηλασία της από τους σταυροφόρους.*

1231: *Μια τουρκική νομαδική φυλή, οι Καγί, αποτελούμενη από 500 οικογένειες μπαίνει στη Μικρά Ασία και εγκαθίσταται στα σύνορα των Σελτζούκων με το Βυζάντιο. Είναι οι μετέπειτα οσμανλήδες, οι οποίοι θα καταλύσουν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.*

1261: *Απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης από τους Βυζαντινούς.*

1291: *Κατάληψη από τους Οσμανλήδες Τούρκους του Βυζαντινού Οχυρού Μελεγκείου. Αρχή της δημιουργίας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.*

1302: *Μάχη του Βαφείου. Νίκη του Οσμάν Α΄ επί των Βυζαντινών.*

1326: *Οι Οθωμανοί κυριεύουν την Προύσα.*

1329: *Κατάληψη της Νίκαιας από τους Οθωμανούς.*

1337: *Κατάληψη της Νικομήδειας από τους Οθωμανούς.*

1354: *Οι Οθωμανοί Τούρκοι στην Ευρώπη. Κατάληψη της Καλλίπολης από τους Οθωμανούς.*

1402: *Ήττα των Οθωμανών από τον αρχηγό των Μογγόλων Τιμούρ Λαν στην Άγκυρα. Ο σουλτάνος Μπεγιαζίτ Α΄ αιχμαλωτίζεται και πεθαίνει στη φυλακή. Η Κωνσταντινούπολη σώζεται για άλλη μια φορά, αφού προκειμένου να αντιμετωπίσει τον Τιμούρ Λαν ο Μπεγιαζήτ έλυσε τη στενή πολιορκία της Πόλης.*

1422: *Δεύτερη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς με επικεφαλής το Σουλτάνο Μουράτ Β΄. Η άμυνα της Πόλης αποδεικνύεται αποτελεσματική και ο Μουράτ λύνει την πολιορκία.*

1438-39: *Σύνοδος Φεράρας-Φλωρεντίας. Τελευταίες ενωτικές προσπάθειες των Βυζαντινών για εξασφάλιση βοήθειας από τη Δύση ενάντια στους Τούρκους.*

1453: *Την Τρίτη 29 Μαΐου η Κωνσταντινούπολη καταλαμβάνεται από τον Μεχμέτ Β΄, ο οποίος ονομάζεται πορθητής. Ο τελευταίος Βυζαντινός Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Β΄ Παλαιολόγος πέφτει ηρωικά πολεμώντας στα τείχη τους εισβολείς. Μια νέα μαύρη σελίδα ανοίγει στην ιστορία του Ελληνισμού.*

1460: *Καταλύεται από τους Τούρκους το Ελληνικό Δεσποτάτο του Μυστρά.*

1461: *Πτώση της Ελληνικής αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας στον Πόντο. Το τελευταίο προπύργιο του Ελληνισμού καταλαμβάνεται από τους Τούρκους.*

1475: *Κατάληψη της Σάμου από τους Τούρκους.*

1522: *Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν τη Ρόδο.*

1539: *Πολιορκία της Βιέννης από τους Τούρκους — ήττα των τουρκικών στρατευμάτων.*

1566: *Κατάληψη της Χίου από τους Τούρκους.*

1570: *Κήρυξη ενός ιερού συνασπισμού εναντίον των Τούρκων από τον Πάπα Πίο Ε΄.*

1570: *Νίκη του ιερού συνασπισμού επί του τουρκικού στόλου στη ναυμαχία της Ναυπάκτου. Αποδεικνύεται για πρώτη φορά ότι οι Τούρκοι δεν είναι αήττητοι.*

1571: *Κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους.*

1611: *Εξέγερση στη Θεσσαλία και την Ήπειρο με επικεφαλής τον Επίσκοπο Τρίκκης Διονύσιο, τον επονομαζόμενο φιλόσοφο ή σκυλόσοφο. Η εξέγερση καταστέλλεται από τους Τούρκους και ο Διονύσιος βρίσκει μαρτυρικό θάνατο.*

1623-1700: *Πενήντα Πατριάρχες αλληλοδιαδέχονται το θρόνο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.*

1638: *Οι Τούρκοι θανατώνουν τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη.*

1669: *Κατάληψη της Κρήτης από τους Οθωμανούς.*

1683: *Οι Οθωμανοί ηττώνται προ των πυλών της Βιέννης.*

1685: *Οι Βενετοί καταλαμβάνουν την Πελοπόννησο.*

1699: *Συνθήκη του Κάρλοβιτς. Η Πελοπόννησος παραμένει στους Βενετούς.*

1715: *Η Πελοπόννησος καταλαμβάνεται εκ νέου από τους Τούρκους.*

1718: *Συνθήκη του Πασάροβιτς. Η παρακμή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας γίνεται φανερή.*

1768-1774: *Ρωσοτουρκικός πόλεμος που συνοδεύεται με ξεσηκωμό των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων. Είναι τα περίφημα Ορλωφικά.*

1774: *Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή. Οι Έλληνες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας μπαίνουν κάτω από την προστασία του τσάρου.*

1790-1792: *Ο Λάμπρος Κατσώνης πολεμά με τον στόλο του τους Τούρκους στο Αιγαίο.*

1790-1793: *Οι Σουλιώτες εξεγείρονται εναντίον του Αλή Πασά των Ιωαννίνων.*

1798: *Μαρτυρική θανάτωση του Ρήγα Φεραίου από τους Τούρκους στο Βελιγράδι.*

1800-1803: *Νέος πόλεμος του Αλή πασά κατά των Σουλιωτών. Οι Σουλιώτες εγκαταλείπουν το Σούλι.*

1814: *Ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας στην Οδησσό με σκοπό την προετοιμασία του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.*

1820: *Ο Αλή πασάς επαναστατεί εναντίον του σουλτάνου και η Πύλη στέλνει στρατεύματα για να τον εξοντώσει.*

1820: *Προετοιμασία των Ελλήνων για την επανάσταση. Ανάθεση της ηγεσίας της Φιλικής Εταιρείας στον φαναριώτικης καταγωγής αξιωματικό του τσαρικού ρωσικού στρατού Αλέξανδρο Υψηλάντη.*

1821: *Στη Μολδοβλαχία ο Αλέξανδρος Υψηλάντης αρχίζει την Επανάσταση. Η Επανάσταση κηρύσσεται στην Πελοπόννησο, στη Στερεά, στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία, στην Κρήτη και στα νησιά του Αιγαίου. Μαρτυρικός θάνατος του Αθανασίου Διάκου στη μάχη της Αλαμάνας. Αξιόλογες μάχες στο Βαλτέτσι, στο Χάνι της Γραβιάς, στα Βασιλικά. Κατάληψη της Τριπόλεως από τους Έλληνες. Ο Ιερός Λόχος του Υψηλάντη ηττάται στο Δραγατσάνι.*

1822: *Α΄ Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο. Εγκρίνεται προσωρινό πολίτευμα. Οι Τούρκοι καταστρέφουν τη Χίο. Μάχη και καταστροφή, στο χωριό Πέτα, των Ελλήνων. Οι Τούρκοι πολιορκούν το Μεσολόγγι. Οι Έλληνες καταφέρνουν βαρύτατο πλήγμα κατά της στρατιάς του Δράμαλη στα Δερβενάκια και σώζουν την Επανάσταση, ο Κολοκοτρώνης αποδεικνύει για άλλη μια φορά τον ηρωισμό του.*

1823: *Στο Άργος συγκαλείται η Β΄ Εθνοσυνέλευση. Επικρατούν οι πολιτικοί. Τον ίδιο χρόνο ο Βύρωνας αποβιβάζεται στο Μεσολόγγι.*

1824: *Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος δολοφονείται από Έλληνες αντιπάλους του. Οι Τούρκοι καταστρέφουν τα Ψαρά και την Κάσο και δέχονται τη βοήθεια του Μεχμέτ Αλή πασά της Αιγύπτου.*

1825: *Ο Ιμπραήμ αποβιβάζεται στην Πελοπόννησο. Αρχίζει η Β΄ πολιορκία του Μεσολογγίου. Ο Παπαφλέσσας πέφτει ηρωϊκά στο Μανιάκι. Κατάληψη της Τριπόλεως από τον Ιμπραήμ.*

1826: *Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο. Ηρωική έξοδος των πολιορκημένων του Μεσολογγίου. Αρχιστράτηγος της Αν. Στερεάς διορίζεται ο Καραϊσκάκης. Πολιορκία της Ακροπόλεως των Αθηνών από τον Κιουταχή.*

1827: *Γ΄ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα. Ο Καποδίστριας εκλέγεται κυβερνήτης. Ηρωικός θάνατος του Καραϊσκάκη στο Φάληρο. Καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου από το στόλο της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας στο Ναυαρίνο.*

1828: *Άφιξη του Καποδίστρια στην Ελλάδα. Γαλλικό εκστρατευτικό σώμα ξεκαθαρίζει την Πελοπόννησο από τους Τούρκους.*

1828-1829: *Ρωσοτουρκικός πόλεμος.*

1829: *Ειρήνη της Ανδριανούπολης. Για πρώτη φορά αναγνωρίζεται επίσημα διεθνώς αυτοτελής Ελληνική κρατική οντότητα.*

1829: *Πρωτόκολλο που υπογράφεται στο Λονδίνο ορίζει την ίδρυση και την έκταση του ελληνικού κράτους ως τον Αμβρακικό και τον Παγασιτικό. Στο Άργος συγκαλείται η Δ΄ Εθνοσυνέλευση.*

1830: *Πρωτόκολλο του Λονδίνου. Ανεξαρτησία της Ελλάδος.*

1831: *Δολοφονία του Καποδίστρια.*

1832: *Η Εθνοσυνέλευση του Ναυπλίου επικυρώνει την εκλογή του Όθωνα ως βασιλιά της Ελλάδας. Αρχή της απολυταρχικής περιόδου.*

1833: *Ο Όθων αποβιβάζεται στο Ναύπλιο. Ίδρυση της Αυτοκέφαλης Ελληνικής Εκκλησίας.*

1839: *Αρχή των αστικών μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Μια περίοδος ακμής του Ελληνισμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αρχίζει.*

1841: *Εξέγερση κατά των Τούρκων στην Κρήτη.*

1853-1856: *Κριμαϊκός πόλεμος.*

1854-1855: *Εξεγέρσεις Ελλήνων στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία.*

1856: *Χάτι Χουμαγιούν: επιβεβαίωση και επέκταση των αστικών μεταρρυθμίσεων στην Οθωμανική αυτοκρατορία.*

1866: *Επανάσταση στην Κρήτη. Ηρωικό ολοκαύτωμα στο Αρκάδι.*

1876: *Διακήρυξη του πρώτου Οθωμανικού Συντάγματος που καταργείται ύστερα από λίγους μήνες.*

1876-1878: *Νέος Ρωσοτουρκικός πόλεμος. Οι Ρώσοι φτάνουν μέχρι τα προάστια της Κωνσταντινούπολης.*

1878: *Συνέδριο του Βερολίνου. Προσπάθεια της Ρωσίας για δημιουργία μεγάλου Βουλγαρικού κράτους.*

1881: *Η Ελλάδα προσαρτά τη Θεσσαλία και το νομό Άρτης σύμφωνα με απόφαση της συνθήκης του Βερολίνου.*

1897: *Ελληνοτουρκικός πόλεμος που προκαλείται εξαιτίας επανάστασης των Ελλήνων στην Κρήτη λήγει με ήττα των Ελλήνων.*

1904-1910: *Μακεδονικός αγώνας για τη διατήρηση της ελληνικότητας της Μακεδονίας.*

1908: *Νεοτουρκική επανάσταση. Οι νεότουρκοι αξιωματικοί καταλαμβάνουν την εξουσία στην Οθωμανική αυτοκρατορία.*

1912-1913: *Βαλκανικοί πόλεμοι. Η Ελλάδα προσαρτά την Ήπειρο, τη Μακεδονία και τα νησιά του Αιγαίου. Η παρουσία των Τούρκων στην Ευρώπη περιορίζεται στην περιοχή της Ανατολικής Θράκης.*

1914: *Σφαγές των Ελλήνων στη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη από τους Τούρκους.*

1914: *Η Οθωμανική αυτοκρατορία μπαίνει στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας.*

1917: *Είσοδος της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Αγγλίας και της Γαλλίας.*

1918: *Ανακωχή του Μούδρου στις 30 Οκτωβρίου μετά το τέλος του Α΄ παγκόσμιου πολέμου. Η Κωνσταντινούπολη καταλαμβάνεται από τους συμμάχους.*

1919: (2 Μαΐου): *Αποβίβαση του Ελληνικού στρατού στη Σμύρνη.*

1919 (19 Μαΐου): *Ο στρατηγός Μουσταφά Κεμάλ αποβιβάζεται στη Σαμψούντα ως γενικός επιθεωρητής με δικαιοδοσία διοίκησης των ανατολικών επαρχιών.*

1919 (Ιούλιος): *Συνέδριο του Ερζερούμ από τον Κεμάλ όπου διατυπώνονται οι αρχές του τουρκικού εθνικιστικού κινήματος. Ο Κεμάλ και οι άλλοι Τούρκοι εθνικιστές δεν αναγνωρίζουν τη συνθήκη της Λωζάννης και αρχίζουν τον αγώνα ανατροπής της.*

1919 (Σεπτέμβριος): *Συνέδριο στη Σεβάστεια από τον Κεμάλ όπου επιβεβαιώνονται και συγκεκριμενοποιούνται οι αρχές του τουρκικού εθνικιστικού κινήματος· ο αγώνας εναντίον των Ελλήνων στη Μικρά Ασία έχει ήδη αρχίσει.*

1920 (Ιανουάριος): *Νέο τουρκικό κοινοβούλιο στην Κωνσταντινούπολη όπου οι εθνικιστές οπαδοί του Κεμάλ θριαμβεύουν ψηφίζοντας νέο εθνικό σύμφωνο με 6 άρθρα που βασίζονταν στα ανταρτικά ψηφίσματα του Ερζερούμ και της Σεβάστειας. Ο σουλτάνος και οι Άγγλοι διαλύουν τη Βουλή.*

1920 (Απρίλιος): *Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση στην Άγκυρα. Σχηματισμός από τον Μουσταφά Κεμάλ επαναστατικής κυβέρνησης.*

1920 (Αύγουστος): *Συνθήκη των Σεβρών ανάμεσα στις νικήτριες δυνάμεις και την κυβέρνηση του σουλτάνου. Η Ελλάδα παίρνει την Ίμβρο, την Τένεδο, την Ανατολική Θράκη και την περιοχή της Σμύρνης ενώ αναγνωρίζεται το δικαίωμα τής αυτοδιάθεσης στους Έλληνες του Πόντου. Ο Κεμάλ δεν αναγνωρίζει τη συνθήκη αυτή.*

1920 (Νοέμβριος): *Συνθήκη του Αλεξανδροπόλ μεταξύ Κεμάλ και Σοβιετικής Ενώσεως. Λύση του Αρμενικού προβλήματος με διανομή της Αρμενίας ανάμεσα στις δύο χώρες. Συμφωνία για σοβιετική βοήθεια στον Κεμάλ. Εκλογές στην Ελλάδα και πτώση του Ελευθερίου Βενιζέλου.*

1921 (Μάρτιος): *Συμφωνία μεταξύ Κεμάλ και Γαλλίας. Οι Γάλλοι στρατιώτες αποχωρούν από την Κιλικία αφήνοντας όλο το στρατιωτικό τους υλικό στα κεμαλικά στρατεύματα.*

1921 (Μάρτιος): *Απόφαση για προέλαση του ελληνικού στρατού στη γραμμή Εσκί Σεχήρ — Κιουτάχειας — Αφιόν Καραχισάρ.*

1922 (Αύγουστος): *Καταστροφική ήττα των Ελλήνων στη Μικρά Ασία από τον Κεμάλ. Κατάληψη της Σμύρνης και πυρπόλησή της από τους Τούρκους, ενώ σφάζονται πάνω από 300.000 άμαχοι Έλληνες και άλλοι χριστιανοί.*

1922 (Σεπτέμβριος): *Ανακωχή στα Μουδανιά μεταξύ των Αγγλογάλλων και του Κεμάλ, χωρίς τη συμμετοχή της Ελλάδας. Συμφωνείται η αποχώρηση του Ελληνικού στρατού όχι μόνο από τη Μικρά Ασία αλλά και από την Ανατολική Θράκη όπου υπήρχε συμπαγής Ελληνική στρατιωτική δύναμη για την αποτελεσματική υπεράσπισή της. Κατάρρευση του μοναρχικού καθεστώτος του Κωνσταντίνου Α΄ στην Ελλάδα με στρατιωτικό κίνημα. Εκτέλεση των έξι υπευθύνων της Μικρασιατικής Καταστροφής στο Γουδί.*

1923: *Συνθήκη της Λωζάννης. Τα σύνορα της Ελλάδας περιορίζονται στον Έβρο, ενώ ορίζεται υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Εξαιρούνται μόνο οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης που παραμένουν για να έχει πλήρωμα το Οικουμενικό Πατριαρχείο, καθώς και οι Έλληνες των αυτονόμων νήσων Ίμβρου και Τενέδου και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης, ως αντίβαρο στους Έλληνες της Τουρκίας.*

1930: *Υπογράφεται Ελληνοτουρκική συνθήκη φιλίας μεταξύ Βενιζέλου και Ινονού.*

1942: *Η τουρκική κυβέρνηση επιβάλλει ειδικό φόρο περιουσίας στους Έλληνες της Τουρκίας, το περίφημο βαρλίκ βεργκισί. Πολλοί καταστρέφονται οικονομικά και 15.000 οδηγούνται σε τάγματα εργασίας στα βάθη της Ανατολής.*

1955 *(νύχτα 6ης Σεπτεμβρίου): Πογκρόμ κατά των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης με 6 νεκρούς, 400 βιασμούς, 83 εκκλησίες κατεστραμμένες, 4348 καταστήματα, 21 εργοστάσια, 11 κλινικές, 2 νεκροταφεία, 12 ξενοδοχεία, 1004 σπίτια, 5 συλλόγους, 26 σχολεία, 27 φαρμακεία, και 18 φούρνους. Ο Ελληνικός πληθυσμός της Κωνσταντινούπολης από 250.000 γίνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα 3.000. Ο Αμερικανός υπουργός εξωτερικών Ντάλλες με δήλωσή του βάζει στην ίδια θέση θύτες και θύματα, σφαγείς και σφαγιαστές.*

1960: *Συνθήκη του Λονδίνου. Η Τουρκία εγγυήτρια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επάνοδος του Οσμανικού συστήματος των Εθνικών Κοινοτήτων με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Το πρώτο βήμα για τη διχοτόμηση του νησιού έχει γίνει.*

1964: *Με αφορμή την κρίση της Κύπρου η Τουρκία απελαύνει 30.000 Έλληνες υπηκόους της Κωνσταντινούπολης και δεσμεύει τις τεράστιες περιουσίες τους.*

1964: *Η Τουρκική κυβέρνηση κλείνει το τυπογραφείο του Πατριαρχείου.*

1967: *Αποχωρεί η Ελληνική μεραρχία από την Κύπρο.*

1972: *Η τουρκική κυβέρνηση κλείνει την παγκοσμίου φήμης Ιερά Θεολογική Σχολή Χάλκης.*

1974 (Άνοιξη): *Κρίση στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις με αφορμή διεκδικήσεις στο Αιγαίο.*

1974 (Ιούλιος): *Εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο και παράνομη κατοχή του 40% του νησιού. Μεταφορά 2.500 Ελλήνων αιχμαλώτων στη Μικρά Α-*

σία όπου κρατούνται μέχρι σήμερα ως μέσο ψυχολογικού πολέμου. Λεηλασίες, βιασμοί, δολοφονίες και καταστροφές συνοδεύουν τις επιχειρήσεις «Αττίλας Ι» και «Αττίλας ΙΙ».

1975: Έξοδος του «Χόρα» στο Αιγαίο. Ελληνοτουρκική κρίση.

1977: Συνάντηση Κ. Καραμανλή — Μ. Ετσεβίτ στο Μοντραί της Ελβετίας.

1983: Ανακήρυξη του ψευδοκράτους του Ντενκτάς στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου. Η μόνη χώρα που το αναγνωρίζει είναι η Τουρκία.

1987: Κρίση στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις με αφορμή την αμφισβήτηση της ελληνικότητας του Αιγαίου από την Τουρκία. — Μερική επιστράτευση και επιφυλακή του ελληνικού στρατού.

1988: Μορατόριουμ των ελληνοτουρκικών σχέσεων ύστερα από τη συνάντηση των πρωθυπουργών των δύο χωρών στο Νταβός της Ελβετίας.

1990: Ένταση των σχέσεων των δύο χωρών με αφορμή τη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης. Επέμβαση των Τούρκων στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματείας, 10η έκδ., τόμοι 7, σελ. 3820.
Ποιητική : τόμοι 3, σελίδες 1746. Ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα ὡς τὶς μέρες μας, ἀνθολογημένη ὅλη ἡ λόγια καὶ δημοτικὴ μας ποίηση, μαζὶ μὲ παροιμίες καὶ ρεμπέτικα.
Διηγήματος: τόμοι 4, σελίδες 2074. Διηγήματα 137, διηγηματογράφων 97, τὰ ἄριστα ἑνὸς αἰῶνα Διηγηματογραφίας, ὡς τὶς μέρες μας.
Ἡ πιὸ ἀντικειμενικὴ κάτοψη τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τέλεια ἀνεπηρέαστη ἀπὸ ἰδέες, πολιτικὲς θέσεις καὶ παρατάξεις.

Ὁ τόμος : δρχ 4000 στὰ βιβλιοπωλεῖα. 3500 ταχυδρομικῶς ἢ ἀπὸ Μηθύμνης 43 (πλατεῖα Ἀμερικῆς) διὰ χειρός. Ταχυδρομικὲς ἐπιταγές : Κυρίαν Βίαν Π. Ἀποστολίδη, Μηθύμνης 43, Ἀθῆναι 11252. Τηλέφωνα : 8646977 καὶ 8676053. Ὅλοι οἱ τόμοι λινόδετοι, στάνταρ. Στέλνονται κ' ἐπὶ ταχυδρομικῇ ἀντικαταβολῇ.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΝΤΥΠΑ ΡΕΝΟΥ ΗΡΑΚΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΑΝΘΥΛΗ. Μυθιστόρημα. Δρχ 600/500.
ΑΞΟΝΕΣ. 28 διηγήματα. Δρχ 600/500.
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΡΑ. 20 διηγήματα. Δρχ 600/500.
Η ΑΛΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Μυθιστορία σὲ διηγήματα. Δρχ 600/500.
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΟΤΙΕΣ ΑΚΤΕΣ. 11 διηγήματα. Δρχ 600/500.
ΚΑΠΕ. 54 πεζὰ καὶ ποιητικά. Δρχ. 600/500.
ΚΑΜΜΕΝΑ ΦΡΕΝΑ. Διηγήματα καὶ ἄλλα. Δρχ 600/500.
ΚΑΤΗΓΟΡΩ. Γενικὴ κριτική. Δρχ 1000/800.
ΚΑΕΙΔΙΑ. Ἕξη μονογραφίες : Κρόμβελ, Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, Κάφκα, Μπέρναρ Σώ, Ὀππενχάιμερ, Πάστερνακ. Δρχ 600/500.
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΟΥ. Γενικὴ κριτική. Δρχ 600/500.
Ο Λ. Νουβέλλα τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου, μὲ πραγματικὰ στοιχεῖα, τοῦ κύκλου τῆς «Πυραμίδας 67». Δρχ 400/300.
Ο ΓΡΑΣΑΔΟΡΟΣ καὶ ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΜΑΧ ΤΟΡ. Νουβέλλα καὶ ἀντιμυθιστόρημα. Δρχ 600/500.
ΟΙ ΕΞΑΓΓΕΛΟΙ, 20 πεζὰ καὶ ποιητικά. 600/500.
ΟΙ ΕΡΙΝΥΕΣ. 3 διηγήματα. Δρχ 400/300.
ΠΥΡΑΜΙΔΑ 67. Προσωπικὴ μαρτυρία τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου '47-'49. (Ἡ μοναδικὴ ἀντικειμενικὴ μαρτυρία τοῦ Ἐμφυλίου) Δρχ 1000/800.
ΣΤΗ ΓΕΜΙΣΗ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ. 23 διηγήματα. Δρχ 600/500.
ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ. Τόμος β', Γενικὴ κριτική. Δρχ. 1500/1000.
ΤΕΤΡΑΜΗΝΑ (τεύχη 1-18, σελ.1284), ὅπου ὁ Ρένος ἔχει δημοσιεύσει ὅλα τὰ κείμενά του, ἀπ' τὸ '74 ὡς τὸ '79. Δρχ 4000/3000.

ΒΙΒΛΙΑ ΗΡΑΚΛΗ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΟ ΑΛΑΟ ΣΤΗΝ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ. Ἀνθολογικὴ σύνθεση. Δρχ 1000/800.
ΕΝΑΡΙΘΜΑ (καὶ ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΑ καὶ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ). Σκέψεις καὶ ἀποφθέγματα. Δρχ 600/500.

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ

I. G. DROYSEN — Ρ-Η-Σ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ : *Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.* 2 παχύδετοι τόμοι, 864 σελίδες. Δρχ 8000/7200.
ΣΤΑΝΤΗ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ : *Ἀστακτί.* 22 ποιήματα. Ἀθ. '85. Δρχ 100.
ΦΑΙΔΡΟΥ ΜΠΑΡΔΑ : *Ἅπαντα.* (Πεζά, ποιήματα, δοκίμια-μελέτες-κριτικές, 1945-1975.) Γενικὴ ἐπιμέλεια καὶ *Εἰσαγωγὴ στὸν κόσμο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Φαίδρου Μπαρλᾶ*, ἀπὸ τὸν Ρένο Ἀποστολίδη. Ἀθ. '80. Δρχ : 1000.
Κ. Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ : *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας*, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Σελ. 300. Χρυσόδετο, δρχ 1200/1000.

Στὶς δεύτερες τιμὲς ἀγοράζετε, ἂν στείλετε ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴν κυρία Βία Π. Ἀποστολίδη, Μηθύμνης 43 (ἔκτος δρόμος), πλατεῖα Ἀμερικῆς, Ἀθῆναι 11252, τηλ. 8646977, 8676053. Τὰ βιβλία στέλνονται πάντα ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσπραξη τῆς ἐπιταγῆς ἢ ἐπὶ ταχυδρομικῇ ἀντικαταβολῇ.

ΡΕΝΟΥ ΗΡΑΚΛΗ & ΣΤΑΝΤΗ
Α Π Ο Σ Τ Ο Λ Ι Δ Η

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
Πλήρες Corpus. Τόμοι 7. Σελίδες: 3820.

Τὸ καλύτερο δῶρο σὲ φίλους πού διαβάζουν. Χαρίστε τὸ πιὸ νεοελληνικὸ πνευματικὸ ἔργο, πού θὰ μείνῃ καὶ θὰ μορφώσῃ πολλὲς νεοελληνικὲς γενιές.

Ποιητική

Τόμοι 3, σελίδες 1746. Ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα, ὡς τὶς μέρες μας, ἀνθολογημένη ὅλη ἡ λόγια καὶ δημοτικὴ ποίηση τριῶν αἰώνων.

Διηγήματος

Τόμοι 4, σελίδες 2074. Διηγήματα 137, διηγηματογράφων 97, τὰ ἄριστα ἑνὸς αἰῶνα Διηγηματογραφίας μας, ὡς τὶς μέρες μας.

Εἶναι ἡ πιὸ ἀντικειμενικὴ κάτοψη τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ἐντελῶς ἀνεπηρέαστη ἀπὸ ἰδέες, φανατισμούς, καὶ πολιτικὲς θέσεις ἢ παρατάξεις.

Ὁ τόμος: δρχ 4000 στὰ βιβλιοπωλεῖα, 3500 ταχυδρομικῶς, καὶ ἀπὸ Μηθύμνης 43 (πλατεῖα Ἀμερικῆς) διὰ χειρός. Ταχυδρομικὲς ἐπιταγές: Κυρίαν Βίαν Π. Ἀποστολίδη, Μηθύμνης 43, Ἀθῆναι 11252. Τηλέφωνα: 8646977 καὶ 8676053. Τὰ βιβλία στέλνονται πάντα ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσπραξη σχετικῆς ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ ἐπὶ ταχυδρομικῇ ἀντικαταβολῇ.

JOHANN GUSTAV DROYSEN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ, ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΣΧΟΛΙΑ :
ΡΕΝΟΣ ΗΡΑΚΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

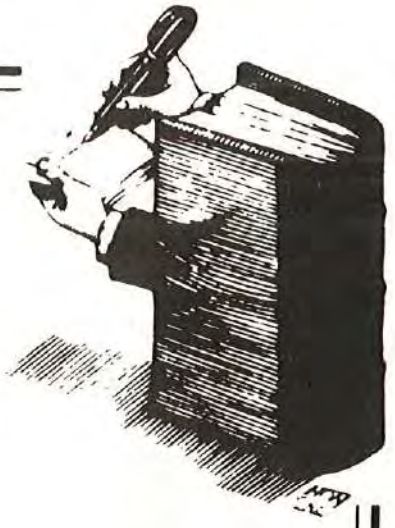
Συμπληρωμένη κ' ἐνημερωμένη ὑποσημειωματικὰ μὲ τὰ ἐγκυρότερα πορίσματα ὅλων τῶν νεώτερων ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν, φιλολογικῶν ἐρευνῶν,

ΑΠΟ ΤΟΥΣ :
ΗΡΚΟ ΚΑΙ ΣΤΑΝΤΗ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

2 τόμοι, 864 σελίδες, 1475 ὑποσημειώσεις, 4 σχεδιαγράμματα, τρεῖς ἐγχρωμοι δορυφορικοὶ χάρτες, 6 γενεαλογικὰ δέντρα, πολυτελὴς ἔκδοση, λινὴ βιβλιοδεσία, δερμάτινοι τίτλοι. Ἀπαραίτητο μορφωτικὸ βοήθημα γιὰ κάθε ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη - γενικὴ ἱστορικὴ ἢ καὶ εἰδικώτερα φιλολογική.

ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ : Δρχ 8000. ΑΠΟ ΜΗΘΥΜΝΗΣ 43, τ τ 112 52, ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΕΠΙΤΑΓΗ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΒΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ : ΔΡΧ 7200.

ΔΙΑΒΑΖΩ

Κάθε τεύχος κι αφιέρωμα

κυκλοφορεί κάθε δεύτερη Τετάρτη

Α. Μεταξά 26

10681 – Αθήνα

Τηλ.: 36.40.488 – 36.40.487

Μέρος πρώτο

Ο Αττίλας ποδοπατεί την ειρήνη στην Κύπρο (Σύνθεση Jean-Jacques Karatchian).

Η σημερινή Τουρκία και οι επιδιώξεις της

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

του *Γιώργου Χρ. Γκοβέση*
Κοινωνιολόγου

Η Τουρκία σήμερα μπορεί να χαρακτηριστεί ως η χώρα των μεγάλων αντιθέσεων, η χώρα όπου το καινούργιο συμβιώνει πλάι στο παλιό, η μεγάλη φτώχεια πλάι στον φανταχτερό πλούτο, η καθυστέρηση δίπλα στην πρόοδο, η Ευρώπη πλάι στην Ασία, η δημοκρατία δίπλα στη δικτατορία. Κυρίαρχη είναι παντού η μορφή του Κεμάλ Ατατούρκ, του γενάρχη όπως τον ονομάζουνε των Τούρκων, ο οποίος δημιούργησε τη σημερινή Τουρκία προσπαθώντας να την εκδυτικοποιήσει.

Τουρκία, μια χώρα που ο πληθυσμός της πλησιάζει τα 60.000.000 και συνεχίζει να αυξάνεται με ρυθμό ιλιγγιώδη, ένας λαός όμως που στη συντριπτική του πλειοψηφία ζει στα όρια της εξαθλίωσης.

Πριν δυο χρόνια ακούγαμε ακόμη για το τουρκικό οικονομικό θαύμα, που όμως αποδείχτηκε ότι μόνο θαύμα δεν ήταν. Έτσι σήμερα η τουρκική οικονομία αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα με έναν πληθωρισμό που πλησιάζει το 80% και που κύριο αίτιό του είναι ο συνεχής εξωτερικός δανεισμός. Οι πληρωμές του εσωτερικού και εξωτερικού χρέους της Τουρκίας ξεπερνούν το 10% του εθνικού εισοδήματος και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι ΗΠΑ πιέζουν την τουρκική κυβέρνηση να περιστείλει τον εξωτερικό δανεισμό.

Η παθογένεια της τουρκικής οικονομίας δεν οφείλεται στην ιδιωτική κατανάλωση αλλά στη δημόσια η οποία απορροφά το 30% του εθνικού εισοδήματος.

Στην Τουρκία συμβαίνει το ίδιο πράγμα που συμβαίνει και στην Ελλάδα: η χώρα δανείζεται για να πληρώσει μέρος παλαιοτέρων δανείων και να καλύψει τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα.

Η τεράστια αύξηση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων τα τελευταία είκοσι χρόνια δημιούργησε μια νέα σειρά προβλημάτων στην όχι ανθηρή οικονομία της γειτονικής μας χώρας, ένα από τα οποία είναι και το στεγαστικό. Έτσι στα μεγάλα αστικά κέντρα της Τουρκίας χτίστηκαν ολόκληρες πολιτείες με προχειροφτιαγμένα παραπήγματα που θυμίζουν έντονα τις τενεκεδουπόλεις των χωρών της Λατινικής Αμερικής. Τα παραπήγματα αυτά ονομάζονται γκετσέ κοντού, που επί λέξη σημαίνει χτισμένο τη νύχτα (συνήθως σε μια μόνο νύχτα) και στα περισσότερα δεν παρέχεται ούτε νερό ούτε ηλεκτρικό ρεύμα και η ζωή σ' αυτά είναι άθλια.

Εκτός όμως από την οικονομική κρίση και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού της, η Τουρκία σήμερα έχει να αντιμετωπίσει και την αναβίωση του Ισλαμισμού που αποτελεί εμπόδιο για τα ευρωπαϊκά σχέδια των κυβερνώντων και όλων σχεδόν των υπόλοιπων πολιτικών.

Πιο συγκεκριμένα ύστερα από μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της τουρκικής κοινωνίας που ξεκίνησε τα μέσα του περασμένου αιώνα και συνεχίστηκε μέχρι τις μέρες μας, η Τουρκία σήμερα βρίσκεται μπροστά στο πρόβλημα της αναβίωσης του Ισλαμισμού που συντελείται σ' αυτή τη χώρα.

Ο εκσυγχρονισμός που συνδέθηκε με τον εκδυτικισμό και που αναδείχθηκε σε θεμελιώδη αρχή της τουρκικής κοινωνίας από τον Κεμάλ, οδήγησε στη δημιουργία ενός στρώματος μορφωμένων προοδευτικών πολιτών, κυρίως στην Κωνσταντινούπολη, ενώ άφησε ανέγγιχτο το μεγαλύτερο ποσοστό του τουρκικού πληθυσμού, ο οποίος εξακολούθησε να σκέφτεται επηρεαζόμενος από τις οσμανικές δομές και μορφές σκέψης.

Καταργώντας το φέσι ο Κεμάλ δεν άλλαξε και το κεφάλι, το μυαλό, του τουρκικού λαού αλλά αντίθετα η δυτικοποίηση υπήρξε επιφανειακή.

Η αναβίωση του Ισλαμισμού τα τελευταία χρόνια, με την επανεισαγωγή των θρησκευτικών ως υποχρεωτικού μαθήματος στα τουρκικά σχολεία, επιβεβαιώνει του λόγου το αληθές.

Εξήντα χρόνια μετά την κατάργησή του επανήλθε το ισλαμικό τσαντόρ στις τουρκάλες φοιτήτριες και τα ισλαμικά τσεμπέρια που είχαν δεκαετίες να φανούν, ξανάκαναν την εμφάνισή τους στους δρόμους των μεγάλων πόλεων της χώρας. Τα δερβίσικα τάγματα τα οποία ο Κεμάλ προσπάθησε να καταργήσει θέτοντάς τα εκτός νόμου, γνωρίζουν μεγάλη άνθιση τα τελευταία χρόνια έχοντας ως μέλη τους πολλούς επώνυμους Τούρκους.

Το πανηγύρι των Μεβλεβί Δερβίσηδων, που γίνεται κάθε χρόνο στο Ικόνιο, έχει αποκτήσει ξανά την παλιά του αίγλη, παίρνοντας ταυτόχρονα και τη μορφή τουριστικού αξιοθέατου.

Ο Ισλαμισμός φαίνεται να είναι βαθειά ριζωμένος στη συνείδηση του τουρκικού λαού, και το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς συμβιβάζεται ο Ισλαμισμός με το δυτικό προσανατολισμό της επίσημης Τουρκίας. Πώς συμβιβάζεται η αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ με τη συμμετοχή σε Δερβίσικα τάγματα που θυμίζουν έντονα μεσαίωνα;

Μήπως ο Ισλαμισμός είναι όργανο αποπροσανατολισμού του τουρκικού λαού από τα υπαρκτά προβλήματά του και τη φτώχεια του;

Μήπως η αναβίωση του Ισλαμισμού εξυπηρετεί τους στόχους της οσμανικής καταγωγής στρατογραφειοκρατίας που εδρεύει στην Άγκυρα;

Σε μια εποχή που οι επιτυχίες στην Κύπρο δεν έχουν πια αντίκρυσμα στην κοινή γνώμη της Τουρκίας.

Μουσταφά Κεμάλ, ο ιδρυτής της νεώτερης Τουρκίας.

Σε μια εποχή που η είσοδος στην ΕΟΚ δεν φαίνεται να συγκινεί τις μεγάλες μάζες της γειτονικής χώρας.

Σε μια τέτοια εποχή η αναβίωση του Ισλαμισμού χρησιμεύει στους κρατούντες της Τουρκίας για να ελέγχουν το φτωχό λαό και να τον εκτονώνουν δίχως κανένα γι' αυτούς κόστος.

Μόνο που οι στρατογραφειοκράτες της Άγκυρας πρέπει να γνωρίζουν ότι ο Ισλαμισμός μπορεί να γίνει μπούμεραγκ γι' αυτούς αν χάσουν τον έλεγχο της κατάστασης. Το παράδειγμα της γειτονικής Περσίας ας διδάξει τους Τούρκους ηγέτες.

Εκτός από το οικονομικό πρόβλημα και την αναβίωση του Ισλαμισμού η σημερινή Τουρκία αντιμετωπίζει και το ενοχλητικό γι' αυτήν αντάρτικο των Κούρδων στις ανατολικές της επαρχίες, οι οποίοι, αν και μουσουλμάνοι, δεν ταυτίζονται εθνολογικά με τους υπόλοιπους κατοίκους της χώρας, ενώ οι Τούρκοι αρμόδιοι αποδίδουν την κατάσταση αυτή στην οικονομική καθυστέρηση και στις μεσαιωνικές κοινωνικές δομές που επικρατούν στις περιοχές αυτές.

Άλλα σημαντικά εθνικά μειονοτικά προβλήματα δεν αντιμετωπίζει η Τουρκία αφού οι λιγοστοί Έλληνες, Αρμένιοι, χριστιανοί Άραβες και Ασσύριοι, που απέμειναν δεν δημιουργούν κανένα πρόβλημα ούτε επίσης και οι Εβραίοι των μεγάλων αστικών κέντρων.

Ωστόσο σημαντικό πρόβλημα αποτελεί για τη γειτονική χώρα η ύπαρξη της θρησκευτικής μουσουλμανικής μειονότητας των Αλεβί, οι οποίοι είναι Σιίτες και αποτελούν στόχο των φανατικών Σουνιτών, οι οποίοι όποτε βρίσκουν ευκαιρία τους... σφάζουν.

Η παιδεία σήμερα στην Τουρκία και ιδιαίτερα η πανεπιστημιακή βρίσκεται σε άνθιση και τα τουρκικά πανεπιστήμια θεωρούνται από πολλούς Ευρωπαίους και Αμερικάνους (και όχι άδικα) σαν τα καλύτερα των Βαλκανίων.

Ο εκδημοκρατισμός της πολιτικής ζωής της χώρας, ο οποίος γίνεται αργά αλλά σταθερά, όπως αποδεικνύει η πρόσφατη νομιμοποίηση του Ενωμένου Κομμουνιστικού Κόμματος Τουρκίας, αναμένεται να οδηγήσει σε μια παρά πέρα βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας.

Τουρκία 1990, μια χώρα με ισλαμικό παρελθόν και ευρωπαίους στόχους, μια χώρα που οι φτωχοί μέρα με τη μέρα γίνονται φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι. Μια χώρα που τα βάζει με τους γείτονές της και ιδιαίτερα με την Ελλάδα, θέλοντας να παίξει το ρόλο της κυρίαρχης δύναμης στην περιοχή μη μπορώντας να απαλλαγεί από το φάντασμα της οσμανικής αυτοκρατορίας και της Μεγάλης Τουρκίας.

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
το περιοδικό της αδέσμευτης σκέψης

ΑΝΑΤΟΛΙΑ ΚΑΙ ΑΖΕΡΜΠΑ·Ι·ΤΖΑΝ
Το μυστικό της Γνώσης των πιστών της Αλήθειας

«Η Νάφθα είναι το Αθάνατο Νερό»
(Εθνικός ύμνος της Δημοκρατίας του Αλαμπάντ)

του *Δημήτρη Πουλάκου*
κοινωνιολόγου

Στο πρόβλημα των ελληνοτουρκικών σχέσεων πρέπει να προσέξει κανείς ορισμένες πλευρές που δεν έχουν, μέχρι σήμερα αρκετά υπογραμμισθεί. Οι δύο χώρες διατρέχουν ταυτόχρονα μια κρίση εθνικής ταυτότητας που παρουσιάζει διαφορές και ομοιότητες. Ένα τμήμα του ελληνικού πληθυσμού έζησε στην Τουρκία και, παρά τις δυσάρεστες αναμνήσεις του, διατηρεί ένα αίσθημα νοσταλγίας για τις πατρίδες που έχασε και τον ιδιαίτερο τρόπο της ζωής του εκεί. Και ένα τμήμα του σημερινού πληθυσμού της Ανατολίας, ή έχει μια ισλαμική ταυτότητα, που επικρατεί ή διατηρεί μια χαρακτηριστικά τουρκική εθνική συνείδηση, που επικαλύπτει την θρησκευτική του προσωπικότητα.

Ένα μέρος των κατοίκων είναι πρώτα Τούρκοι και έπειτα μουσουλμάνοι και ένα άλλο πρώτα μουσουλμάνοι και έπειτα Τούρκοι. Οι κρίσεις στις δύο χώρες δεν ταυτίζονται, είναι όμως αξιοσημείωτο ότι οι διαφορές δημιουργούν στην κάθε μία, τομές σε δύο διαφορετικές πολιτικές κατηγορίες και ότι η διαλεκτική λειτουργία του διχασμού αυτού παρουσιάζει ορισμένες αναλογίες, αν και κινείται σε διαφορετικά πολιτιστικά επίπεδα.

Δεν είναι περίεργο ότι Ελλάδα και Τουρκία, παρ' ότι εξελίσσονται ιδεολογικά, με διαφορετικές πάντως ταχύτητες και κατευθύνσεις, δεν μπόρεσαν ακόμη να δουν συγκριτικά το πρόβλημα της εθνικής τους ταυτότητας. Είναι όμως αξιόλογο και χρειάζεται εξήγηση ότι και οι δύο χώρες παρουσιάζουν μεγάλες αδυναμίες και όχι μόνο προκειμένου να τοποθετηθούν απέναντι στη Δύση αλλά και απέναντι η μια στην άλλη. Θα έλεγε κανείς ότι οι δυσχέρειές τους στην αντιμετώπιση της Ευρώπης και της Ανατολής είναι αλληλένδετες. Η Ελλάδα μάλιστα παρουσιάζει, παράδοξα και δυσκολίες πολιτικής συλλογιστικής αλλά και ανάπτυξης πολιτικής πράξης. Αυτό έχει μια ορισμένη προϊστορία.

*

Έπειτα από μια μεγάλη περίοδο ιδεαλιστικής και θεωρητικής σύλληψης των ελληνικών και διεθνών προβλημάτων περάσαμε, μεταπολεμικά, σε μια το ίδιο μονομερή μαρξιστική και οικονομιστική ερμηνεία της ιστορικής πραγματικότητας. Τις αφηρημένες έννοιες μιας ακαδημαϊκής επιστημολογίας αντικαταστήσαμε με μια στρατευόμενη ταξική διαλεκτική και ανάμεσα στις μεταφυσικές και υλιστικές θεωρήσεις χάσαμε την ικανότητα να εκτιμούμε ποσοτικά τις παραστάσεις που προσλαμβάνουμε, μας διαφεύγει η πολιτιστική διάσταση των γεγονότων, αμβλύνθηκε η δυνατότητα αναπροσαρμογής, εκσυγχρονισμού, δυναμικής παρακολούθησης των πολιτικών εξελίξεων.

Βέβαια και οι Τούρκοι έχουν μια συναισθηματική συμμετοχή στο γνωστικό αντικείμενο, δυσχέρεια στην απομυθοποίηση των καταστάσεων, σπουδή για την πραγματοποίηση συνθέσεων χωρίς προηγούμενη ανάλυση. Διαθέτουν όμως έναν πρωτόγονο, ενστικτώδη, πραγματισμό που κάνει την δράση να προτρέχει της σκέψης, απαραίτητο για την εκτέλεση των αποφάσεων. Οπωσδήποτε, βασικό αίτιο για την δυσπραγία και των δύο κοινωνιών είναι η απουσία σημείων σταθερής αναγωγής, που οφείλεται στην μη επίλυση του προβλήματος της εθνικής τους ταυτότητας.[1]

Το ζήτημα της ελληνικότητας, που παλαιότερα απασχόλησε την ιστορική επιστήμη σαν διαδικασία καταγωγής και εθνογένεσης, είναι σήμερα επίκαιρο διότι συμπίπτει με συμπτώματα ιδεολογικής μας κρίσης. Από τέτοια κρίση υποφέρει και η Τουρκία, με μικρότερες όμως αρνητικές επιπτώσεις, διότι είναι λαός πολυάριθμος και γαιοπολιτικά καλύτερα τοποθετημένος. Η σημερινή θέση της Ελλάδας στον κόσμο και το μέγεθος των ιστορικών της αποσκευών περιορίζει τις δυνατότητες αυτοπροσδιορισμού της. Και όμως, επιβάλλεται μια τοποθέτηση σε συσχετισμό με τις άλλες χώρες. Όταν ο ευρωπαϊκός πολιτισμός χάνει, μέσα στις πλανητικών διαστάσεων μεταβολές, την αυτοτέλειά του, δεν μπορούμε να αποτελούμε μέτρο των πραγμάτων και να διεκδικούμε το αδιατάρακτο μιας αναχρονιστικής ιστορικής ιδιομορφίας.

*

Η πρωτοβουλία της Επιτροπής της Κοινότητας για την σύνταξη μιας «Ευρωπαϊκής Ιστορίας της Ευρώπης» δεν αποτελεί συμπτωματική και τρέχουσα διοικητική ενέργεια. Όταν η Ελλάδα ήταν ακόμη εταιρικό μέλος, η Επιτροπή χρησιμοποιούσε σαν κείμενο κοινής ιδεολογικής αναγωγής την Ευρωπαϊκή Ιστορία του καθηγητού Λοπές. Τότε, όμως, ο πολιτιστικός χώρος της Κοινότητας

Ο Νουρ Αλή Σάχ, το 1920. Αρχηγός του Τάγματος των Νουρτσήδων, που άλλαξε τους Κούρδους Σουννίτες σε Σίτες, ώστε να εξασφαλισθεί η συμμαχία τους με τους Αλεβίτες. Είναι ο κάτοχος του Γνωστικού μυστικού των «Πιστών της Αλήθειας», που σε τελευταία ανάλυση είναι η φόρμουλα ενός μετώπου που θα μπορούσε να σχηματίσει «κυβέρνηση» Ανατολίας με γεωλογική ετυμηγορία (Πωλ Ντυμόν, Temps Modernes, 6 364 και επ.).

διαγραφόταν σε πλαίσια περισσότερο ομοιογενή ενώ, σήμερα, η ανάγκη να κατοχυρωθεί η υπερεθνική οντότητα της Ευρώπης είναι επιτακτικώτερη αλλά και τα ιστοριογραφικά δεδομένα διαφορετικά. Το βιομηχανικό κέντρο τής υπό διαμόρφωσης ευρωπαϊκής ομοσπονδίας απόκτησε ειδικό βάρος, χάρη στον οικονομικό δυναμισμό του καπιταλιστικού συστήματος και η ρωμαιοκαθολική εκκλησία, έπειτα από τον νικηφόρο αγώνα για την απόσπαση των ομορρύθμων της χωρών της Ανατολικής Ευρώπης από τον κομμουνισμό, πήρε δικαιωματικά την θέση του θεμελιακού θεσμού της Ευρωπαϊκής ενότητας, που της αποδίδει ο κ. Ντυροζέλ, σε μια στιγμή που η ελληνορθόδοξη εκκλησία δεν έδειξε τόσο ενεργητική στάση. Επόμενο, λοιπόν, ο κλασικισμός, το Βυζάντιο και ο ρομαντισμός να θεωρούνται ήσσονα από τον κ. Durozelle ευρωπαϊκά συστατικά. Χαρακτηριστικό, άλλωστε, είναι ότι και ο κ. Κιτσίκης, μαθητής του κ. Ντυροζέλ, σ' αυτόν κυρίως παραπέμπει στο κείμενό του εκείνο όπου προτείνει, σαν λύση του ελληνοτουρκικού προβλήματος ταυτότητας, την συγχώνευσή των δύο χωρών σε μια Ομοσπονδία του Αιγαίου.[2] Σαν μόνη διαζευκτική ευχέρεια ο κ. Κιτσίκης βλέπει την επιτροπή της Τουρκίας σαν έναν ισλαμικό και της Ελλάδας σαν έναν ησυχαστικό φονταμενταλισμό. Και παγματικά, μικροϊστορικά τουλάχιστον, αυτό το τελευταίο δεν αποκλείεται, αν συνεχισθούν οι τάσεις περιθωριοποίησης του ελληνισμού σε μια περιφερειακή ζώνη μαζί με τις άλλες βυζαντινής παράδοσης σλαβικές χώρες, με περιορισμένη αναπτυξιακή ταχύτητα και ανεπαρκή συσσώρευση παραγωγικού κεφαλαίου, σ' έναν τέταρτο οικονομικό κύκλο, πέρα από τις καπιταλιστικές, κομμουνιστικές και τριτοκοσμικές λύσεις.

*

Θα έλεγε κανείς ότι τα τριτοκοσμικά οράματα που σκανδαλίζουν χρόνια τώρα τους έλληνες, είναι περισσότερο αδικαιολόγητα από τους πανισλαμικούς πειρασμούς που δοκιμάζουν οι Τούρκοι: μετά την πτώση της Κυβέρνησης Καραμανλή, από το 1963 και μέχρι το 1967, η Αθήνα ποτέ δεν απάντησε στις κατεπείγουσες προσκλήσεις της Επιτροπής των Βρυξελλών για μια συνεργασία στον τομέα της κυκλοφορίας των ιδεών, της διακίνησης πληροφοριών και εκσυγχρονισμού της τεχνογνωσίας, απαραίτητη προϋπόθεση εναρμόνισης δύο πολιτιστικών, πολιτικών και ιδεολογικών συστημάτων που έπειτα από τόσους αιώνες είχαν επικίνδυνα αποξενωθεί.

Αρμόδιος στον τομέα αυτόν, σε θέση που προβλεπόταν από τον κυρωτικό νόμο της συμφωνίας εντάξεως, πρότεινα τότε μια στρατηγική πληροφοριακής διασύνδεσης, όπου η ταχύτητα διακίνησης των ιδεών και των οικονομικών και στατιστικών στοιχείων και μεγεθών θα έπρεπε να είναι ευθέως ανάλογη με την απόσταση της Ελλάδας από την Ε.Ο.Κ.[2α] Τον Απρίλιο του 1967 ήμουν κι όλας σε διαθεσιμότητα και δεν μπόρεσα να παρακολουθήσω, από την θέση των Βρυξελλών, πώς οι επόμενες Κυβερνήσεις των Αθηνών υπονόμευσαν την κοινωνική σταθερότητα ορισμένων χωρών της Κοινότητας. Αλλά και αφού μας δέχθηκαν σαν ισότιμα μέλη, παράλληλα με τις τριτοκοσμικές περιπλανήσεις μας, προσπαθήσαμε να διασπάσουμε την εσωτερική συνοχή της Ε.Ο.Κ.

Σημειώθηκε τότε, ταυτόχρονα, μια άλλη ενορχηστρωμένη προσπάθεια πολιτιστικής διαφοροποίησής μας από την Ευρώπη: αιχμή του δόρατος ήταν μια ομάδα αμερικανών, εβραίων και ισλαμιστών καθηγητών και από τα βιβλία τους το έργο του καθηγητή Βερνέλ, που υπογράμμιζε την αφροασιατική προέλευση του ελληνικού πολιτισμού, είναι το περισσότερο γνωστό στο ελληνικό κοινό.

Κατά κάποιο τρόπο, ο Βερνέλ έχει μια εφαπτόμενη με τις θεωρίες του Ντυροζέλ, όταν επικρίνει την γερμανική ιστοριογραφική άποψη, που συνδέει τις ινδοευρωπαϊκές παραδόσεις με την ελληνική παιδεία. Θα έλεγε κανείς ότι το αντάλλαγμα για την είσοδο της ενοποιημένης Γερμανίας στην δυτική Κοινοπολιτεία έπρεπε να είναι η αποκήρυξη της ειδωλολατρικής μυθολογίας της και της προνομιακής σχέσης της με την κλασσική εκείνη παράδοση που είχε εμπνεύσει στους γερμανούς ρομαντικούς και φιλοσόφους την ιδέα της ανώτερης εθνικής ενότητας, μιας ελληνογερμανικής Ευρώπης, και όχι μιας ευρωπαϊκής Ελλάδας και Γερμανίας.

Όπως η δυτική ταυτότητα μοιάζει να αυτοπροσδιορίζεται σε αντιδιαστολή με τον ελληνορθόδοξο σλαβικό κόσμο, έτσι θα μπορούσε και η ελληνική να συνειδητοποιηθεί καλύτερα σαν αντίθεση στο ανατολικό, ασιατικό, ισλαμικό πνεύμα που την απειλεί. Ακριβώς όμως αυτό το στοιχείο της «συμμετοχής» του ελληνικού πνεύματος στο ασιατικό, που ενισχύθηκε μετά την μεγάλη μετανάστευση του 1922, έχει μεταβάλει ορισμένες γνωστικές μας λειτουργίες: μας κάνει να θεωρούμε ανύπαρκτο εκείνο που δεν αισθανόμαστε εμπειρικά, έχει μεταβάλει μέσα μας την έννοια της απόστασης, της διάρκειας των ποσοτικών εκτιμήσεων. Έχει ενισχύσει τις ποιοτικές μας κατηγορίες αλλά και μας έχει κάνει πιο ευαίσθητους στο νόημα του ασιατικού απείρου και απόλυτου.[3] Πότε αιχμάλωτοι της θεολογικής υπερβατικότητας και πότε της σοφιστικής σχετικότητας, με βλάβη, τελικά, και των δύο αυτών τρόπων ιστορικής γνώσης, χρονολογούμε περισσότερο σαν τον Ηρόδοτο και λιγώτερο σαν τον Θουκυδίδη και τον Πολύβιο. Αντιμετωπίζουμε τον τουρκισμό τοποθετώντας τον χρόνο της πρώτης αντιπαράθεσής μας, μ' αυτόν στον 11ο, καμμιά φορά και στον 5ο αιώνα της εποχής μας και ξεχνούμε ότι η πρώτη σύγκρουση μαζί του έγινε στην Βακτριανή, στην Ατροπατηνή (το σημερινό Αζερμπαϊτζάν), στον Όξο και την Σαμαρκάνδη χίλια σχεδόν χρόνια νωρίτερα και ότι ο πρώτος θερμός ελληνοτουρκικός πόλεμος κράτησε τότε αδιάκοπα περίπου επτακόσια χρόνια, όσο και οι μακεδονικές δυναστείες στο Αφγανιστάν, μπροστά στα τουρκικά Ιμαλάΐα.

Αυτό όμως αντιστρέφει όλες τις προοπτικές συσχετισμού. **Διότι αντί να θεωρούμε τις συγκρούσεις μας με τον τουρκισμό μεταβατικές παρενθέσεις μετρώντας σε σταθμούς όπως το 1071, το 1453, το 1821, το 1922 και το 1974, πρέπει, αντίθετα να τις δούμε σαν ένα κοντίνουουμ αναμετρήσεως 2.500 ετών, με διαλείμματα ειρήνης εκεί που βλέπουμε παρενθέσεις πολέμου.**

Μετρώντας λανθασμένα την διάρκεια, υποσταθμίζουμε το βάθος των επιδράσεων: χρονολογούμε την αγγλική παρουσία στην Κύπρο από το 1878 και νομίσαμε εύκολο να εξαλείψουμε την επιρροή μερικών δεκαετιών. Οι Άγγλοι, όμως, αποβιβάστηκαν στο νησί τον 17ο αιώνα και από τότε ο εκεί αρχιεπίσκοπος επιχορηγείται και είναι ουσιαστικά φόρου υποτελής, στον βρετανό υποπρόξενο στην Λάρνακα.[4]

Καλλιεργούμε την αυταπάτη του «τυχαίου» πυροβολισμού στην Ναυμαχία του Ναυαρίνου χωρίς να λάβουμε υπ' όψη τον συγχρονισμό της με την προσπάθεια της Αιγύπτου να καταλάβη την Κωνσταντινούπολη και να ανανεώση το Χαλιφάτο, που χρειάσθηκε να προληφθεί και με την ταυτόχρονη απόβαση των Γάλλων στην Αλγερία. Δεν έχουμε βιωματική σχέση με την τραυματική εμπειρία της Ευρώπης από τις ισλαμικές επιδρομές που συνεχίζονται μέχρι σήμερα από τους Άραβες τρομοκράτες. Νομίζουμε ότι η Αγγλογαλλική επέμβαση στο Ναυαρίνο ήταν **κατά** ενώ ήταν **υπέρ** της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Νομίζουμε ότι ο ευρωπαϊκός μεσαίωνας οφείλεται στις

Η «τρίτη λύση» ανάμεσα στην σουννιτική εικονομαχία και στην Αλεβιτική «κρυπτοχριστιανική» εικονολατρεία. Ο Θεός Φατλουλάχ, μισός εικονικός και μισός γραφιστικός. (Το πρόβλημα του Αλφαβητισμού και του Σημειοστικτισμού σαν μυστικά πολιτικά συνθήματα στην Ανατολία).

Γερμανικές Επιδρομές ενώ προκλήθηκε από την Αραβική κατάκτηση της Μεσογείου.[5]

*

Οι περιορισμοί μας, λοιπόν, δεν αναφέρονται μόνο στον παράγοντα χρόνο αλλά και στο αντεστραμμένο, λόγω της γεωγραφικής μας θέσης, είδωλο των γεγονότων. Ο διπλωματικός σύμβουλος της Αυστροουγγαρίας Κλ. Νικολαΐδης υπογράμμισε, με οπτική γωνία την Βιέννη, την βαθύτερη, οργανική ιστορική σχέση ανάμεσα στην Εγγύς και την Άπω Ανατολή. Η ρωσική και η Αγγλική, σήμερα η σοβιετική και η Αμερικανική πολιτική έχουν από τις οικουμενικές πρωτεύουσές τους μια γαιοπολιτική εποπτεία, μια ενιαία στρατηγική στα δύο αυτά απομακρυσμένα μέτωπα όπου το εκκρεμές των παρεμβάσεών τους έχει περισπαστικό χαρακτήρα. Για την στρατηγική αυτή, η τουρκική ενότητα από την Μεσόγειο στον Ειρηνικό διακόπτεται μόνο από την Αρμενία και η Σοβιετική επικράτεια μόνο από την ίση σε έκταση ελληνική Μακεδονία. Αν μάλιστα δούμε τον τουρκισμό σαν μέρος μιας πανισλαμικής κοινότητας, η ενότητά της αρχίζει λίγο πριν από τον Ατλαντικό και φθάνει μέχρι την Ινδονησία. Παράλληλα, σαν μέρος της τουρανικής ομογένειας, ο τουρκισμός περιλαμβάνει το Θιβέτ και τους μογγολικούς πληθυσμούς, ταυτίζεται μυθολογικά με την κολώνα του κόσμου που στηρίζει στα Ιμαλάια τον ουρανό και η ουτοπική Σάγκρι Λα ταυτίζεται με την χιμαιρική Κόκκινη Μηλιά του Μεγάλου Αλεξάνδρου.[6] Μια ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια της Αμερικανικής πολιτικής είναι ότι για τις «διορθωτικές» παρεμβάσεις τους στον ελληνικό χώρο οι ΗΠΑ

χρησιμοποιούν συνήθως «μοντέλα» νοτιοαμερικανικά που στηρίζονται στις εθνικές διαφορές (Ινδιάνοι) ενώ για τις στρατιωτικές δικτατορίες στην Τουρκία υποδείγματα και πρότυπα εμπνευσμένα από ανάλογες παρεμβάσεις τους στον ασιατικό χώρο, στην Ινδονησία, την Ταϊλάνδη, τις Φιλιππίνες, που στηρίζονται στις θρησκευτικές διακρίσεις (μουσουλμάνοι).

Η σημασία του τουρκικού παράγοντα συνειδητοποιείται καλύτερα όταν αναφέρεται στο γνωστό «βιοσφαιρικό» σχήμα του Α. Τόυμπη, σύμφωνα με το οποίο από την τουρκική μάζα μιας κεντροασιατικής αυτοκρατορίας της στέππας αποσπώνται δακτύλιοι εισβολών προς όλες τις παρυφές της, την Ινδία, την Κίνα και την Ευρώπη, προκαλώντας εκ μέρους των αρχαίων αυτών χωρών αντιδράσεις που προσδιορίζουν συγχρονικά τις ομοιομορφίες των τριών μεγάλων πολιτιστικών περιόδων της ιστορίας του Κόσμου. Κι όμως η Κίνα βλέπει σαν το επίκεντρο των προκλήσεων του τουρκισμού την Μαντζουρία, οι Ινδοί το Αφγανιστάν και οι Έλληνες την Κωνσταντινούπολη και την Σμύρνη ή την άνω Ανατολία, που δεν είναι καν τουρκική αλλά στην πλειοψηφία της, πρώτιστα ισλαμική, Κουρδική και Αλεβιτική.

*

Η επικαιρότητα λοιπόν της θέσης του Αζερμπαϊτζάν, πατρίδας του Γκορμπατσώφ, σε σχέση με το Κυπριακό, το Μακεδονικό ή το Αρμενικό ζήτημα είναι ορατή κυρίως από τις δύο υπερδυνάμεις. Και δεν είναι αισθητή μόνο σαν συνάρτηση της στρατηγικής του θέσης και της λειτουργίας του, από τον καιρό του Μ. Αλεξάνδρου μέχρι σήμερα, σαν ιδεολογικού περιστρεφόμενου επίπεδου ανάμεσα στον τουρανικό και τον ινδοευρωπαϊκό, στον σουνιτο-τουρκικό και τον σχιιτο-ιρανικό κόσμο. Προκάλεσε, από το 1890, την ιδιαίτερη αμερικανική προσοχή και για τα πετρελαϊκά του κοιτάσματα, τα μεγαλύτερα μέχρι τότε στον κόσμο, που από τις αρχές του αιώνα διεκδικούσαν Ρώσοι, Γερμανοί, Τούρκοι, Ιάπωνες και Άγγλοι για να τροφοδοτήσουν αντίστοιχους πανσλαβιστικούς, παγγερμανικούς, παντουρκικούς, ιαπωνικούς και ευρωπαϊκούς ιμπεριαλισμούς. Αυτό μας οδηγεί πάλι στο θέμα της τουρκικής πολιτικής στον τομέα του πετρελαίου.

Ένα κεφάλαιο του βιβλίου μας για την Τουρκία[7] αναφέρεται, το 1957, στο θέμα αυτό χάρη στο οποίο η Άγκυρα απόκτησε μια παράδοση στις γνώσεις της διεθνούς διπλωματικής πρακτικής των πολυεθνικών του πετρελαίου, χωρίς να έχει η ίδια σημαντικές πηγές, καθώς και πείρα των όρων συνεργασίας με τους Ρώσους και τους Αμερικανούς, που άμεσα ή έμμεσα συνέβαλε τόσο το 1919-1922 στον «εθνικοαπελευθερωτικό» της αγώνα εναντίον της Ελλάδας όσο και σήμερα.

Η πρωϊμότητα του αμερικανικού ενδιαφέροντος για την περιοχή δεν πρέπει να φανεί περίεργη, αφού δεν έχει γραφεί ακόμα η ιστορία της παρουσίας των Η.Π.Α. στην Μεσόγειο, που αρχίζει κι όλα με την απόβαση πεζοναυτών στην Λιβύη, το 1805.

Η Στάνταρντ Οιλ, της Νέας Υερσέης που ήταν στα τέλη του περασμένου αιώνα η «μεγαλύτερη οργάνωση του κόσμου, έπειτα από το Βατικανό και τον γερμανικό στρατό», είχε αγοράσει εκχωρήσεις στην Ευρωπαϊκή και Ασιατική Ρωσία, φθάνοντας μέχρι το Αζερμπαϊτζάν, που ο Κεμάλ παράδωσε στους Ρώσους, σε αντάλλαγμα της υποστήριξης στον αγώνα του εναντίον της Ελλάδας. Η σοβιετική βοήθεια στους Τούρκους, που προέβλεπε και την αποστολή Ρώσσων αξιωματικών, δινόταν κάτω από τον έλεγχο του Τρότσκυ, του μετέπειτα αντικαταστάτη του στο Υπουργείο του Ερυθρού Στρατού αρχιστράτηγου Φρούντζε και του σοβιετικού Τούρκου Αράλωφ. Από τις εκχωρήσεις στο Αζερμπαϊτζάν η Στάνταρντ θα μπορούσε μετά την καταστροφή των πετρελαιοπηγών της στην Ρουμανία, να μεταφέρει καύσιμα στην Μεσόγειο μέσω της Μαύρης Θάλασσας, αποφεύγοντας την διαδρομή του Περσικού. Προβλεπόταν, μάλιστα, τότε η ίδρυση ενός Κουρδικού Κράτους που θα ήταν το λογιστικό σταυροδρόμι των μεταφορών στην Μέση Ανατολή αφού οι πέντε άκρες του μείζονος Κουρδιστάν θα πλησίαζαν, αντίστοιχα, την Κασπία, την Μαύρη Θάλασσα, την Ερυθρά, την Μεσόγειο και τον Περσικό*.

Έτσι, όταν ο ελληνικός στρατός πλησίαζε, μετά τον παγκόσμιο πόλεμο, την Άγκυρα, αγνοούσε αδικαιολόγητα τα διαμορφωμένα διεθνή πετρελαϊκά συμφέροντα στην περιοχή. Έπειτα από την πρόσφατη νίκη των συμμάχων που είχε πραγματοποιηθεί σ' έναν ωκεανό αμερικανικού πετρελαίου, τα 50% του αγγλικού στόλου και τα 90% του γαλλικού στρατού εκινούντο από τους αμερικανούς, οι μέτοχοι της Στάνταρτ Οιλ, Τηγκλ και Σάντλερ είχαν εγκατασταθεί, το 1918, στην Κωνσταντινούπολη, όπου με το αμερικανικό ανώτατο Επίτροπο για την Τουρκία ναύαρχο Μπρίστολ και τον τουρκορώσο Ταλεϋράνδο του πετρελαίου Γκουλμπεκιάν, συνεργαζόντουσαν στενά με την Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου, ανάμεσα στ' άλλα ετοιμάζοντας το σχέδιο του ναυάρχου των ΗΠΑ Τσάντλερ, που

* Ήταν αυτή ακριβώς η λειτουργικότητα που η Τουρκία προβλέπει να καλύψει σήμερα με το σύστημα των αγωγών της. Μακροχρόνια, η Τουρκία εξαργύρωσε την πρώτη αυτή θητεία της στους Αμερικανούς παίρνοντας σήμερα στην μεταφορά πετρελαίου με αγωγούς την θέση εκείνη που κάποτε είχε η ελληνική ναυτιλία για τις θαλάσσιες μεταφορές του. Η διακίνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου από τις μουσουλμανικές χώρες της περιοχής προς τις δυτικές αγορές γίνεται με ένα σύστημα αγωγών μέσω Τουρκίας διότι αυτή θεωρείται το σταθερότερο κράτος της Μέσης Ανατολής. Το 1976 άρχισε να λειτουργεί από το Ιράκ η γραμμή του Κιρκούκ και το 1986 η δεύτερη, επιτρέποντας την μεταφορά 80 εκ. τόννων με τέλη διελεύσεως υπέρ της Τουρκίας 300 εκ. δολλάρια το χρόνο. Το 1970 αποφασίστηκε η κατασκευή ενός αγωγού για πετρέλαιο και ενός για φυσικό αέριο από το Ιράν. Το 1988 καθορίστηκε το μήκος του αγωγού πετρελαίου σε 2000 χλμ. και προγραμματίσθηκε ένας αγωγός μέχρι την Ευρώπη για την μεταφορά του φυσικού αερίου του Εμιράτου του Κατάρ. Αποφασίστηκε, επίσης, ένας τρίτος αγωγός από το Ιράκ και με την σχετική τεχνογνωσία της η Τουρκία ετοιμάζει αγωγούς για την μεταφορά του νερού των ποταμών Σεϋχάν και Τσεϋχάν (Τίγρη και Ευφράτη) στην Συρία, τον Λίβανο, την Ιορδανία, το Κουβέιτ και τα Εμιράτα του Κόλπου, μέχρι την Σαουδική Αραβία. Με το σχέδιο της «Ειρήνης», η Τουρκία θα ασκεί επιρροή στην πολιτική όλων αυτών των χωρών.

θεωρείται ο θεμέλιος λίθος της πάγιας κατοπινής αμερικανικής πολιτικής στο χώρο της άλλοτε Οθωμανικής Τουρκίας. Ήταν, επίσης, γνωστή η αγγλοαμερικανική σύγκρουση συμφερόντων, στο πετρέλαιο (το σύνθημα της Βρετανικής Σελλ ήταν «η Ευρώπη για τους Ευρωπαίους») καθώς και η αμερικανορωσική συνεργασία στο Αζερμπαϊτζάν. Και ναι μεν οι Αμερικανοί έκρυβαν επιμελώς την ύπαρξη και την έκταση των εκχωρήσεων που είχαν πάρει από την Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίων, η σημασία όμως των αρχαίων κοιτασμάτων του Βακού ήταν γνωστή όπως γνωστές ήταν και οι προετοιμασίες της Διάσκεψης της Τζένοβας, που συνήλθε το 1921, για να λύσει τις σχετικές διαφορές των ευρωπαίων συμμάχων με τους Ρώσους και τους Αμερικανούς, χωρίς τελικά να το πετύχει.

*

Βέβαια, η υπογραφή της Συμφωνίας των Αμερικανών με την Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίων, που έδινε στην Στάνταρντ Οιλ τα 23% και στην Ατλάντικ το 16% των Οθωμανικών πετρελαίων, υπογράφηκε πέντε χρόνια μετά την καταστροφή του 1922 και δεν μπορούσε να αποτελέσει γι' αυτό προειδοποίηση. Περιλάβαινε όμως η σύμβαση έναν χάρτη διανομής των συμφερόντων στο Αιγαίο, που αναδημοσιεύουμε και που θα μπορούσε κάπως να μας προϊδεάσει για αργότερα, όταν ανακαλύφθηκαν τα πετρέλαια στην Θάσο. Με την συμφωνία αυτή της «Κόκκινης Γραμμής» οι Άγγλοι παραιτήθηκαν τελικά από το επιχείρημά τους ότι οι αμερικανοί δεν είχαν δικαιώματα στην Τουρκία αφού δεν είχαν κυρήξει τον πόλεμο εναντίον της (βλ. σχετικό χάρτη).

Εξ άλλου, για να μην κατηγορηθούν ότι αφαιρούσαν από τους νόμιμους ευρωπαίους ιδιοκτήτες τα κοιτάσματα του Αζερμπαϊτζάν, που οι Ρώσοι είχαν δημεύσει χωρίς αποζημίωση, οι Αμερικανοί ποσφέρθηκαν να υποκαταστήσουν τους Ρώσους κομμουνιστές στην υποχρέωση αυτή. Οι ΗΠΑ έβλεπαν τους Σοβιετικούς σαν την μόνη δύναμη που μπορούσε να συγκρατήσει στην Σιβηρία τους Ιάπωνες, που οι πράκτορές τους είχαν κι όλας φθάσει στο ρωσικό Τουρκεστάν. Υποχρεωμένες από τους συμμάχους τους να επέμβουν στην Ρωσία, οι ΗΠΑ αποβίβασαν μονάδες με εβραίους στρατιώτες από την Νέα Υόρκη, που έβλεπαν με ευμένεια τον Ιουδαϊκό χαρακτήρα του ρωσικού κομμουνισμού. Όπως και τώρα, οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν τις βαλτικές δημοκρατίες, για να μην εξασθενήσουν το σοβιετικό καθεστώς.

Μόνο στο Παγκόσμιο Παντουρκικό Συνέδριο του Μπακού, όπου οι Σοβιετικοί Τούρκοι κήρυξαν το 1919 τον ιερό πόλεμο κατά του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού, πράγμα όχι τόσο δυσάρεστο για τις ΗΠΑ, οι αμερικανοί κράτησαν τα προσχήματα. Στο Συνέδριο, όμως, ήταν ο δημοσιογράφος Ρηντ, στενός συνεργάτης (όπως άλλωστε και ο πατέρας της κ. Μ. Παπανδρέου), του αρχηγού του αμερικανικού σοσιαλιστικού κόμματος γερουσιαστή Λαφολέτ.[8]

Στο Μπακού μετέσχε, επίσης, ο στρατηγός Εμβέρ Πασάς, ο Λούντεντωρφ της Τουρκίας, μέλος, με τον Τζιχάτ Πασά, της τριανδρίας του Νεοτουρκικού Κομιτάτου. Οι

Enver Pasha

δύο Τούρκοι στρατηγοί είχαν εγκατασταθεί στο Αφγανιστάν και ο Εμβέρ οργάνωσε, στο σοβιετικό Τουρκεστάν και στην Ανατολία, στρατιωτικά σώματα με σκοπό να ιδρύσει μια παντουρκική αυτοκρατορία, που θα εκτεινόταν από το Αιγαίο μέχρι το Θιβέτ. Η Μόσχα ζήτησε από τον Κεμάλ να αποκηρύξει τον Εμβέρ, θυμίζοντας ότι παλαιότερα, όταν ο Κεμάλ είχε ηττηθεί από τους Έλληνες, αυτή είχε εμποδίσει τον Εμβέρ να τον ανατρέψει. Ο Κεμάλ, όμως, αρνήθηκε να αντιταχθεί στα σχέδια του Εμβέρ, που έβλεπε τον εαυτό του σαν Μέγα Αλέξανδρο ή Ταμερλάνο και ο Κόκκινος Στρατός τον σκότωσε, αργότερα, σε μια μάχη στην Μπουχάρα του Ουζμπεκιστάν, τον Αύγουστο του 1921.[9]

*

Από το 1919 μέχρι την τελική νίκη εναντίον των Ελλήνων, οι σχέσεις του Κεμάλ με την Μόσχα υπήρξαν παράδοξες. Οι Ρώσοι κομμουνιστές έδωσαν στον Κεμάλ δύο πολεμικά πλοία, όπλα, πυροβολικό και χρήματα, καθώς και ένα εργοστάσιο πυρομαχικών και διπλωματική και στρατιωτική υποστήριξη, τονίζοντας μάλιστα ότι, χωρίς αυτά, οι έλληνες θα ήταν αδύνατο να ηττηθούν. Και σε «αντάλλαγμα», ο Κεμάλ εξετέλεσε τους αρχηγούς του ΚΚ Τουρκίας, εξέπληξε τον Τσιτσέριν και τον Φρούντζε με

την αγριότητα της σφαγής των Ελλήνων του κράτους του Πόντου, κατέστρεψε την ρωσική αίρεση των Μολόκαν, πράγμα που όπως ετόνισαν οι μπολσεβίκοι ηγέτες ούτε ο τσαρισμός δεν είχε αποτολμήσει, κατάσχεσε τα τρόφιμα που έστειλε η Κυβέρνηση Γούναρη στους Ρώσους κομμουνιστές, έκανε κατασκοπεία σε βάρος της Μόσχας, στην ίδια την Ρωσία, εξαπέλυσε βιαιοπραγίες κατά των ρωσικών διπλωματικών αρχών στην Τουρκία, επιτέθηκε εναντίον της Σοβιετικής Αρμενίας, εξόντωσε τους επιζώντες Αρμενίους της Τουρκίας που ήθελαν να καταφύγουν στην ανεξάρτητη Αρμενία της Σοβιετικής Ένωσης, και εν γνώσει της Μόσχας έκανε «μυστική» συμμαχία με τους Γάλλους εναντίον των Ρώσων κομμουνιστών. Η εκβιαστική αυτή συμπεριφορά κατά της Μόσχας απέβλεπε ανάμεσα στα άλλα, στην προσάρτηση όλης της Αρμενίας και στην απόκτηση κοινών συνόρων με το Αζερμπαϊτζάν και την Κεντρική Ασία. Και μόνο όταν δεν μπόρεσε, αργότερα, να το πετύχει αυτό ο Κεμάλ εγκατάλειψε την ασιατική του πολιτική. Αλλά και ο Λένιν, όταν ο Τσιτσέριν, ο Φρούντζε και ο κομμισάριος Σοκόλνικωφ συνέστησαν να σταματήσει η βοήθεια στον Κεμάλ, έδωσε διαταγή να συνεχισθεί αυτή χωρίς όρους «για να μην δυσαρεστηθούν οι Τούρκοι της Κεντρικής Ασίας». Την ίδια κατά σύμπτωση μέριμνα έδειξε και ο Τσώρτσιλ, όταν σύστησε στον Λόυντ Τζώρτζ να εγκαταλείψει τους Έλληνες, «διότι η Βρετανία ήταν, πάνω από όλα, η μεγαλύτερη Οθωμανική δύναμη στον κόσμο».[10]

*

Η θέση του Αζερμπαϊτζάν, σαν «σταθεράς» στις σχέσεις ανάμεσα στην Σοβιετική Ένωση και τις ΗΠΑ, προκύπτει και από την προσπάθεια της Μόσχας να ιδρύσει, αμέσως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, την Δημοκρατία του Αλαμπάντ, που ήταν μια προέκταση του Σοβιετικού Αζερμπαϊτζάν, με Κουρδικό όμως πληθυσμό και που θα πρόσθετε στα σύνορα της Τουρκίας ένα πρόσθετο εμπόδιο σε ενδεχόμενη προέλασή της προς την Κεντρική Ασία. Η πρόσκαιρη δημοκρατία του Αλαμπάντ θα ήταν αντίθετη και στους Αρμένιους διότι θα ήταν ισλαμική και στους Τούρκους διότι θα ήταν Κουρδική και στο Ιράν διότι θα ήταν σουννιτική και στο Αζερμπαϊτζάν διότι δεν θα ήταν τουρκική. Ο εκπρόσωπος των ΗΠΑ στην περιοχή, Άρτσυ Ρούζβελτ ο νεώτερος, υπάλληλος του Σταίητ Ντηπάρτμεντ, αφηγείται, στο βιβλίο του που είναι η μόνη μαρτυρία αφού οι Κούρδοι κατάστρεψαν τα αρχεία τους, πως οι Αμερικάνοι διάλυσαν τελικά την νέα Σοβιετική Δημοκρατία. Αν όμως οι Ρώσοι είχαν πετύχει, η θέση των Αρμενίων ασφαλώς θα ήταν σήμερα ευκολότερη.[11]

Στην απομόνωση της Οθωμανικής Τουρκίας από την Κεντρική Ασία οι Ρώσοι απόβλεπαν και τον 16ο αιώνα, με την κατάληξη της άλλης γραμμής επαφής του Ανατολικού Τουρκισμού με τον Δυτικό, την οδό κάτω Βόλγα, Αστραχάν, Καζάν. Τον κλοιό αυτό οι Οθωμανοί προσπάθησαν να διασπάσουν με την κατασκευή μιας διώρυγας που θα ένωνε τον Δον με τον Βόλγα. Και όταν σήμερα ο Γκορμπατσώφ επιτρέπει ελεύθερα την προπαγάνδα της Σαουδικής Αραβίας στο Καζάν, είναι για να διατηρήσει τον σουννιτικό χαρακτήρα του, εναντίον μιας ενδεχόμενης διάβρωσης από τον σχιϊτισμό. Διότι, πέρα από τα φυσικά, πολιτικά και γεωγραφικά φράγματα και τις υγειονομικές ζώνες, υπάρχει στο Ισλάμ ένας τρόπος θρησκευτικής επαφής και συνεργασίας που είναι αόρατος και δεν ελέγχεται ούτε πολιτικά ούτε στρατιωτικά. Είναι επιρροή των μυστικών ισλαμικών ταγμάτων, τα φονταμενταλιστικά ή ριζοσπαστικά δόγματα των μουσουλμανικών μυστικών αδελφοτήτων, που περνάνε πέρα από κάθε υλικό εμπόδιο και ιδεολογική επαγρύπνηση χρησιμοποιώντας τον προφορικό λόγο και τον μυστικό, ασύλληπτο προσηλυτισμό των Ταρικάτ.[12]

Οι Νακσαμπεντί και οι Καντερί ήταν οι δύο Ταρικάτ που αποτέλεσαν τον συνεκτικό και οργανωτικό ιστό που ένωσε τις κουρδικές φυλές της βραχύβιας δημοκρατίας του Αλαμπάντ. Οι ίδιες αυτές, όμως εταιρείες μαζί με τους Νακσαμπαντί, είναι από τις κυριότερες αδελφότητες που εμπόδισαν, στο Τουρκεστάν, την μετατροπή του HOMO ISLAMICUS σε HOMO SOVIETICUS και πέτυχαν εκεί, την μεταλλαγή του μαρξισμού σε ένα είδος υποπροϊόντος του Ισλάμ. Στο Αζερμπαϊτζάν και στις περισσοάτερες σοβιετικές ισλαμικές δημοκρατίες, όπως ίσως και στην Ανατολία, οι Ταρικάτ ελέγχουν τα 25% του πληθυσμού. Τα νήματά τους εξαφανίζονται μυστηριωδώς, έπειτα από κάθε δίωξη ή επανάσταση, επανασυνδέονται χιλιάδες χιλιόμετρα πιο μακριά, αιώνες καμμιά φορά, αργότερα, μεταμορφώνονται σε ζωντανές, συγκρητικές και μυητικές αλυσίδες «έτοιμες να πνίξουν εκείνους που γράφουν από τα δεξιά προς τα αριστερά». Περνούν εύκολα τον Καύκασο, την έρημο και την θάλασσα, ξαναβρίσκονται από την Τουρκία στην Γερμανία, την Γαλλία ή την Καλιφόρνια και οποιαδήποτε δυτική προσπάθεια να εισδύσει ανάμεσά τους με ορθολογικούς, μαρξιστικούς ή καπιταλιστικούς αγώνες δημιουργεί αμαλγάματα ταξικοεθνικιστικών μορφωμάτων που αντί να εξασθενίσουν τις οικονομικές εξωτερικές επιρροές πολλαπλασιάζουν την αντίσταση σε αυτές, δημιουργώντας αντισώματα που ανήκουν ταυτόχρονα και στους δύο κόσμους.[13] Ανάλογα φαινόμενα είχαμε, μετά το 1922, στην Ελλάδα, όπου κάθε ευρωπαϊκή ή αμερικανική προσπάθεια εκσυγχρονισμού, κάθε αναπτυξιακό δυτικό πρότυπο μεγαλώνει, αντί να περιορίζει, την απόσταση ανάμεσα στις αυτόχθονες, ανατολικής προέλευσης, αντιστάσεις και τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες δυτικοποίησης ή εκβιομηχανισμού.

*

Όταν ο Στάλιν έξετέλεσε εκατομμύρια Τούρκων για «εθνικιστική παρέκκλιση» με τις εκκαθαρίσεις που άρχισαν το 1938, δεν μπορούσε να καταλάβει τους μηχανισμούς της «μυστικής» αντίστασης και όπως και ο Τρότσκυ όταν ήταν εξόριστος στον Άλμα Άττα, την απέδιδε σε εξωτερικές πρακτορειακές δυνάμεις, κατηγορώντας και τυφεκίζοντας το 1938, τους στενώτερους συνεργάτες του. Το δίλημμα το οποίο έθεσε ο Στάλιν στους μουσουλμάνους ηγέτες ήταν να δεχθούν την αφομοίωση από τον κομμουνισμό ή αλλοιώς να αποσχισθούν μεν, όπως είχαν το δικαίωμα από το Σύνταγμα, να καταδικασθούν όμως

Walter C. Teagle

σε θάνατο για παράβαση του κομματικού κανονισμού που προστατεύει την ενότητα του παγκόσμιου σοσιαλιστικού κινήματος. Τα μέλη εν τούτοις του Κόμματος, που ήταν υπουργοί, ταυτόχρονα, των Ομόσπονδων Ισλαμικών Κυβερνήσεων, είχαν και τρίτη, μυστική ιδιότητα, του στελέχους των Ταρικάτ και απαντούσαν στο δίλημμα με την διαμόρφωση, κοντά στο επίσημο Ισλάμ των Μουλάδων, που συνεργαζόταν, όπως και η Ορθόδοξη εκκλησία, με το σοβιετικό Κράτος, ενός άλλου, παράλληλου Ισλάμ. Έτσι, ενώ η συμμετοχή στις κομματικές συγκεντρώσεις αύξαινε, μεγάλωνε ταυτόχρονα και η ιεραρχική πειθαρχία μέσα στις Αδελφότητες, στο περιθώριο του μαρξιστικού συστήματος. Το έθιμο της περιτομής στους Κιργισίους, Ουζμπέκους και Καζάκους, που οι Ρώσοι περίμεναν να περιορισθεί, διαδιδόταν ακόμη περισσότερο. Ο σοσιαλιστικός νόμος και τα δόγματα του ιστορικού υλισμού αύξαιναν την συμμετοχή στις θρησκευτικές πρακτικές, ενισχύοντας τα φονταμενταλιστικά ρεύματα, και ελέγχοντας με συνεχώς μεγαλύτερη δυσκολία την σκόπιμη, αποκεντρωτική σύγχιση ανάμεσα στην μυστικιστική οργάνωση και τις δομές των κλαν, που δημιουργούσαν τα ιδιαίτερα σύνορα.

Οι σχέσεις σοβιετισμού και Ισλάμ λειτουργούσαν, έτσι, σε διαφορετικά τεμνόμενα επίπεδα, σε τρόπο που η κομμουνιστική θεωρία δεν μπορούσε να παρακολουθήσει έναν τρόπο σκέψης που θεωρούσε τον κομμουνισμό σαν μωαμεθανικό ισοτισμό, τον σοσιαλισμό σαν νέα μορφή αποσύνθεσης του αστικού κόσμου και τον ομοσπονδιακό τρόπο διοίκησης σαν προτιμότερη λύση από τον δυτικό συγκεντρωτισμό, προσφορότερη στο φυλετικό τρόπο αρχέγονης οργάνωσης.

*

Στην Τουρκία, ταυτόχρονα, με τον ορθόδοξο σουννιτισμό και τον παράλληλο παραδοσιακό ισλαμισμό των Ταρικάτ, έχουμε έτσι μεταβατικές διαδικασίες και προτουρκικές ή προοθωμανικές αιρέσεις και «Rites de passage», που περιπλέκουν ακόμη περισσότερο την αντίθεση μεταξύ «επίσημης» και «λαϊκής» λατρείας, διάκριση που χρησιμοποιεί κανείς συνήθως για να εξηγήσει την ουσία του δικομματικού πολιτικού συστήματος που χωρίζει τις δυνάμεις των ακτών και της ενδοχώρας της Ανατολίας. Στους τενεκεδομαχαλάδες των τουρκικών μεγαλουπόλεων, οι δύο αυτοί πληθυσμοί αντίστοιχοι συναντιούνται και δημιουργούνται ταξικές συνεργασίες, πολιτικές συμμαχίες και θρησκευτικές συνθέσεις. Όταν το σύστημα γίνεται δημοκρατικότερο, ανεβαίνουν στην πολιτική επιφάνεια εθνοφυλεκτικά υποστρώματα, απελευθερωμένα από τις θρησκευτικές τους συγκαλύψεις. Και όταν ξαναρχίζουν οι διαδικασίες της καταστολής, τα θρησκευτικά κινήματα παίρνουν πάλι την μορφή αιρέσεων συγκρητικού ιδεολογικού χαρακτήρα.

Έτσι, όταν οι Αλεβίτες «Κιζηλμπάσηδες» επαναστάτησαν στην Ανατολία, μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, για να αποκαταστήσουν τα προτουρκικά εθνοτικά υποστρώματα, η συνεργασία τους με τους Πέρσες εναντίον των Τούρκων Οθωμανών κράτησε 200 χρόνια με βάση όχι μόνο την ιδεολογική τους συγγένεια με το σχιιτικό Ιράν αλλά και την τουρκμενική καταγωγή της ηγεσίας τους, που ήταν η ίδια με εκείνη της περσικής Δυναστείας των Σαφαβιδών.

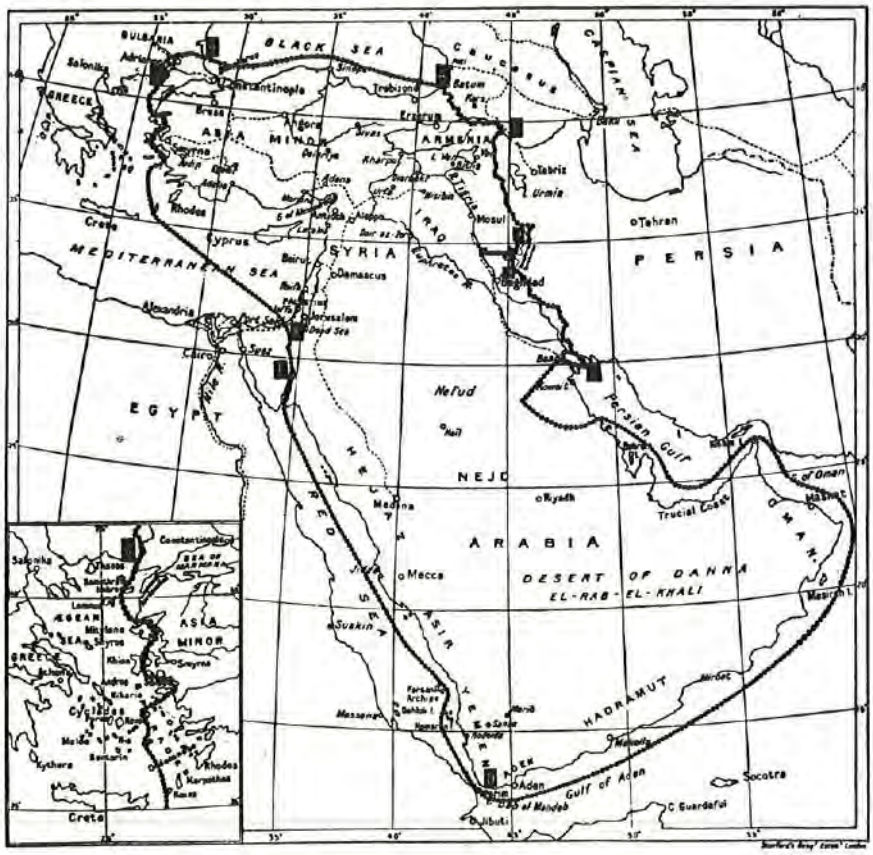
Η λύση του προβλήματος της Ανατολίας ήταν, κατά συνέπεια, δύσκολη για τους Οθωμανούς Τούρκους διότι, παρ' όλο που μόνον αυτοί, από όλους τους τουρκικούς και μουσουλμανικούς λαούς, διέθεταν πυροβόλα όπλα, είχαν δύο ηγετικές τάξεις και αυτό εξασθενούσε την θέση τους απέναντι της μικρασιατικής ενδοχώρας. Η μια ήταν η τουρκικής καταγωγής στρατιωτική τους αριστοκρατία και η άλλη ήταν προϊόν του «ντεβσιρμέ», του συστήματος εξισλαμισμού των σκλάβων, που προμήθευε την γραφειοκρατία της Πύλης και το σώμα των γενιτσάρων. Η αντίθεση, όμως, στο «Ντεβσιρμέ» έκανε πολλές φορές την ιθύνουσα τουρκική στρατιωτική τάξη να συντάσσεται με τους Κιζηλμπάσηδες.[14]

Μόνο μετά τον προσεταιρισμό των Κούρδων σουννιτών της Ανατολίας μπόρεσε το Οθωμανικό κράτος να καταστείλει τις επαναστάσεις των σχιιτών Αλεβιτών, των Κιζιλμπάσηδων.

Μετά τις αλλεπάλληλες σφαγές τους από τους Οθωμανούς, τους Κούρδους και τους γενιτσάρους, ένα μεγάλο μέρος από τους Αλεβίτες έμεινε σε κατάσταση κοινωνικού οστρακισμού στην Ανατολία ενώ ένα άλλο οι Τσελάληδες, αυτοπροχειρίστηκαν σε ένα είδος άτυπων αξιωματούχων, Κράτος μέσα στο Κράτος, ώσπου στο τέλος κατάφυγαν στα βουνά του Αζερμπαϊτζάν και έγιναν οι ληστές «ασίκηδες» της λαϊκής παράδοσης.

Παρά την τελική νίκη της, η σουννιτική ορθοδοξία αναγκάσθηκε, για να αντιμετωπίση την μακρά αντίσταση του σχιιτισμού της Ανατολίας, να οργανωθεί, πράγμα που

IRAQ AND THE RED-LINE AREA
July 31, 1928
Reproduced from the Original Map

The dotted line (on the original map a red line) drawn on this map is intended to follow the following lines:

A-B The frontier defined by the Treaty of Berlin of 13th July 1878 and by the Treaty of San Stefano of 3rd March 1878.

B-C The frontier demarcated by the Turco-Persian Frontier Commission in 1913-14 on the basis of the Protocol signed at Constantinople on the 4(17) November 1913 excepting in sectors a-b and c-d where the red line is intended to follow the line of the previous *de facto* frontier described on pages 139 and 140 of the Minutes of the Frontier Commission in a note dated the 1/14th October 1914 by the Russian and British Commissioners.

D-E The limit of the territorial waters of the Arabian peninsula excepting the Sultanate of Koweit and the Forsan Archipelago.

E-F The Frontier defined by the Anglo-Turkish Convention of 1st October 1906.

F-G The red line is intended to follow the decision of the Conference of London on the 13th February 1914 in execution of Article 5 of the Treaty of London of 17/30th May 1913 and Article 15 of the Treaty of Athens of the 1/14th November 1913.

G-H The frontier defined by the Treaty of Constantinople on the 16/29th September 1913.

H-A The limit of the territorial waters of Turkey in the Black Sea.

δεν συναντιέται αλλού στο Ισλάμ, σε μια ιδιαίτερη εκκλησία, με επί κεφαλής τον Σεϊχουλισλάμη, κατά το υπόδειγμα της ελληνικής με τον Πατριάρχη.

Επί αιώνες μέχρι σήμερα οι Αλεβίτες έμειναν απομονωμένοι στην Ανατολία, συντεταγμένοι σε μυστικές, τελετουργικές και προσυλητιστικές αδελφότητες, όπως οι συγγενικοί τους Μπεχτασήδες που είναι απόγονοι ενός άλλου τάγματος, των Καλεντερή, που μπήκε στην Μ. Ασία τον καιρό της μάχης του Μανζικέρτ. Ο πρωτόγονος φανατισμός των Καλεντερή ευνόησε την διάδοση των δογμάτων μιας άλλης ταρικάτ, των Μπεχτασήδων, που έγιναν η πνευματική ηγεσία των γενιτσάρων και των χριστιανών αποστατών και υποστηρίχθηκαν αρχικά από την Πύλη μέχρις ότου οι Μεβλεβή, οι περιστρεφόμενοι Δερβίσηδες, έγιναν το τάγμα των μορφωμένων Οθωμανών. Οι Μπεχτασήδες οργάνωσαν με τους γενιτσάρους μια μεγάλη εξέγερση αμέσως μετά την Ελληνική, το 1926, που κατεστάλη αιματηρά από τους Τούρκους.

*

Για να επιβιώσουν, οι Αλεβίτες διαμόρφωσαν δοξασίες που χρησιμοποιούσαν πυθαγόρεια και γνωστικά συστήματα αναγνώρισης (όπως η αριθμολογία, το 66, το 40 των ισάριθμων κλεφτών του Αλή Μπαμπά, το ιδιαίτερο σχήμα του μουστακιού και η πυρολατρία), τείνοντας να διαμορφώσουν μια μετριοπαθή θρησκευτική ιδεολογία που, από αίρεση εναντίον του κράτους θα μπορούσε να γίνει, κάτω από πρόσφορες συνθήκες, μια εθνική θρησκεία της Ανατολίας (βλ. σχετική εικόνα).

Αντιπαρατάσσοντας στην θεοκρατική οργάνωση των σουννιτών έναν φυλετικό κοινοτισμό που στηρίζεται σε στρατηγική συγγενειών και οικογενειακών συμμαχιών, οι Αλεβίτες, μετά τις τελευταίες διώξεις που υπέστησαν από τους στρατιωτικούς πριν και μέχρι το 1980 διεκδικούν, όπως άλλωστε και οι Μπεχτασήδες, την κατάληψη, χάρις στην αλληλεγγύη τους και την πρόσφατη ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομίας, τα ελεύθερα επαγγέλματα και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην περιοχή της Ανατολίας. Και ενώ η θρησκευτική γλώσσα των σουννιτών παραμένει η αραβική ευκτήρια του Κορανίου, οι Αλεβίτες μεταχειρίζονταν στις τελετές τους την δημοτική τουρκική, δίνοντάς της την θέση του κατ' εξοχήν θρησκευτικού και λαϊκού γλωσσικού ιδιώματος ενός εθνικισμού της Ανατολίας.[15]

Ενώ οι Νακσιμπεντή συνέδεσαν την τύχη τους με τον Κουρδισμό και μοιράστηκαν με αυτόν τις σφαγές που επακολούθησαν στις Κουρδικές εξεγέρσεις του 1925, 1930, 1932, 1934 και 1936, έπειτα από την ήττα του μεγάλου αυτού θρησκευτικού τάγματος άρχισαν να κερδίζουν έδαφος μετριοπαθέστερα, συγκρητικά δόγματα του θρησκευτικού αρχηγού του Κουρδικού γνωστικού εσωτερισμού, του τάγματος του Νουρ Αλή Σαχ Ελαχή, γνωστά σήμερα σαν δοξασίες των Νουρτσήδων.[16] Η αίρεση αυτή είναι αρχαία, έχει τις ρίζες της σε προϊσλαμικά, ιρανικά, πολιτιστικά υποστρώματα και τα μέλη της, οι πιστοί της αλήθειας βρίσκονται σ' όλες τις χώρες τις εγγύς Ανατολής, με ιδιαίτερη πολιτική δραστηριότητα στο τουρκικό Κουρδιστάν. Η αδελφότητα διαδόθηκε μυστικά ανάμεσα στα πιο συνειδητά μέλη της Κουρδικής εθνικής μειονότητας και υποστηρίζει ότι η μόνη λύση, έπειτα από τις αιματηρές καταστολές των εξεγέρσεων των Νακσιμπεντή, είναι η έξοδος από την αντίφαση αντιτουρκισμός-σουννιτισμός και η υιοθέτηση μιας συγκλίνουσας σχιτισμός-Κουρδισμός που θα ευκόλυνε την συνεργασία της μειονότητας με το Αλεβιτικό στοιχείο, με ταυτόχρονη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτικής απέναντι στην αριστερά. Εάν υπολογίσει κανείς τους Αλεβίτες στα 20% ενός πληθυσμού της Τουρκίας που σήμερα πλησιάζει τα 55 εκατομμύρια θα έχουμε, μέσα στις σχετικά φιλελεύθερες, «αντιστρατιωτικές» συνθήκες των εκλογών του 1983 και του 1987, ένα συμπαγές εκλογικό σώμα 10 τουλάχιστον εκατομμυρίων που μαζί με τους ισάριθμους σχεδόν Κούρδους και με την υποστήριξη των αριστερών εύκολα θα αποκτούσε την δημοκρατική πλειοψηφία. Η ένταξη των Νουρτσήδων στο Κόμμα του Ντεμιρέλ, ενώ οι Νακσιμπεντή παραμένουν στο Κόμμα του Ερμπακάν, επιτρέπει έτσι την υπέρβαση της απομόνωσης και τον τερματισμό του φαύλου κύκλου των επαναστατικών λύσεων. Παράλληλα, αφαιρεί οριστικά από τους στρατιωτικούς κάθε λόγο παρέμβασης, αφού τόσο η παντουρκική απόπειρα πραξικοπήματος του Κύπριου Τουρκές, το 1945, όσο και οι επεμβάσεις του στρατού το 1960, 1962, (του Κιρκάσιου αξιωματικού Αϊντεμίρ) 1963, 1971 και 1980, τουλάχιστον οι περισσότερες εμπνεύτουσαν από την προσπάθεια ενός ξεπερασμένου λαϊκιστικού/Κεμαλισμού να διατηρήσει τις παρακαταθήκες του κρατικισμού, παρεμβατισμού, ριζοσπαστισμού και τουρκισμού, που ήταν οι αρχικές καταβολές της επανάστασης του 1922, και ξεκινούσαν από την αποστολή που νόμιζε ότι είχε το παραδοσιακό στρατιωτικό κατεστημένο να απαντάει στις προσπάθειες σύμπραξης των πολιτικών κομμάτων πάνω στη βάση των θρησκευτικών και εθνικών παραχωρήσεων, με προληπτικές, διορθωτικές ή κατασταλτικές ενέργειες.

*

Η διφορούμενη έννοια του τουρκισμού έπαιξε μεγάλο ρόλο στις μετέπειτα εξελίξεις στην Τουρκία. Ο Κεμάλ είχε χρησιμοποιήσει εναντίον των Ελλήνων μια μεραρχία Κιρκασίων και μια Τατάρων προσφύγων από την Κριμαία.[20] Είχε συνεργασθεί με τον παντουρκικό πράσινο κουμμουνιστικό Στρατό του Εμβέρ, παράλληλα όμως είχε ενισχύσει έναν «αυτόχθονα» τουρκισμό, στον οποίο μάλιστα έδινε ένα ινδοευρωπαϊκό περιεχόμενο. Σ' όλο το μεσοπόλεμο, η Τουρκία είχε ανεχθεί, παράλληλα με τις φιλογερμανικές αιχμές της πολιτικής της, τις παντουρανικές διεργασίες στις οποίες επιδιδόντουσαν οι πρόσφυγες από τον εξωτερικό τουρκισμό που έφθαναν στα 50% των κατοίκων των πόλεων, δίνοντας σ' αυτές, κατά τις περιστάσεις και φιλοαμερικανικό, πάντοτε όμως αντιρωσικό περιεχόμενο. Μετά τον πόλεμο, τα Κόμματα έκαναν μια πανισλαμική πολιτική που ερχόταν σε αντίθεση και με την στάση του κεμαλισμού εναντίον της αναβίωσης του ισλαμισμού στο εσωτερικό και με την διπλή μορφή που είχε ο θρησκευτισμός αυτός, την σχιτική και την σουννιτική.

Ο W. Teagle και ο E. J. Sadler με την βασίλισσα της Ρουμανίας Μαίρη.

Μόνον ο δημοκρατικός αυτοματισμός θα μπορούσε να αμβλύνει στην Τουρκία την οξύτητα των θρησκευτικών και εθνοτικών διαφορών, δίνοντας μια αριθμητική καταγραφή των δυνάμεων και καταλύοντας τον άγνωστο Χ που οφείλεται στην μυστικότητα των Ταρικάτ και στην ατέλεια των στατιστικών στοιχείων σχετικά με την πραγματική δύναμη των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων.

Σήμερα γνωρίζουμε με βεβαιότητα ότι οι Σουλεϊμαντζή στρατεύονται στις τάξεις του παντουρκικού φασιστικού Κόμματος Εργασίας του Τουρκές, που στις τελευταίες εκλογές είχε τα 3% των ψήφων, ότι οι Τιτζανή έχουν αναπτύξει μια διάχυτη αντικεμαλική στρατηγική, ότι οι Νακσιμπεντή ανήκουν κυρίως στο Κόμμα Ευημερίας του Ερμπακάν, που έχει τα 8,5% των ψήφων και ότι Αλεβίτες και οι Νουρτσήδες Κούρδοι κρύβονται κατά μέγα μέρος πίσω από τα 20% του Κόμματος του Ορθού Δρόμου, του Ντεμιρέλ. Τα μεγέθη όμως δεν ταιριάζουν. Θα πρέπει ένα μέρος των Αλεβιτών να βρίσκεται στις τάξεις του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος του γιου του Ινονού, διαδόχου του Λαϊκού Ρεπουμπλικάνικού (24%) λόγω της αγαθής επιρροής που είχε ο κεμαλικός λαϊκισμός, σαφώς αντισουννιτικός, στην απελευθέρωση του Αλεβιτισμού. Θα πρέπει, επίσης, ένα μέρος των Νουρτσήδων να στεγάζεται στο Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας, που ίδρυσε ο Οζάλ, αν και η δύναμη του κόμματος αυτού οφείλεται στην θέση του απέναντι στους στρατιωτικούς, που ήταν η λιγότερο φιλική μεταξύ των κομμάτων που υποδείχθηκαν από αυτούς.

Ημιεπίσημες Ελληνικές πηγές, υπολογίζουν τους Αλεβίτες στα 10%, μόνο, των μουσουλμάνων. Αυτό δεν ταιριάζει με κανέναν άλλο από τους αριθμούς που ξέρουμε: Ο Π. Ντυμόν, στο άρθρο του στο TEMPS MODERNES, Paris, 1984 σελ. 365, τους υπολογίζει στα 20% του συνολικού τουρκικού πληθυσμού. Ο Κ. Κύρρης (βλ. σημειώσεις, παρ. 10) σε 6-9 εκατομμύρια, ο Τσαγκλάρ Καϊντέρ, στο άρθρο του στην Turkey in Transition (βλ. σημείωση σελ. 56) σε 5-12 εκατομμύρια επί συνόλου 41 εκατομμυρίων το 1977, δηλ. 13-30%. Ο Altan Gökalp, στο άρθρο του στις Annales, (βλ. σημειώσεις σελ. 748) τους υπολογίζει σε 10 εκατομμύρια επί 45, δηλ. σε 22%. Δεν λείπουν και άλλες πηγές, που κυμαίνονται από 15 μέχρι 40%. Έτσι ο Jean-Paul Roux (Turquie, ed, Seuil, 1974-76, σελ. 132), τους υπολογίζει σε 30%, προσθέτοντας ότι οι ίδιοι οι Αλεβίτες δίνουν σαν ποσοστό 50-60%. Ο C. Dodd (Democracy and Development, EOTHEN Press, 1979, σελ. 16), τους λογαριάζει σε 20%. Η Ισλαμική Εγκυκλοπαίδεια (κεφ. Ανατολία) υπολογίζει τους Σχιίτες στην Ανατολία σε 462.413, και τους Κούρδους σε 424.138 επί συνολικού πληθυσμού 9.676.714, αλλά αυτοί είναι αριθμοί των τότε τουρκικών στατιστικών. Οι ίδιες ημιεπίσημες ελληνικές πηγές υπολογίζουν τους Νουρτσήδες σε ένα εκατομμύριο ενώ οι προσκείμενες σ' αυτούς πηγές, όπως ο Μωχάμετ Μοκρή, (Ο Κουρδικός Εσωτερισμός, Το μυστικό της Γνώσης και οι πιστοί της Αλήθειας, Paris 1976), δίνει μια προσέγγιση 500.000 για όλη την Μ. Ανατολή, με εξαίρεση τα εξωτερικά κέντρα όπως η Ινδία και το Πακιστάν.

Επί έλαττον επίσης (σε 10%) υπολογίζουν οι παραπάνω ημιεπίσημες ελληνικές πηγές την συνολική δύναμη των μυστικών ταγμάτων στην Τουρκία. Προκειμένου βέβαια για οργανώσεις που η επιρροή τους είναι ποιοτική η απόκκλιση δεν είναι τόσο σημαντική, όσο είναι όμως, αντίθετα, στην περίπτωση των Νουρσήδων και των Αλεβιτών που η αριθμητική τους δύναμη δεν έχει μόνο ιδεολογική αλλά κα άμεσα πολιτική σημασία. Ένα μέτωπο των Αλεβιτών και των Κούρδων με τους Κομμουνιστές, που ως ένα σημείο ψηφίζονται από αυτούς, συνέβαλε τις παραμονές του 1980 στην επιτάχυνση της επέμβασης των στρατιωτικών όσο τουλάχιστον και η σύμπραξη των Λαϊκών Ρεπουμπλικανών του Ετσεβίτ με τους εξτρεμιστές

παντουρκιστές του Τουρκές και τους Πανισλαμιστές του Ερμπακάν συνετέλεσε, με την απόβαση στην Κύπρο, να αποσταθεροποιήσει γενικότερα την πολιτική κατάσταση στην Τουρκία, οδηγώντας επίσης στις εξελίξεις του 1980. Παρά τα άγρια κατασταλτικά μέτρα των στρατοκρατών, που επακολούθησαν (οι συλλήψεις ξεπέρασαν τις 100.000), η σχετική χειραφέτηση του πολιτικού κόσμου, που ήλθε αμέσως μετά, σαν αντίδραση, και την βελτίωση της οικονομικής κατάστασης χάρη στην φιλελευθεροποίηση, είχε επιπτώσεις και στην εξομάλυνση των θρησκευτικών και μειονοτικών εντάσεων. Αν και το δίλημμα Ανατολή-Δύση, Παντουρκισμός-Πανισλαμισμός, εθνικισμός τουρκικός ή εθνικισμός της Ανατολίας, ταλαιπώρησε επί έναν αιώνα την Οθωμανική και κεμαλική πολιτική σκέψη και πράξη, έχουμε σήμερα στην Τουρκία, απέναντι στον Ευρωπαϊσμό του Οζάλ, κάποια γενικώτερη συναίνεση. Για να υπάρχει λοιπόν πειστικότητα και «συνέπεια» στον ελληνικό συλλογισμό ότι η πολιτική Οζάλ «μπλοφάρει» επισείοντας τον κίνδυνο να χάσει η Δύση την Τουρκία αν δεν την δεχθεί στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, είναι απαραίτητο, στην περίπτωση αυτή, να υποτιμηθεί η σημασία των φονταμενταλιστικών αντιδράσεων για να αποδειχθεί ότι ο Οζάλ, πραγματικά είναι ανειλικρινής. Κάνουμε έτσι εδώ μια «τροποποίηση» της αλήθειας, που αποτελεί κακή διπλωματική τακτική. Στην πραγματικότητα, έχουμε απλούστατα μια ισχυρή παρουσία του πανισλαμικού και του κουρδικού παράγοντα, ένα μέρος όμως των ισλαμιστών της Ανατολίας έχει αρχίσει να υποστηρίζει την είσοδο στην Κοινή Αγορά με την ελπίδα ότι αυτό θα φέρει περαιτέρω εκδημοκρατισμό, μεγαλύτερη ελευθερία εκφράσεως και ενίσχυση στην εκδήλωση των εσωτερικών θρησκευτικών, εθνικών και κοινωνικών αντιθέσεων στην Ανατολία. Κι αυτό αποτελεί μια τελείως διαφορετική προβληματική, μια βαθύτερη αναλυτική τομή. Διότι το ζητούμενο είναι ακριβώς κατά πόσον η χαλάρωση των εντάσεων θα εκφρασθεί πια με πολιτικούς τρόπους, οδηγώντας στην εκτόνωσή τους ή όχι. Η απάντηση είναι ότι ενώ η Τουρκία διαθέτει ανταγωνιστικές δυνάμεις που τις επιτρέπουν να εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (βλ. σχετικό παράρτημα αριθ...), η έκταση ενός ενδεχόμενου φονταμενταλιστικού εξτρεμισμού, που θα ενισχυθεί αν η Τουρκική οικονομική ανάπτυξη μέσα στην Κοινότητα δεν μπορέσει να απορροφήσει το ρυθμό αυξήσεως του πληθυσμού, δεν επιτρέπει στην Ευρώπη πειραματισμούς. Η ανάλυση λοιπόν είναι πολύπλοκη και προϋποθέτει πρώτα λογιστική εκτίμηση των δημογραφικών και οικονομικών προβλέψεων[16] και δεύτερο υπολογισμό των πιέσεων που δέχεται αυτή τη στιγμή η Γαλλία για την απορρόφηση των 5.000.000 μουσουλμάνων του Μαγκρέμπ και η Γερμανία για την αφομοίωση των 2.000.000 Τούρκων μεταναστών που φιλοξενεί. Και αυτά, σε συσχετισμό με την άνοδο του φονταμενταλισμού γενικώτερα, π.χ. στην Αλγερία και με την εξέλιξη της γερμανικής προσπάθειας για την ενοποίηση καθώς και των γενικώτερων εξελίξεων στην Ανατολική Ευρώπη και την Σοβιετική Ένωση, που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί. Κάπως έτσι θα έπρεπε να αντιμετωπισθεί η διαμόρφωση μιας στρατηγικής απέναντι στο ζήτημα της Τουρκίας. Κάθε άλλη προσέγγιση που θα παρέμβλεπε ή θα «άλλαζε» τους συντελεστές, γνωστούς άλλωστε στην Ευρώπη, θα ήταν για μας, όπως και άλλοτε συνέβηκε, επιβλαβής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. D. Kitsikis, Les Turc set La Mer Egeé. Turquie, Moyen Orient, Communauté, Paris, 1989, σελ. 279.

2. Όπως παραπάνω. 2α

2a. Programme d'Information sur la C.E.E. en Grèce, Revue du Marché Commun, 1965, σελ. 393. (a) La Grèce, pays européen le plus é loigné de la Communauté, doit recevoir un volume d' informations sur la vie Communautaire qui Soit proportionnel à la distance qui l'en Sépare.

3. Άρθρο μου στο προηγ. τεύχος της «Νέας Κοινωνιολογίας».

4. George Hill, A History of Cyprus, Cambridge Press, 1952

5. Την θεωρία αυτή ο Pirenne αναπτύσσει κυρίως στο ιστορικού του έργο Charlemagne.

6. Κ. Κύρρη, Θεμελιώδεις χαρακτηριστικοί θεσμοί της Νεώτερης Τουρκίας, Παρ. 14, Κύπρος 1978.

7. Δημ. Πουλάκου, «Η Σύγχρονος Τουρκία», I.M.X.A., 1957.

8. Το βιβλίο των GIB και KNOWLTON "The Resurgent Years" (1911-1917), History of Standard Oil Company, Harper and Brothers, New York, 1956, περιέχει τα παραπάνω στοιχεία καθώς και το χάρτη της «Σύμβασης της Κόκκινης Γραμμής».

9. Fischer, The Soviets in World Affairs, τόμος 1, Princeton, 1951.

10. Α. Ζαπάντη, Ελληνοσοβιετικές Σχέσεις, 1917-1941, Εστία, 1989.

11. βλ. και Archie Roosevelt Jr., Middle East Journal, July 1947. Ο Εθνικός ύμνος των Κούρδων του Αλαμπάτ βρίσκεται στο βιβλίο του Ρούζβελτ, σελ. 75.

12. Δ. Πουλάκου, η Σύγχρονη Τουρκία, βλ. κεφάλαιο με πίνακα των Ισλαμικών Ταγμάτων, βλ. επίσης, M. Ferro, Sur l' Islam Sovietique, Annales, Μάιος-Αύγουστος 1980. Σχετικά με την νευραλγική θέση της Αρμενίας ας σημειωθεί, για την ιστορία ότι πρώτοι οι Βυζαντινοί υπονόμευσαν τον ρόλο της σαν προπύργιο της Ανατολίας, προσπαθώντας να την προσαρτήσουν.

13. βλ. ανωτ.

14. Bernard Lewis, Islam et Laicité, Fayard 1968, σελ. 354, κεφάλαιο "Les Tarikat". Επίσης Binnaz Toprak, The Religions Right, κεφ. 7, εις Turkey in Transition, Oxford Press, 1987 edited by I. C. Schick και E.A. Tomak. Ωσαύτως, St. Shaw, History of the Ottoman Empire and modern Turkey, Cambridge Press, 1976. βλ. και Histoire de l' Empire Ottoman, Fayard 1989, sous la direction de R. Mantran.

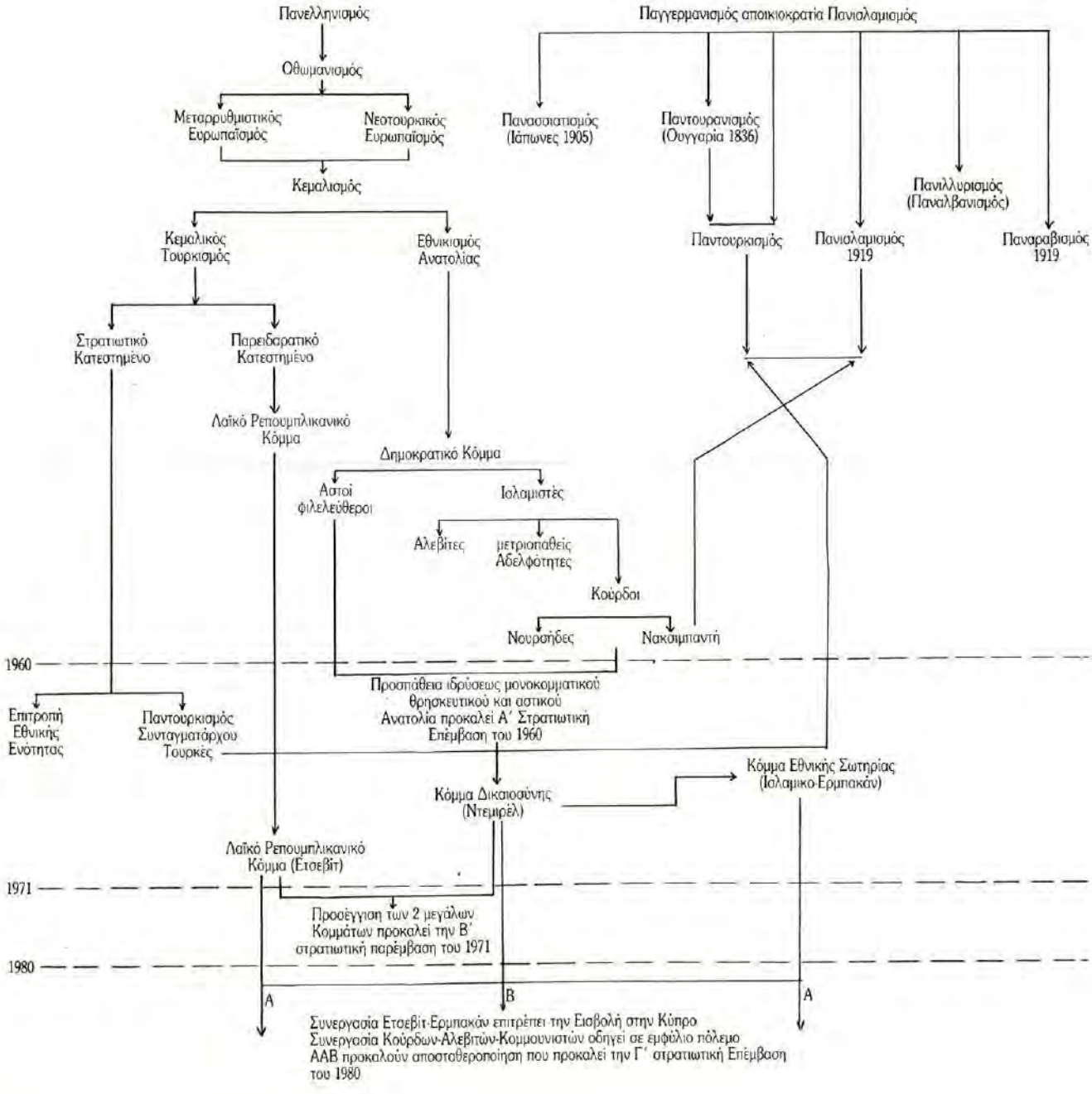
15. Altan Gokalp, Une minorité Chiite en Anatolie, les Alevis, Annales, Μάιος-Αύγουστος 1980.

16. Για τις πιθανότητες να αποδειχθεί η είσοδος της Τουρκίας στην Ε.Ο.Κ. βιώσιμη, καθώς και για την θετική έναντι της ΕΟΚ στάση των μετριοπαθών Ισλαμιστών βλ. τα παραρτήματα 3 και 4 καθώς και τις γενικώτερες εκτιμήσεις του βιβλίου Turquie, Moyen Orient και Communauté Européenne, L' Harmattan, 1989 που περιλαμβάνει και εκτιμήσεις για την στάση της τουρκικής αριστεράς απέναντι στην τοποθέτηση της τουρκικής κοινής γνώμης έναντι της Ε.Ο.Κ. (σελ. 187-222).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Τα Haldings κατασκευαστών αυτοκινήτων στην Τουρκία, KOC, OYAK, Sabinci, Anadolu, Cukurova, Ercau αποτελούν την Ένωσιν Βιομηχανιών Αυτοκινήτων. Η Τουρκία δεν έχει δικά της μοντέλα εκτός από τα BÖCEK και τα Anadol. Προστιθέμενη αξία 80% (1987). 20 εργοστάσια μονταρίσματος, 409 ανταλλακτικών. Στην Ισταμπούλ παράγονται τα OTOSAN, OTOYOL, OTOKAR, MAN, και OTOMARSAN, στο Τσόρλου, τα HEMA, στο Κοτσελί τα GENOTO και T.O.E. στην Άγκυρα τα T.Z.D.K., τα TÜRK-TRAKTÖR και τα MAN, στην Τσουκούροβα και τα Άδανα, τα B.M.C. και τα CUKUROVA, στην Προύσα, τα OYAK, RENAULT (που ανήκουν κατά 40% σε κοοπερατίβα των Τούρκων αξιωματικών, τα TOFAS, καθώς και η FARBA-CIBIE ή BOSCH και στο Ακσαράϊ και το Ικόνιο η TUMOSAN καί στο Καρτάλ η ISUZU. Προβλεπόμενη παραγωγή για το 1987 166.000 μονάδες (έναντι 130.000 της Γιουγκοσλαβίας και 581.000 της Ν. Κορέας (1986).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3
Κατατάξεις ανάλογες του ποσοστού προσπάθειας εξαγωγών και διεισδύσεων

		Καταναλωτικά αγαθά	Ενδιάμεσα αγαθά	Κεφαλαιουχικά αγαθά
Ποσοστό Διεθνοποίησης (ΠΔΙΕΘ) > 20%	Τομέας Καλύψεως Εξαγωγών από τις εισαγωγές ΤΚΕΕ > 120% Με ισχυρό πλεόνασμα	Καπνός υφάσματα ενδύματα	Επεξεργασία βάμβακος ελαστικά υαλουργία	Γεωργικά μηχανήματα
Τομείς επαρκώς ανοικτοί	70% < ΤΚΕΕ < 120% με μεσοπλεόνασμα ή ελλειμματικές		σίδηρος και χάλυβας	μεταποίηση μετάλλου
	ΤΚΕΕ > 70% Με ισχυρό έλλειμμα		Χάρτης χημικά πετροχημικά λιπάσματα Ορυκτά	μη ηλεκτρικά μηχ/τα όργανα επιστημονικού ελέγχου, ηλεκτρικά μηχ/τα ηλεκτρονικά προϊόντα, υλικά οδικών μεταφορών, σιδ/κό υλικό, ναυπηγική, αεροναυτική βιομηχανία.
ΠΔΙΕΘ > 20%	ΤΚΕΕ > 120% Ισχυρά πλεονασματικά	Βιομηχ. τροφίμων ποτά έπιπλα υποδήματα	Είδη από ξύλο τυπογραφία δέρμα, πλαστικά τσιμέντο	
Τομείς κλειστοί	70% ΤΚΕΕ < 120% Μεσαίως πλεονασματικά ή ελλειμματικά			
	ΤΚΕΕ < 70% Ισχυρά ελλειμματικά			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4
Κατατάξεις ανάλογες ποσοστών διεθνοποιήσεως και καλύψεως

		Καταναλωτικά αγαθά	Ενδιάμεσα αγαθά	Κεφαλαιουχικά αγαθά
ΠΕ (Προσπάθεια εξαγωγής) > 10 εξαγωγικός Τομέας	Ποσοστό Διεισδύσεως (ΠΔ) > 15 Τομέας με ισχυρή εξωτ. διείσδυση		Σίδηρος-χάλυβας χημικά πετροχημικά Ορυκτά	μη ηλεκτρικά μηχ/τα, αγροτικά μηχανήματα, όργανα επιστημονικού ελέγχου, ηλεκτρικά μηχανήματα.
	ΠΔ < 15 Τομέας με ασθενή εξωτερική διείσδυση	Βιομηχανία Τροφίμων Καπνός υφάσματα ενδύματα	Επεξεργασία βάμβακος υαλουργία ελαστικά κεραμουργία	Μεταποίηση μετάλλου
ΠΕ < 15 Ελάχιστα εξαγωγικός Τομέας	ΠΔ > 15 Τομέας με ισχυρή εξωτερική διείσδυση		Χάρτης — λιπάσματα	ηλεκτρονικά μηχ/τα, είδη οδικής μεταφοράς, σιδηροδρομικό υλικό ναυπηγική, αεροναυτική βιομηχανία.
	ΠΔ < 15 Τομέας με ασθενή εξωτερική διείσδυση	ποτά έπιπλα υποδήματα	Είδη από ξύλο τυπογραφία δέρμα πλαστικά προϊόντα πετρελαίου τσιμέντα	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5ον

Ισλαμικά μυστικά-Μοναστικά Τάγματα

1. ΤΑ·Ι·ΦΑΔΕΣ 2. ΑΠΤΑΛΗΔΕΣ 3. ΤΖΕΒΑΛΗΔΕΣ 4. ΜΕΛΑΜΗΔΕΣ 5. ΚΑΛΕΝΤΕΡΗΔΕΣ 6. ΤΣΕΛΕΜΠΗΔΕΣ 7. ΧΟΥΔΑΔΑΤΛΗΔΕΣ 8. ΜΟΥΡΣΕΛΛΗΔΕΣ 9. ΤΣΕΠΙΝΗΔΕΣ 10. ΜΑΡΑΜΠΟΥΤΗΔΕΣ 11. ΤΑΧΤΑΤΖΗΔΕΣ 12. ΜΠΕΧΤΑΣΗΔΕΣ 13. ΜΠΑΜΠΑΓΚΙΑΝΝΗΔΕΣ 14. ΧΑΛΒΕΤΗΔΕΣ 15. ΓΚΙΟΥΛΣΗΝΗΔΕΣ 16. ΣΕΖΑΝΓΕΤΗΔΕΣ 17. ΧΑΛΕΤΙΖΗΔΕΣ 18. ΡΟΥΣΣΕΝΗΔΕΣ 19. ΝΤΕΜΙΡΤΑΣΣΗΔΕΣ 20. ΤΖΕΜΑΝΛΗΔΕΣ 21. ΣΟΥΜΠΟΥΛΗΔΕΣ 22. ΣΑΜΠΑΝΗΔΕΣ 23. ΑΣΑΛΗΔΕΣ 24. ΜΠΑΧΣΣΗΔΕΣ 25. ΚΑΡΑΜΠΑΣΗΔΕΣ 26. ΝΑΣΟΥΧΗΔΕΣ 27. ΜΠΕΚΗΡΗΔΕΣ 28. ΝΑΣΟΥΧΗΔΕΣ 29. ΤΣΕΡΚΕΖΗΔΕΣ 30. ΚΕΜΑΛΗΔΕΣ 31. ΧΑΦΕΛΗΔΕΣ 32. ΤΕΡΖΑΝΗΔΕΣ 33. ΝΕΡΝΤΙΡΗΔΕΣ 34. ΤΕΤΣΑΝΗΔΕΣ 35. ΣΕΜΑΝΙΖΗΔΕΣ 36. ΦΕ·Ι·ΖΙΓΗΔΕΣ 37. ΣΑΒΗΔΕΣ 38. ΑΣΑΛΗΔΕΣ 39. ΜΠΑΧΣΣΗΔΕΣ 40. ΑΧΜΕΝΗΔΕΣ 41. ΡΑΜΑΖΑΝΗΔΕΣ 42. ΣΙΝΑΝΗΔΕΣ 43. ΑΣΣΚΗΔΕΣ 44. ΜΙΣΡΗΔΕΣ 45. ΤΣΙΧΑΝΓΚΙΡΗΔΕΣ 46. ΝΕΤΖΟΥΡΗΔΕΣ 47. ΡΕΟΥΦΗΔΕΣ 48. ΤΖΕΡΑΧΗΔΕΣ 49. ΧΑΓΙΑΤΗΔΕΣ 50. ΜΑΣΛΑΧΗΓΗΔΕΣ 51. ΖΟΥΧΡΙΓΗΔΕΣ 52. ΣΕΜΣΙΓΗΔΕΣ 53. ΤΖΑΧΙΔΗΔΕΣ 54. ΣΕΛΑΧΗΓΗΔΕΣ 55. ΜΑΠΗΡΑΜΗΔΕΣ 56. ΚΑΔΙΡΗΔΕΣ 57. ΕΣΣΡΕΦΗΔΕΣ 58. ΡΟΥΜΗΔΕΣ ή ΙΣΜΑΗΛΗΔΕΣ 59. ΧΑΛΙΣΗΔΕΣ 60. ΙΣΕΡΙΓΗΔΕΣ 61. ΡΟΥΦΑΗΔΕΣ (Ωρυόμενοι Δερβίσηδες) 62. ΝΑΚΣΣΗΜΠΕΝΤΗΔΕΣ (ΣΟΥΝΝΙΤΕΣ) 63. ΣΟΥΝΝΙΤΕΣ).

Οι κυριότεροι από τους τίτλους αυτούς αναφέρονται στο βιβλίο μου «Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΟΥΡΚΙΑ» (ΙΜΧΑ Αθήνα 1957, σελ. 42-46). Τον πίνακα συμπλήρωσα από το έργο του Βλ. ΜΙΡΜΙΡΟΓΛΟΥ «Οι Δερβίσσαι» (Αθήνα 1940, σελ. 69-274). Όλα τα ονόματα προσαρμόστηκαν στην γραφή του Βλ. Μιρμίρογλου. Δεν ξέρω εξάλλου αν μερικοί τίτλοι, από αυτούς που πρόσθεσα αναφέρονται σε ιστορικά τάγματα ενώ δεν υπάρχουν πια ή έχουν ελάχιστη δράση.

Στις ερμηνείες που δίνω στο βιβλίο μου για την προέλευση των Ταγμάτων προσθέτω εδώ μια άλλη, πολύ εύλογη, που προκύπτει έμμεσα από το έργο του Βλ. Μιρμίρογλου, σύμφωνα με την οποία οι αδελφότητες είναι προϊόν συγκρητικών ιστορικών διαδικασιών ανάμεσα σε Τουρκμενικά Σημιτικά και Ινδοευρωπαϊκά πολιτισμικά στοιχεία, με μορφολογικές δομές μεταξύ Κάστας και Esnaf (Βυαντινών και Οθωμανικών συντεχνιακών οργανώσεων).

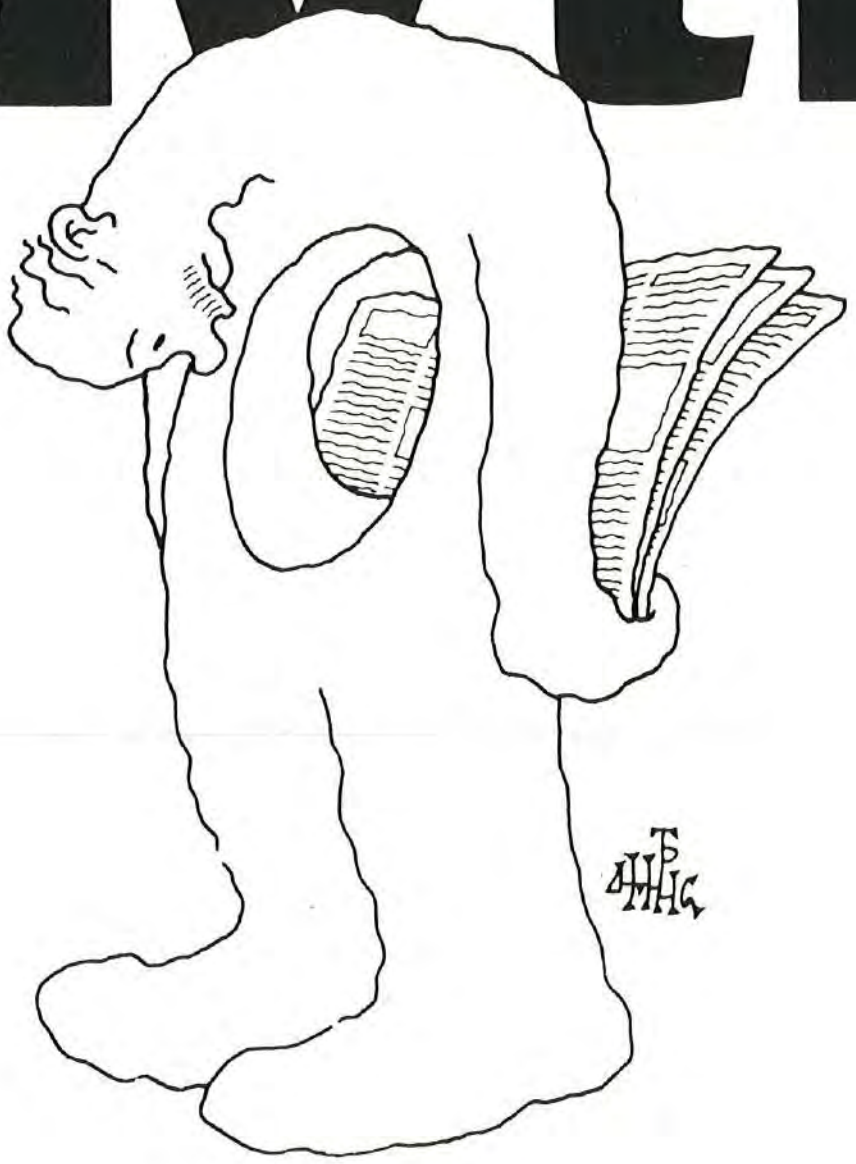
Από τον κατάλογο που παραθέτουμε, προκύπτει ότι και αν ακόμη, στον χώρο Τουρκίας-Κεντρικής Ασίας-Βαλκανικών Ισλαμικών πληθυσμών, λειτουργεί σήμερα ένα μόνο μέρος από τα θρησκευτικά αυτά μυστικά ιερατεία σαν ομάδες «πίεσης» που επικοινωνούν μεταξύ τους ανεξάρτητα από φυσικά και πολιτικά σύνορα, ο ιστός αυτός της ιδεολογικής κυκλοφορίας μπορεί ανάλογα με την σύνθεση και την λειτουργία τους, να μεταφέρει από την Τουρκία είτε προς την Κεντρική Ασία (Ατζερμπαϊτζάν-Τουρκμενιστάν) είτε προς την Βαλκανική (Ελληνική Θράκη, Αλβανία, Βοσνία, Βουλγαρική Δοβρουτσά), ένα νέο πρότυπο πανισλαμισμού και παντουρκισμού που από καιρό διαμορφώνεται στην Ανατολία σαν μίγμα δυτικής τεχνολογίας, θρησκευτικού φονταμενταλισμού και σχιϊτικού εθνικισμού.

Υπάρχουν τρία πρόσφατα πολιτικά γεγονότα που πρέπει να εξηγηθούν με βάση την συλλογιστική αυτή: η ανάδειξη κατά τις τελευταίες εκλογές ενός μουσουλμανικού κόμματος με 23 βουλευτές σε πολιτική δύναμη αξιωματικής αντιπολίτευσης στην Βουλγαρία. η αντιδικία Σέρβων - Κροατών και Σέρβων - Αλβανών για τον έλεγχο αντίστοιχα της Ισλαμικής Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου. Τέλος η αμερικανική ενίσχυση προς το Ελληνικό Πατριαρχείο. Κακώς θα θεωρούσε κανείς την ενίσχυση αυτή σαν ενθάρρυνση των ρωσσικών πανορθόδοξων τάσεων. Μια αύξηση της πόλωσης Ορθοδοξίας-Ισλαμισμού στην Σοβιετική Ένωση θα δημιουργούσε ένα κενό δύναμης που αν η Τουρκία δεν μπορούσε να το συμπληρώσει θα άνοιγε πάλι τον δρόμο της Ιαπωνίας προς την Κεντρική Ασία. Είδαμε ότι μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι Αμερικανοί ενίσχυσαν την Ρωσσία για να καλυφθεί αυτό το κενό και έστρεψαν τον Κεμάλ προς την Δύση. Αν οι ιστορικές «σταθερές» είναι οι ίδιες, ο παντουρκισμός θα οδηγηθεί πάλι προς τη Βαλκανική.

Η ύφεση και ο σεβασμός στα δικαιώματα του ανθρώπου ενισχύουν τη θέση του Ισλαμισμού στα Βαλκάνια. Οι ίδιες όμως διαδιακασίες ενισχύουν τη θέση των θρησκευτικών και εθνικών «μειονοτήτων» στην Ανατολία. Ο εκδημοκρατισμός όμως δημιουργεί στις αναπτυσσόμενες χώρες αδιέξοδα που ενίσχυσαν. Τις φονταμενταλιστικές τάσεις των Ισλαμικών ταγμάτων στο Ιράν στη Λιβύη και την Αλγερία. Αρκεί να στραφούν τα τάγματα αυτά από την «λαϊκή» θρησκεία στον λαϊκισμό.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Κυκλοφορεί κάθε δεύτερη Παρασκευή

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

του *Νεοκλή Σαρρή*
κοινωνιολόγου, αναπληρωτή καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών Επιστημών

Η δεσπόζουσα μηχανική μέθοδος θεώρησης και ανάλυσης του πλέγματος των ελληνοτουρκικών σχέσεων είναι απρόσφορη στο να δώσει μια λύση στα σωρευμένα προβλήματα. Και αυτό όχι μόνο γιατί τα τελευταία αντιμετωπίζονται σχηματικά, στερημένα από το ουσιαστικό τους περιεχόμενο, αλλά και γιατί διαχωρίζονται από το πολιτισμικό περιέχον που έχει η αντιπαράταξη της τουρκικής πολιτικής σημειολογίας στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η επίμαχη προβληματική οφείλει να κατευθύνεται προς τη δομική σύνθεση του τουρκικού παράγονται σε αντιπαραβολή προς την ανάλογη σύνθεση αυτού που μπορουμε να αποκαλέσουμε ευρωπαϊκό παράγοντα.

Αναμφίβολα ο οικουμενικός πολιτισμός της εποχής μας αποτελεί την ευθύγραμμη και διαλεκτική συνέχεια του πολιτιστικού μορφώματος που πρωτοεμφανίστηκε στην κλασική αρχαιότητα.[1] Επιμένουμε όμως ότι ο αφορισμός αυτός δεν αναιρεί την σπουδαιότητα άλλων πολιτισμικών μορφωμάτων, ούτε εμφορείται από τη δόξα της ανωτερότητας κανενός πολιτισμού (ισχυρισμός άλλωστε επιστημονικά αδόκιμος), αλλά επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη δομική σύνταξη των ξέχωρων στοιχείων από τα οποία συγκροτείται το πολιτισμικό συγκείμενο δίχως να ασχολείται με την πρωτοτυπία ή την προέλευσή τους. Εκείνο που έχει σημασία δεν είναι η καταγωγή των πολιτιστικών στοιχείων, αλλά η δομή που τα θεσπίζει· δομή προ πάντων **εξουσίας**. Με άλλα λόγια στην ανάλυσή μας δεν έχει εκτοπισθεί το πολιτικό πρόβλημα, αλλά έχει εξαρτηθεί από το κυρίως κοινωνικό, το πολιτισμικό. Ακόμη, δεν έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι το πολιτισμικό μόρφωμα που σπερματικά έχει εξελιχθεί στο σημερινό έχει εμφανιστεί και ανθίσει στην αρχαία Ελλάδα. Η ιστορική και γεωγραφική διάσταση σ' ένα οικουμενικό φαινόμενο ίσως να διεγείρει τη μνήμη και να φορτίζει το συναισθηματικό μας κόσμο, δεν είναι όμως σε θέση να ανατρέψει την ψύχραιμη αναγωγή των συντεταγμένων του (κάθε) πολιτισμικού μορφώματος σε πρωταρχικούς τύπους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι η πρωταρχή του πολιτισμού μας είναι ο **λόγος** της ελληνικής αρχαιότητας. Αυτός μετασχηματίζεται διαδοχικά στη λατινική **ratio**, στο χριστιανικό **θείο λόγο, στη raison** του διαφωτισμού, διατηρώντας την ίδια πάντα δομική διάταξη που καθορίζει τον εξορθολογισμό του ολωτικού κοινωνικού φαινομένου στην εποχή μας.

Οπωσδήποτε υπάρχει μια ποιοτική διαφορά μεταξύ του αρχαίου ελληνικού **λόγου** και της **ratio**, του **θείου λόγου**, και της raison. Πάντως δε χωρεί καμιά αμφιβολία ότι αυτό που αποκαλείται δυτικός πολιτισμός διασώζει σχετικά πιο ακέραιες τις αρχικές δομές της κλασικής αρχαιότητας από τις οποίες αναβλύζει. Το «σχετικά» στην προκειμένη περίπτωση αναφέρεται και σε αντιπαραβολή προς άλλα πολιτισμικά μορφώματα που άνθισαν κυρίως στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της εγγύς Ανατολής (όπως το αραβικο/ισλαμικό) και τα οποία εμπνεύστηκαν μέχρις ενός ορίου από την ίδια αρχή, η παραχάραξή και η διαστροφή της οποίας υπήρξε πολύ πιο έντονη από την αλλοίωση που υπέστη στη Δύση. Ουσιαστικά οι αρχαιοελληνικές πολιτισμικές δομές επιβίωσαν στο ρωμαϊκό κράτος και μάλιστα στο δυτικό τμήμα του και η αδιατάραχτη διαδοχή αυτής της πολιτειακής και πολιτισμικής οντότητας (entité) είναι ο σημερινός οικουμενικός, ουμανιστικός και λογοκρατούμενος πολιτισμός.

Λέμε αδιατάραχη παρά το γεγονός ότι το δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους καταλύθηκε από τα «βαρβαρικά φύλα»: οι Γερμανοί, οι Κέλτες, οι Λομβαρδοί, οι Νορμανδοί, οι Φράγκοι, οι Γότθοι κ.ά. διεκδίκησαν όχι μόνο την πολιτική διαδοχή του κράτους που κατέλυσαν αλλά και την πολιτιστική διαδοχή της κοινωνίας στην οποία άλλωστε ενσωματώθηκαν. Αντίθετα, το ανατολικό τμήμα του Ρωμαϊκού Κράτους, το Βυζάντιο, καταλύθηκε από άλλα βαρβαρικά φύλα παρόμοιας κοινωνικής σύνθεσης με εκείνης των φύλων που κατέλυσαν το δυτικό, τα οποία αντί να ενσωματωθούν στην κοινωνία που επιβλήθηκαν με τη βία, την ενσωμάτωσαν στις **δικές τους δομές**.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει η διευκρίνιση ότι στο Βυζάντο συνυπάρχουν δύο αντιθετικές στη βάση τους δομές: της κλασικής αρχαιότητας και εκείνης που μπορούμε να αποκαλέσουμε ως«δομή της Ανατολής». Η αντιπαράθεση των δύο, σε αντιστοιχία προς συγκεκριμένες (κοινωνικές και πολιτικές) δυνάμεις γίνεται εντονότερη απ' τον 9ο αιώνα και κορυφώνεται τον 11ο ως 12ο. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι το αναγεννησιακό πνεύμα εμφανίζεται πρώτα στο Βυζάντιο πριν ξεπροβάλει στη Δύση. Η παράλειψη αυτού του ιστορικού και πολιτιστικού γεγονότος είναι το μέγιστο ατόπημα στο οποίο έχουν πε-

Ο ελευθερωτής της Ελλάδας Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

σει οι συγγραφείς της πολυθρύλητης «Ευρωπαϊκής Ιστορίας της Ευρώπης». Ένα από τα δυστυχήματα που έχει επιφέρει η Ιστορία στην ανθρωπότητα είναι ότι η βυζαντινή αναγέννηση, η στροφή δηλαδή στην αρχαία ελληνική παιδεία, έμεινε σ' εκείνο το γεωπολιτικό χώρο δίχως εξέλιξη ή η εξέλιξή της ανακόπηκε βίαια από τις αντίρροπες δυνάμεις με την καταλυτική επικουρία των επηλύδων βαρβαρικών (τουρανικών) φύλων. Ευτελώς σχηματικά δικαιούμαστε να υποδείξουμε τις δυνάμεις της μεγάλης (ιδιωτικής και εκκλησιαστικής) γαιοκησίας από τη μια και τις προαστικές δυνάμεις των συντεχνιών από την άλλη. Είναι εκτός αμφισβήτησης η επιλογή των κυρίαρχων δυνάμεων στο Βυζάντιο να χρησιμοποιήσουν τα τουρανικά πολεμικά φύλα προκειμένου να κρατηθούν οι ίδιες στην εξουσία όπως είναι και το ότι τα τελευταία επωφελούμενα από την α(προ)νοησία εκείνων που θέλησαν να τα χρησιμοποιήσουν ως στήριγμα, έθεσαν και τις κυρίαρχες δυνάμεις και ολόκληρη την κοινωνία στις δικές τους δομές, δομές νομαδικών πατριών. Ίσως να αντιλεχθεί ότι έτσι «διασώθηκε η Ορθοδοξία». Διπλό λάθος, γιατί ταυτίζεται η Ορθοδοξία (έστω και μη συνειδητά) προς συγκεκριμένο κοινωνικο/οικονομικό μόρφωμα, και γιατί εκείνο που διασώθηκε είναι ακριβώς το «μη ελληνικό» στοιχείο του Βυζαντίου (εκτός βέβαια από τη γλώσσα στην οποία οφείλεται και η διατήρηση της ελληνικότητας του χριστιανικού πληθυσμού των «ρωμαίων ορθοδόξων»). Ενώ από τον 11ο έως τον 15ο αιώνα η ονοματοθεσία «έλληνας-ελληνικός» είναι προωθημένη, μετά το 1453 υποσκελίζεται ολοσχερώς από την ονοματοθεσία των «ορθοδόξων ρωμηών». Η παρατήρηση αυτή δε σηματοδοτεί κανένα εξωτερικό τύπο αλλά αφορά την ουσία της προκείμενης προβληματικής. Η ακμή του Οσμανικού (τουρκικού) κράτους στην περίοδο μέχρι το τέλος του 17ου αιώνα συμπίπτει με την παρακμή του ελληνικού έθνους. Οι φωτεινοί αιώνες του πρώτου παραμένουν σκοτεινοί στην νεοελληνική ιστορία. Ο αφ-ελληνισμός που υπονοούμε όντας οικονομικός, αλλά και πολιτιστικός, οφείλεται στο γεγονός της βίαιης ένταξης των νεοελλήνων στις οσμανικές/τουρανικές δομές εξουσίας. Έτσι, όχι μόνο απωθήθηκε η «ελληνική ταυτότητα», αλλά αλλοιώθηκε και η ρωμαϊκή σε επιβεβαίωση του ιδανικού που εκπροσωπούσε η οσμανική /τουρκική πολιτεία, ιδανικό του επεκτατισμού που εμφανίζεται με τη μορφή του Pax Ottomana και κυρίως της φιλοσοφικής του θεμελίωσης κάτω από το σχήμα της «κόκκινης μηλιάς».

Η γεωγραφική θέση της «κόκκινης μηλιάς» τοποθετείται στη Ρώμη. Η κατάκτηση από τους Τούρκους της Ρώμης «σημαίνει το τέλος του χριστιανισμού και την επίτευξη σε παγκόσμια κλίμακα της Pax Ottomana.[3] Είναι ένα κυνικό ομολόγημα το οποίο προσλαμβάνει ιδιαίτερες διαστάσεις στις μέρες μας στις οποίες οι ευρωπαϊκές κοινότητες έχουν υποκαταστήσει τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Υποκατάσταση που σημαίνεται όχι μόνο από τη Συμφωνία της Ρώμης αλλά από το ίδιο το ολωτικό πολιτιστικό και πολιτικό φαινόμενο που αυτή παριστά.

Κάτω απ' τις παραπάνω προϋποθέσεις αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον το επίμονο αίτημα της Τουρκίας για ένταξή της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Το ενδιαφέρον αυτό πηγάζει από το κίνητρο που ώθησε την Τουρκία να υιοθετήσει ένα παρόμοιο αίτημα, όσο και από την απώτερη στοχοθεσία στην οποία αποβλέπει.

Είναι γνωστό και στο ευρύτερο κοινό ότι η υποβολή της αρχικής αίτησης για σύνδεση της Τουρκίας στην ΕΟΚ το 1960 οφείλεται στο ότι είχε προηγηθεί η ελληνική. Όπως περιγράφουν αξιόπιστοι Τούρκοι συγγραφείς, μολονότι οι σχέσεις μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας είχαν βελτιωθεί, εφόσον ήταν πρόσφατες οι συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου οι οποίες υποτίθεται εγκαινίαζαν μια νέα περίοδο ελληνοτουρκικής συνεργασίας, ο τότε Τούρκος υπουργός των εξωτερικών Φατίν Ρουστού Ζορλού εξεμάνη όταν πληροφορήθηκε από τον τύπο την πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης. Το μένος του Ζορλού στράφηκε κατά των υπηρεσιακών παραγόντων του υπουργείου του που δεν είχαν φροντίσει να τον ενημερώσουν έγκαιρα. Κατά την έκφρασή του **«η Ελλάδα είναι η χώρα που οφείλει η Τουρκία να την ακολουθεί κατά πόδας στις διεθνείς της σχέσεις»**. Έτσι, **«δίχως να πολυεξεταστούν οι πλευρές τους ζητήματος»** συντάχθηκε και υποβλήθηκε η αρχική αίτηση σύνδεσης.[4] Θα πρέπει να σημειώσει κανείς ότι η συνάρτηση της ένταξης της Τουρκίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες από την καλή κατάσταση των σχέσεών της με την Ελλάδα ανατρέχει πολύ πριν το 1981, όταν δηλαδή πραγματοποιήθηκε η ένταξη της Ελλάδας στις Κοινότητες.

Η διαπίστωση ότι η επιθυμία για σύνδεση της Τουρκίας με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες οφείλεται στη μονομανή βούλησή της να ακολουθεί την Ελλάδα, αλλά και ότι η σύνδεσή της προϋποθέτει την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών,[5] οδηγεί σε μια σειρά από αλληλένδετους συλλογισμούς.

Η λειτουργικότητα της ελληνοτουρκικής φιλίας κινείται προς την κατεύθυνση της εξουδετέρωσης της Ελλάδας από τα διεθνή της ερείσματα ή πιο απλά αποβλέπει στην ενίσχυση της τουρκικής πολιτικής και μάλιστα σε προφανή δυσαρμονία προς την ανάλογη ενίσχυση της ελληνικής. Μια ελάχιστη απόδειξη γι' αυτό δίδει ακούσια ίσως, ο Γκράτσι που υπηρέτησε στην Αθήνα ως πρεσβευτής της Ιταλίας τις παραμονές του ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940.

Ο Γκράτσι λοιπόν αφού επισημαίνει ότι «**... το Σύμφωνο της Βαλκανικής συνεννοήσεως παρουσίαζε ένα... μειονέκτημα από ιταλικής πλευράς, το ότι είχε επανεισαγάγει την Τουρκία στην Ευρώπη από την οποία σειρά πολέμων την είχε σχεδόν ολοσχερώς εκδιώξει. Μεταξύ όλων των χωρών του κόσμου η Τουρκία ήταν από εκείνες που προσέβλεπαν προς την Ιταλία με τη μεγαλύτερη δυσπιστία και αντιπάθεια**». Αυτό οφείλεται στην επεκτατική βουλιμία της φασιστικής Ιταλίας προς τη Μικρά Ασία την οποία γνώριζαν πολύ καλά στην Άγκυρα και η οποία είχε καταταράξει τους Τούρκους ιθύνοντες.

Ο Γκράτσι αποκαλύπτει ότι η επιδίωξή του ήταν ο προσεταιρισμός της Ελλάδας από την Ιταλία. Ωστόσο «**για πολλούς λόγους έπρεπε κανείς να φοβάται ότι οποιαδήποτε δραστηριότητα αποσκοπούσε σε μια ιταλο-ελληνική προσέγγιση... θα έβρισκε ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια στην επίδραση που η κυβέρνηση της Αγκύρας, ασκούσε επί των Αθηνών**». «Είναι περίεργο», συνεχίζει ο Γκράτσι, «**αν αναλογιστεί κανείς τους ποταμούς αίματος που θα έπρεπε να χωρίζουν τους Έλληνες από τους Τούρκους, το άθλιο ναυάγιο του ελληνικού ονείρου ανασυστάσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τις ανταλλαγές πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας που είχαν ξεριζώσει χιλιάδες χιλιάδων Ελλήνων από τις προαιώνιες εστίες τους και είχαν δημιουργήσει σοβαρότατα προβλήματα στην Ελλάδα, ότι από όλα τα μέλη της Βαλκανικής συνεννοήσεως εκείνα που ήταν στενότερα συνδεδεμένα μεταξύ τους ήταν η Ελλάδα και η Τουρκία**».[6]

Το απόσπασμα αυτό μπορεί να προσαχθεί ενθουσιαστικά από πολλούς ως έμπρακτη απόδειξη της «ελληνοτουρκικής φιλίας» και να εξαρθεί ο παραμερισμός της αντιμαχίας που είχε κληροδοτήσει η Ιστορία στα δύο έθνη. Μια παρόμοια όμως κρίση είναι απατηλό επιφαινόμενο. Εκείνο που προέχει είναι ότι η ελληνοτουρκική προσέγγιση κατά την περίοδο του μεσοπολέμου (όπως άλλωστε και μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο) λειτούργησε προς την κατεύθυνση της μονόδρομης εξουδετέρωσης της Ελλάδας από την Τουρκία, δηλαδή ενώ η Τουρκία δεν παρεμποδιζόταν στην προώθηση των δικών της σκοπών, η Ελλάδα κατέληγε παρακολούθημα της τουρκικής πολιτικής. Αυτό συνάγεται από την έκφραση της «**επίδρασης που η κυβέρνηση της Άγκυρας ασκούσε επί των Αθηνών**» η οποία δεν έχει αντίστοιχη προς αυτήν επίδραση και της κυβέρνησης των Αθηνών επί της Αγκύρας. Εξάλλου, το ίδιο απόσπασμα βεβαιώνει τις διαπιστώσεις Τούρκων συγγραφέων κατά τις οποίες με το Βαλκανικό Σύμφωνο «**τα σύνορα της Τουρκίας επεκτείνοντο μέχρι τον Δούναβη**».[7]

Μαχμούμ Β', ο Σουλτάνος επί της Βασιλείας του οποίου εξεράγη η Ελληνική Επανάσταση.

Αναμφίβολα από ιδεολογική άποψη το φασιστικό καθεστώς της Ιταλίας δεν απείχε πολύ από το Κεμαλικό καθεστώς, αλλά και από την Μεταξική δικτατορία: το πολιτικό καθεστώς στις τρεις χώρες περίπου ταυτιζόταν. Συνεπώς είναι υπερφίαλο να αναζητήσει κανείς σε οποιαδήποτε από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών ηθικές αναστολές. Το ερώτημα λοιπόν που προβάλλει είναι γιατί να μην υπάρχει μια προσέγγιση ανάμεσα στην Ιταλία και την Ελλάδα αντί της προσέγγισης Ελλάδας-Τουρκίας, εφόσον εκτός των άλλων φαίνεται ότι μια ελληνο-ιταλική προσέγγιση θα ήταν (κατά την φασιστική επεκτατική λογική) επωφελής για την Ελλάδα. Στο σημείο αυτό δεν αξιολογείται η ηθική δικαίωση του φασιστικού επεκτατισμού, αλλά ένα πραγματικό γεγονός. Το ίδιο γεγονός γίνεται κατανοητό με την υπόμνηση ότι όταν η Ελλάδα είχε κατακτηθεί από τις δυνάμεις του άξονα, δηλαδή πολιτικά ήταν ανύπαρκτη, η Κεμαλική Τουρκία δεν είχε κανένα δισταγμό να δαπραγματευθεί πότε με τους συμμάχους πότε με τις δυνάμεις του άξονα την **εδαφική της επέκταση σε βάρος της Ελλάδας**.[8] Η κατ' αυτό τον τρόπο λειτουργία της ελληνοτουρκικής φιλίας δικαιολογείται από την μη ανατροπή των οσμανικών δομών της δεσποτικής εξουσίας στο νεότερο Τουρκικό κράτος, δηλαδή στη **μη διάλυση** της Οσμανικής Αυτοκρατορίας (διάλυση όχι εδαφική, αυτό είναι επουσιώδες, αλλά **δομική**, δηλαδή ιδεολογική). Και αυτό, εφόσον πολλοί αξιόλογοι Τούρκοι

συγγραφείς στις μέρες μας ομολογούν την απερίφραστη ρεβιζιονιστική διάθεση του Κεμαλισμού, δηλαδή τον αμετάθετο στόχο του για ανάκτηση των εδαφών που είχαν αποσπαστεί απ' την Οσμανική Αυτοκρατορία.[9]

Ιστορικά, το «ελληνοτουρικό ιδανικό» εμφανίζεται ως το άλλοθι του τουρκικού παράγοντα για επέκτασή του προς τη Δύση, σε προέκταση δηλαδή του ιδανικού της «κόκκινης μηλιάς». Η πολιτική των Οσμανών ήταν να αποκόψουν τον ελληνισμό από τη Δύση. Έτσι η όποια ενίσχυση της Ορθοδοξίας κατέναντι του καθολικισμού γινόταν με την προοπτική της απομάκρυνσης του ενδεχομένου συνεργασίας μεταξύ ελληνισμού και χριστιανικών λαών, υπό τη μορφή συγκρότησης μετώπου κατέναντι του οσμανικού επεκτατισμού (για τον ίδιο άλλωστε λόγο ενισχύθηκε και η αυτονομία των Αρμενίων-γρηγοριανών του Οσμανικού κράτους απέναντι στο εθνικό και θρησκευτικό τους κέντρο του Ετζμιαντζίν που παρέμενε έξω των ορίων του οσμανικού κράτους).

Την απομόνωση του ελληνισμού από το δυτικό κόσμο επέτυχαν οι Οσμανοί για τουλάχιστον δυόμιση αιώνες, τους «σκοτεινούς» όπως παρατηρήσαμε αιώνες της νεοελληνικής ιστορίας. Όταν οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές ανακατατάξεις στην Ευρώπη βρήκαν τον απόηχό τους στην Οσμανική κοινωνία και οικονομία, οδηγώντας το πολιτειακό καθεστώς σε απο-συνθετική τελμάτωση, οι Έλληνες βρήκαν την ευκαιρία να στραφούν προς τη Δύση, πράγμα που σήμαινε γι' αυτούς την ανάκτηση της ανεξαρτησίας τους και ταυτόχρονα την απαρχή διάλυσης της Οσμανικής Αυτοκρατορίας.

Άμεσο αποτέλεσμα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και συγκρότησης ανεξάρτητου ελληνικού κράτους (1829) ήταν η πομπώδης εμφάνιση στην Οσμανική Αυτοκρατορία του εκδυτικιστικού ρεύματος (Westernisation) που εγκαινιάστηκε επίσημα με την διακήρυξη του Χάτι Χουμαγιούν του Τανζιμάτ (1838). Ελάχιστοι έχουν επισημάνει το αποτέλεσμα αυτό της ελληνικής παλιγγενεσίας μεταξύ των οποίων και ο γνωστός Τούρκος καθηγητής Γιαλτσίν Κιουτσούκ.[10] Ο σουλτάνος Μαχμούντ Β΄ στις μέρες του οποίου είχε πραγματοποιηθεί η Ελληνική Επανάσταση, μετά την ανακήρυξη της ελληνικής ανεξαρτησίας, έγινε ο κύριος εκφραστής και φορέας της πολιτικής βούλησης προκειμένου όχι να μετατραπεί το Οσμανικό κράτος σε ευρωπαϊκό, αλλά να εμφανισθεί ως ευρωπαϊκό. Έτσι ο εκδυτικισμός/εξευρωπαϊσμός στάθηκε κυρίως πρόβλημα εμφάνισης και αμφίεσης: δεν στερείται σημασίας ότι το Τανζιμάτ οριοθετείται από την δια νόμου και υποχρεωτική κατάργηση στους ιθύνοντες στρατογραφειοκράτες της περιβολής του **σαλβαριού** (βράκας) και του **σαρικιού**, και την αντικατάστασή τους με **περισκελίδα** και **φέσι**, ακριβώς όπως αργότερα ο Κεμάλ Ατατούρκ με άλλο νόμο, κατάργησε το φέσι και επέβαλε το καπέλο. Σε αμφότερες όμως τις περιπτώσεις το «κεφάλι», δηλαδή η **δομή της προσωπικότητας**, παρέμεινε η ίδια. Κατ' επέκταση ίδια παρέμεινε και η θέαση της ελληνικής ύπαρξης, πολιτικής και πολιτιστικής από την τουρκική πλευρά.

Μέχρι σήμερα η επαναλαμβανόμενη επωδός των Τούρκων πολιτικών είναι ότι **«η Ελλάδα αποτελεί το παραχαϊδεμένο παιδί της Ευρώπης»** (Avrupanin Simarik çocuğu Yunanistan) και το ελληνικό κράτος δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να συγκροτηθεί δίχως την συνδρομή των ευρωπαϊκών δυνάμεων.[11] Η άποψη αυτή μερικά ευσταθεί και μερικά είναι απολύτως εσφαλμένη. Αναντίρρητα, ο **φιλελληνισμός** της Ευρώπης έχει συμβάλλει στην εθνική αποκατάσταση των Ελλήνων και μάλιστα κατά ένα ιδιαίτερο τρόπο. Η ιδιαιτερότητα έγκειται στο ότι ενώ η πάγια πολιτική των κυβερνήσεων των ευρωπαϊκών χωρών καθοδηγούμενη από τα σε στενή έννοια πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα ήταν υποστηρικτική του Οσμανικού κράτους και μάλιστα της **ακεραιότητάς του,** η κοινή γνώμη των ίδιων χωρών περιέβαλε με εχθρότητα τους Οσμανούς /Τούρκους και με άκρα συμπάθεια τους Έλληνες. Η στάση αυτή της κοινής γνώμης στην Ευρώπη πήγαζε από την παιδεία και τη θρησκεία της. Οι Έλληνες ήταν οι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, δηλαδή των γεννητόρων του κοινού πολιτισμού. Γιατί πραγματικά ενώ **«η αρχαία Ελλάς ήταν το λίκνο του ευρωπαϊκού πολιτισμού, είχε δώσει στην Ευρώπη το όνομά της, στον ευρωπαϊκό πολιτισμό τα κύρια χαρακτηριστικά του που είχαν συμβάλει στην αναγέννηση της Ευρώπης... ο ελληνισμός ήταν αδύναμος αγνοημένος και απομονωμένος»**[12] στο έλεος ενός στυγνού δεσποτικού καθεστώτος. Γιατί για τους ευρωπαίους οι Οσμανοί Τούρκοι δεν έπαυαν να είναι οι **«βάρβαροι»** που με τη βία είχαν υποδουλώσει τους χριστιανικούς λαούς, υποχρεώνοντάς τους να ζήσουν κάτω από συνθήκες υποτέλειας και εξαθλίωσης. Εκτός αυτού οι Έλληνες οπωσδήποτε ήταν χριστιανοί και οι Οσμανοί/Τούρκοι μουσουλμάνοι. Οι μεν ήταν καταπιεζόμενοι και οι δε καταπιεστές. Μ' άλλα λόγια η συναισθηματική φόρτιση της κοινής γνώμης και ιδιαίτερα των δημιουργών της (opinion makers) οφειλόταν στην ουμανιστική παιδεία, στην ελληνολατρεία και το θαυμασμό της κλασικής αρχαιότητας, δηλαδή στο ίδιο το συγκείμενο του ευρωπαϊκού πολιτισμού και μάλιστα του κυρίαρχου τότε Διαφωτισμού. Στους ίδιους ακριβώς πολιτιστικούς λόγους οφείλεται και η εναντίωση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης στους Οσμανούς/Τούρκους. Έτσι, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας παρατηρήθηκε το φαινόμενο η κοινή γνώμη των χωρών να επιδρά αποφασιστικά στην χάραξη της εξωτερικής πολιτικής των κυβερνήσεών τους. Μπορεί η Ελλάδα αρχικά να συγκροτήθηκε υπερβαλλόντως μικρή (πράγμα που οφείλεται στην φιλοοσμανική πολιτική των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων), αλλά σημασία έχει που **συγκροτήθηκε** (πράγμα για το οποίο συνήργησε η κοινή γνώμη). Ακριβώς γι' αυτό το λόγο η οσμανική κυβέρνηση παρακινούμενη και επικουρούμενη από την υποκρισία των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ακολούθησε τρίτροπη πολιτική:

Πρώτον: Από τη μια προσπάθησε να δώσει στο κράτος και στην κοινωνία ευρωπαϊκή εικόνα. Δεν ήταν μόνο το θέμα αμφίεσης, αλλά ευρύτερα μια προσπάθεια διάλυ-

σης των δυσμενών απόψεων για την οσμανική πολιτεία που είχαν οι Ευρωπαίοι. Στα πλαίσια αυτά παρασχέθηκε θέλοντας και μη κάποια ισονομία στους μη μουσουλμάνους/μη Τούρκους υπηκόους και χρησιμοποιήθηκαν για διακοσμητικό περισσότερο σκοπό, χριστιανοί σε δημόσια αξιώματα.[12] Οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ συνεχίστηκαν κατά τον 19ο αιώνα και ολοκληρώθηκαν με τις μεταρρυθμίσεις των Νεοτούρκων και αργότερα του Κ. Ατατούρκ. Σχετικά, παρατηρείται ότι η πορεία του εξευρωπαϊσμού υπήρξε ταυτόσημη προς την ανάπτυξη ενός τουρκικού εθνοκεντρισμού και την εξαφάνιση παντός μη τουρκικού στοιχείου.

Δεύτερον: Από την άλλη πλευρά οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του Οσμανικού/Τουρκικού κράτους αποπειράθηκαν να μειώσουν την σημασία της κλασικής αρχαιότητας και μάλιστα της συμβολής των αρχαίων Ελλήνων στην ιστορία του πολιτισμού. Υποστηρίχθηκε ότι οι **«σημερινοί Έλληνες δεν είναι απόγονοι των αρχαίων».**[13] Στην ίδια ευθεία κινείται και ο υποβιβασμός του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού αν όχι και η αναίρεσή του και η αναγωγή του ίδιου όπως και άλλων γνωστών πολιτισμικών κύκλων στην τουρκική ιδιοφυΐα.

Το πρώτο έργο της κατηγορίας αυτής έχει γραφεί και κυκλοφορήσει στα γαλλικά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα από έναν εξωμότη Πολωνό αξιωματικό τον Κωνσταντίν Πολκόζιτς-Μπορζέκε ο οποίος εκτουρκιζόμενος έλαβε το όνομα Μουσταφά Τζελαλεττίν (Πασάς), (είναι ο παππούς του μεγάλου Τούρκου ποιητή Ναζίμ Χικμέτ).[15] Το τελευταίο γνωστό έργο είναι εκείνο του οποίου συγγραφέας φέρεται ο νυν πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας Τουργκούτ Οζάλ.[16] Το ιδεολογικό περιέχον αμφοτέρων των έργων είναι πανομοιότυπο και συνταιριάζει προς τη γνωστή και καταγέλαστη ιστορική άποψη που καλλιεργούν αρχικά οι νεότουρκοι και αργότερα ο κεμαλισμός, σύμφωνα προς την οποία εκτουρκίζεται όλη η αρχαιότητα και μάλιστα η ελληνική.[17] Ο Όμηρος, ο Ηράκλειτος, ο Ηρόδοτος, ο Αισχύλος αναγορεύονται σε γνησίους Τούρκους.[18]

Παρόμοια κίνηση δεν απαντάται σε κανένα λαό, που όντας ενταγμένος στον παγκόσμιο πολιτισμό έχει υιοθετήσει τις ελληνικές απαρχές του. Ούτε οι Γερμανοί, ούτε οι Γάλλοι, οι Βρετανοί, οι Ιταλοί θεωρούν Γερμανούς, Γάλλους, Ιταλούς Βρετανούς τους αρχαίους Έλληνες, ούτε ακόμη και αυτά τα σλαβικά φύλα που εγκαταστάθηκαν από αιώνες στη Βαλκανική. Η διαπίστωση αυτή, πιστεύουμε ότι αποτελεί πρόσθετο τεκμήριο της αντίστροφης δομικής σύνταξης του οσμανικού/τουρκικού κράτους και σ' επέκταση των ιδεολογικών του μηχανισμών. Παρόμοια, σε καμιά χώρα δεν αναφέρεται ως μητέρα πατρίδα περιοχή εκτός της ίδιας. Για παράδειγμα ούτε Γερμανοί ούτε οι Βρετανοί δεν αναφέρουν ως μητέρα πατρίδα γεωγραφική περιοχή από την οποία προήλθαν προγονικά φύλα. Αντίθετα στην Τουρκία η έκφραση ότι η μητέρα πατρίδα των Τούρκων είναι η κεντρική Ασία, επαναλαμβανόμενη μάλιστα κατά στερεότυπο τρόπο με κάθε ευκαιρία αποκαλύπτει το αναλλοίωτο των πολιτιστικών δομών που είναι κυριάρχες (και όχι των ξέχωρων πολιστικών στοιχείων από τα οποία συγκροτείται το πολιτισμικό περιέχον).

Μια τέτοια αντιμετώπιση του ιστορικού και πολιτισμικού γίγνεσθαι είναι αποδεικτική ενός άξεστου και αγροίκου ρατσισμού, εντονότερου και από αυτόν ακόμη το ναζισμό. Γιατί ο τελευταίος αναφέρεται σε «τευτονικά φύλα», σε «άρεια φυλή» κ.λ.π. δεν εκγερμανίζει τους πάντες και τα πάντα όπως εκτουρκίζει η τουρκική κυριάρχη ιδεολογία τους αρχαίους Έλληνες, τους Χιτίτες, τους Σουμέριους, τους Ασσυρίους, τους Ετρούσκους όλους τους ανθρώπους εφόσον και αυτός ακόμη ο πρωτόπλαστος υπήρξε Τούρκος.[19] Ουδέποτε ο ναζισμός ισχυρίστηκε ότι οι Ούγγροι, Τσέχοι, Σλαβάκοι, Πολωνοί είναι Γερμανοί. Αντίθετα στις μέρες μας η Τουρκία υποστηρίζει ότι οι Κούρδοι, Πόντιοι, Κιρκάσιοι, Μικρασιάτες γενικά είναι «γνήσιοι» Τούρκοι.

Τρίτον: η αντιμετώπιση του ελληνικού παράγοντα από μέρους της Τουρκίας (και των χωρών που τη στηρίζουν) επιχειρείται με την καλλιέργεια του πνεύματος της ελληνοτουρκικής φιλίας. Το σημαντικό στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι η φιλία με τη γνωστή από την εποχή του Αριστοτέλη προδιαγραφή της,[20] δεν έχει καν σχέση με την σημειολογική αντιστοιχία της λέξης φιλία. Δεν πρόκειται για μια «φιλία των λαών», μια ειλιρινής και αμοιβαία εξομολόγηση των παθών και των συναισθημάτων, ένα άνοιγμα συνειδήσεων. Πρωταρχικά δεν προέρχεται από την ίδια την κοινωνία των δύο χωρών, αλλά **επιβάλλεται** άνωθεν. Όχι μόνο δεν στηρίζεται στη θέληση των λαών, αλλά πολλές φορές αναπτύσσεται και παρά τη θέλησή του, όπως ακριβώς κατά την οσμανική/τουρκική πολιτειολογία το κράτος αποφασίζει ερήμην του λαού (και παρά τη θέλησή του) για το λαό.[21] Το μόρφωμα της ελληνοτουρκικής φιλίας μπορεί να παρομοιαστεί με εκείνο των κεμαλικών μεταρρυθμίσεων: όπως το κράτος καταργεί δια νόμου το φέσι ή θέτει σε ισχύ τον Ελβετικό Αστικό Κώδικα, έτσι εγκαινιάζει και την περίοδο της ελληνοτουρκικής φιλίας. Σε κάθε όμως περίπτωση η πολιτειακή βούληση και επιλογή κατευθύνεται στην ενίσχυση (του τουρκικού) κράτους.

Επειδή, η ελληνοτουρκική φιλία εντάσσεται, όπως άλλωστε όλες οι πολιτικές και πολιτιστικές επιλογές του Τουρκικού κράτους στις γνωστές δομές, εκφράζει την αυταρχική διά-ταξη των σχέσεων εξουσίας που αυτές εκπροσωπούν. Έτσι ο διαχωρισμός εξουσιαστών/εξουσιαζομένων παραμένει απόλυτος, όσο απόλυτη είναι η άτεγκτη αρχή κατά την οποία ο μεγάλος (δηλαδή η Τουρκία) δια-τάσσει και ο μικρός (δηλαδή η Ελλάδα) υπο-τάσσεται. Έτσι το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της φιλικής σχέσης παραμένει το διπλό κριτήριο το οποίο και λειτουργεί προς όφελος του ισχυρότερου. Γι' αυτό άλλωστε όπως ομολογείται από την τουρκική πλευρά η ελληνοτουρκική φιλία επιβάλλει την κονιορτοποίηση των γενικά παραδεκτών αρχών του δικαίου.

Κατά την ίδια άποψη, απτή απόδειξη του κανόνα αυτού είναι οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου.[22] Πραγματικά

αν εξετάσει κανείς μακροϊστορικά όσο και μικροϊστορικά το μόρφωμα της «φιλίας» αυτής, διαπιστώνει ότι έχει αποτελέσει ιδεολογικό μηχανισμό στήριξης του Οσμανικού και στη συνέχεια του Τουρκικού κράτους (και όχι βέβαια των δύο λαών, του ελληνικού και τουρκικού).

Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι το ιδανικό της ελληνοτουρκικής «φιλίας», όπως τουλάχιστον υιοθετείται και εκφράζεται στις μέρες μας από έλληνες συγγραφείς, ανάγεται στο 15ο τουλάχιστον αιώνα. Δεν είναι καθόλου τυχαία η κολακευτική αναφορά στο έργο και τους οραματισμούς του Γεώργιου Τραπεζούντιου, του Αμοιρούτζη και άλλων που κινούνται πάνω στην ίδια σχεδόν ευθεία, όπως δεν είναι τυχαίο ότι αποσιωπάται, στην περίπτωση πού δεν παραχαράσσεται, η ιστορική παρουσία μορφών όπως του σεΐχη Μπεντρεττίν, του Μποκρουτζέ Μουσταφά και του Ρήγα Φεραίου γιατί άτομα όπως οι τελευταίοι διαπρήσιοι κήρυκες της ελληνοτουρκικής προσέγγισης έβλεπαν την πραγματοποίησή της στην **ανατροπή** της οσμανικής πολιτείας και όχι στη **διατήρησή** της.[23] Αντίθετα η παράδοση της ελληνοτουρκικής προσέγγισης η οποία πηγάζει από τον Γ. Τραπεζούντιο ή τον Αμοιρούτζη, είναι αποτέλεσμα αδυναμίας αν όχι πανικού του ελληνισμού μπροστά στη βίαιη ισχύ των Τούρκων. Συγκεκριμένα με αφετηρία τη συνειδητοποιημένη μειονεξία του ελληνισμού, καλλιεργείται περισσότερο από το πνεύμα της συνύπαρξης το πνεύμα της υποτέλειας: η σχέση ανάμεσα στους δύο λαούς είναι σχέση «προστασίας» που παρέχει ο ισχυρός στον ανίσχυρο. Άλλωστε τα επιτεύγματα της προσέγγισης αυτού του τύπου είναι γνωστά. Αν δεν «τούρκεψε» ο Αμοιρούτζης, «τούρκεψε» ο γιός του.

Σε νεότερες εποχές το ίδιο ιδανικό ανασύρεται στην επιφάνεια και το αίτιο δεν είναι μόνο ο «κίνδυνος» που ελλοχεύει για το Οσμανικό/Τουρκικό κράτος από τη συγκρότηση της «μικρής» Ελλάδας, αλλά και από τον βορρά «κίνδυνος». Το Οσμανικό κράτος είχε ανεχθεί την Ορθοδοξία, προκειμένου όπως επισημάναμε να επιτύχει την απομόνωση των ορθοδόξων υπηκόων του από την Ευρώπη. Παρά ταύτα ένα πολύ μεγάλο τμήμα του ορθοδόξου πληρώματος παρέμενε έξω από την οσμανική επικράτεια. Το τμήμα αυτό συγκεντρωνόταν κατά κύριο λόγο στη Ρωσία, η οποία από το 17ο αιώνα εμφανίζεται ανταγωνιστική όχι μόνο της Οσμανικής Αυτοκρατορίας αλλά και των δυτικών δυνάμεων (κυρίως ως προς τον έλεγχο που εποφθαλμιούσαν να εγκαταστήσουν σ' αυτήν).

Έτσι το Οσμανικό/Τουρκικό κράτος βρέθηκε αλληλέγγυο προς τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και το αντίστροφο, με κοινό αντίπαλο τους Ρώσους οι οποίοι για ευνόητους λόγους προσβλήθηκαν προστάτες των καταπιεσμένων ομοδόξων τους, των ορθοδόξων της Οσμανικής Αυτοκρατορίας. Η εξέλιξη αυτή είχε αποτέλεσμα οι δυτικές χώρες από τη μια να δείξουν όψιμο ενδιαφέρον για τους χριστιανούς υπηκόους της Οσμανικής Αυτοκρατορίας και από την άλλη να προωθήσουν το ιδανικό της ελληνοτουρκικής προσέγγισης.

Με άλλα λόγια η πρό-ταση και πρό-ταξη του ιδανικού αυτού στο γνωστό πρότυπο οφείλεται στην σύμπτωση των συμφερόντων των δυτικών ευρωπαϊκών χωρών και του Οσμανικού/Τουρκικού κράτους. Πάνω σ' αυτή τη βάση κατά τις αρχές του αιώνα μας ο φιλελεύθερος πρίγκιπας Σαμπαχαντίν και ο Ίων Δραγούμης κινήθηκαν με τη βέβαια υποστήριξη της Αγγλίας για ένα «δυαδικό ελληνοτουρκικό κράτος». Η προσέγγιση του Ελευθερίου Βενιζέλου και του Κεμάλ Ατατούρκ τον Οκτώβριο του 1930 δεν είναι διαφορετική. Στη σύναψη του ελληνοτουρκικού συμφώνου φιλίας αποφασιστικό ρόλο έχει διαδραματίσει η φασιστική Ιταλία και η κρυπτόμενη πίσω απ' αυτήν (την εποχή εκείνη) Μεγάλη Βρετανία.

Μετά το Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο από βορρά κίνδυνος επισείεται και πάλι οδηγώντας Ελλάδα και Τουρκία στην αναθέρμανση της «πατροπαράδοτης» φιλίας τους. Βέβαια ο κίνδυνος δεν ήταν κοινός και αφορούσε μονάχα την Ελλάδα. Όπως επιμένουν φωτισμένοι Τούρκοι συγγραφείς η επίκληση του «κινδύνου» για την Τουρκία ήταν το εισιτήριο με το οποίο επιδιωκόταν η είσοδος της Τουρκίας στη διαμορφωμένη τότε δυτική συμμαχία. Οι ίδιοι συγγραφείς επισημαίνουν το γεγονός ότι ο αμερικανικός λαός κουρασμένος από τον πόλεμο δε θα έστεργε ποτέ στην εμπλοκή του σε νέα καταλυτική διεθνή αντιμαχία όπως αυτή που δημιουργήθηκε με τον ακήρυχτο ψυχρό πόλεμο. Ακόμη περισσότερο η κοινή γνώμη στις ΗΠΑ δεν ήταν διατεθειμένη να ανεχθεί την οικονομική και στρατιωτική ενίσχυση της Τουρκίας, μιας χώρας της οποίας η στάση κατά το Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο υπήρξε τουλάχιστον ύποπτη. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο «φαίνεται η Τουρκία να κρύβεται πίσω από την Ελλάδα» η οποία και είχε πολεμήσει στο πλευρό των συμμάχων και αντιμετώπιζε υπαρκτό «από βορρά κίνδυνο».[24] Στη φάση αυτή το ιδανικό της ελληνοτουρκικής φιλίας εκφράζεται μέσα από το σχήμα του δόγματος Τρούμαν και των ιδεολογημάτων που έχει αυτό αναπτύξει.

Αν πραγματοποιήσει κανείς ένα σύντομο απολογισμό των επιτευγμάτων της ελληνοτουρκικής φιλίας από το 1930 θα διαπιστώσει ότι αυτή έχει λειτουργήσει, πολύ περισσότερο προς όφελος της Τουρκίας απ' ό,τι προς όφελος της Ελλάδας. Μετά την υπογραφή του ελληνοτουρκικού συμφώνου η Τουρκία όχι μόνο απαλλάχθηκε από τις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από τη Συνθήκη της Λωζάννης να αποζημιώσει τις περιουσίες των Ελλήνων που είχαν εγκαταλείψει βίαια με βάση την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών, στη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, αλλά εισέπραξε από την Ελλάδα ανάλογη αποζημίωση για τα κτήματα των ανταλλαξίμων μουσουλμάνων. Στη συνέχεια η Ελλάδα συνηγόρησε για να γίνει η Τουρκία μέλος της Κ.Τ.Ε. και να προωθηθεί το Βαλκανικό Σύμφωνο το οποίο όμως όπως επισημάνθηκε και πιο πάνω **πρακτικά** επανέφερε την Τουρκία στην Ευρώπη. Μετά το Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η ελληνοτουρκική προσέγγιση είχε αποτέλεσμα τη συμμετοχή της Τουρκίας στο συμβούλιο της Ευρώπης και αργότερα στο ΝΑΤΟ.[25]

Από την άλλη πλευρά ο «από βορρά κίνδυνος» δι-

Η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης στην Αγία Λαύρα.

καιολογεί την προσπάθεια του πολωνού εξωμότη Κωνσταντίν Πολκόζιτς-Μπορζέκι που συναντήσαμε πιο πάνω να στρέψει τους Τούρκους ενάντια στους Ρώσους (άλλωστε ο ίδιος τους είχε πολεμήσει στην αρχική του πατρίδα και ηττημένος κατέφυγε στη δεύτερή του πατρίδα).[26] Γι' αυτό και ο Πολκόζιτς ή Μουσταφά Τζελαλεντίν πασάς θάλπει μια κατάσταση η οποία ιδεολογικά και πολιτικά διατυπώνεται με το μόρφωμα του **παντουρανισμού.** Προβλέπεται η συνένωση και οργάνωση όλων των τουρανικών λαών «υπό την ηγεσία της Τουρκίας» ώστε να πληγεί καίρια στο μαλακό της υπογάστριο η ρωσική αυτοκρατορία. Το φιλόδοξο αυτό σχέδιο που επεξεργάστηκε αρχικά η καϊζερική και αργότερα η ναζιστική Γερμανία μετά το 1947 βρήκε ευνοϊκή αντιμετώπιση από ορισμένες ειδικές υπηρεσίες των ΗΠΑ.[27] Η πρόσφατη κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού αφήνει περιθώρια επαναδραστηριοποίησης του σχεδίου. Η ασυνήθιστη προσέγγιση της Τουρκίας με το Αζερμπαϊτζάν είναι ενδεικτική.

Παράλληλα και η Σοβιετική Ένωση έχοντας (περισσότερο από ό,τι η Τσαρική Ρωσία) συνειδητοποιήσει την παραπάνω κατάσταση και μη θέλοντας βέβαια την αποσυνθετική της αποσταθεροποίηση, υπήρξε και είναι υποστηρικτική της Τουρκίας και των θέσεών της.

Συνοψίζοντας τις μέχρι τώρα διαπιστώσεις μας βλέπουμε να συμπίπτουν όχι μόνο τα γενέθλια του εξευρωπαϊσμού της Τουρκίας με εκείνα του παντουρανισμού, αλλά αμφοτέρων με τα γενέθλια της ελληνοτουρκικής φιλίας. Σε κάθε όμως περίπτωση την πραγμάτωση του στόχου σηματοδοτεί έτσι κι αλλιώς η ανατροπή των πολιτισμικών θεμελίων στα οποία στηρίζεται ο ευρωπαϊκός ή οικουμενικός πολιτισμός, δηλαδή η αποκοπή του από τις αρχαιοελληνικές του βάσεις. Γι' αυτό ο Τουργκούτ Οζάλ με το ίδιο σθένος που εγκαινίασε και προώθησε «το πνεύμα του Νταβός» έχει προσυπογράψει και το γνωστό «ιστορικό» έργο το οποίο κυκλοφόρησε την ίδια εποχή.

Σχετικά θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι το μόρφωμα της ελληνοτουρκικής φιλίας συνδυάζεται προς τις προσπάθειες που κατατείνουν στη διάδοση και εμπέδωση της γνωστής ανιστόρητης ιστορικής θεωρίας των Τούρκων. Γιατί πώς αλλιώς να αξιολογηθεί η συνεχώς επαναλαμβανόμενη από **τουρκικής πλευράς** πρόταση για έλεγχο και αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων των δύο χωρών σε ότι αφορά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις; Βέβαια, η διατύπωση της πρότασης εμφανίζεται ότι προέρχεται από τον συλλογισμό κατά τον οποίο η προώθηση της πραγματικής φιλίας μεταξύ των δύο λαών αρχίζει από την ανάπτυξη κοινής ιστορικής προοπτικής. Ενώ όμως τα σχολικά βιβλία στην Ελλάδα (ιδιαίτερα μετά το 1974) περιλαμβάνουν ελάχιστες σε κάθε περίπτωση επουσιώδεις ανακρίβειες σε ότι αφορά την ιστορική παρουσία του Οσμανικού /Τουρκικού κράτους και των λαών του, τα αντίστοιχα βιβλία στην Τουρκία θεμελιώνονται πάνω στη θεωρητική βάση της ανατροπής και αποθεμελίωσης του ουμανιστικού/ευρωπαϊκού πολιτισμού και την ανασύνταξη της Ιστορίας με βάση τον «εκτουρκισμό» της.[28]

Σε έσχατη ανάλυση αυτό σημαίνει ότι από την ελληνική πλευρά ζητείται όχι η πληρέστερη πληροφόρηση σχετικά προς στοιχεία της τουρκογνωσίας, αλλά η υποστήρι-

ξη των δομών εξουσίας που εκφράζονται διαμέσου του πολιτειακού μορφώματος του Οσμανικού/Τουρκικού κράτους. Διαφορετικά, τι θα σημαίνει η αναγραφή στα ελληνικά σχολικά βιβλία «αθώων» προτάσεων όπως αυτές που ακολουθούν και τις οποίες οι Τούρκοι θεωρούν αυτονόητες.

Πρώτον: «Ο ελληνικός λαός ευτύχησε μέσα στα πλαίσια του οσμανικού κράτους. Η Οσμανική διοίκηση του εξασφάλισε τη θρησκευτική, πνευματική και υλική του υπόσταση».[29]

Δεύτερον: «Το Οσμανικό κράτος καλλιέργησε περισσότερο από ότι οι ΗΠΑ στην σύγχρονη εποχή, το πνεύμα της ανεξαρτησίας και της δημοκρατικής συνύπαρξης των λαών».[30]

Τρίτον: Η διάλυση της Οσμανικής Αυτοκρατορίας υπήρξε μέγιστο κακό για τους λαούς τους οποίους κυβερνούσε κατά τρόπο απολύτως δίκαιο. Η εξασθένιση της ισχύος του Οσμανικού/ Τουρκικού κράτους σήμανε αδελφοκτόνο σπαραγμό όλων των λαών που συνυπήρχαν ειρηνικά κάτω από την στοργική σκεπή του».[31]

Οι παραπάνω προτάσεις δίχως άλλο αποτελούν ουσιαστική αναίρεση της ίδιας της υπόστασης του Ελληνικού κράτους. Γιατί πρώτα απ' όλα ούτε δικαιολογούν, ούτε δικαιώνουν τη Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση του 1821, αλλά αντίθετα αναιρούν το ιστορικό της συζητ ;;; . Η χειρονομία αβροφροσύνης του δημοτικού συμβούλου Αθήνας ο οποίος αφαίρεσε ζωγραφικούς πίνακες οι οποίοι παρίσταναν συγκρούσεις των επαναστατημένων Ελλήνων με τα οσμανικά στρατεύματα καταστολής για να μην επισκιαστεί το κλίμα ευφορίας κατά την επίσκεψη του τούρκου πρωθυπουργού στην ελληνική πρωτεύουσα, σημειολογικά είναι σε θέση να επιβεβαιώσει στο ακέραιο και τους ενδοιασμούς και την ανάλυσή μας.[32]

Μια προσεκτική μελέτη της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας αλλά και των δυτικών χωρών σε σχέση προς αυτή, καταλήγει σε δυσάρεστες για την ελληνική πλευρά καταστάσεις. Πρώτα απ' όλα ο διάλογος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας προωθείται κάτω από τις προϋποθέσεις του διπλού κριτηρίου, δηλαδή διαφορετικού για κάθε μια από τις δύο συνδιαλεγόμενες χώρες. Ο διακηρυγμένος και επαναλαμβανόμενος κατά στερότυπο τρόπο στόχος της επιστροφής στην χρυσή εποχή Βενιζέλου-Ατατούρκ αποκαλύπτει και την αφέλεια όσων, από ελληνικής τουλάχιστον πλευράς ενισχύουν ένα παρόμοιο σχεδιασμό. Διπλή αφέλεια γιατί και στην περίπτωση που δεν πρακτορεύουν συνειδητά ξένα κέντρα αποφάσεων, ούτε η θεώρησή τους ούτε οι κρυπτόμενες πίσω από το προβαλλόμενο ιδανικό της φιλίας ιδιοτέλειες δε διαφέρουν από τη συλλογιστική του Τραπεζούντιου και πολύ περισσότερο του Αμοιρούτζη.[33] ('Οσο και να φανεί εξωφρενικό έχουμε δει το σκαρίφημα που έχει σχεδιάσει ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς υπέρμαχους του «ελληνοτουρκικού» ιδανικού προκειμένου να πείσει γνωστή Αθηναία να τον παντρευτεί! Στο σκαρίφημα αυτό φαινόταν το ανάκτορο που θα αποκτούσε ο συγγραφέας αυτός όταν θα γινόταν κυβερνήτης του «δυαδικού ελληνοτουρκικού κράτους»! Το ανάκτορο αυτό προβλέπεται να αναγερθεί στα υψώματα της Τσάμλιτζας, στην Ανατολική όχθη του Βοσπόρου, εξ' ού και το συγγραφικό έργο ανοίγει στο συγγραφέα του το «δρόμο προς την Τσάμλιτζα»).

Ο αείμνηστος Τουράν Γκιουνές, ειλικρινής φίλος και συνάδελφος, στις πολύωρες συζητήσεις μας μου είχε επισημάνει το πονηρό ορισμένων εξάρσεων περί ελληνοτουρκικής συνύπαρξης που κατά καιρούς εκφράζουν ορισμένοι 'Ελληνες. Ο ίδιος μας εξέφραζε την οδυνηρή του κατάπληξη από το ατελές (αν όχι βλακώδες) ομολόγημα γνωστού 'Ελληνα πολιτικού που έλεγε ότι θα πρέπει αργά ή γρήγορα να πραγματοποιηθεί η συνένωση Τουρκίας και Ελλάδας σε δυαδικό κράτος με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη εφ' όσον η τελευταία βρισκόταν στο προαιώνιο εθνικό στόχαστρο των Ελλήνων, συνεπώς διαμέσου της ελληνοτουρκικής φιλίας η «Μεγάλη Ιδέα» την οποία τόσο πολύ φοβούνται οι Τούρκοι θα έπαυε να υπάρχει, πραγματοποιούμενου του στόχου της με άλλο, ειρηνικό τρόπο. Ο Τουράν Γκιουνές, δεν είχε αντιληφθεί λάθος.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ο αείμνηστος Γ. Θεοτοκάς σε φιλική συντροφιά γνωστών πολιτικών της φιλελεύθερης/δημοκρατικής παράταξης στην οποία ανήκε, με ενθουσιασμό υποστήριζε την ένταξη Ελλάδας και Τουρκίας στην Ε.Ο.Κ. γιατί έτσι θα γινόταν πραγματικότητα το όνειρο της επιστροφής των Ελλήνων στη Μικρά Ασία. Σχεδόν ταυτόχρονα μια διακεκριμένη καθηγήτρια στην Τουρκία που ανήκε στην τουρκική αριστερά επικαλούνταν ακριβώς το ίδιο επιχείρημα για να εναντιωθεί στην ένταξη της χώρας της στην ευρωπαϊκή κοινότητα.[34] Και να σκεφθεί κανείς ότι τη δεκαετία του 60 δεν είχε διαφανεί ακόμη η δημογραφική έκρηξη στην Τουρκία ούτε ο αντίστοιχος δημογραφικός μαρασμός της Ελλάδας. Σήμερα όμως η επίκληση του ίδιου επιχειρήματος από υπεύθυνους ή μη υπεύθυνους 'Ελληνες πολιτικούς και διανοούμενους διακωμωδεί και τους άλλους και τις τεκμαιρόμενες αγαθές τους προθέσεις.

Είναι απογοητευτικό ότι άτομα της προηγούμενης κατηγορίας, που δυστυχώς διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας, ενδομύχως πρεσβεύουν τη θέση κατά την οποία η Ελλάδα οφείλει να ενισχύσει την προσπάθεια της Τουρκίας για ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, εφόσον συνακόλουθη της ένταξης ελευθερία διακίνησης και εγκατάστασης του πληθυσμού παρέχεται η δυνατότητα στους Κωνσταντινουπολίτες, Ιμβρίους και Τενέδιους να επιστρέψουν στις πατρικές τους εστίες από τις οποίες έχουν εκδιωχθεί ή ότι η είσοδος της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, θα αποβεί σωτήρια για το Οικουμενικό πατριαρχείο, εφόσον θα υπάρξει η δυνατότητα αποστολής σ' αυτό για να το στελεχώσουν κληρικών και προσωπικού από την Ελλάδα, δεδομένου ότι ήδη ο ελληνισμός της Τουρκίας έχει μηδενιστεί αριθμητικά και είναι αδύνατο να εξευρεθούν τα κατάλληλα πρόσωπα με κίνδυνο το μαρασμό και την εξαφάνιση του θεσμού.

'Οσοι υποστηρίζουν παρόμοιους παραλογισμούς είτε

Ο απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε'.

αγνοούν, είτε προσποιούνται ότι αγνοούν την πληθυσμική πλημμυρίδα στην Τουρκία και τις επανειλημμένες δηλώσεις τούρκων επισήμων με πρώτο το νυν πρόεδρο της χώρας Τουργκούτ Οζάλ κατά τις οποίες η Τουρκία είναι σε θέση να αποστείλει οπουδήποτε στον κόσμο μερικά εκατομμύρια εποίκους (η περίπτωση της Κύπρου είναι αποδεικτική). Αναμφίβολα για λόγους πολιτικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς κανένας Έλληνας, έστω και από αυτούς που έχουν αναχωρήσει από την Τουρκία τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια, δε θα ήταν διατεθειμένος να μεταβεί για μετεγκατάσταση στην Τουρκία, αντίθετα από πολλές χιλιάδες Τούρκους οι οποίοι πολύ πρόθυμα (και όχι πάντα κακοπροαίρετα) θα κατέκλυζαν την Ελλάδα, ιδιαίτερα στο νησιωτικό χώρο για «να εργαστούν και να προκόψουν».[35]

Σύμφυτη όμως προς την προσπάθεια της Άγκυρας για να εντάξει τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι και εκείνη που καταβάλλει προκειμένου να αναπτύξει και ενισχύσει στις ξένες χώρες τις σπουδές τουρκολογίας. Πραγματικά τα τελευταία χρόνια διαπιστώνουμε σε πανεπιστημιακά και ακαδημαϊκά κέντρα των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας, Ιαπωνίας και του Ισραήλ, ασυνήθιστη έξαρση των ερευνών πάνω στον οσμανικό/τουρκικό πολιτισμό. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός πως η κίνηση αυτή συμπίπτει με τη μείωση του ενδιαφέροντος για τις νεοελληνικές αλλά και κλασικές σπουδές. Το επιδιωκόμενο στην προκειμένη περίπτωση είναι ακριβώς όπως την εποχή του Τανζιμάτ, η βελτίωση της εικόνας που έχει στο δυτικό κόσμο η Τουρκία και ο τουρκικός πολιτισμός εκλαμβανόμενος «ως δομές εξουσίας».

Στο Πανεπιστήμιο Princeton από την δεκαετία του 30 και κατά αρκετά διαστήματα μεταξύ των φοιτητών διεξάγεται έρευνα με αντικείμενο τη διακρίβωση της συλλογικής τους στάσης απέναντι ορισμένων εθνοτήτων. Πιο απλά πρόκειται για μια προσπάθεια που αποβλέπει στη διακρίβωση αυτού που αποκαλούμε «εθνικά στερεότυπα» ή έστω και των προκατειλημμένων στάσεων μιας εθνότητας κατ' έναντι άλλων.

Τα συγκεκριμένα ερώτηματα κατατείνουν να διαφω-

τίσουν την εικόνα που έχει ο αμερικανός φοιτητής (και σ' επέκταση η αμερικανική κοινή γνώμη) για τους ίδιους τους Αμερικανούς, για τους Κινέζους, Άγγλους, Γερμανούς, Ιρλανδούς, Ιταλούς, Ιάπωνες, Εβραίους, Νέγρους και Τούρκους. Από τις εθνότητες αυτές εκείνη που εξακολουθεί να έχει δυσμενή εικόνα στους Αμερικανούς, δηλαδή να συγκεντρώνει αρνητική βαθμολογία, προερχόμενη από τους χαρακτηρισμούς που δίδονται από τους ερωτόμενους, είναι οι Τούρκοι και μάλιστα σε πολύ υψηλό ποσοστό.[36] Για παράδειγμα ενώ για τους ίδιους τους Αμερικανούς, τους Άγγλους, Γερμανούς, Ιταλούς, Ιάπωνες, Εβραίους και Νέγρους το 1967 ήταν αντίστοιχα 49, 51, 77, 27, 84, 66, 07, για τους Τούρκους ήταν —62. Σχετικά θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η δυσμενής εικόνα μιας εθνότητας σε μια άλλη οφείλεται στη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των δύο, απόδειξη ότι η βαθμολογία των Ιαπώνων ήταν 66 το 1933, 14 το 1951, όταν ήταν πρόσφατες οι εμπειρίες του Αμερικανικού λαού από το Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, και 84 το 1967, όπως και η αντίστοιχη βαθμολογία των Γερμανών τις ίδιες χρονιές ήταν 89, 57 και 77.[37] Το γεγονός προβληματίζε τόσο τους Τούρκους όσο και τους Αμερικανούς ειδικούς. Γιατί η εικόνα των Τούρκων εξακολουθούσε να παραμένει δυσμενής, εφ' όσον όχι μόνο σύγκρουση συμφερόντων δεν υπήρχε, αλλά αντίθετα ΗΠΑ και Τουρκία ανήκαν στην ίδια στρατιωτική/πολιτική συμμαχία, πράγμα που ίσως σκόπιμα επαναλαμβανόταν κατά κόρον από τουρκικής αλλά και επίσημης αμερικανικής πλευράς.

Το φαινόμενο αποδόθηκε (και ορθά) στην εντελώς διαφορετική **πολιτιστική** δομή των Αμερικανών και των Τούρκων, δηλαδή η σύγκρουση οφείλεται στα **πολιτιστικά συμφέροντα** και όχι τα οικονομικά, πολιτικά ή στρατιωτικά. Έτσι εξηγείται και η γνωστή από το Τανζιμάτ επιχείρηση που έχει αναληφθεί για τον εξωραϊσμό της εικόνας των Τούρκων στους Αμερικανούς (και τους Ευρωπαίους). Η μέθοδος που ακολουθείται είναι η ίδια και εκδηλώνεται προς δύο κατευθύνσεις.

Κατά την **πρώτη** ψιμυθιώνεται η φυσιογνωμία του πολιτικού καθεστώτος. Όπως τον 19ο αιώνα οι διάφορες διακηρύξεις περί ισοπολιτείας των υπηκόων της Οσμανικής Αυτοκρατορίας απέβλεπαν κυρίως στο να πείσουν την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη ότι το οσμανικό καθεστώς δεν ήταν δεσποτικό και δεν κατεπίεζε τους μη μουσουλμάνους, έτσι και στις μέρες μας προσβάλλονται τα επιτεύγματα στο πεδίο της εμπέδωσης στην Τουρκία «δημοκρατικών θεσμών». Σχετικά, βλέπουμε διεθνείς οργανισμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, να μην αποβάλλει την Τουρκία ακόμη και όταν ισχύει σ' αυτή αιματοστάλαχτο και στυγνό στρατοκρατικό καθεστώς. Παρά την κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων ελευθεριών, την κατάπνιξη της κουρδικής εξέγερσης, σε εκθέσεις, δηλώσεις και σχόλια εξαίρονται με άκρα φαρισαϊκή υποκρισία τα «θετικά» βήματα που σημειώνει η Τουρκία προς τον εκδημοκρατισμό της.[39]

Η **δεύτερη** κατεύθυνση προς την οποία κινείται η επιχείρηση εξωραϊσμού της προς τα έξω εικόνας των Τούρκων και της Τουρκίας είναι η αντίστοιχη μείωση του ελληνικού παράγοντα ή η συκοφάντησή του. Στην κατηγορία αυτή δεν ανήκουν μόνο ενέργειες που βάλλουν κατά του ελληνικού πολιτισμού ή αποσκοπούν στην παραχάραξη του συγκειμένου του ή της σημασίας που έχει για την ανθρωπότητα. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα «ιστορικά» έργα του Οζάλ ή άλλα συναφή, όπως ανήκουν και οι απόπειρες για τη βλάβη του ελληνικού γοήτρου και αμαύρωσή του στο μέσο αμερικανό (όπως οι γνωστές ταξιδιωτικές οδηγίες και οι κατηγορίες για υπόθαλψη τρομοκρατών από την Ελλάδα!).

Συχνά σε μια ενέργεια παρατηρούνται αμφότερες οι κατευθύνσεις, όπως στην πρόσφατη έκθεση προς το αμερικανικό κογκρέσο του «μεσολαβητή» των ΗΠΑ στο Κυπριακό Νέλσον Λέτσκυ, στην οποία εξαίρεται η δημοκρατικότητα του Ντενκτάς (!) και παράλληλα κατακρίνονται οι «βανδαλισμοί» των ελληνοκυπρίων μαθητών προς την πλευρά των κατεχομένων.

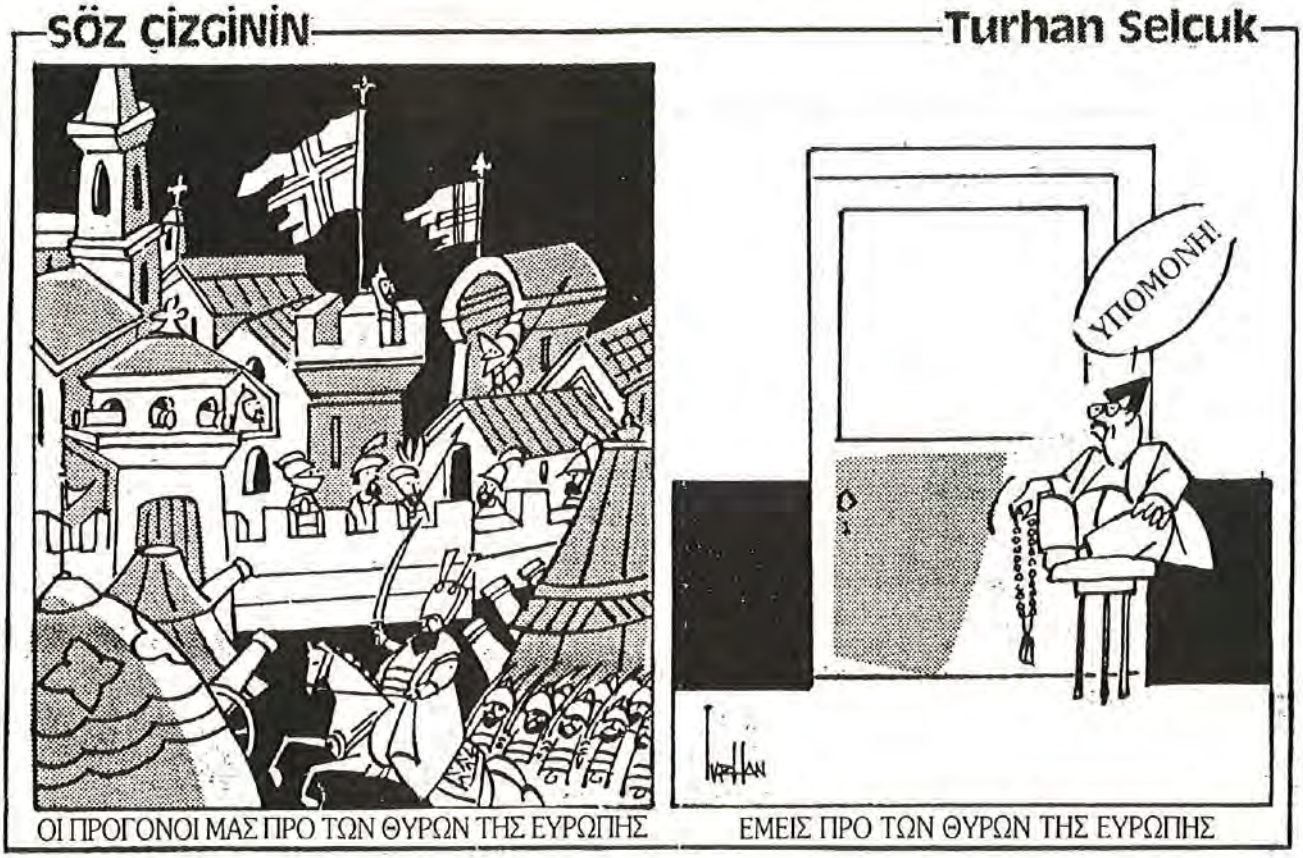
Το πιο ενδιαφέρον και ίσως περισσότερο ανησυχητικό είναι η στοχοθεσία στην οποία αποβλέπουν ορισμένες πρωτοβουλίες οι οποίες όχι μόνο φαίνονται αθώες, αλλά και επιδοκιμαστέες. Είναι γνωστή η έκθεση ενθυμημάτων του οσμανού σουλτάνου Σουλεϋμάν του Μεγαλοπρεπή ή Νομοθέτη που οργανώθηκε στις ΗΠΑ και στη συνέχεια μεταφέρθηκε σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι η έκθεση συνέπεσε με την αίτηση της Τουρκίας για ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Λίγοι γνωρίζουν όμως ότι η έκθεση αυτή εγκαινιάστηκε στο πανεπιστήμιο Princeton, στο οποίο διεξάγεται όπως επισημάναμε η γνωστή έρευνα με τα δυσάρεστα για τους Τούρκους αποτελέσματα. Με το δεδομένο αυτό δεν είναι τυχαίο γεγονός ή απλή σύμπτωση που η έκθεση ξεκίνησε την πορεία της από το Princeton. Ακόμη, δεν είναι τυχαία η επιλογή της θεματολογίας της έκθεσης. Με την προϋπόθεση ότι το ζητούμενο ήταν η προβολή της ευρωπαϊκής εικόνας του Οσμανικού/ Τουρκικού κράτους η πρόκριση του Σουλεϋμάν του Μεγαλοπρεπούς ξενίζει στο μέτρο που δεν αποτελεί πρόκληση. Γιατί η μόνη συμβολή στην πραγματοποίηση του πανευρωπαϊκού ιδανικού του σουλτάνου αυτού ήταν ακριβώς η αρνητική. Δηλαδή μπροστά στον κίνδυνο που αντιμετώπισαν οι ευρωπαϊκές χώρες από την επέλαση των Οσμανών που έφθασαν μέχρι τη Βιέννη και εισχώρησαν λεηλατώντας και διώνοντας τη Γερμανία.

Σκέφθηκαν για πρώτη φορά να συνασπισθούν. Με άλλα λόγια η ιδέα της ευρωπαϊκής ένωσης γεννιέται για να αντιμετωπίσει τον οσμανικό/τουρκικό κίνδυνο έναντι του οποίου επιδιωκόταν η προάσπιση της **κοινής πολιτιστικής** κληρονομιάς. Γιατί δεν επιλέγησαν άλλοι σουλτάνοι όπως ο Σελήμ Γ' ο οποίος πρώτος οραματίστηκε την υιοθέτηση ευρωπαϊκών θεσμών με την αποδοχή ευρύτερης δυτικής αξιολογίας, ή ο Μουράντ Ε' ο οποίος υπήρξε ο άτυχος εμπνευστής του σχεδίου για μετατροπή του Οσμανικού δεσποτικού κράτους σε ομοσπονδιακή, συνταγματική και δημοκρατική μοναρχία στην οποία θα εξαφανιζόταν οριστικά οι διακρίσεις μεταξύ μουσουλμά-

νων και μη μουσουλμάνων. Δεν έχει επιλεγεί ούτε η περίοδος του Τανζιμάτ που σηματοδοτεί τον εκσυγχρονισμό-/εξευρωπαϊσμό της Αυτοκρατορίας, έστω κολοβό ή σχηματικό, αλλά ο Σουλεϋμάν ο Μεγαλοπρεπής. Η σημειολογία της επιλογής αφήνει να διαφανεί ότι ο βασικός σκοπός της Τουρκίας από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι **κατακτητικός.** Αυτό αποδεικνεύει περίτεχνα η παρακάτω γελοιογραφία του εξαίρετου τούρκου γελοιογράφου Τουρχάν στην μεγάλης κυκλοφορίας (και σχετικά προοδευτική) εφημερίδα «Μιλλιγέτ» την εποχή που εγκαινιαζόταν η έκθεση του Σουλεϋμάν του Μεγαλοπρεπούς.[40]

Αναμφίβολα για τον κάθε ευρωπαίο το χιούμορ της γελοιογραφίας πρέπει να είναι μαύρο. Παραταύτα να μη νομίσει κανείς ότι η τελευταία είναι και το μοναδικό επιχείρημα προς επίρρωση των ισχυρισμών μας. Το σημαινόμενο της γελοιογραφίας επεξηγεί σε εισήγησή του σε συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στην Τουρκία σχετικά με το πρόβλημα της εξευρωπαϊστικής πρόβασης στη χώρα αυτή που ξεκινά από το Τανζιμάτ και φθάνει μέχρι την αίτηση για ένταξή της ως πλήρες μέλος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ο καθηγητής Μιμ Κεμάλ Οκέ, γνωστός για τα δημοκρατικά του φρονήματα και την προοδευτική πολιτική του τοποθέτηση «... **Υπάρχουν δύο τρόποι για να εισέλθει η Τουρκία στην Ευρώπη, ο ένας είναι εκείνος με τον οποίο εισήλθε ο Σουλεϋμάν ο μεγαλοπρεπής, ο άλλος εκείνος του Ρεσίτ πασά** (του μεγάλου βεζύρη/σαντραζάμη που επέβαλε το Τανζιμάτ)... **Η Τουρκία και βεβαίως θα εισέλθει στην Ευρώπη. Ήδη βρίσκεται μέσα στην Ευρώπη! Η Τουρκία με τους Τούρκους, τους πολίτες της, τους ομογενείς της, την οσμανική κληρονομιά, το ιστορικό παρελθόν της και την κουλτούρα της βρίσκεται ήδη στην Ευρώπη! Και οι εργάτες μας εκτελούν καθήκοντα φύλακα στα έργα μας που έχουν εγκαταλειφθεί στην Ευρώπη μετά τη δεύτερη πολιορκία της Βιέννης** (από τους Οσμανούς το 1683)... **Δεν μπορούμε να τους αφήσουμε εκεί μόνους. Δεν μπορεί να απεμπολήσουμε την ιστορική μας αποστολή... Δεν μπορεί να αποσυρθούμε από την Ευρώπη... Ωστόσο στην Ευρώπη δε θα εισέλθουμε εμφορούμενοι από πνεύμα υποτέλειας, πρέπει να εισέλθουμε στην Ευρώπη κατά τρόπο που θα επιτρέψει νέες κατακτήσεις** (Yeni fetih im Kanlarizla)... **Και οι τρόποι αυτοί είναι... η «πολιτιστική ικανοποίηση» της Ευρώπης! Εγώ λέγω ότι οι Τούρκοι επιδρομείς (Türk Akincilari) θα πρέπει ανυπερθέτως να είναι πολιτιστικοί εμπνευστές!...**

«**Όταν θα εισέλθουμε στην Ευρώπη, θα πρέπει να καταστήσουμε κοινωνούς τους Ευρωπαίους με τα ιδιαίτερα πολιτιστικά μας χαρακτηριστικά κατά τρόπο ώστε εκείνοι μεν να τα υιοθετήσουν, εμείς δε να έχουμε νέες επιτυχίες... Η Τουρκία οφείλει να εναποθέσει τη σφραγίδα της στην Ευρώπη... με τις αξίες που πηγάζουν από τη σύνθεσή της, ενταγμένες σε σύγχρονους τύπους... Η Τουρκία όσο είχε την υποστήριξη του Ισλαμικού κόσμου, κατήγαγε νίκες ενάντια στην Ευρώπη... Όταν ξεκόψαμε από τον Ισλαμικό κόσμο, τότε**

εξασθενήσαμε έναντι της Ευρώπης... Γι' αυτό... και θα πρέπει η Τουρκία να ισχυροποιηθεί στην Ανατολή, στο Ισλαμικό κόσμο και αυτό προκειμένου να καταστεί υπολογίσιμη δύναμη στην Ευρώπη... Οι Ευρωπαίοι δε θα ικανοποιηθούν από την είσοδο της Τουρκίας στην Ευρώπη! Οι Ευρωπαίοι μας λένε ότι το Ισλάμ, η θρησκεία μας είναι εμπόδιο! Αυτό θα το επαναλαμβάνουν συνεχώς!... Γιατί η συμμετοχή ενός πληθυσμού 55 εκατομμυρίων Τούρκων και μουσουλμάνων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, θα αλλάξουν την πολιτισμική δομή της Ευρώπης!... Εκείνο που έχει σημασία είναι αν η Τουρκία θα αξιοποιήσει ή όχι αυτό το νέο πόλεμο, αν θα αξιοποιήσει αυτή τη μοναδική ευκαιρία για να πραγματοποιήσει νέες κατακτήσεις (Yeni Fetih firsati)... **Όταν όμως εισέλθουμε στην Ευρώπη, θα πρέπει να καταβάλλουμε πάσα προσοχή ώστε να μη καταπιέσουμε και φθείρουμε την κουλτούρα μας, αντίθετα θα πρέπει να εναποθέσουμε τη σφραγίδα της στην Ευρώπη!... Γιατί σε ενάντια περίπτωση** (δηλαδή αν δεν εισέλθει η Τουρκία σ' αυτήν για να εναποθέσει την πολιτιστική της σφραγίδα) **η Ευρώπη δε θα γλυτώσει από το πνεύμα σταυροφοριών με το οποίο ακολουθεί την ελληνική και χριστιανική κουλτούρα. Και βέβαια οι Τούρκοι είναι εκείνοι που θα απαλλάξουν την Ευρώπη από αυτή τη νοοτροπία. Γι' αυτό και η είσοδος των Τούρκων στην Ευρώπη, λόγω της Ιστορίας τους, ανησυχεί τα στοιχεία αυτά** (του ελληνικού και χριστιανικού πολιτισμού) **και κατ' επέκταση περισσότερο απ' όλους την Ελλάδα».**[41]

Ένας άλλος καθηγητής, (ο οποίος μάλιστα έχει χρηματίσει και Γενικός Διευθυντής της Τουρκικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης) δίδοντας έμφαση στην κυριαρχη ιδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η οποία δεν είναι ούτε μόνο οικονομική, ούτε πολιτική, αλλά και κοινωνική και πολιτιστική, σημειώνει ότι στις δύο τελευταίες εκφάνσεις της στηρίζεται **«στο ελληνικό, λατινικό και χριστιανικό τρίγωνο»** για να αποφανθεί ότι **«η Τουρκία ανήκει στον Ισλαμικό κόσμο! Και είμαστε αναγκασμένοι να οργανώσουμε αυτόν τον κόσμο και τουλάχιστον να δημιουργήσουμε ελεγχόμενες και εξαρτημένες από μας περιοχές...».** Και αυτό εφ' όσον **«είναι ολοφάνερο ότι ό,τι και να πουν οι Δυτικοί, εμείς δεν είμαστε μια κοινωνία που θα παραιτηθεί από τη θρησκεία μας, από τον ισλαμισμό μας! Αξιολογούν λανθασμένα την μουσουλμανική τουρκική κοινωνία! Δεν είναι δυνατό να αξιολογήσουν την τουρκική κοινωνία με τη νοοτροπία σταυροφόρων! Μπορεί να κρίνουν από ένα μικρό στρώμα που κατά την άποψή τους έχει εξευρωπαϊστεί και το οποίο αποτελείται από άτομα αποξενωμένα από την κοινωνία και τις αξίες μας. Μια παρόμοια κρίση αποτελεί εσφαλμένη διάγνωση από το σύνολο της μουσουλμανικής μας κοινωνίας! Η Τουρκία ουδέποτε για χάρη Ευρωπαίων δεν πρόκειται ουδέποτε να παραιτηθεί από το σύστημα των πεποιθήσεών της, από τις αντιλήψεις που κυριαρχούν στην καθημερινή μας ζωή!! Αυτό είναι έτσι και δεν πρόκειται να αλλάξει...».**[42]

Πάνω στο ίδιο θέμα ένας άλλος συγγραφέας τονίζει ότι «... **η Τουρκία είτε το θέλει, είτε όχι, από ιστορικής, γεωγραφικής σκοπιάς και από την άποψη της θρησκείας του έθνους της, της ηθικής, των εθίμων και των πολιτιστικών αξιών αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο με τον Ισλαμικό κόσμο... Μάλιστα αν ρωτήσετε τον Ισλαμικό κόσμο είναι ο αρχηγός του, δηλαδή ο Ισλαμικός κόσμος θέλει την Τουρκία να διαδραματίσει αυτό το ρόλο! Ο αείμνηστος Ζιγιά Ουλ Χακ όταν εδήλωνε ότι «είμαι ο γενικός διοικητής της Τουρκίας στο Πακιστάν» αυτό ήθελε να μας υπομνήσει... Σήμερα στις σημαίες πολλών Ισλαμικών χωρών που έχουν ανακτήσει την ανεξαρτησία τους υπάρχει το μισοφέγγαρο με το άστρο! Συνεπώς οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι η μοίρα της Τουρκίας, δεν είναι διαφορετική από εκείνη του Ισλαμικού κόσμου! Και η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να μάθει πολλά πράγματα από το Δυτικό κόσμο, αλλά δίχως να γίνει δόλωμα σ' αυτόν...».**[43]

Τέλος ένας άλλος συγγραφέας (πτυχιούχος ισλαμικής σχολής και μεταπτυχιακού τμήματος στο Χάρβαρντ) επιμένει σ' ένα εξίσου ενδιαφέρον σημείο: **«Οι Ευρωπαίοι»** λέγει **«στη Γερμανία αλλά και στην ίδια την Τουρκία παρά τα σύντομα καταπιεστικά μέτρα που έλαβαν και τις εκφυλιστικές τους δραστηριότητες δεν μπόρεσαν να αφομοιώσουν τους Μουσουλμάνους! Σε περίπτωση που θα ανοίξουν οι πύλες της Ευρώπης, ενδέχεται να πραγματοποιηθεί μια ευρεία ισλαμική κατάκτηση** (islami Gir Fetih). Ο ίδιος πιστεύει ότι **«η είσοδος της Τουρκίας με πληθυσμό 55 εκατομμυρίων στην Ευρωπαϊκή κοινότητα, θα γίνει αιτία για τη γένεση ενός νέου (ισλαμικού/τουρκικού) πολιτισμού».**[44]

Η ζωντανή και βιωμένη πραγματικότητα στη σημερινή Τουρκία δε νομίζουμε ότι αφήνει περιθώρια στην ευρωπαϊκή κοινωνία για παραπέρα διλήμματα. Τα προβαλλόμενα συνήθως από διαφορετικές πολιτικές παρατάξεις της Τουρκίας επιχειρήματα είναι αντιφατικά. Λέγεται για παράδειγμα ότι η είσοδος στην Κοινότητα της Τουρκίας θα συντελούσε στον εκδημοκρατισμό του πολιτικού και κοινωνικού βίου της χώρας και την απεμπόληση του ισλαμισμού. Αντίθετα η συντηρητική παράταξη πάνω στο ίδιο θέμα πιστεύει ότι σε περίπτωση λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, δηλαδή η άτεγκτη αρχή της πλειοψηφίας, αυτό θα ενίσχυε ακόμη περισσότερο το ισλαμικό κίνημα στην Τουρκία συντελώντας και στην παραπέρα προώθησή του στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Δεν χωρεί καμιά αμφιβολία ότι η Τουρκία είναι εστραμμένη προς την Ευρώπη. Ωστόσο ο προσανατολισμός της αυτός δεν είναι πρόσφατος, ούτε καν χρονολογείται από την τρίτη δεκαετία του 19ου αιώνα, εφ' όσον το Οσμανικό/Τουρκικό κράτος από τη γενέθλιά του φάση κινήθηκε Δυτικά, καθοδηγούμενο όπως είπαμε από το ιδανικό της Κόκκινης Μηλιάς.

Δε θα υπήρχε βέβαια καμιά αντίρρηση αν η ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα σήμαινε γι'

Ο Σουλτάνος Αβδούλ Μετζίτ παραχωρεί τον Νοέμβριο του 1839 το Χάτι Σερίφ του Γκιουλχανέ, αφετηρία μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ, με το οποίο δίδονταν θεωρητικά ορισμένα δικαιώματα στις εθνότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

αυτήν την αλλαγή των δομών εξουσίας που τη μορφώνουν πολιτειακά και κοινωνιακά. Κάτι τέτοιο όμως θα σήμαινε εξαφάνιση αυτού που εννοείται με την έκφραση «εθνική κουλτούρα» και «ισλαμική πίστη», δηλαδή πραγματική (και όχι σχηματική) ανατροπή της πολιτισμικής/αξιολογικής κλίμακας. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δε πρόκειται να συμβεί, όπως δε συνέβη από το 1071, όταν στο Μεντζικέρτ της Ανατολικής Μικράς Ασίας ήρθαν αντιμέτωποι δύο κόσμοι, η οργανική συνέχεια των οποίων εκφράζεται στη σημερινή ελληνοτουρκική αντιμαχία. Ουσιαστικά πρόκειται για αντιμαχία αιώνων, όπου ο νέος ελληνισμός λειτούργησε σαν κυματοθραύστης τής από την Ανατολή λαίλαπας, με αποτέλεσμα να εξασθενεί ο κίνδυνος από την τελευταία για τη Δύση. Και αυτό γιατί οι επίλυδες νομαδικές/πολεμικές φυλές των Τούρκων, δεν κατόρθωσαν να προσλάβουν τις δομές της κοινωνίας στην οποία επεκτάθηκαν, θέτοντάς την κάτω από τις δικές τους δομές εξουσίας. Το πρόβλημα λοιπόν ανακύπτει από την αντιθετική διάταξη και το ασύμβατο των δύο τύπων δομών, πράγμα που σημαίνει την ταύτιση της ελληνοτουρκικής αντιπαλότητας με την ουδέποτε επιτυγχανόμενη πλήρη, δηλαδή δομικό εκσυγχρονισμό της τουρκικής κοινωνίας. Μια παρόμοια ανάλυση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διαμάχη μεταξύ των δύο χωρών, όντας διαμάχη διαφορετικών συντακτικών πολιτιστικών δομών, θα παύσει όταν συμβεί ο όχι μόνο ονομαστικός, αλλά αυθεντικός εκσυγχρονισμός της Τουρκίας, η πραγμάτωση του οποίου με τα υπάρχοντα τουλάχιστον δεδομένα αναμένεται πολύ πέραν και αυτού του αορίστου μέλλοντος. Πάντα όμως υπάρχει και η πιθανότητα της σημειολογικής αντιστροφής του εκσυγχρονισμού με την έννοια της επέκτασης των «τουρκικών» πολιτιστικών δομών στην άλλη πλευρά. Έτσι δεν πρέπει να ξενίζει το γεγονός ότι ενώ από τη μια καταβάλλονται προσπάθειες για την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, από την άλλη επιχειρείται ο διαχωρισμός και η αποκοπή από την Ευρώπη του ελληνικού παράγοντα και η πρόσδεσή του στον τουρκικό. Με αυτή την έννοια μπορεί να εκλάβει κανείς το διαφορισμό του ευρωπαϊκού πολιτισμού σε περισσότερα του ενός τμήματα, που επιχειρούν κάποιοι ένθερμοι θιασώτες του «ελληνοτουρκικού» ιδανικού πάνω στις γνωστές προδιαγραφές. Κατ' αυτούς ο ευρωπαϊκός πολιτισμός διακρίνεται σε γερμανο-λατινο-καθολικό κλάδο και σλαβο-ελληνικο-τουρκικο-μουσουλμανικό-χριστιανικό ορθόδοξο κλάδο.[45] Η προσάρτηση της σλαβικής πολιτισμικής παρακαταθήκης στην ελληνική και αμφότερες στην τουρκική πρέπει να θεωρηθεί αντίδοτο στην σλαβική πρωτοεδρία. Ένα αντίδοτο όμως το οποίο τελικά ενεργεί πιο δραστικά και από αυτόν ακόμη τον παντουρανισμό. Γιατί στον τελευταίο η συνένωση των τουρανικών λαών κάτω από την η-

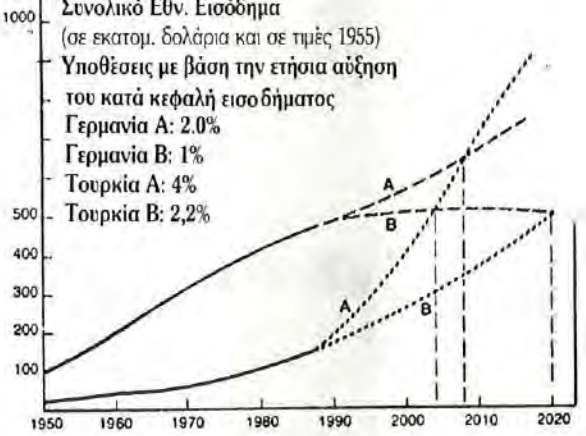
γεσία της Τουρκίας όχι μόνο αποτελεί μια απομακρυσμένη περίπτωση, αλλά και το πολιτικό της βελησνεκές πρέπει να θεωρείται πιο περιορισμένο απ' ό,τι η συναρίθμηση του σλαβικού και ελληνικού στοιχείου με το τουρκικό, με προφανή πρόθεση την οργάνωση των δύο πρώτων, από το τρίτο. Αν αυτή είναι η μείζων πρόταση, εξίσου σκοτεινή είναι και η ελάσσων περί ύπαρξης **«κοινού ελληνοτουρκικού πολιτισμού στο Αιγαίο και την Κύπρο».**[46] Και αυτό εφ' όσον υποστηρίζεται ότι οι «τουρκικές» δομές είναι αντιθετικές και ασύμβατες προς τις «ευρωπαϊκές» δηλαδή όχι μη αντιθετικές (ουδέτερες) και συμβατές όπως συμβαίνει με τις δομές άλλων πολιτιστικών κύκλων (ιδιαίτερα της Άπω Ανατολής, Ιαπωνίας, Κίνας, Ινδίας κλπ.). Το πρόβλημα δεν είναι μια απλή αντιπαράθεση του Χριστιανισμού προς τον Ισλαμισμό, του Ελληνισμού προς τον Τουρκισμό, της Δύσης προς την Ανατολή, όροι που επιβάλλεται να αναθεωρηθούν ως προς το σημαινόμενό τους.

Η Τουρκία, αυτή που είναι σήμερα, με τις κυρίαρχες σ' αυτή δυνάμεις και τον προσλαμβάνοντα τρομακτικές διαστάσεις θρησκευτικό/πολιτικό φανατισμό, με διακηρυγμένη την πρόθεση των κυρίαρχων και μη κυρίαρχων τάξεων για εξαφάνιση — και στην καλλίτερη περίπτωση νόθευση — του ευρωπαϊκού πολιτισμού, κατάσταση η οποία εικάζεται από τη ανάλογη στη νεοελληνική κοινωνία μετά την κατάκτησή της από τους Οσμανούς. Και αυτό εφ' όσον η τουρκική στοχοθεσία παραμένει αναλλοίωτη, όπως και οι δομές από τις οποίες πηγάζει. Σχετικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο στόχος εκτουρκισμού της Ευρώπης δεν αποτελεί ένα σχήμα προϊόν φθηνής πολιτικολογίας κυβερνητικών παραγόντων της Τουρκίας στην προσπάθειά τους να πείσουν εκείνους που έχουν αντιρρήσεις στην ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά μια διαφαινόμενη από συγκεκριμένες ενέργειες πιθανότητα.

Η δοκιμασία των ελληνοτουρκικών σχέσεων αποτελεί την κορυφή του παγόβουνου. Πρέπει κανείς να παραμερίσει το παραπέτασμα της διαμάχης των δύο χωρών για να αντιληφθεί ότι οι βιωμένες επιθυμίες της Τουρκίας εκτείνονται πολύ πέρα από τον σε στενή έννοια ελλαδικό χώρο, πέρα και από το Αιγαίο ή την Κύπρο. Σύμφωνα προς την ετήσια έκθεση του Γαλλικού Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (IFRI) του έτους 1987-1988, σχετική προς **«τα οικονομικά συστήματα και τις στρατηγικές»** το χάσμα Βορρά-Νότου προκειμένου για την Τουρκία παρουσιάζει ορισμένες ιδιομορφίες. Μια σύγκριση των μεγεθών του εθνικού εισοδήματος της Τουρκίας και της Γερμανίας κατά την περίοδο 1950-1986 επιτρέπει τη διατύπωση δύο κυρίως υποθέσεων για την κατάσταση που θα ισχύσει μέχρι το 2025. Η πρώτη στηρίζεται στην προϋπόθεση ότι το εθνικό εισόδημα της Γερμανίας θα σημειώνει ετήσια αύξηση 2,2% και της Τουρκίας 4,4%. Η δεύτερη λαμβάνει ως προϋπόθεση ότι ο ρυθμός αύξησης θα είναι 1% για την Γερμανία και 2,2% για την Τουρκία. Σύμφωνα προς την πρώτη υπόθεση οι πιθανότητες υπέρβασης της τουρκικής οικονομίας της αντίστοιχης γερμανικής εμφανίζονται γύ-

ΠΟΤΕ Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΘΑ ΠΕΡΑΣΕΙ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σύγκριση του πραγματικού εισοδήματος Τουρκίας/Γερμανίας και προβλέψεις μέχρι το 2025.

ρω στο 2010, ενώ με τη δεύτερη το 2020. Αναμφίβολα η υπέρβαση αυτή οφείλεται στο συνολικό εθνικό εισόδημα και όχι στο κατά κεφαλήν, στο οποίο η Γερμανία θα διατηρήσει το προβάδισμα. Ο κύριος παράγοντας που καθιστά εφικτή την υπέρβαση του εθνικού εισοδήματος της Γερμανίας από την Τουρκία οφείλεται στο διαφορετικό ρυθμό αύξησης του πληθυσμού των δύο χωρών. Σε περίπτωση που το κατά κεφαλήν εισόδημα στην Τουρκία θα σημειώσει ετήσια αύξηση της τάξης του 6%, μετά τριακονταετία το εθνικό εισόδημα θα έχει εξαπλασιασθεί. Αντίθετα μια κατά κεφαλήν ετήσια αύξηση της τάξης του 2% στη Γερμανία θα έχει ως συνέπεια το εθνικό εισόδημα στη χώρα αυτή να αυξηθεί 1,9 φορές.

Κατά την έκθεση ενώ το 1950 ο πληθυσμός της Γερμανίας ήταν 50 εκατομμύρια, ο αντίστοιχος της Τουρκίας ήταν 20,8 εκατομμύρια. Το 1985 η Γερμανία είχε πληθυσμό 60,9 εκατομμύρια και η Τουρκία 49,3 εκατομμύρια. Με την προϋπόθεση ότι η ετήσια δημογραφική αύξηση στην τελευταία θα περιοριστεί στο 1,46% το 2050 ο πληθυσμός της Τουρκίας θα ανέλθει σε 127 εκατομμύρια. Σε περίπτωση που ο ρυθμός μείωσης της αύξησης θα είναι μεγαλύτερος, δηλαδή 0,93% το ίδιο έτος ο πληθυσμός της χώρας θα ανέρχεται σε 90 εκατομμύρια κατοίκους. Κατά τους ίδιους υπολογισμούς ο πληθυσμός της Γερμανίας το 2050 πρόκειται να κυμανθεί από 35 εκατομμύρια σε 60 εκατομμύρια. Συνεπώς θεωρείται βέβαιο ότι ο πληθυσμός της Τουρκίας θα υπερβεί κατά πολύ τον αντίστοιχο της Γερμανίας. Η έκθεση προβλέπει ότι οι ανάγκες της γερμανικής οικονομίας θα εξαναγκάσουν σε ένα νέο κύμα μεταναστεύσεων από την Τουρκία στη Γερμανία, διαφορετικά η χώρα θα περιέλθει σε μαρασμό.

Σχολιάζοντας τις παραπάνω προβλέψεις ο τούρκος καθηγητής Ασάφ Σαβάς διευκρινίζει ότι το μεταναστευτικό κύμα από την Τουρκία θα κατευθυνθεί όχι μόνο προς τη Γερμανία αλλά και προς τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αυτό γιατί έχουν παρεμφερή οικονομική και κοινωνική σύνθεση.[47]

Ο αρχηγός της Θεσσαλικής εξέγερσης του 1854 υποστράτηγος Χριστόδουλος Χατζηπέτρος.

Η ιδιαίτερη αναφορά στην έκθεση του Γαλλικού Ινστιτούτου Διεθνών σχέσεων γίνεται για να καταδειχθεί ο μακροπρόθεσμος κίνδυνος από την εισδοχή της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Κίνδυνος που προκύπτει από την διαφορετική δομή εξουσίας των χωρών της Κοινότητας και της Τουρκίας, αλλά και διαφορετική δομή της κοινωνικής/ οικονομικής και δημογραφικής τους σύνθεσης. Οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι ο κίνδυνος αυτός είναι αποτέλεσμα της **«ξενοφοβίας»** (sic) των Ευρωπαίων. Με τη χρησιμοποίηση όμως του όρου ομολογούν ότι οι ίδιοι είναι «ξένοι» προς την Κοινότητα. Και το ξενικό στην προκειμένη περίπτωση αναφέρεται στην πολιτισμική σύνθεση, στην ίδια την ζωντανή καθημερινότητα. Πίσω όμως από το επίμαχο αυτό πρόβλημα προβάλλει η ομόθυμη προσδοκία στην Τουρκία για μια μελλοντική «έξοδο» των Τούρκων προς την Ευρώπη, για αποστολή μυριάδων «εποίκων», (με σκοπό την πολιτιστική νοθεία και δημογραφική αλλοίωση του πληθυσμού) ελάχιστο προανάκρουσμα της οποίας παραμένει η περίπτωση της Κύπρου.

Η πραγμάτωση των τουρκικών προ-θέσεων θα εξαρτηθεί βέβαια κατά μέγιστο βαθμό από τις πολιτικές επιλογές της Κοινότητας οι οποίες σε περίπτωση αβελτηρίας αναμένεται ότι θα καταλήξουν σε αυτοχειρισμό της Ευρώπης, οδηγώντας τους λαούς της σε ένα νέο Μεσαίωνα. Εξαρτάται όμως και από την πορεία που θα έχει η ίδια η Τουρκία, αν δηλαδή διατηρήσει ή απαλλαγεί από τα ολέθρια δομικά της δεσμά. Μολονότι το τελευταίο, με τα σημερινά τουλάχιστον δεδομένα, δεν είναι ορατό ούτε και στο απώτατο μέλλον, δεν παύει να αποτελεί τη μόνη ευκταία λύση. Λύση την οποία (σε τελική ανά-λυση) αρμόδιος να καταστήσει εφικτή είναι ο ίδιος ο λαός της Τουρκίας.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ***Anderson, Perry:*** *«Από την Αρχαιότητα στον Φεουδαρχισμό» Ελλ. μεταφρ. εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1981· **Godelier, Maurice:** "La Notion de Mode de Production Asiatique" et les Schémas Marxistes d' évolution des Sociétés" σε "Sur le Mode de Production Asiatique" εκδ. Sociales, Paris 1969. σελ. 94.*

2. ***Τατάκης Β.Ν.:*** *«Η Βυζαντινή Φιλοσοφία» ελλ. μεταφρ. εκδ. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1977, σελ. 130 και σελ. 138.*

3. ***Örtuna, Yilmar:*** *"Büyük Türkiye Tarihi" (Ιστορία της Μεγάλης Τουρκίας), τομ. 8, εκδ. Otükru, Istanbul 1978, σελ. 376.*

4. ***Birand, Mehmet Ali:*** *"Bir Pazar Hikâyesi" (Ιστορία μιας αγοράς), εκδ. Milliyet, Istanbul 1978, σελ. 27 και συν.*
Günver, Semih: *"Fatin Rüstü Zorlu'nun öyküsü" (Η ιστορία του Φατίν Ρουστού Ζορλού), εκδ. Bilgi, Ankara, 1985, σελ. 104.*

5. ***Birand, Mehmet Ali:*** *"Turkey's Long March Towards the E.C." σε Jaques Thobie/Salgur Kancal: " Turquie, Moyen-Orient, Communanté Européenne" - Varia Turcica, XIV, εκδ. **L' Harmattan, Paris 1989** σελ. 267 και συν. Ο συγγραφέας στο τέλος του άρθρου του εκτοξεύει και απειλές κατά της Ελλάδας, σε περίπτωση που αυτή δε θα συγκατεθεί να γίνει η Τουρκία μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όπ. παραπ. σελ. 275.*

6. ***Γκράτσι, Εμμανουέλε:*** *«Η αρχή του τέλους», ελλ. μετάφρ., Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1980, σελ. 29-30.*

7. ***Aydemir, Sevket Süreyya:*** *"Tek Aam-Mustafa Kemal" (Ο μοναδικός άνθρωπος-Μουσταφά Κεμάλ) τομ 3☆, εκδ. Remzi Ki tabevi, 1969, σελ. 414.*

8. ***Weber, Franc:*** *«Ο επιτήδειος ουδέτερος» ελλ. μετάφρ., εκδ. Θετίλη, Αθήνα, 1983.*

9. ***Oran, Baskin:*** *"Atatürk Milliyetciligi" (Ο εθνικισμός του Ατατούρκ), εκδ. Dost, Istanbul 1988. Ο Ατατούρκ είναι ο πρώτος **ρεβιζιονιστής** (δηλαδή επεδίωκε ανατροπή των αποτελεσμάτων του πρώτου παγκόσμιου πολέμου), όπ. παρ. σελ. 17, 127, 133. Ένας άλλος γνωστός ρεβιζιονιστής είναι ο Αδόλφος Χίτλερ.*

10. Küçük, Yalçin: "Aydin Üzerine Tezler 1830-1980" τομ. 1, εκδ. Tekin, Istanbul 1984, σελ. 168.

11. ***Ortayli, Ilber:*** *"Avrupa' da Bulunan Milletlerin ve Ozelliklerinin Kisa Tasviri" (Σύντομη απεικόνιση των χαρακτηριστικών των εθνών που βρίσκονται στην Ευρώπη), σε Tarih ve Toplum, αρ 8, Αύγουστος 1984 σελ. 38.*

12. ***Κοντογεώργης, Γεωργ.:*** *«Η Ελλάδα στην Ευρώπη», εκδ. Γιοβάνη, Αθήνα 1985 σελ. 13.*

13. ***Eliot, Charles (sir):*** *"Turkey in Europe", ανατ. εκδ. Frank Cass. and Co. Ltd, London 1965 σελ. 291-292.*

14. "Turk-Yannan Iliskileri ve Megalo idea" (Οι Τουρκο-ελληνικές σχέσεις και η Μεγάλη Ιδέα), σύνταξη: Δ/ση Στρατ. Ιστορίας και Στρατηγικών μετών του Γεν. Επιτελείου, εκδ. Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού αρ. 594, Ankara 1985 σελ. 1-5.

15. ***Moustapha Djelaleddin:*** *"Les Turcs, Anciens et Modernes", Librairie Internationale, Paris 1870.*

16. ***Özal, Turgut:*** *"La Turquie et l' Europe", Plon, Paris 1988.*

17. ***Salisik, Selâhattin:*** *"Tarih Boyunca Türk-Yunan Iliskileri ve Etniki Eterya" (Οι ανα την ιστορία Τουρκο-ελληνικές σχέσης και η Εθνική Εταιρεία), εκδ. Kitapçilic Ticaret, Istanbul 1968 σελ. 295 και συν.*

18. όπ. παραπ. σελ. 350

19. ***Berktay, Halil:*** *"Cumhuriyet Ideolojisi ve Fuat Köprülü (Η ιδεολογία της περιόδου της προεδρευομένης Δημοκρατίας και ο*

Φουάτ Κιοπρουλού), εκδ. Kaynak, Istanbul 1983 σελ. 52, 54. Ως και ο Απόλλων αποδίδεται ως Αλτι-Ολλάν. **Ücyigit, Ekrem:** ανακοινώσεις στο συνέδριο με θέμα «Η ιστορική παιδεία στην Τουρκία» (13-14-15 Νοεμβρίου 1975) σε Felsefe Kurumn Seminercleri, Ankara 1977 σελ. 273. Ortayli, Ilber: "Gelenekten Gelecege" (Από την παράδοση στο μέλλον) εκδ. Hil, Istanbul 1982 σελ. 72, 74 και συν.

20. **Σαρρής, Νεοκλής:** «Φιλοσοφία της Κοινωνίας και της Πολιτείας — Αρχαίος Κόσμος», εκδ. Γραμμή, Αθήνα 1985 σελ. 364 και συν.

21. **Aydemir:** όπ. παραπ. σελ. 537.

22. **Özler, A. Baha:** "Kibris Cumhuriyetinin Kurulus Aulasmalari" (Οι ιδρυτικές συμφωνίες της Κυπριακής Δημοκρατίας), Istanbul 1959, σελ. 41.

23. **Σαρρής, Νεοκλής:** «Οσμανική Πραγματικότητα — Ι Το Δεσποτικό Κράτος», εκδ. Αρσενίδης, Αθήνα 1990 σελ. 138 και συν.

24. **Küçuk, Yalçin:** "Türkiye Uzerinde Tezler 1908-1978" (Θέσεις επί της Τουρκίας 1908-1978»), τομ. 2, εκδ. Tekin, Istanbul 1979 σελ. 399.

25. **Göntübol, Mehmet Sar, Cem κ.α.:** "Olaylarla Türk Dis Politikasi 1919-1973" (Η Τουρκική εξωτερική πολιτική με τα γεγονότα 1919-1973), εκδ. Σχολ. Πολ. Επιλ. Παν. Αγκύρας αρ 407, Ankara 1977, σελ. 102 και συν.

26. **Küçük, Yalçin:** "Aydin Uzerine Tezler", όπ. παραπ. σελ. 678.

27. "Stratejik Açidan Sovyet Müslümanlari" (Οι σοβιετικοί μουσουλμάνοι από στρατηγική άποψη) τουρκ. μεταφρ. με πρόλογο του καθηγητή Aydin Yalçin, εκδ. Yeni Forum, Ankara 1988.

28. **Millas, Herkül:** "Tencere Dibin Kara..." (Χύτρα ο πάτος σου είναι μαύρος...) εκδ. Amac, Istanbul 1989 σελ. 34.

29. **Örzuna, Yilmaz:** "Büyük Türkiye Tarihi" όπ. παραπ. τομ. 10, σελ. 203 και συν.

30. Sahin, Süreyya: "Fener Patrikhânesi ve Türkiye" (Το Πατριαρχείο Φαναρίου και η Τουρκία), εκδ. Otüken, Istanbul 1980. Την ίδια άποψη ανέπτυξε ο Τούρκος πρεσβευτής στις ΗΠΑ, προσφωνώντας τον Οικουμενικό Πατριάρχη κατά την πρόσφατη (Ιούλιος 1990) επίσκεψή του στην υπερατλαντική πολιτεία.

31. **Özkaya, Yücel:** "1821 yunan (Eflâk-Buğdan) Isyanlari ve Avrupalilarin isyan Karsisindaki Turumlari" (Οι Ελληνικές επαναστάσεις (Βλαχίας-Μολδαβίας) του 1821 και η έναντι αυτών στάση των Ευρωπαίων) σε "Türk Ynnan iliçkiler" (Τουρκοελληνικές σχέσεις, ανακ. στο τρίτο σεμινάριο Στρατιωτικής Ιστορίας, εκδ. Δ/ση Στρ. Ιστορίας και Στρατηγικών μελετών Γεν. Επιτ. Τουρκίας, Ankara 1986 σελ. 130.

32. Η ενέργεια αυτή του δημοτκού συμβούλου αποκαλύπτει: ότι ο ίδιος, όπως και οι θιασώτες της ελληνοτουρκικής φιλίας σύμφωνα προς τις προδιαγραφές που αναπτύσσονται στο κείμενο, **γνωρίζουν** ότι οι δομές της σημερινής Τουρκίας συμπίπτουν προς εκείνες του Οσμανικού κράτους, και αποδεχόνται το γεγονός διαφορετικά θα επεδείκνυε τον πίνακα στους Τούρκους επισήμους επεξηγώντας: «ιδού, οι αγωνιστές του 1821 προηγήθηκαν από τον Ατατούρκ, πολεμώντας ενάντια του Οσμανικού δεσποτισμού» (ο Ατατούρκ ως γνωστό κατήργησε την οσμανική δυναστεία).

33. **Κιτσίκης, Δημήτρης:** «Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20ο αιώνα» εκδ. Βιβλιοθ. της Εστίας, Αθήνα 1978.

34. Karyan, Gülten: "Ortak Pazar ve Türkiye" (Η Κοινή Αγορά και η Τουρκία), εκδ. Gerçek, Istanbul 1970 σελ. 286-287.

35. Όταν η αντιπροσωπεία Κωνσταντινουπολιτών εγκατεστημένων στην Ελλάδα επισκέφθηκε ένα από τους πιο γνωστούς Έλληνες πολιτικούς αρχηγούς (από εκείνους που έχουν αναλάβει τη διακύβερνηση της χώρας), αντέταξε στο επιχείρημα της επιστροφής τους στην γενέτειρά τους διαμέσου της... σύνδεσης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το δικό της «και αν κ. πρόεδρε αντιστοίχως έλθουν 4-5 εκατομμύρια Τούρκοι να εγκατασταθούν στην Ελλάδα;» η απάντηση του πολιτικού αρχηγού ήταν: «Μα εμείς είμαστε πιο έξυπνοι» (sic). Γιατί το πόσο ολέθρια είναι η αντίληψη που εκλαμβάνει «κουτόφραγκους» τους Ευρωπαίους και «μουλαράδες» τους Τούρκους φαίνεται από τα καταστροφικά αποτελέσματα που προκύπτουν για τον ελληνισμό από την διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας με βάση παρόμοιες προκαταλήψεις.

36. Gilbert, G.M.: "Stereotype persistence and change among college students" σε Journal of Abnormal and Social Psychology), r. 46, 1951 σελ. 245-254.

37. **Karlins, M., Coffman, T.L. και Walters, G:** "On the finding of social stereotypes: Studies in three generations of college students", σε Journal of Personality and Social Psychology, τομ. 13, 1969, σελ. 1-16.

38. **Kâgitçibasi, Çigdem:** "Insan ve insanlar"☆ (Ο άνθρωπος και οι άνθρωποι), Istanbul 1983, σελ. 108.

39. **Günver, Semih:** "Kirgin Dam Uzerinde Diplomasi" (Διπλώματα πάνω σε πύρινη στέγη), εκδ. Milliyet, Istanbul 1989, σελ. 300 και συν.

40. Milliyet 4 Απριλίου 1987.

41. **Öke, Mim Kemal:** "Bati'ya Bir Kanuni'nin Girdigi Gibi Girmelc Uardir, Bir de Resit Pasa'nin Girdigi Gibi... Batiya Giris Uslubumuz Belialenmeli" (υπάρχει η είσοδος στην Δύση κατά τον τρόπο του Σουλεϋμάν του Μεγαλοπρεπή, και κατά τον τρόπο του Ρεσίτ Πασα... Θα πρέπει να διευκρινίσουμε τον τρόπο εισόδου μας...) σε **"Tannzimat'tan Avrupa Topluluynna Türkiye"** (Η Τουρκία από το Τανζιμάτ στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα), διεθν. έκδοσης Gerger, Mehmet Emin, εκδ. Inkilâp, Istanbul 1989 σελ. 58-60.

42. **Yalcintas, Nevzat:** όπ. παραπ. σελ. 37-38.

43. **Arvasi, S. Ahmet:** όπ. παραπ. σελ. 67.

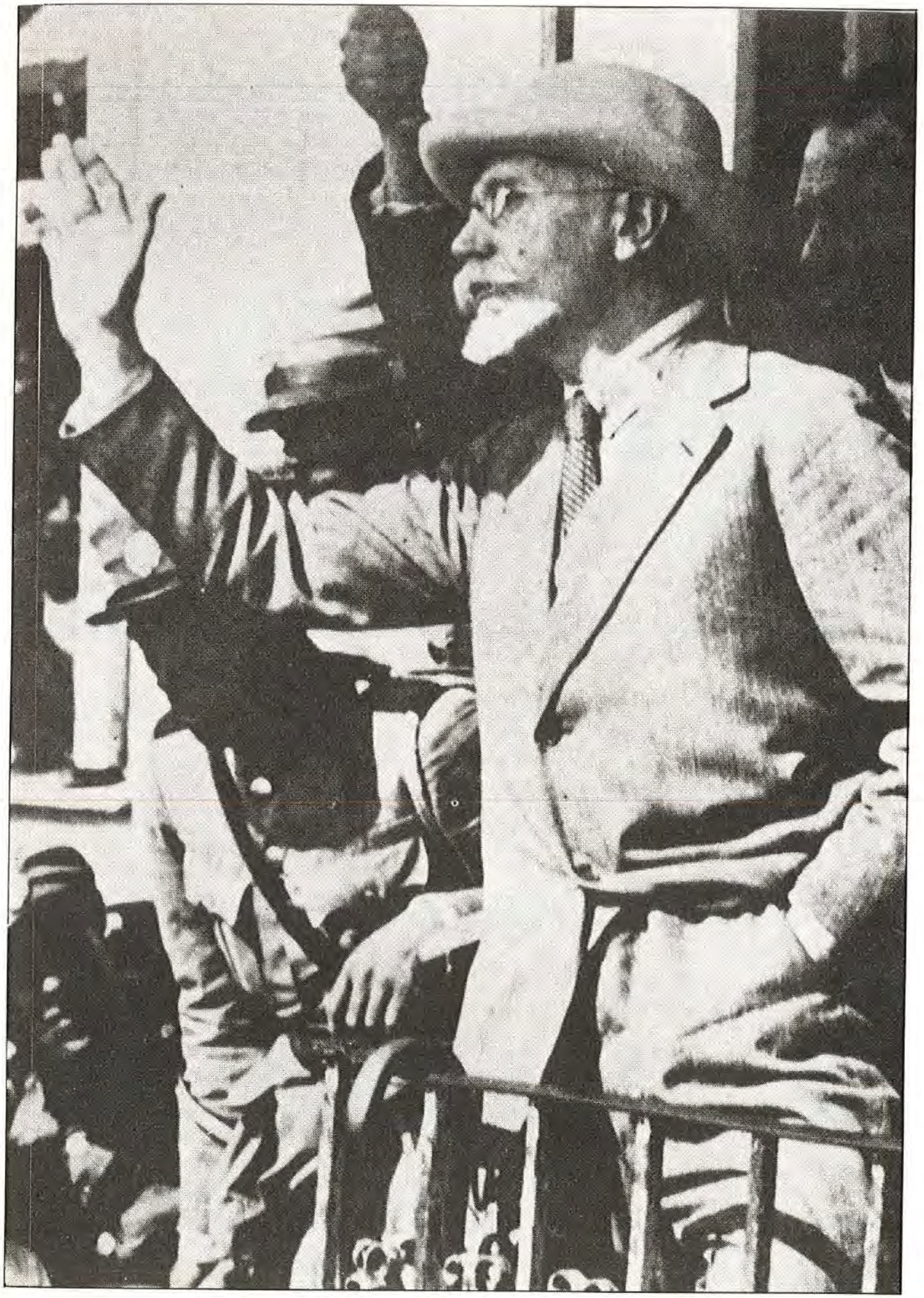
44. **Koru, Fehmi:** όπ. παραπ. σελ. 122.

45. **Kitsikis, Dimitri:** "Les Turcs et la Mer Egée: Essais de Geohistoire" σε "Turquie, Moyen-Orient, Communauté Eyropéenne", όπ. παραπ. σελ. 280.

46. **Kitsikis:** όπ. παραπ. σελ. 282.

47. **Uysal, Nilgün:** "Türk ekonomisi Alman ekonomisine geçer mi?" (Η τουρκική οικονομία μπορεί να ξεπεράσει την Γερμανική;) σε Nokta αρ. 18, 8 Μαΐου 1988 σελ. 55.

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
το περιοδικό των νέων ανθρώπων

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο οραματιστής της Μεγάλης Ελλάδας

Η ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΣΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

του *Συμεώνος Σολταρίδη*
δασκάλου

Είναι δύσκολο για έναν ερευνητή, που ασχολείται με τα Ελληνοτουρκικά (Μειονότητες, Εκπαίδευση, Τύπος κ.λ.π.) να παρακολουθεί τις εξελίξεις αυτές, που συνεχώς αυξομειώνονται, ανανεώνονται και μεταβάλλονται ιδιαίτερα στο χώρο της παιδείας, μια και κάθε χρόνο η Τουρκία προσπαθώντας ν' ανανεώσει την διδακτέα ύλη της, εκδίδει συνεχώς, νέα σχολικά βιβλία.

Το δυσκολότερο όμως είναι, ότι τα βιβλία αυτά δεν εκδίδονται από κάποιον Οργανισμό, αλλά από ιδιώτες, ενώ το Υπ. Παιδείας έχει επιτρέψει σε διαφόρους συγγραφείς να συγγράψουν τα εγχειρίδιά τους, τα οποία αποδέχεται η υπηρεσία του Υπ. Παιδείας στα σχολεία. Με τον τρόπο αυτό ποικίλλουν τα βιβλία και η ύλη σε μια τάξη, έτσι ώστε για την ιστορία της Α΄ λυκείου, παραδείγματος χάριν, να υπάρχουν βιβλία δύο συγγραφέων, για το μάθημα της τουρκικής γλώσσας, στην Γ΄ δημοτικού να υπάρχουν τριών συγγραφέων κ.λ.π., τα οποία μπορεί να διδάσκονται τα μεν σε μια περιοχή, ενώ να είναι άγνωστα σε άλλη. Είναι δηλαδή στην κρίση τού διδάσκοντα.

Το γεγονός λοιπόν αυτό, όπως γίνεται κατανοητό, δυσκολεύει τον κάθε ερευνητή που θέλει ν' ασχοληθεί με το σύστημα και την διδακτέα ύλη της τουρκικής εκπαίδευσης.

Παρά ταύτα τολμήσαμε και αναλύσαμε και στο παρελθόν, σε δύο βιβλία που έχουμε εκδώσει, την διδακτέα ύλη της γείτονος.

Σήμερα στη μικρή μας αυτή μελέτη θα προσπαθήσουμε να έλθουμε χρονικά, πιο κοντά στο παρόν, αφού σχολιάζουμε την ύλη των βιβλίων που έχουν εκδοθεί μέχρι και στο σχολικό έτος 1989-1990.

Πιστεύοντας ότι προσφέρουμε εδώ ένα «λιθαράκι» στην κατανόηση του τουρκικού εκπαιδευτικού συστήματος, ελπίζουμε ότι η ίδια η τουρκική εκπαίδευση θα καλυτερεύσει, ώστε όχι μόνο να συμβαδίζει περισσότερο με τις αρχές της ΟΥΝΕΣΚΟ, αλλά και να συμβάλλει στην κοινή ειρήνη και ευημερία των λαών.

Η παιδεία είναι ο πόθος για τη γνώση και την αλήθεια, την αγάπη για την επιστήμη και την έρευνα», γράφει νεοέλληνας στοχαστής.

Η πολυεδρική λοιπόν έννοια αυτή, είναι εκείνη που απαγκιστρώνει τον άνθρωπο από την πνευματική πόρωση. Τον εξελίσσει, τον ανυψώνει. Τότε η παιδεία γίνεται ο φορέας της μεταλλαγής του ανθρώπου σε άνθρωπο και δια μέσου της εκπαίδευσης γίνεται δημιουργικός παράγοντας πολιτισμού και προόδου.

Γεγονός που αμφισβήτητα παραβλέπει η γειτονική Τουρκία όταν προσπαθεί να δώσει γνώσεις αμφιβόλου προελεύσεως που καλλιεργούν ακόμα και τον σωβινισμό-υπερεθνικισμό, καθώς τα νέα άτομα γεύονται και μαθαίνουν δια μέσου του σχολείου τι ήταν, τι είναι και τι μπορεί να γίνει ο νέος, αν εγκολπωθεί τις ιδεολογίες, θεωρίες και δόγματα που του παρέχονται.

Πριν αναφερθούμε όμως στο τι διδάσκεται ο νέος σήμερα στην γειτονική Τουρκία, θα θέλαμε πολύ συνοπτικά να παραθέσουμε τις απόψεις των ίδιων των Τούρκων συγγραφέων, δημοσιογράφων, εκπαιδευτικών και πολιτικών για την τουρκική εκπαίδευση. Δηλαδή εμείς θα προσπαθήσουμε να γίνουμε οι αφηγητές-μεσολαβητές των απόψεών τους για να μην θεωρηθούμε οι κατήγοροι του τουρκικού εκπαιδευτικού συστήματος. Απλά λοιπόν και αντικειμενικά, ας δούμε πως αναλύει το γνωστό σε όλους μας περιοδικό ΝΟΚΤΑ (26/3/1989) την Θρησκευτική εκπαίδευση και τον Λαϊκισμό.

Παραθέτει μια εμπιστευτική έκθεση που υπογράφηκε από οκτώ πρόσωπα, λίγους μήνες μετά την επικράτηση και κυριάρχηση του στρατηγού Εβρέν. Σκοπός της έκθεσης «είναι η προστασία του λαϊκισμού». Έτσι ώστε η θρησκεία και πάλι να τεθεί κάτω από την εποπτεία του κράτους.

«Στην προσπάθεια της προστασίας της χώρας, το καθεστώς της 12 Σεπτεμβρίου δημιούργησε έναν γίγαντα έτοιμο να κατασπαράξει το κράτος. Και αυτό ήταν η θρησκεία» επισημαίνουν όμως οι πολιτικοί παρατηρητές. Βέβαια το γεγονός αυτό έδωσε το έναυσμα για σχόλια, όχι μόνο για την προώθηση της θρησκευτικότητας, αλλά και αυτού του λαϊκισμού και έφθασαν ορισμένοι όπως ο Mural Belge να πουν ότι ο «τουρκικός λαϊκισμός δεν έχει καμιά σχέση με τον Δυτικό». Ενώ για το Ισλάμ: «Το Ισλάμ στην Τουρκία είναι μια σημαντική ιδεολογία».

Απόρροια αυτής της ιδεολογίας είναι η υποχρεωτική μάθηση των θρησκευτικών στα σχολεία που σχολιάσθηκε και σχολιάζεται αρνητικά. Ο ίδιος ο Υπ. Παιδείας της εποχής εκείνης, που είχε υπογράψει την έκθεση, Hasan Saglam, είπε ότι «το μεγαλύτερο σφάλμα είναι που θεσπίσαμε και θέσαμε σαν υποχρεωτικό το μάθημα των θρησκευτικών» ενώ ο Υπ. Αθλητισμού της εποχής εκείνης Vecdi Özgül είπε: «Στην πραγματικότητα η άποψη αυτή δεν απηχούσε τις απόψεις της επιτροπής».

Τέλος, ο καθηγητής Emre Kongar σχολιάζοντας την έκθεση αυτή τόνισε ότι «το μεγαλύτερο λάθος ήταν ότι η κρατική θρησκευτική εκπαίδευση, χωρίς να διαχωρίζει σε μουσουλμάνους και μη, θέσπισε σαν υποχρεωτικό το θρησκευτικό μάθημα». Συνεχίζοντας σχολίασε αρνητικά τη δημιουργία πολλών θρησκευτικών σχολών, όπου οι α-

Το Συνέδριο των Παρισίων του 1856, όπου οι Μεγάλες Δυνάμεις εγγυήθηκαν για την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

πόφοιτοί τους έφθασαν στο σημείο να διορίζονται ακόμη και Έπαρχοι. Και ο κ. Kongar, καταλήγει:

«Το θέμα σήμερα στην Τουρκία δεν είναι ένα πρόβλημα ενδυμασίας ή συνείδησης, αλλά είναι η δημιουργία μιας θεοκρατικής χώρας στην θέση της Δημοκρατίας».

Όσο για την περίφημη αυτή έκθεση ας παραθέσουμε μερικά σημεία της: 1. Θα πρέπει ρεαλιστικά να ληφθεί η υποχρέωση από το κράτος, στο θέμα της θρησκευτικής εκπαίδευσης και θρησκευτικών καθηκόντων. 2. Η ύπαρξη προαιρετικών μαθημάτων έγινε αιτία να μην οικοδομηθεί η επιθυμητή εθνική κουλτούρα, δια μέσου των θρησκευτικών μαθημάτων. 3. Για την αποφυγή πολιτικών και προσωπικών ιδεολογικών προβολών, το κήρυγμα των ιμάμηδων και γενικά θρησκευτικών λειτουργών θα υπογράφεται πρωτίστως από τους τοπικούς Μουφτήδες. 4. Τα θρησκευτικά, θα γίνουν υποχρεωτικό μάθημα σε όλες τις βαθμίδες. 5. Όπου δεν υπάρχουν τεμένη θα ανοικοδομηθούν. 6. Όπου δεν υπάρχουν υπεύθυνοι σε τεμένη θα διορισθούν, για τον λόγο αυτό θα υπάρξει και σχετικό κονδύλι από τον προϋπολογισμό του Υπ. Οικονομικών. 7. Θα στέλνονται θρησκευτικοί παράγοντες στην διάρκεια των εορτών στο εξωτερικό. 8. Θα παρακολουθούνται όλες οι επιζήμιες για την χώρα εκδηλώσεις των Τούρκων πολιτών που βρίσκονται εκτός επικράτειας και θα γίνονται προσπάθειες ώστε αυτοί να αποδεχθούν να επιστρέψουν στην πατρίδα. Όσοι δεν αποδέχονται την πρόταση να τους αφαιρείται η υπηκοότητα.

Επι πλέον στην έκθεση του Rand Corporation, (τμήμα «Ισλαμικά ρεύματα στην Τουρκία») επισημαίνεται: «η εθνική ενότητα και κοινωνική αλληλεγγύη μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με το Ισλάμ. Έτσι οι Κυβερνήσεις, έναντι των ιδεολογιών που διαιρούσαν την χώρα, θεώρησαν ως θετικότερο και εθνικότερο να προωθήσουν τα ισλαμικά ρεύματα που βρίσκονταν ήδη κάτω από την επιρροή του κράτους. Αυτό βασίζονταν στο τουρκοϊσλαμικό σεντέζ. Το 1970 οι κύκλοι αυτοί προσπάθησαν να ενώσουν το Ισλάμ με τον Τουρκικό Εθνικισμό. Τώρα τα άτομα αυτά μετά το 1980 κατέχουν θέσεις κλειδιά. Τότε το καθεστώς υποστήριζε αυτή την ιδεολογία».

Με τον τρόπο αυτό είδαμε πώς η επίσημη πολιτεία και σε αντίθεση προς την έννοια του Λαϊκισμού, ασπάσθηκε την θρησκευτικότητα και την προώθησε τόσο, ώστε να φθάσει να μετατραπεί σε γίγαντα. Έτσι, βέβαιο πλέον είναι, ότι αυτή η προώθηση, υποστήριξη της θρησκείας, έγινε με την βοήθεια της Άγκυρας. Άρα το πρώτο σκέλος της τουρκικής εκπαίδευσης το συνιστά η θρησκεία.

Το δεύτερο, και το βασικότερο, το στηρίζει ο Τουρκισμός.

Στις 20 Ιουνίου 1986 η Ανώτατη Επιτροπή Ατατούρκ υπό την προεδρεία του στρατηγού Εβρέν, έθεσε την βάση της επίσημης παιδείας που χαρακτηρίζεται «τουρκοϊσλαμική». Στην έκθεσή τους οι αρμόδιοι τότε τόνιζαν:

«Από παλιά, μεταξύ των στρατιωτικών, υπήρχε η σκέψη της επικράτησης και του σχεδιασμού μιας συνολικής παιδείας. Γιατί το έθνος είχε διαχωρισθεί σε κόμματα και κυριάρχησαν διαφορετικές ιδέες; Οι Τούρκοι που «υπέ-

γραψαν την γεωγραφία τους με τα πέταλα των αλόγων τους» μπορούν μόνο να υπάρξουν εάν συνενωθούν γύρω από μια εθνική ιδεολογία και στόχους». Κατά την διάρκεια λοιπόν της συνεδρίασης, όπως μας πληροφορεί το περιοδικό «Προς το 2000» 25-31/1/1987 η Επιτροπή Εθνικής Ασφάλειας στο άρθρο 6 του Καταστατικού της Ανώτατης Επιτροπής Ατατούρκ έδινε το δικαίωμα «όπως επιτευχθεί η Εθνική πολιτική και μπει σε εφαρμογή, καθώς επίσης να τονισθούν οι εθνικοί στόχοι και οι παράγοντες που θα βοηθήσουν στην εθνική παιδεία».

Η συνεδρίαση του 1986 βασιζόταν σε μια άλλη, του 1983. Η τελευταία συνεδρία μετά από πολλές επερωτήσεις και αναλύσεις κατέληξε στην τουρκοϊσλαμική παιδεία, έτσι ώστε για πρώτη φορά να γίνεται επίσημα η πολιτική του κράτους. Το περιεχόμενο αυτής της πολιτικής θα μπορούσε να συνοψισθεί στα λεγόμενα του στρατηγού εν αποστρατεία Suat Ilhan προέδρου του Ιδρύματος Ατατούρκ, που είχε πει: «Ο τουρκικός λαός προέρχεται από ένα μεγάλο λαό και έδωσε το όνομά του στους προηγούμενους τέσσερις αιώνες. Είναι ο αντιπρόσωπος του πολιτισμού των Ασιατικών στεπών και βοήθησε στην πρόοδο του ισλαμικού πολιτισμού. Πραγματοποίησε τον Τουρκοϊσλαμικό Πολιτισμό που έγινε η βάση της μεγαλύτερης και πλέον μακρόχρονης Αυτοκρατορίας στον κόσμο».

Με τα δεδομένα αυτά λοιπόν οι ιθύνοντες, συνεχίζει το περιοδικό, πίστεψαν ότι «η εθνική παιδεία» ήταν ένα κομμάτι της κρατικής εθνικής πολιτικής».

Κατά την γνώμη τους έπρεπε να παρακολουθούνται όλοι όσοι έβαλλαν εναντίον «της ενότητας της εθνικής παιδείας», ενώ πίστευαν ότι «τα εθνικά ήθη-έθιμα», «οι εθνικές επιδεξιότητες», «τα εθνικά πιστεύω» έπρεπε να ήταν και ήταν, οι βάσεις της εθνικής παιδείας.

Η τουρκοϊσλαμική παιδεία επίσης τόνιζε ότι η θρησκεία συνενώνει το λαό, ότι έπρεπε να αγαπηθεί η τουρκική γλώσσα, να διαβασθούν κείμενα και πεζά με ηρωϊκά κατορθώματα, εθνικούς ήρωες, αγώνες πάλης, μυθικά της εποχής των Ογούζ καθώς και θέματα Πατρίδας, σημαίας, έθνους, εθνικής ενότητας.

Γίνονταν αποδεκτά, επισημαίνεται, ακόμη και ψέματα εν ονόματι του σκοπού της εθνικής ενότητας. Παραδειγματικά στην έκθεση-υπόμνημα, γινόταν αποδεκτός ο συγγραφέας Kasagarli Mahmut, ο οποίος είχε αναφέρει ψευδώς ότι «ο Προφήτης είχε υμνήσει τους Τούρκους». Στο ζήτημα της ανάλυσης του θέματος της Ιστορίας της Ανατολής στην εμπιστευτική έκθεση, με επικεφαλίδα «Πώς πρέπει ν' αναλυθεί - ερευνηθεί η Ανατολική Τουρκία» ο καθηγητής Bahaedin Yediyildir έλεγε: «Η βάση της νέας Τουρκίας δεν βασίζεται στον απελευθερωτικό αγώνα και στην Δημοκρατία, αλλά στον ενδέκατο αιώνα, στην νίκη του Μαντζικέρτ. Αυτοί που έθεσαν την τουρκική σφραγίδα στην Ανατολή είχαν θέσει και την Δημοκρατία».

Γίνεται δηλαδή φανερό ότι «όπου δεν έβρισκε απήχηση ο εθνικισμός κυριαρχούσε η θρησκευτικότητα και όπου δεν επικρατούσε η θρησκευτικότητα προωθούνταν ο εθνικισμός».

Μετά την ανάλυση των δύο βασικών σκελών της τουρκικής παιδείας και εκπαίδευσης, θα παραθέσουμε συμπληρωματικά και την άποψη του τέως Διοικητή της Τουρκικής ΕΥΠ κ. Fuat Dogu που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Νέο Φόρουμ» που έλεγε: «Πλέον εθνικό ιδανικό δεν είναι το σύνθημα "ειρήνη στην χώρα, ειρήνη στον κόσμο", αλλά η αποδοχή της υπόθεσης των Τούρκων στο εξωτερικό και η δημιουργία μιας παρόμοιας εξωτερικής πολιτικής».

Τέλος, για να ολοκληρωθεί η εικόνα της τουρκικής εκπαίδευσης και πριν προχωρήσουμε σε παραδείγματα, θα παραθέσουμε τις απόψεις του περιοδικού ABECE, που εκδίδεται στην Άγκυρα από Τούρκους με προοδευτικές θέσεις και απόψεις. Στο τεύχος 31/Οκτώβριος 1988 ο αρθρογράφος Vechi Timuroglu, σχολιάζοντας τα τουρκικά σχολικά βιβλία, γράφει: «Ερευνώντας τα σχολικά μας βιβλία είδα μια φοβερή πλευρά της σημερινής εκπαιδευτικής μας πολιτικής: Σωβινισμός και Ισλάμ: «τουρκοϊσλαμικό σεντέζ». Τα βιβλία μας είναι γραμμένα με βασική προϋπόθεση την παρότρυνση σε πόλεμο, χωρίς να καταδικάζεται η αποικιοκρατία». Για να τεκμηριώσει δε ο κ. Timuroglu τις απόψεις τού παραθέτει αποσπάσματα από το βιβλίο: «Θρησκευτικών και Ηθικής» της Α' λυκείου που γράφει: «Αν φύγετε από τον πόλεμο, ο Θεός θα σας τιμωρήσει και θα στείλει στη θέση σας άλλο Έθνος». Επίσης στο ίδιο μάθημα της Γ' γυμνασίου, προωθείται το πολεμικό πνεύμα, αφού τονίζεται ότι: «Οι Τούρκοι είναι εκ γενετής στρατιωτικός λαός. Και το Ισλάμ κάθε στιγμή προστάζει τον πόλεμο για την πατρίδα». Τέλος ο συγγραφέας της παραπάνω μελέτης, αφού τονίζει ότι «οι άνθρωποι δεν παίρνουν παιδεία για να σκοτώνουν και να σκοτώνονται» καταδικάζει τα γραφόμενα των βιβλίων όπως: «Οι Τούρκοι είναι ανωτέρα φυλή», «Το παιδί μου αν μεγαλώσει να γίνει φαντάρος, αν πεθάνει να γίνει ήρωας, αν ζήσει να είναι και πάλι ήρωας», «Ο Τούρκος αγαπά τον ήρωα» κ.λ.π.

Και καταλήγει ο κ. Timuroglu: «Το αποτέλεσμα που πηγάζει είναι ότι αυτοί που σήμερα διοικούν την παιδεία μας εφαρμόζουν μια πολιτική διαχωρισμού. Η παιδεία έχει μετατραπεί σ' ένα μαύρο οπισθοδρομικό σύστημα εν ονόματι του Κεμαλισμού. Βασίζεται στην τουρκοϊσλαμική παιδεία, είναι ένα σύστημα αναχρονιστικό, σωβινιστικό, ισλαμικό, χωρίς σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα».

Επίσης στο ίδιο περιοδικό τ. 38/Μάιος 1989 ο Nixazi Altunya χωρίς κανένα δισταγμό γράφει ότι «η ιδεολογία του καθεστώτος Εβρέν είναι η οπισθοδρομική ιδεολογία της τουρκοϊσλαμικής παιδείας, που προπαγανδίζει μέσω των υποχρεωτικών μαθημάτων της Εθνικής Ιστορίας, Ηθικής και Στρατιωτικών».

Και ο κ. Altunya καταλήγει: «Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Τουρκία βάζει φραγμούς στην ελευθερία της σκέψης, οδηγεί στην αμάθεια, αφού 3 εκατομμύρια παιδιά είναι αμόρφωτα, και υποχρεώνει τους πολίτες να κτίζουν από μόνοι τους τα σχολεία. Τα σχολικά βιβλία είναι αναχρονιστικά και ενώ τα βιβλία της Ιστορίας εμβολιάζουν την εχθρότητα προς τους άλλους λαούς, τα θρησκευτικά

δημιουργούν εχθρούς έναντι των άλλων θρησκευμάτων».

Τέλος ο δημοσιογράφος Yurdakul Fincanci στην εφημερίδα Μιλλιέτ 9/4/1989 στο άρθρο του «Προσοχή σ' αυτό τον Υπουργό» εφιστά την προσοχή για το νέο Υπ. Παιδείας κ. Akyol, ο οποίος είναι «υμνητής της τουρκοϊσλαμικής παιδείας».

Στο σημείο αυτό τελειώνει το πρώτο μέρος της παράθεσής μου που δείχνει το τουρκικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ας δούμε όμως και σχετικά παραδείγματα από τα νεότερα σχολικά βιβλία των σχολικών ετών 1988-89 και 1989-90, που διδάσκονται στην Τουρκία, για να δούμε την θεωρία πλέον να μετατρέπεται σε πράξη.

Δεν θα κάνουμε αναφορά στα κείμενα που σχετίζονται με τον Κεμάλ, τον κεμαλισμό, τις κεμαλικές μεταρρυθμίσεις, γιατί αποτελούν τουλάχιστον την μισή διδακτέα ύλη του μαθήματος τουρκικής γλώσσας της Α΄ γυμνασίου. Στην ύλη που υπάρχει γίνεται αναφορά σε ηρωϊσμούς, στην πατρίδα, στην Σημαία, στον εθνικό ύμνο και πάντοτε υπάρχει στο τέλος του βιβλίου ο χάρτης της Τουρκίας που όμως δείχνει και την Κύπρο με το Ψευδοκράτος.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα βιβλία του ίδιου μαθήματος στην Β΄ και Γ΄ γυμνασίου. Μια συνεχής επαναλαμβανόμενη «γνώση». Για το μόνο κείμενο που αξίζει ν' αναφερθεί κάποιος ιδιαίτερα σ' αυτό το μάθημα, είναι με τίτλο «η ομιλία του Ατίλλα» στην σελίδα 160, του μαθήματος Τουρκική Γλώσσα της Γ΄ γυμνασίου. Ο συγγραφέας παραθέτει την ομιλία του Ατίλλα, που μεταξύ άλλων απευθύνεται στον στρατό του, πριν τον πόλεμο έναντι των Γερμανών και Βισιγότθων, και λέει: «Ενώ έχουμε νικήσει τόσους λαούς, μετά από τόσες νίκες και είμαστε έτοιμοι να κατακτήσουμε τον κόσμο, είναι ουτοπία να σας παροτρύνω· γιατί αυτό γίνεται μόνο έναντι στρατευμάτων χωρίς πείρα... Υπάρχει μήπως πιο γλυκό πράγμα από έναν ήρωα να στέκεται με το όπλο στο χέρι την στιγμή της εκδίκησης;... Γι' αυτό πάντα να είμαστε επιθετικοί έναντι των εχθρών μας. Γιατί πάντα αυτός που επιτίθεται είναι ο θαρραλέος... Πρώτος εγώ θα ρίξω το βέλος μου στον εχθρό ώστε το άτομο που θα δεχθεί το βέλος μου να σημαίνει τον ενταφιασμένο άνθρωπο. Γιατί Ατίλλας σημαίνει να πολεμάς».

Τέλος για το μάθημα της Τουρκικής Γλώσσας θα θέλαμε να τονίσουμε ότι και από το Δημοτικό αρχίζει η παράθεση παρόμοιων κειμένων. Έτσι παραδειγματικά αναφέρουμε το ποίημα «Τουρκία» στο βιβλίο της Ε΄ Δημοτικού, όπου υμνείται η Τουρκία από έναν μαθητή, ενώ υπάρχει και ένας χάρτης που συμπεριλαμβάνει και την Κύπρο.

Αρκάδι, Νοέμβριος 1866.

Στο μάθημα «Γνώσεις για τον πολίτη» της Γ΄ Γυμνασίου γίνεται αναφορά στην κοινωνική ζωή σε συνδυασμό με τα πατροπαράδοτα ήθη και έθιμα, στο νόημα της οικογένειας στους Τούρκους, στην έννοια του Έθνους και των ιδιαίτερων χαρισμάτων και γνωρισμάτων του Τουρκικού Έθνους, στην έννοια της Δημοκρατίας στους Τούρκους και στο Ισλάμ, στην γεωπολιτική θέση της Τουρκίας, στην υπηρεσία έναντι του Έθνους και το βιβλίο στην σελίδα 101, καταλήγει: «Υπάρχουν πολλοί που δεν θέλουν μια δυνατή Τουρκία. Αυτοί δε που προσπαθούν να αποδυναμώσουν την Τουρκία από το εξωτερικό είναι η αρμενική τρομοκρατία και ορισμένες επιθυμίες κρατών».

Στο μάθημα «Εθνική Ιστορία» στο γυμνάσιο, στην μεν Α΄ παρατίθεται η Ιστορία των Τούρκων, η υψηλή καταγωγή τους, η προώθηση τους στην Ευρώπη, η δημιουργία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ στην Β΄ γυμνασίου διδάσκεται η άνοδος και η πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τέλος στην Ιστορία, στην Γ΄ γυμνασίου διδάσκεται «η Ιστορία των μεταρρυθμίσεων της Τουρκικής Δημοκρατίας και ο Κεμαλισμός».

Όλο το βιβλίο είναι χωρισμένο σε τμήματα. Αναφέρεται στα προ και μετά τον Απελευθερωτικό αγώνα, στη ζωή του Κεμάλ, στις κεμαλικές μεταρρυθμίσεις, στον στρατό, στον κεμαλισμό και στις έξι έννοιες που περικλείει, καθώς και σε διάφορα θέματα που συνέβησαν πριν το θάνατο του Κεμάλ το 1938 και στην «Εθνική Γεωγραφία», έννοια που σχολίασε αρνητικά και Τούρκος μελετητής, ο οποίος είπε ότι «εφόσον ο όρος «Γεωγραφία» είναι διεθνής, πώς μπορεί να κλεισθεί στα εθνικά όρια και να λέγεται «Εθνική» στην Α΄ γυμνασίου. Αναφέροντας συνοπτικά τα Ασιατικά κράτη, ο συγγραφέας γράφει για το ψευδοκράτος και στη σελίδα 38 τονίζει ότι «σ' αυτό ζούνε Τούρκοι εκτός Τουρκίας».

Στη σελίδα 58, αφού αναφέρεται στην Κύπρο, γράφει ότι απέχει 75 χιλιόμετρα από την Τουρκία, ότι είναι ένα κομμάτι γης που χωρίσθηκε από την Ανατολία και ότι η μικρή απόσταση που χωρίζει την Κύπρο από την Τουρκία, έχει μεγάλη σημασία για την Τουρκία. Τέλος γράφει για το τουρκικό χρώμα που έχει η Κύπρος και καταλήγει με την «ειρηνευτική απόβαση» και την ανακήρυξη του ψευδοκράτους.

Στην σελίδα 67 αναφέρεται στην Ελλάδα σαν μια από τις χώρες που ζούνε Τούρκοι. Στην αρχή θέτει ερωτήσεις γύρω από το Αιγαίο, αν υπάρχουν διακρίσεις στην Τουρκία και καταλήγει στην τρίτη ερώτηση λέγοντας ότι θα πρέπει ν' αναζητηθούν οι τρόποι ζωής των Τούρκων της Ελλάδας. Συνεχίζοντας ο συγγραφέας γράφει ότι σε όλη την Ελλάδα μπορεί κάποιος να δει υπολείμματα της Οθ. Αυτοκρατορίας, ότι οι Τούρκοι ζούνε στην Δ. Θράκη και ότι καταπιέζονται και τρέπονται σε φυγή.

Στο ίδιο μάθημα και στο βιβλίο της Β΄ γυμνασίου με τίτλο «Περιοχή Αιγαίου» αναφέρεται στα ελληνικά νησιά παροτρύνοντας τον μαθητή να τα κοιτάξει προσεκτικά, ενώ ιστορικά τον κατευθύνει για να συγκεντρώσει πληροφορίες για την μεγάλη μάχη στη Σμύρνη. Στους χάρτες που παραθέτει δεν υπάρχουν σύνορα μεταξύ ηπειρωτικής

Η ελληνική εξέγερση στην Μακεδονία, 21 Φεβρουάριος 1878.

Τουρκίας και ελληνικών νησιών και αφού τονίζει ο συγγραφέας ότι τα νησιά έχουν μεγάλη σημασία για την Τουρκία από πλευράς ασφαλείας, καταλήγει γράφοντας ότι «η πολιτική της Ελλάδας δεν συμβαδίζει με την καλή θέληση της Τουρκίας που τρέφει για τους γείτονές της».

Τέλος στην σελ. 132 και στο κεφάλαιο «η γεωπολιτική θέση της Τουρκίας και η σημασία της» γράφει ότι «στόχος της Ελλάδας είναι η υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας, να πραγματοποιήσει την ένωση με την Κύπρο, να μεταβάλλει το Αιγαίο σε ελληνική λίμνη και συνεχώς να πιέζει τους ομοεθνείς μας στη Δ. Θράκη».

Τα ίδια γράφει ο συγγραφέας στην Γεωγραφία της Α΄ Λυκείου στις σελίδες 50-52, ενώ στην μοναδική προσθήκη που κάνει στις σελίδες 256-264 αναφέρεται στην γεωπολιτική και στρατηγική θέση της Τουρκίας, χωρίς να λησμονεί να αναφερθεί και πάλι στο Αιγαίο, τονίζοντας την Μεγάλη Ιδέα, την Ελληνική Επανάσταση καθώς επισημαίνει ότι «αυτή έγινε με παρότρυνση των Ρώσων». Τέλος δημοσιεύει όλα τα νησιά του Αιγαίου με τα ελληνικά και τα αντίστοιχα τουρκικά τους ονόματα, αφού σημειώνει πότε κυριαρχήθηκαν από τους Τούρκους και πότε από τους Έλληνες.

Τέλος για το μάθημα της Τουρκικής Φιλολογίας στο λύκειο υπάρχει πληθώρα κειμένων από την Μυθολογία μέχρι την Εθνικιστική Φιλολογία που υμνείται ο Τούρκος, η Πατρίδα, ο ηρωισμός. Γίνεται αναφορά στον Τουρανισμό και Τουρκισμό του Ziya Gokalp, όπου ο ποιητής καταλήγει «Ε! σημερινέ νέε της Τουρκίας. Για να πραγματοποιηθούν όμως όλα αυτά, επί αιώνες, εσένα περιμένουν». Και ποια είναι αυτά; Είναι η εκ νέου κατάκτηση των χαμένων εδαφών και η διάδοση της Παντουρκιστικής ιδεολογίας.

Μέρος δεύτερο

Η Καταστροφή της Σμύρνης.

Συνθήκες και Πραγματικότητες

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ
Ο ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ

εἰπερ ἴσην ῥώμην γνώμη Δημόσθενες, εἶχες,
οὐποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἄρης Μακεδών.

Πλουτάρχου, Δημοσθένης

Είναι σχεδόν περιττό ν' ασχοληθεί κανείς με τις νομικές διατυπώσεις, στο ζήτημα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, μιας και η ιστορία τους, απώτερη και πρόσφατη, έχει αποδείξει τόσο σκληρά πως μόνο η στρατιωτική ισχύς έχει σημασία — και πως οι συνθήκες, οι συμφωνίες και οι υπογραφές έρχονται πάντα να επισφραγίσουν και να επισημοποιήσουν, ν' αποτυπώσουν στο φαιό χαρτί των διεθνών σχέσεων πραγματικότητες που ήδη έχουν συντελεσθεί δια πυρός και σιδήρου· οι συμφωνίες ισχύουν μέχρις ότου ένας νέος συσχετισμός δυνάμεων, μ' όλα του τα επακόλουθα, έρθει να αντικαταστήσει τον παλαιό και οι υφιστάμενες συνθήκες χάνουν την πραγματική τους αξία, μέχρι να αλλάξουν και τυπικά πια, προσαρμοζόμενες στην πραγματικότητα.

Κάπως έτσι συμβαίνει με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Προϊόν ύψιστου ρεαλισμού δύο μεγάλων ανδρών, αποτέλεσμα μιας σκληρής πολεμικής σύγκρουσης, η Συνθήκη αυτή επισημοποίησε τα σύνορα μιας Ελλάδας που ξεκίνησε από την Φθιώτιδα, έφθασε στο Σαγγάριο και υποχώρησε πάλι μέχρι τον Έβρο, όπου και παραμένει μέχρι σήμερα.

Ουσιαστικά, όμως, η Συνθήκη της Λωζάννης έχει την αδιαμφισβήτητη ισχύ που διέθετε το 1924; Πολύ αμφιβάλλουμε. Η παγιοποίηση των συνόρων, καθώς και η προστασία των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων που κατοχύρωνε, έχει ήδη ανατραπεί από την διελκυστίνδα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, διελκυστίνδα που έχει αλλοιώσει στην ουσία την τρέμουσα γραμμή των ελληνοτουρκικών συνόρων — όχι μόνο των στενά εδαφικών, αλλά και των εθνολογικών — σε σημείο που ο πόλεμος να έχει καταστεί περιττός, τουλάχιστον μέχρι στιγμής: ο Ελληνισμός της Τουρκίας (αυτός που απέμεινε εντός των ορίων της τουρκικής επικρατείας μετά το 1923, κατοχυρωμένος υποτίθεται από τη Συνθήκη) εκδιώχθηκε σταδιακά, με κορυφαία στιγμή το 1955· οι περιουσίες των Ελλήνων καταπατήθηκαν· η μισή Κύπρος καταλήφθηκε· ο κυριαρχικός μας χώρος στο Αιγαίο παραβιάζεται καθημερινά· και η Θράκη έχει αρχίσει να εξελίσσεται, de facto, σ' ένα νέο Κυπριακό πρόβλημα, όπου η Τουρκία έχει δώσει στον εαυτό της παρεμβατικά υπέρ της δήθεν «τουρκικής μειονότητας» δικαιώματα, που καμιά συνθήκη δεν προέβλεπε.

De facto: αυτή είναι η πολιτική της Τουρκίας — η δύναμη των τετελεσμένων γεγονότων, που δεν αντιστρέφονται. Είναι γνωστό από την ιστορική έρευνα ότι οι Τούρκοι, λαός πολεμικός, δεν έδιναν ποτέ ιδιαίτερη σημασία στα γραπτά κείμενα, στις συμφωνίες και στις συνθήκες. Το ομολογεί και ο ίδιος ο Μέττερνιχ, όταν διαμαρτύρεται ότι με τους Τούρκους δεν μπορεί ποτέ κανείς να είναι βέβαιος. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο Ελευθερωτής της Ελλάδας, αποκαλεί τους Τούρκους «μπαμπέσηδες» (αρβανίτικα μπα-μπέσα, χωρίς μπέσα, χωρίς λόγο). Ιστορικά, οι Τούρκοι υπήρξαν οι Ιανοί της Μέσης Ανατολής: η λογική της βίας ήταν η κύρια ιστορική τους διαγωγή — οι Συνθήκες χρησιμοποιήθηκαν πάντοτε απ' αυτούς για αποπροσανατολισμό, καθησυχασμό, κέρδος χρόνου — ποτέ όμως με πραγματική πρόθεση τήρησής τους.

Ιστορικά και κοινωνιολογικά, αυτό ερμηνεύεται εύκολα: το βασικό χαρακτηριστικό της τουρκικής κοινωνίας, το οποίο επισημαίνουν όλοι οι μεγάλοι κοινωνιολόγοι, με επικεφαλής τον Max Wąber — αλλά και ο δικός μας Δανιηλίδης — είναι η απουσία της έννοιας της νομιμότητας (légalité). Αυτή η έννοια των έννομων σχέσεων, που στη Δύση παρήγαγε, εκτός των άλλων, τη Δημοκρατία, στην Τουρκία δεν παράχθηκε ποτέ.

Σήμερα, ουσιαστικά δεν υφίσταται συνθήκη της Λωζάννης. Τα βασικότερα άρθρα της έχουν παραβιασθεί. Η Τουρκία έχει καταλάβει τη μισή Κύπρο, ενώ οι Έλληνες έχουν εκδιωχθεί από παντού στην Τουρκική επικράτεια. Η Τουρκία έχει δημιουργήσει μειονοτικό ζήτημα στη Θράκη εκ του μη όντος, με

Η ελληνική αντιπροσωπεία στη Λωζάννη το 1923.

χρήματα, απειλές, προπαγάνδα και βάσει οργανωμένου σχεδίου — και αμφισβητεί έμπρακτα τα σύνορα με την Ελλάδα στον αέρα και στη θάλασσα, αλλά και στην ξηρά, καταλαμβάνοντας πρόσφατα νησίδα στον Έβρο, έστω κι αν κατόπιν — κατά πάγια τουρκική τακτική: δύο βήματα μπροστά, ένα βήμα πίσω — αποχωρεί.

Μερικοί ομιλούν περί «αναθεωρήσεως της Συνθήκης της Λωζάννης». Σ' αυτό ακριβώς αποσκοπεί η τουρκική εξωτερική πολιτική των τελευταίων πενήντα χρόνων. Τα τετελεσμένα γεγονότα, που δημιουργεί διαρκώς η Τουρκία, αποσκοπούν ακριβώς στο ν' αλλάξουν τα πραγματικά δεδομένα, ώστε μια τέτοια αναθεώρηση να καταστεί αναπόφευκτη, προκειμένου το Δίκαιο να μην απωλέσει το κύρος του, ιστάμενο μακράν πάσης πραγματικότητας. Με επιμονή και υπομονή, οι Τούρκοι έχτισαν σιγά-σιγά τα ερείσματά τους και ταυτόχρονα κατεδάφισαν τα δικά μας· μέθοδος πολύ αποτελεσματική, σ' έναν κόσμο όπου τα έθνη δεν έμαθαν ακόμη να επιλύουν τις διαφορές τους με νομικές διαδικασίες κι όπου η επιβολή των κανόνων του διεθνούς δικαίου δεν έχει γίνει ακόμη υποχρεωτική.

Μήπως ελπίζει κανείς ότι μια νέα Συνθήκη με την Τουρκία θα οδηγούσε σε αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο, σε επιστροφή των κατεχομένων, παλινόστηση και αποκατάσταση του Ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως, της Ίμβρου και της Τενέδου και στο τέλος των τουρκικών παραβιάσεων στο Αιγαίο; Μα μια τέτοια κατάληξη αν μη τι άλλο θα ακύρωνε τις σκοπιμότητες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, που αποσκοπεί ακριβώς στην επισημοποίηση των παραβιάσεών της κι όχι στην άρση τους. Μια αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης το πολύ που θα μπορούσε ν' αποφέρει για την Ελλάδα θα ήταν να επιβεβαιώσει τα υπάρχοντα σύνορα. Αλλά τότε προς τι η αναθεώρηση;

Το ερώτημα της αναθεώρησης πρέπει να εξετασθεί σ' ένα εντελώς άλλο επίπεδο: τι ερείσματα πρέπει να αναπτύξει ή να δημιουργήσει η Ελλάδα στην Τουρκία; Τι πολιτικές, ιστορικές και οικονομικές διεκδικήσεις μπορεί να προβάλει, για να εξισορροπήσει τις τουρκικές; Τι μοχλούς θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ώστε να εξισορροπηθούν οι τουρκικές βλέψεις και να παγώσουν οι διαδικασίες της Τουρκίας, που έχουν στόχο την ανατροπή του υφισταμένου status-quo;

Για να μην αναθεωρηθεί εις βάρος μας η Συνθήκη της Λωζάννης, πρέπει να αναθεωρήσουμε πρώτα εμείς:

1. *Το όλο ζήτημα της στρατιωτικής μας οργάνωσης και των εξοπλισμών.*
2. *Την όλη σύλληψη, οργάνωση και εκτέλεση της εξωτερικής μας πολιτικής.*
3. *Το πυρηνικό ζήτημα της εθνικής συνοχής, του πατριωτικού αισθήματος και των αξιών και οραμάτων της κοινωνίας μας.*

Ούτε οι Συνθήκες, ούτε τα «παραθυράκια» τους μπορούν να μας σώσουν, όσο καλοί νομομαθείς κι αν είμαστε, αν δεν έχουμε την ηθική και υλική ισχύ να υπερασπίσουμε και να επιβάλουμε τα δικαιώματά μας.

Μ.Η.Μ.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

από την συνθήκη της ανύπαρκτης αμοιβαιότητας, στην εφαρμογή της μη εφαρμογής της συνθήκης

του *ΙΔΑ*

«...Στις διαπραγματεύσεις που θα γίνουν με τους ξένους για το πολιτικό μέλλον της δυτικής Θράκης, θα πρέπει να δράσουμε με σύνεση. ***Σκοπός μας είναι, η δυτική Θράκη, να παραμείνει στα τουρκικά χέρια, σαν ενιαίο σύνολο, και σε κατάλληλο χρόνο και ευκαιρία, να ενωθεί με τη Μητέρα Πατρίδα.*** *Εμείς δεν μπορούμε να δεχτούμε την απαλλοτρίωση του τουρκικού αυτού τμήματος. Οι δυτικοθρακιώτες αδελφοί μας, σε πρώτο βήμα, πρέπει να αγωνιστούν για να κερδίσουν την ανεξαρτησία και την αυτονομία της δυτικής Θράκης...».*

Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, απόσπασμα από τον εθνικό όρκο (Misak Milli)

«...Η τουρκική κοινή γνώμη ***δεν μπορεί να δεχτεί την άποψη ότι η Ίμβρος και η Τένεδος είναι ξένες χώρες,*** *τις οποίες οι Τούρκοι απλά μπορούν να επισκέπτονται χωρίς διαβατήρια...».*

απόσπασμα από μελέτη του Τούρκου καθηγητή Ταλίπ Γιουτζέλ.

*«...****Τόχει φαίνεται γραμμένο η μοίρα της ρωμιοσύνης, κάθε 10 ή 15 χρόνια, να δέχεται το γένος μας ένα σκληρό και καταστρεπτικό χτύπημα****... Η ρωμιοσύνη πάλι γέρνει κάτω από το βάρος των ανηλεών χτυπημάτων.* ***Κουραστήκαμε πια να χτιζόμαστε την ημέρα, και να γκρεμιζόμαστε τη νύχτα.*** *Ζητούμε την ασφάλειά μας. Την ασφάλεια των σπιτιών και των παιδιών μας. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να μας αμφισβητήσει το ελάχιστο αυτό δικαίωμά μας....».*

απόσπασμα από το άρθρο «Η νύχτα του Αγ. Βαρθολομαίου της Ρωμιοσύνης», της 7ης Σεπτεμβρίου 1955, του εκδότη της «Ελεύθερης Φωνής», Ανδρέα Λαμπίκη, που του στοίχισε τη φυλάκιση στις φυλακές του Χάρμπιγιε

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

Μικρά Ασία, Μάιος 1919. Ο ελληνικός στρατός, αποβιβάζεται στο «τίμιο χώμα κι ιερό, των Ιώνων την όμορφη γη», στη Σμύρνη, για να πραγματώσει το χιλιόχρονο όνειρο της φυλής, που πηγάζει από την πολιτισμική κληρονομιά πολλών χρόνων, την προσάρτηση στο σώμα της πατρίδας εδαφών κατ' εξοχήν ελληνικών, αποδεδειγμένα, τόσο λόγω της σύνθεσης του πληθυσμού τους (βλέπε το προσωνύμιο "Gâvur Izmir"[1], δηλωτικό της πληθυσμιακής σύνθεσης της πόλης, αλλά και τα τοπωνύμια όλων των άλλων περιοχών, που παρέμεναν τα ίδια στο διάβα του ιστορικού χρόνου), όσο και λόγω της πολιτιστικής τους παρουσίας στον ευρύτερο κοινωνικό και γεωγραφικό χώρο (τουρκικό) στον οποίο υπάγονταν. Η συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), θα κατοχυρώσει υπέρ του Ελληνικού Κράτους τα εδάφη αυτά. Θα αποδειχθεί ό-

μως τόσο εύθραυστη, όσο και οι φημισμένες πορσελάνες της περιοχής των Σεβρών.

Αθήνα, 1η Νοεμβρίου 1919. Το κόμμα του Βενιζέλου, χάνει την εκλογική μάχη, από το κόμμα του Δ. Γούναρη (οι μουσουλμάνοι των νεοπροσαρτημένων περιοχών της Βόρειας Ελλάδας, συμβάλλουν τα μέγιστα, με μόνη δύναμη την ψήφο τους!!!, στην πτώση του Ε. Βενιζέλου και επαγωγικά στα δεινά που μέλλουν να βρουν τη χώρα, μετά τη μικρασιατική τραγωδία και την εθνική συρρίκνωση). Η εκστρατεία στην Άγκυρα, (Μάρτης 1921), είναι πια γεγονός, παρά τις αρνητικές τοποθετήσεις των Βενιζελικών επισταμένων του μετώπου.

Άγκυρα, 23 Μαρτίου 1920. Αρχίζει τις εργασίες της η μεγάλη τουρκική εθνοσυνέλευση, υπό την καθοδήγηση του Μουσταφά Κεμάλ. Οι επίτροποι αποφασίζουν την αποδοχή και κατοχύρωση των αποφάσεων του συνεδρίου των εθνικιστών στην Ερζερούμ (23.7-7.8 1919), που στρέφονται κατά της συμμαχικής εισβολής στη χώρα, κατά του ντόπιου χριστιανικού στοιχείου και κατά της αδράνειας της σουλτανικής κυβέρνησης της Κωνσταντινούπολης, και αποφασίζουν την έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού πολέμου (milli kurtulus savasi). Η αρχιστρατηγία «για τη σωτηρία της πατρίδας» ανατίθεται στον Μουσταφά Κεμάλ.

Αφιόν Καρά Χισάρ, 13 Αυγούστου 1922. Το πρωί, εκδηλώνεται αιφνιδιαστικά η μεγάλη αντεπίθεση του Μουσταφά Κεμάλ· αρχίζει με επίκεντρο τις αμυντικές μας γραμμές, περιφερικά της πόλης. Η αρχή του τέλους που πλησιάζει.

Σμύρνη 27 Αυγούστου 1922. Ο κύκλος του δράματος κλείνει από εκεί που άνοιξε. Οι Τούρκοι μπαίνουν στην πόλη. Τέσσερις μέρες αργότερα, (31.8), η πόλις παραδίδεται στη φωτιά. Η «μεγάλη ιδέα» θα μείνει εκεί, για να θαφτεί κάτω από τα αποκαΐδια της ρωμαίικης συνοικίας της όμορφης πόλης.

Μουδανιά, 28 Σεπτεμβρίου 1922. Υπογράφεται η ομώνυμη ανακωχή (με απουσία της Ελλάδας) μεταξύ της Τουρκίας και των μεγάλων δυνάμεων. Η επαναστατική κυβέρνηση Πλαστήρα, Γονατά, Φωκά, αποδέχεται με δυσθυμία τους όρους της ανακωχής (13.10), και ιδιαίτερα τη ρήτρα που υποχρεώνει σε αποχώρηση τον Ελληνικό Στρατό από την ανατολική Θράκη. Μια μόνο μέρα μετά την διοικητική της παράδοση στους συμμάχους (12/25.11), αυτοί, με τη σειρά τους, διαβιβάζουν τη διοίκησή της στους Τούρκους!![2]. Το μεγάλο καραβάνι της προσφυγιάς, έχει ήδη ξεκινήσει. Η λύση του δράματος φαινόταν ότι θα δινόταν μισό περίπου χρόνο αργότερα στη Λωζάννη της Ελβετίας, όπου ο οραματιστής της μεγάλης Ελλάδας, θα διαπραγματευόταν αυτή τη φορά στο διπλωματικό τραπέζι τον οριστικό ακρωτηριασμό της.

Λωζάννη, 30 Ιανουαρίου 1923. Συνομολογείται και υπογράφεται από τους αντιπροσώπους των κρατών που συμμετέχουν στη διάσκεψη η συμφωνία για την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Λωζάννη, 24 Ιουλίου 1923. Οι αντιπρόσωποι των χωρών της Μ. Βρετανίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Ιαπωνίας, Ελλάδας, Ρουμανίας, του Σερβο-Κροατο-Σλοβενικού κράτους και της Τουρκίας, συνυπογράφουν τη συνθήκη ειρήνης.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ (ή η τουρκική παρασπονδία)

Ύστερα από την οριστική διευθέτηση κάποιων διακρατικών προβλημάτων που τέθηκαν κατά τη διάρκεια των συνδιασκέψεων από την τουρκική μεριά κύρια (βλέπε Πατριαρχικό ζήτημα)[3], υπεγράφη το τελικό κείμενο της συνθήκης. Ευοίωνη όπως φαινόταν κατά το γράμμα, «... διαπνεόμενοι υπό του πόθου όπως τερματίσωσι οριστικώς την εμπόλεμον κατάστασιν, ήτις από του 1914 συνετάραξε την Ανατολήν, μεριμνώσαι όπως αποκαταστήσωσι τας μεταξύ αυτών σχέσεις φιλίας και εμπορίου, αναγκαίας δια την κοινήν ευημερίαν των οικείων αυτών Εθνών, λαμβάνουσαι (οι χώρες), υπ' όψιν ότι αι σχέσεις αύται δέον να βασίζονται επί του σεβασμού της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας των Κρατών (αυτών) ...», δεν έμελλε να έχει την ίδια τύχη και κατά το πνεύμα.

Επειδή τόσο το γράμμα, όσο και το πνεύμα της συνθήκης διακατέχεται από την αρχή "Redus sic standibus" (τα πράγματα όπως ακριβώς έχουν), αναφορικά με την κατάσταση και μεταχείριση της μη μουσουλμανικής και μουσουλμανικής μειονότητας από τα δυο κράτη αντίστοιχα, και λόγω της ύπαρξης του άρθρου 45, σύμφωνα με το οποίο και η Ελλάδα υποχρεούται να συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο στην εδώ μουσουλμανική μειονότητα (όπως συμπεριφέρεται η Τουρκία στην εκεί μη μουσουλμανική μειονότητα), χαρακτηρίστηκε από πολλούς σαν «η συνθήκη της αμοιβαιότητας». Τα ιστορικά γεγονότα όμως, που ακολούθησαν τη συνθήκη (και αναφορικά πάντα μ' αυτή), μόνο την αμοιβαιότητα του χαρακτήρα της μεταχείρισης των δυο μειονοτήτων δεν κατέδειξαν.

Τουναντίον η Τουρκία, για πολλοστή φορά, αποκάλυψε το παράσπονδο πρόσωπό της (γνωστό άλλωστε από την οθωμανική ιστορική εμπειρία)[4], και την εγγενή εθνοφυλετική της αδυναμία να υπακούσει σε διεθνώς παραδεκτές αρχές, νόμους και συμβάσεις (κρατώντας το γράμμα και πετώντας το πνεύμα της συνθήκης), ενώ από την άλλη μεριά, σε τακτά χρονικά διαστήματα, έθετε σε κίνηση τον παρακρατικό μηχανισμό της (και όχι μόνο), ο οποίος με τη μορφή του αγανακτισμένου όχλου κατάφερνε θανατηφόρα χτυπήματα εναντίον της ρωμαίικης μειονότητας, πραγματοποιώντας έτσι το προσχεδιασμένο εγκλημά της[5], που στόχευε στο τελειωτικό ξερίζωμα του Ελληνισμού από την επικράτειά της. Και όχι μόνο διότι το επίσημο Τουρκικό κράτος τις περισσότερες φορές ήταν αυτό που εξέφραζε άμεσα την προσβολή κατά του μειονοτικού στοιχείου χτυπώντας ανώνυμους και επώνυμους, θεσμούς και προνόμια, σε μια προσπάθεια α. να το αδυνατήσει οικονομικά, β. να το ξεδοντιάσει ηγετικά, γ. να το ξεκόψει από τις πολιτισμικές του ρίζες (προσβάλλοντας την ελληνικότητα και θρησκευτικότητά του), δ. να

το τρομοκρατήσει, ε. και συνεπακόλουθα να το υποχρεώσει σε εκπατρισμό.

Τον εξευτελισμό αυτόν της συνθήκης (γιατί αν μη τι άλλο, περί εξευτελισμού πρόκειται, που επαγωγικά σημαίνει και εξευτελισμό των χωρών που συνυπέγραψαν τη συνθήκη και εγγυούνται για την τήρησή της), και την τουρκική αδικοπραξία, θα περιγράψουμε παρακάτω, για να καταλάβει ο αναγνώστης τόσο το βαθμό επικινδυνότητας του ανατολίτη γείτονά μας (που πάντα κινείται με το προσωπείο του φίλου και παριστάνει πάντα τον αδικημένο), όσο και την ανάγκη για διαρκή επαγρύπνηση και ενεργητική τοποθέτηση στα εθνικά πράγματα της χώρας μας όλων των Ελλήνων, παραμερίζοντας το νεοελληνικό στρουθοκαμηλισμό κυβερνώντων και κυβερνωμένων (όσον αφορά τον κίνδυνο του αναβιώνοντος Παντουρκισμού και του τουρκικού επεκτατισμού). Η παρελθοντική μελέτη του θέματος δυστυχώς καταδεικνύει την αδυναμία της Ελληνικής μεριάς από το 1923 και μετά, να προσυλλάβει τις πράξεις των ενάντιων, και να βαδίσει με μια οξυδερκώς χαραγμένη πολιτική ελιγμών, τέτοιων, που θα εξασφάλιζαν τα εθνικά μας συμφέροντα από την μια, ενώ από την άλλη θα ελαχιστοποιούσαν τις προσβλητικές (κάθε είδους) δυνατότητές τους[6]. Τουναντίον η εξωτερική μας πολιτική κινήθηκε ανισόρροπα ως προς τις πραγματικές ανάγκες της χώρας, αγνοώντας εθνικής σημασίας προτεραιότητες (προσπαθώντας να αποφύγει κάποια λανθασμένη κίνηση που πιθανόν να επέσυρε τη μήνι των εγγυητριών δυνάμεων, τηρούσε πάντα τη στάση του καλού και υπομονετικού φίλου), κυνηγώντας ανεμόμυλους σε άλλα πεδία (βλ. δόγμα του εκ βορρά κινδύνου, διασυμμαχικές υποχρεώσεις κ.λπ.).

1923. Πριν ακόμη το μελάνι της συνθήκης στεγνώσει, οι Τούρκοι εφευρίσκουν μια λύση, που θα τους επιτρέψει να εκπατρίσουν πολύ μεγαλύτερο αριθμό προσώπων, χαρακτηρίζοντάς τα σαν ανταλλάξιμα. Οι ομογενείς που από τις επικρατούσες πολεμικές συνθήκες και την τρομοκρατία κατέφυγαν στην Ελλάδα για να σωθούν, και δεν βρέθηκαν στα σπίτια τους τις ημέρες που γινόταν ο έλεγχος, χαρακτηρίστηκαν σαν «φυγάδες» (firarlar), εξέπεσαν της υπηκοότητας, και δεν τους επιτράπηκε η επάνοδος στη χώρα. Όπως είναι ευκολονόητο, οι περιουσίες τους, παράνομα, πέρασαν στο τουρκικό δημόσιο. **Οι ομογενείς αυτοί είχαν κάθε δικαίωμα, α. να επιστρέψουν στην Κων/λη αν ήθελαν, και να χαρακτηρισθούν σαν εγκατεστημένοι (établis), δυνάμει του άρθρου 2 (διότι δεν ήταν Έλληνες αλλά Τούρκοι υπήκοοι), της σύμβασης VI της συνθήκης και του άρθρου 16 (που τους επέτρεπε να επιλέξουν σε ποια χώρα από τις δύο θα ήθελαν να εγκατασταθούν), οπότε είχαν κάθε δικαίωμα επί της περιουσίας τους, σύμφωνα με το άρθρο 39 του πρώτου μέρους (τμήμα γ), ή β. κάνοντας χρήση του παραπάνω άρθρου 16 (σύμβαση VI), αφού διάλεγαν την Ελλάδα σαν χώρα μόνιμης εγκατάστασης και σύμφωνα με τα άρθρα 5, 8, 9 και 10 της αυτής σύμβασης, να μετέφεραν σ' αυτή όλη την κινητή τους περιουσία, και να αποζημιώνονταν πλήρως, για την παραμένουσα στην Τουρκία ακίνητη περιουσία τους, από το Τουρκικό δημόσιο (σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονταν σε άλλο μέρος της συνθήκης).**

Στις 9 Μαΐου, κατά την διάρκεια της ορκομωσίας του Χαριλάου Τρικούπη ως Πρωθυπουργού με πρόγραμμα την αποστράτευση και την αποδοχή του τελεσιγράφου των Μεγάλων Δυνάμεων, τμήματα του ελληνικού στρατού εισέβαλαν, χωρίς διαταγή της Κυβερνήσεως, με πρωτοβουλία κατωτέρων αξιωματικών και υπαξιωματικών, στο τουρκικό έδαφος και μάλιστα σημείωσαν στην αρχή αξιόλογες επιτυχίες. Στην φωτογραφία η σημαία του 5ου τάγματος ευζώνων που αιχμαλωτίσθηκε ολόκληρο από τους Τούρκους και ο λοχίας κ. Λύσσανδρος που την διέσωσε και την έφερε στην Αθήνα.

Επίσης, ενώ κατά το πνεύμα της συνθήκης, σαν Κων/πολις θεωρείται όλος ο νομός (Vilayet), στη γαλλική μετάφραση του κειμένου, λόγω λανθασμένης;!! απόδοσης του όρου, η λέξη νομός ταυτίστηκε ως προς τα όρια, με την λέξη δήμος (Belediye). Αυτό είχε σαν συνέπεια να θεωρηθούν ως εγκατεστημένοι (établi), μόνο όσοι ομογενείς ζούσαν μέσα στα όρια του δήμου, και οι υπόλοιποι ομογενείς του νομού Κων/λεως, να χαρακτηρισθούν ως ανταλλάξιμοι και να υποχρεωθούν σε εκπατρισμό. Έτσι ελληνικότατες συνοικίες της Πόλης, όπως το Παντείχι, το Μάλτεπε ή η Χαρταλίμνη εγκαταλήφθηκαν από τους ομογενείς.

Οκτώβριος 1923. Μια νέα, μεγάλη πληγή έμελλε να

ανοίξει η Τουρκική κυβέρνηση στο σώμα της μειονότητας. Ο παπα-Ευτύμ Καραχισαρίδης-Ερενερόλ, πρεσβύτερος από το Κεσκίν της Ανατολίας, ο οποίος κατά τη διάρκεια του μικρασιατικού πολέμου, στην αποκομμένη από το Πατριαρχείο Ανατολία ίδρυσε κατά περίεργο τρόπο και λόγο την «Τουρκορθόδοξη Εκκλησία» (Türk Ortodokslarinin kilisesi, εάν είναι ποτέ δυνατόν!!!), ήρθε στην Κων/λη και προσπάθησε να καταλάβει το Πατριαρχικό Μέγαρο. Ύστερα από την απροκάλυπτη και επίμονη απαίτηση των Τούρκων, διορίζεται «αποκρισάριος» (πληρεξούσιος) του πατριαρχικού θρόνου στην Άγκυρα. Αυτό ήταν το πρώτο μετά τη συνθήκη πλήγμα κατά του Πατριαρχείου, του ιδεολογικο-θρησκευτικού βάθρου που στηρίζει την ομογένεια. **Με την πράξη αυτή, τα άρθρα 40 και 42 της συνθήκης καταφανώς παραβιάζονται.**

1923, 6 Δεκεμβρίου. Στο Πατριαρχείο κοινοποιείται η υπ' αριθμόν 1092 βεβαίωση (Tezkere) από τη νομαρχία Κων/λεως, σύμφωνα με την οποία, απαγορευόταν να συμμετάσχουν στην Πατριαρχική εκλογή αρχιερείς που δεν ήταν Τούρκοι υπήκοοι και εν Τουρκία υπηρετούντες. Ο δε Πατριάρχης, έπρεπε οπωσδήποτε, να κατέχει και τις δύο ιδιότητες, για να θεωρηθεί νόμιμη η εκλογή του (από την Τουρκική κυβέρνηση !!!)[7]. **Με αυτή την πράξη, άρχιζε η προσπάθεια για να υποβιβαστεί ο Οικουμενικός χαρακτήρας του Πατριαρχείου** (βλ. παρακάτω), και να διαρρηχθεί ο φυσικός δεσμός του με την Ελλάδα και τις άλλες Ορθόδοξες χώρες. **Η επιταγή αυτή της Τουρκικής κυβέρνησης αντιβαίνει τόσο του κανονικού δικαίου, όσο και των αρχών του διεθνούς δικαίου, αναφορικά με την περίπτωση. Αποτελεί δε βεβήλωση της ιερότητας του θεσμού της Πατριαρχικής εκλογής και προσβάλλει άμεσα τα άρθρα 40, 42 και 43 (μέρος α, τμήμα γ) της συνθήκης, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 44 η ανωτέρω παραβίαση αναγάγει αυτόματα το πρόβλημα από εσωτερικό (όπως ισχυρίζονται οι φίλοι μας) σε διεθνές και θέτει το προσβληθέν μέρος κάτω από την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών.**

1924. Ο θεοκάπηλος ηγούμενος του τουρκικού θράσους παπα-Ευτύμ, καταλαμβάνει στην περιοχή του Γαλατά δυο ναούς, με τη βοήθεια τουρκικού μαινόμενου όχλου, ο οποίος επιζητούσε «εκκλησία!!!, για να εκτελέσει τα θρησκευτικά του καθήκοντα!!!». Αργότερα οι δυο ναοί, της Παναγιάς Καφατιανής και του Σωτήρος Χριστού, θα του παραχωρηθούν επίσημα από το Τουρκικό κράτος. **Το μεγίστου θράσους γεγονός αυτό, παραβιάζει όλη σχεδόν τη σειρά των άρθρων που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων της μειονότητας, ήτοι τα άρθρα 37, 39, 40, 41** (σύμφωνα με το οποίο, αν ο παπα-Ευτύμ ήθελε εκκλησία, η Τουρκική κυβέρνηση υποχρεωνόταν να συνεισφέρει για την κατασκευή νέας εκκλησίας και όχι να παραχωρήσει καταπατημένη, και μάλιστα δόγματος που προστατευόταν από τη συνθήκη), **42** (το οποίο υποχρεώνει σε παροχή προστασίας κατά προσβολής εκκλησιών, νεκροταφείων ή άλλων θρησκευτικών ιδρυμάτων!!!), **και υπαγάγει αυτόματα και αυτή την υπόθεση σύμφωνα με το άρθρο 44, κάτω από την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών.**

1925. Ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος κλείνει, ενώ η πολύτιμη βιβλιοθήκη του και τα χειρόγραφα δημεύονται και στέλνονται στην Άγκυρα. Απαγορεύεται η λειτουργία του Ζάππειου παρθεναγωγείου, με το αιτιολογικό ότι περιέχει αγάλματα της Ελληνικής μυθολογίας στους χώρους του. Φόρος «επί της παιδείας» επιβάλλεται στους ομογενείς, ενώ υπερδιπλασιάζονται οι μισθοί των Τούρκων δασκάλων των μειονοτικών σχολείων, τα οποία συντηρούνται αποκλειστικά με δαπάνες της ομογένειας. **Οι πράξεις αυτές παραβιάζουν όλα σχεδόν τα άρθρα του α΄ μέρους τμήμα γ που αφορούν την προστασία της μειονότητας και αναλόγως του άρθρου 45, θέτουν το προσβληθέν μέρος υπό την προστασία της κοινωνίας των Εθνών.**

1925, 30 Ιανουαρίου. Ανήμερα της εορτής των Τριών Ιεραρχών και μετά τη λειτουργία η Τουρκική αστυνομία εισβάλλει στο χώρο του Πατριαρχείου και συλλαμβάνει τον Πατριάρχη Κωνσταντίνο τον ΣΤ΄ τον οποίο απελαύνει, εφοδιάζοντάς τον με διαβατήριο ανταλλαξιμότητας. Η πράξη αυτή ήταν παράνομη, δεν στηριζόταν νομικά πουθενά, απλά θεωρήθηκε από την Τουρκική μεριά σαν εφαρμογή της παράνομης διακοίνωσης της νομαρχίας Κων/λης (βλ. παραπάνω) διότι ο εν λόγω Πατριάρχης δεν κατείχε τις δυο προβλεπόμενες ιδιότητες (κατ' αυτούς πάντα) απαραίτητες για την εκλογή που έτσι χαρακτηρίστηκε σαν παράνομη. **Και εδώ έχουμε παραβίαση**

του άρθρου 37, μερικά του άρθρου 38, του άρθρου 40, του δεύτερου σκέλους του άρθρου 42 και σύμφωνα με το άρθρο 44 (όλα τα άρθρα από το Α΄ μέρος, τμήμα γ), υπαγάγει την υπόθεση στον έλεγχο και την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών.

1925, 1 Μαρτίου. Μετά την προσφυγή της Ελληνικής κυβέρνησης στο συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών, ο Τούρκος υπουργός των εξωτερικών Sükrü Kaya απαντά στο ελληνικό διάβημα, διατυπώνοντας τη γνωστή θεωρία, σύμφωνα με την οποία το Πατριαρχείο είναι ίδρυμα Τουρκικού δικαίου, του οποίου η σύσταση και λειτουργία υπάγεται μόνο στους Τουρκικούς νόμους[8]. Κανένας πλην των Τούρκων (που δεν το αγνοούν, αλλά δεν θέλουν να το πάρουν και απόφαση) δεν αμφιβάλλει για την ιδιότητα του Πατριαρχείου, αυτή του νομικού προσώπου διεθνούς δικαίου, και τις παγκόσμιου χαρακτήρα δραστηριότητές του. Το θέμα της τελικά έκλεισε, όταν η Τουρκία, φοβούμενη για τη σίγουρη καταδίκη της στη Χάγη, πρότεινε στην Ελληνική πλευρά να αποσύρει την προσφυγή (και εμείς, με την παραπάνω τακτική της εξωτερικής μας πολιτικής δεχτήκαμε), με αντάλλαγμα η Τουρκική πλευρά να αναγνωρίσει ως μη ανταλλάξιμους όλους τους αρχιερείς του Οικουμενικού θρόνου, οι οποίοι θα εκλέξουν ελεύθερα νέο Πατριάρχη, αφού ο Κωνσταντίνος ο ΣΤ΄ θα υπέβαλε (υποχρεωτικά από την Τουρκική μεριά) κανονική παραίτηση. Έτσι χάθηκε και η ευκαιρία, να κατοχυρωθεί νομικά το καθεστώς του Πατριαρχείου. Αυτή η τακτική του Καραγκιόζη (και τα δικά μου δικά μου, και τα δικά σου δικά μου), ακολουθείται από την Τουρκία πάντα, από τη στιγμή που η Άγκυρα κατάλαβε ότι η Ελλάδα αρέσκεται να απαντά στις προσβολές με χλιαρές διακοινώσεις πρεσβευτικού επιπέδου και δηλώσεις που δεν εκθέτουν σε άμεσο κίνδυνο τα μακρόπνοα επεκτατικά της σχέδια.

1925-26. Απαγορεύεται η λειτουργία των εμπορικών σχολών και κλείνει η Ελληνική εμπορική σχολή της Χάλκης (που αργότερα θα καταπατηθεί από το κράτος, για να γίνει ναυτική σχολή πολέμου) και η σχολή ξένων γλωσσών Αποστολίδη. **Το άρθρο 40 παραβιάζεται και η υπόθεση όφειλε να παραπεμφθεί, στη διαιτησία της Κοινωνίας των Εθνών, σύμφωνα με το άρθρο 44.**

1926, 4 Οκτωβρίου. Ο νεοεισαχθής αστικός κώδικας, απαγορεύει στα μειονοτικά ιδρύματα, να αποκτήσουν καινούργια ακίνητη περιουσία, είτε με αγορά, είτε με τη μορφή της δωρεάς ή διαθήκης. **Τα άρθρα 37, 38, 39 και κυρίως το 40 παραβιάστηκαν και αυτή τη φορά. Σύμφωνα με το άρθρο 44 και αυτή η υπόθεση όφειλε να έχει τεθεί υπό την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών,** αν την είχε χειριστεί κατάλληλα η Ελληνική πλευρά. Επίσης με τον ίδιο νόμο επιβάλλεται ο πολιτικός γάμος και θεωρείται σαν ο μόνος νομικά παραδεκτός από τις τουρκικές αρχές, κάτι δηλ. που προσέβαλε τη θρησκευτικότητα και τα έθιμα της μειονότητας και **που καταφανώς παραβιάζει το άρθρο 42 παρ. 1.**

1927. Καταργείται αυθαίρετα το καθεστώς αυτονομίας και τοπικής αυτοδιοίκησης των νησιών της Ίμβρου και της Τενέδου. Παράλληλα, καταργείται και η μειονοτική εκπαίδευση. Η σταδιακή εξόντωση του εκεί μειονοτικού στοιχείου, έχει αρχίσει. **Το άρθρο 14 (μέρος α, τμήμα α), θεωρείται πια παρελθόν. Ταυτόχρονα, παραβιάζονται τά άρθρα 37, 38 και 40, του τμήματος γ΄ της συνθήκης. Η δυνατότητα της χώρας μας να προσφύγει στην Κοινωνία των Εθνών (που όμως και πάλι δεν προσέφυγε), κάνοντας χρήση του άρθρου 44, ίσως είχε δώσει άλλη τροπή στα πράγματα,** και πιθανόν η Ίμβρος και η Τένεδος να διατηρούσαν σήμερα πολύ περισσότερες ρωμαίικες ψυχές (από 8.200 κατοίκους, σήμερα υπάρχουν περίπου 300 γερασμένες και ταλαιπωρημένες οικογένειες Ρωμιών στην Ίμβρο, ενώ στην Τένεδο κανείς).

1930, 10 Ιουνίου. Συνάπτεται το σύμφωνο της Άγκυρας. Το ίδιο έτος, στις 30 Οκτωβρίου υπογράφεται το σύμφωνο φιλίας και μη επιθέσεως (γνωστό σαν σύμφωνο Βενιζέλου-Ατατούρκ) και η σύμβαση περί «εγκαταστάσεως - εμπορίας - ναυτιλίας». Ρυθμίζονταν έτσι τρέχοντα προβλήματα, το καθεστώς των από παλιά εγκατεστημένων στην Κων/πολη Ελλήνων υπηκόων (περίπου 30.000) και εκκρεμούντα ζητήματα των ανταλλαξίμων[9].

1932, 1 Ιουνίου. Με το νεοψηφισμένο νόμο 2007, απαγορευόταν για τους αλλοδαπούς (βλέπε Έλληνες υπηκόους) να εξασκήσουν μια σειρά από επαγγέλματα (30 τον αριθμό, που εξασκούσαν κυρίως οι Έλληνες). Σε αυτά μετά από λίγο, προστέθηκαν μερικά ακόμη, όπως του γιατρού, του φαρμακοποιού, του δικηγόρου κ.λ., με νέους συμπληρωματικούς νόμους (για λόγους που κατανοούνται εύκολα από τον αναγνώστη). Τελικά από την εφαρμογή του νόμου, εξαιρέθηκαν οι εργοδότες-ιδιοκτήτες (Patronlar) αυτών των επαγγελμάτων-καταστημάτων και οι γιατροί. Άμεση συνέπεια της εφαρμογής του μέτρου αυτού ήταν ο εξαναγκασμός σε εκπατρισμό (και με έξοδα του Ελληνικού δημόσιου) 5.000 περίπου Ελλήνων. **Αυτό το μέτρο, εκτός του ότι παραβιάζει κατάφωρα το μόλις πριν ένα χρόνο συναφθέν σύμφωνο της Άγκυρας (βλ. παραπάνω για την Τουρκική συνθηκοπραξία), αντιτίθεται στα άρθρα 2 και 4 της συνθήκης της Λωζάννης (σύμβαση IV, τμήμα α).**

1934. Απαγορεύεται στους κληρικούς, με το νόμο 2.596, να φορούν εκτός των εκκλησιών τα ράσα τους (εκτός του Πατριάρχη). **Εδώ καταστρατηγούνται τα άρθρα 38 «...δημοσία δε και κατ' ιδίαν...», 40 (γιατί προσβάλλεται η θρησκευτικότητα του μειονοτικού στοιχείου) και 43 (διότι υποχρεώνει σε πράξεις που παραβιάζουν την εθιμολογία της μειονότητας). Ταυτόχρονα, σύμφωνα με το άρθρο 44, της υποθέσεως όφειλαν να επιληφθούν οι εγγυήτριες δυνάμεις και η Κοινωνία των Εθνών.**

1935. Εκδίδεται ο νόμος 2.762 για τα βακούφια, σύμφωνα με τον οποίο το Πατριαρχείο απογυμνώνεται από τα δικαιώματά του στον έλεγχο και τη διαχείριση των εκκλησιαστικών επιτροπών των οποίων η διοίκηση ανατέθηκε σε διορισμένο από τις τουρκικές αρχές διοικητή (Tek mütevelli). **Η πράξη αυτή παραβιάζει τα άρθρα 40**

Η εξέγερση της Κρήτης το 1896.

(περί διαχειρήσεως των μειονοτικών ιδρυμάτων), και 42 και σύμφωνα με το άρθρο 44, το προσβληθέν μέρος τίθεται κάτω από την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών (που και εδώ όμως δεν ενδιαφέρθηκε). Επιβάλλεται τέλος, στις εφορίες των βακουφιών, να υποβάλουν δηλώσεις όπου θα αναφέρονται αναλυτικά όλα τα περιουσιακά τους στοιχεία (που θα χρησιμοποιούσαν για το επόμενο χτύπημά τους), και οτιδήποτε σχετίζεται με τη δραστηριότητά τους. Το γεγονός αυτό έμεινε γνωστό σαν «δηλωτικό του 1936».

Αυτή την περίοδο, εγκαινιάζεται μια καινούργια μέθοδος τρομοκρατίας του δρόμου, η γνωστή "vatandas Türkce konus" (πατριώτη, μίλα τουρκικά), που θα στοιχίσει σε πολλούς ομογενείς το δημόσιο προπηλακισμό τους ή σε κάποιους άλλους τη δικαστική καταδίκη και τη χρηματική ποινή. Αυτό το μέτρο, που προσέβαλε άμεσα την ελληνικότητα του χαρακτήρα της μειονότητας χτυπώντας το κυριότερο μέσο επικοινωνίας της, τη γλώσσα, είχε σκοπό από την άλλη μεριά να δημιουργήσει κατάσταση πανικού στη μειονότητα. **Αντιστρατεύεται ολοφάνερα τα άρθρα 38 παρ. α, 39 παρ. γ΄ και 42 παρ. α. Για την εφαρμογή των παραπάνω άρθρων, σύμφωνα με το άρθρο 44, και εδώ, εγγυάται η Κοινωνία των Εθνών!!!.**

1936, 20 Ιουλίου. Υπογράφεται η συνθήκη του Μοντρέ, που τροποποιεί τα άρθρα εκείνα που αναφέρονται στο καθεστώς των στενών. Τα νησιά μας Λήμνος και Σαμοθράκη, καθώς και τα Δαρδανέλια επανεξοπλίζονται σύμφωνα με τη συνθήκη.

1936-37. Διορίζεται από την τουρκική κυβέρνηση, σαν επίτροπος των βακουφιών του Βαλουκλή (tek mütevelli, βλ. παραπάνω), ο Τουρκορθόδοξος, Σταμάτης Ζιχνης-Οζνταμάρ. Το γεγονός αυτό διαταράσσει τη γαλήνη της μειονότητας. **Αποτελεί παραβίαση του άρθρου 40 της συνθήκης και σύμφωνα με το άρθρο 44, υποχρεώνεται η Κοινωνία των Εθνών να παρέχει την ανάλογη προστασία.**

1939. Οι μειονοτικοί αθλητικοί σύλλογοι υποχρεώνονται να ενωθούν με τουρκικούς (σε σπαργανική κατάσταση), σε μία προσπάθεια εκτουρκισμού τους ή διάλυσής τους. Έτσι σιγά σιγά οι σύλλογοι θα μαραζώσουν και θα οδηγηθούν στην εξαφάνιση. Οι εναπομείναντες, σήμερα, δεν είναι τίποτε άλλο παρά φαντάσματα ενός πολύνικου παρελθόντος (που καταμαρτυρείται από τις κατάφορτες με έπαθλα προθήκες τους), άμεσα εξαρτημένοι από την τουρκική αδιαφορία, και τη μειονοτική αδυναμία. **Τα άρθρα 40 και 42 καταπατούνται και εδώ, ενώ η προστασία που θεωρητικά προσφέρει το άρθρο 44, τελικά δεν προσφέρθηκε και πάλι.**

1936-37. Διορίζεται από την τουρκική κυβέρνηση, στα μειονοτικά σχολεία, Τούρκος βοηθός διευθυντής (Tedrisat müdürü), με σκοπό να υποβαθμιστεί η θέση και ο ρόλος του νόμιμου διευθυντή, μιας και αυτός τώρα θα ήταν υπόλογος στο υπουργείο παιδείας, για ό,τι είχε σχέση με το σχολείο. **Παραβιαζόταν έτσι το άρθρο 40 και η υπόθεση έπρεπε να τύχει της αναλόγου προστασίας**

από την Κοινωνία των Εθνών, σύμφωνα με το άρθρο 44.

1941, 8 Μαΐου. Η Τουρκική κυβέρνηση στρατολογεί με το πρόσχημα της εθνικής ασφάλειας 30 ηλικίες μη μουσουλμάνων 25 ως 45 χρόνων. Κάτω από τις χειρότερες συνθήκες οδηγούνται σε στρατόπεδα εργασίας (βλέπε συγκέντρωσης) στην Ανατολία φρουρούμενοι από Τούρκους χωροφύλακες. Ενώ ο χειμώνας εμφανίστηκε πρόωρα, υποχρεώνονται με τα καλοκαιρινά ρούχα τους, αφού οργανώθηκαν σε τάγματα εργασίας (Amele Taburu), να εκτελούν βαριές εργασίες οδοποιίας στην ύπαιθρο, κάτω από σκληρές καιρικές συνθήκες[10]. Τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου «αποστρατεύονται» οι μεγάλες ηλικίες των 38 ως 45 χρόνων. Οι υπόλοιποι, αφού υπέφεραν τα δεινά της αγγαρείας και του χειμώνα, απολύθηκαν μετά από έξι μήνες περίπου (με απόφαση του υπουργείου δημοσίων έργων). **Η πράξη αυτή, παραβίαζε το άρθρο 38 (...παρέχει απόλυτη προστασία της ζωής...), και επακόλουθα το άρθρο 37 της συνθήκης. Η παραβίαση των δυο παραπάνω άρθρων υποχρεώνει αυτόματα σε εφαρμογή της ρήτρας του άρθρου 44, για την εγγύηση της ασφάλειας της μειονότητας από την Κοινωνία των Εθνών.**

1942. Συλλαμβάνονται και εκτοπίζονται πρόσκαιρα στην Προύσα (για 4 μήνες) δυο από τα κυριότερα στελέχη της Ιεράς Συνόδου, οι μητροπολίτες Ίμβρου και Τενέδου Ιάκωβος και Χαλκηδόνος Μάξιμος (ο μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης), σε μια προσπάθεια να «συνετιστεί» το Πατριαρχείο και να μην τοποθετείται υπέρ της Ελλάδας (προληπτικά!!) και να παραδειγματιστεί η Ελλάδα, για να ανακατεύεται στο θέμα του Πατριαρχείου. **Η πράξη αντιδιαστέλλεται των τουρκικών διαβεβαιώσεων που δόθηκαν στη Λωζάννη για το Πατριαρχείο** (που δεν τοποθετήθηκε ποτέ πολιτικά υπέρ της Ελλάδας, γιατί γνώριζε τον ενεδρεύοντα κίνδυνο).

1942. Δημεύονται τα μοναστηριακά κτήματα των Ιερών Μονών του Αγ. Όρους, Μεγίστης Λαύρας και Κουτλουμουσίου, στην Ίμβρο. Από εδώ και στο εξής η γνωστή τακτική του σαλαμιού θα ακολουθηθεί, μέχρι να καταπατηθεί όλο το νησί (βλ. παρακάτω). Παράλληλα οι πρώτοι Τούρκοι έποικοι πατούν το πόδι τους στο νησί. **Το δεύτερο αυτό γεγονός παραβιάζει κατάφωρα όχι το γράμμα (δυστυχώς), αλλά το πνεύμα του άρθρου 14 της συνθήκης (μέρος α, τμήμα α).**

1942, 11 Νοεμβρίου. Νόμος για την εφάπαξ φορολογία της περιουσίας (Varlik Vergisi). Ο αισχρότερος νόμος που έπληξε ποτέ τη μειονότητα, με αποτέλεσμα την οικονομική και ψυχολογική καταράκωσή της, πριν τα Σεπτεμβριανά. Επιτροπές με πρόεδρο το νομάρχη της κάθε περιοχής θα καθόριζαν το ύψος του ποσού που όφειλε να καταβάλει έκαστος φορολογούμενος, εντός 15 ημερών!!! Καμιά ένδικη προσφυγή δεν θα μπορούσε να μετατρέψει το ύψος του καταβλητέου φόρου που θα επέβαλε (με φυλετικά και μόνο κριτήρια) η επιτροπή. Αυτοί που δεν θα μπορούσαν να καταβάλουν το ποσό που τους αναλογούσε, θα στέλνονταν στο Άσκαλε της Ανατολίας, όπου παρέχοντας βαριά εργασία θα εξοφλούσαν έτσι το οφειλόμενο ποσό. Σαν συνυπεύθυνοι με τον οφειλέτη χαρακτηρίστηκαν όλοι οι συγκατοικούντες μ' αυτόν συγγενείς, ανιόντες και κατιόντες. Οι φορολογικοί κατάλογοι δημοσιεύτηκαν την παραμονή των Χριστουγέννων (κατά τη γνωστή ψυχοπαθολογική ανωμαλία των Τούρκων, για να κορέσουν μέρος της σαδιστικής τους δίψας)[11]. Σύμφωνα με τους πίνακες, οι μουσουλμάνοι πλήρωναν συμβολικά ποσά, ενώ οι μειονοτικοί και κυρίως οι ομογενείς καλούνταν να πληρώσουν υπερδεκαπλάσια ποσά από αυτά που τους αναλογούσαν νόμιμα. Το αποτέλεσμα ήταν πολλές περιουσίες να δημευτούν και 1869 μειονοτικοί να οδηγηθούν για καταναγκαστικά έργα στην Ανατολία (εκβραχισμούς, εκχιονισμούς, οδοποιία κ.λ.). 21 από αυτούς δεν είχαν την τύχη να μπορέσουν να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Οι 11 ανήκαν στην Ελληνική ομογένεια. Στο τέλος του Δεκέμβρη του 1943 οι μη καταβληθέντες φόροι παραγράφηκαν, και οι «κατάδικοι» αφέθηκαν ελεύθεροι. Η Ελληνική ομογένεια, αν και αποτελούσε το 0,5% του συνολικού πληθυσμού της Τουρκίας (100.000 περίπου άτομα) με τον απάνθρωπο αυτό τρόπο, κλήθηκε να πληρώσει το 20% του συνολικού ποσού του φόρου (80.000.000 τουρκικές λίρες επί συνόλου 435.000.000). **Η κυβέρνηση Ινονού, ακόμα μια φορά, παραβίαζε ανενόχλητα την συνθήκη της Λωζάννης: τα άρθρα 37, 38 παρ. α, 39 παρ. α, καταφανώς παραβιάζονται ενώ σύμφωνα με το άρθρο 44, λόγω των παραπάνω παραβιάσεων, της υποθέσεως όφειλε να επιληφθεί η Κοινωνία των Εθνών, που όμως και αυτή την φορά εγκληματικά αδιαφόρησε.**

1943, Ιανουάριος. Συλλαμβάνονται και οδηγούνται από την Ίμβρο στην Μικρά Ασία ο δήμαρχος και τρεις κοινοτάρχες, από τις περιοχές όπου έγιναν οι δημεύσεις των μοναστηριακών περιουσιών, διότι διαμαρτυρήθηκαν για το γεγονός αυτό.

1955, 6 Σεπτεμβρίου. Το βράδυ, δυο ισχυρές βόμβες εκρήγνυνται στην αυλή του Τουρκικού προξενείου στη Θεσσαλονίκη. Τις βόμβες είχε τοποθετήσει ο μουσουλμάνος φοιτητής από την Κομοτηνή Οκτάι Ενγκίν (ο οποίος αργότερα, αφού διαφεύγει από την Ελλάδα αναρριχάται στα διευθυντικά αξιώματα της Τουρκικής μυστικής υπηρεσίας πληροφοριών και ασφάλειας, της γνωστής ΜΙΤ), κατ' εντολήν του Τούρκου γενικού πρόξενου Θεσσαλονίκης!! Αυτή ήταν η αφορμή για να ξεσπάσει στην Κων/λη το μεγάλο ανθελληνικό πογκρόμ της νύχτας της 6ης προς 7η Σεπτεμβρίου 1955. Βαζιβουζούκοι από τα παράπολα, σε συνεργασία με κάθε είδους κοινωνικά κατακάθια από τις κακόφημες γειτονιές της Πόλης, επιδόθηκαν για 8 ώρες περίπου (από τις 6.30 το βράδυ ως τις 2 το πρωί) σε ένα όργιο βανδαλισμού και λεηλασίας, εξωτερικεύοντας και πραγματώνοντας κάθε μορφή ανθρώπινης διαστροφής. Ο απολογισμός της εφιαλτικής εκείνης νύχτας ήταν:

1. 16 Έλληνες βρήκαν τραγικό θάνατο, ένας εκ των οποίων, ο ενενηντάχρονος ιερέας της Μονής Βαλουκλή Χρύσανθος Μαντάς, κάηκε ζωντανός.

2. 32 άλλοι τραυματίστηκαν σοβαρά και ένας από αυτούς, ο ηγούμενος της Μονής Βαλουκλή Πάμφιλος Μαντάς, πέθανε μετά από λίγο χρόνο, εξ αιτίας των τραυμάτων του.
3. 200 Ελληνίδες βιάστηκαν έξω ή ακόμη και μέσα στα σπίτια τους. Η τουρκική κτηνωδία δεν σεβάστηκε ούτε κοριτσάκια κάτω των 10 χρόνων.
4. 4.348 καταστήματα, 1.300 σπίτια, 21 εργοστάσια (δύο ή τρία μόνο διασώθηκαν τυχαία), 110 ξενοδοχεία και εστιατόρια, καταστράφηκαν τελείως.
5. 73 Εκκλησίες (εκ των οποίων δυο της βυζαντινής περιόδου: η Παναγία του Μουχλιού και ο Αη-Γιώργης των Ψωμαθιών) καταστράφηκαν ή έπαθαν ανυπολόγιστες ζημιές. Την ίδια τύχη είχαν 8 νεκροταφεία (στα οποία σκυλεύτηκαν πτώματα, βιάστηκαν φρεσκοθαμμένα γυναικεία σώματα!!!, κάποια άλλα μαχαιρώθηκαν!!, και οστά βρέθηκαν πεταμένα ακόμη και στο δρόμο), και το μοναστήρι του Βαλουκλή, του οποίου οι τάφοι των Πατριαρχών συλλήθηκαν βάρβαρα. Κειμήλια ανυπολόγιστης αξίας, καταστράφηκαν ή εξαφανίστηκαν (βλ. κλάπηκαν).
6. Η επισκοπική κατοικία του Μητροπολίτη Δέρκων στα Θεραπειά καταστράφηκε τελείως από φωτιά.

Η συνολική αποτίμηση της ζημιάς ανέρχονταν στα 150.000.000 δολάρια, σύμφωνα με τις τότε τιμές.

Σχεδόν ταυτόχρονα με την Κων/λη, τα ίδια ακριβώς γεγονότα διαδραματίζονται και στη Σμύρνη, εναντίον του εκεί Ελληνικού στοιχείου.

Αν δεχθούμε ότι οι προηγούμενες κυβερνήσεις παρερμήνευσαν ή παραβίασαν το πνεύμα της συνθήκης, ανοίγοντας σιγά σιγά (αλλά σταθερά) τον τάφο της, η κυβέρνηση του δημοκρατικού!! κόμματος Α. Μεντερές - Τζ. Μπαγιάρ[12] ενταφίαζε με αυτή την πράξη τη συνθήκη, παραβιάζοντας όλα τα άρθρα της και ad litteram. Τώρα έμελλε σε κάποια άλλη κυβέρνηση να τραβήξει επιτέλους την ταφόπλακα, που θα σφράγιζε το πτώμα της, για να αποφύγει την εξάπλωση της δυσοσμίας (από τις ανομίες και τις παραβιάσεις).

1955, 16 Σεπτεμβρίου. Οι Τουρκικές αρχές απαγορεύουν την έκδοση της Εφημερίδας «Ελεύθερη Φωνή» του Ανδρέα Λαμπίκη και συλλαμβάνουν χωρίς έκδοση εντάλματος (και χωρίς συγκεκριμένη κατηγορία) τον ίδιο, τον οποίο βασανίζουν 3 μήνες περίπου στις στρατιωτικές φυλακές του Χάρμπιγιε. **Η πράξη αυτή παραβιάζει τα άρθρα 37 και 39 της συνθήκης.**

1956, Νοέμβριος. Συλλαμβάνονται 12 μέλη του συμβουλίου της Ένωσης Ελλήνων Κων/λης, με την (ανυπόστατη) κατηγορία ότι παρέχουν πληροφορίες στην Ελλάδα για την Τουρκία (κατασκοπεία) και ότι χρηματοδοτούν τον αγώνα της Κυπριακής ΕΟΚΑ. Αργότερα συνελήφθησαν και 18 πρόκριτοι μειονοτικοί. Το γεγονός κατέληξε στις πρώτες απελάσεις Ελλήνων υπηκόων (μέχρι το 1964,

Ομάδα Ενόπλων της Εθνικής Εταιρείας, μεταξύ των οποίων βρίσκονταν ο Π. Μελάς και ο Κ. Μαζαράκης-Αινιάν, εισέβαλαν αυτοβούλως στην Μακεδονία και έδωσαν την αφορμή για τον πόλεμο του 1897.

ανήλθαν σε 15.000, χωρίς να υπολογισθεί ο συναποχωρών αριθμός συγγενών και φίλων. Οι περιουσίες όλων αυτών, μέχρι το 1989, έμεναν παράνομα δεσμευμένες από το Τουρκικό δημόσιο). **Αυτά τα μέτρα προσέβαλαν τόσο το πνεύμα της σύμβασης IV της συνθήκης, όσο και το πνεύμα του συμφώνου της Άγκυρας του 1930.**

1957-58. Ένα νέο κύμα ανθελληνικών εκδηλώσεων ξεσπά. Με προπαγανδιστικό υλικό (φυλλάδια, αφίσες κ.λ.), που διανέμεται από φοιτητές έξω από Ελληνικά καταστήματα και γειτονιές, προτρέπουν τους Τούρκους, να αποφεύγουν να κάνουν τις αγορές τους από τους Έλληνες καταστηματάρχες: Bu dükkâni, gâvurlarin dir. Yandakine girin, cünkü Türkün dur. (Το μαγαζί αυτό των άπιστων είναι. Στο δίπλα μπείτε, γιατί είναι Τούρκικο). Επίσης στον δρόμο, Τούρκοι προτρέπουν (ή και υποχρεώνουν) τους Έλληνες, να μιλούν μόνο τουρκικά, με το γνωστό Vatandas Türkçe konuş (πατριώτη, μίλα τουρκικά). Σιγά σιγά οι Κων/τες, καταλαβαίνουν ότι είναι αδύνατο να επιβιώσουν σ' αυτή την πόλη. Η παραπάνω δραστηριότητα έπρεπε να κατασταλεί από τις Τουρκικές αρχές (οι οποίες ήταν όμως ο πραγματικός ενορχηστρωτής), διότι **παραβίαζαν τα άρθρα 37 και 39, ενώ η υπόθεση, σύμφωνα με το άρθρο 44, έπρεπε να τύχει τουλάχιστον του ενδιαφέροντος της Κοινωνίας των Εθνών.**

1960. Καταργούνται οι τρεις εφορίες του Γαλατά, του Σταυροδρομίου και της Χαλκηδόνας, που είχαν ρόλο συντονιστικό των διοικητικών θεμάτων των ομογενειακών ιδρυμάτων κάθε ενορίας. **Παραβιάζεται έτσι ακόμη μια φορά το άρθρο 40 της συνθήκης.**

1961. Τα μειονοτικά σχολεία εντάσσονται στη δικαιοδοσία του «οργανισμού» ιδιωτικών σχολείων, ενός τμήματος του υπουργείου παιδείας, με αποτέλεσμα να εκπέσουν νομικά των δικαιωμάτων τους από την συνθήκη της Λωζάννης. **Παραβιάζεται έτσι το άρθρο 40 και επαγωγικά το άρθρο 37. Σύμφωνα με το γεγονός της παραβίασης των παραπάνω άρθρων, της υποθέσεως μπορούσε να επιληφθεί η Κοινωνία των Εθνών.**

1962. Η Άγκυρα αρνείται την έκδοση άδειας για την ανοικοδόμηση του καμμένου (από το 1941) Πατριαρχικού Οίκου. Η ίδια απόφαση λίγο αργότερα ισχύει για μια σειρά από ευαγή ιδρύματα ή ναούς, που καταρρέουν ασυντήρητα από το βάρος του χρόνου. Όταν ο τελευταίος Ρωμιός φύγει, δεν πρέπει τίποτα να έχει μείνει, που να δηλώνει την χιλίων πεντακοσίων χρόνων παρουσία του εδώ... Η άρνηση οικοδόμησης ή συντήρησης ευαγών ιδρυμάτων και ναών παραβιάζει το θεμελιώδους σημασίας άρθρο 42, αντίκειται του πνεύματος του άρθρου 40 και σύμφωνα με το άρθρο 44, θέτει το θέμα υπό το ενδιαφέρον και την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών.

1962. Από την διεύθυνση του πολιτικού τμήματος της αστυνομίας ανακοινώνεται εγγράφως στο Πατριαρχείο η απαγόρευση κάθε είδους ανάμιξης στο ενδοκοινοτικά προβλήματα. Η ίδια τακτική υποβιβασμού του ρόλου του Πατριαρχείου, καθώς και η προσπάθεια να αποκοπεί η μειονότητα από κάθε πνευματικό στήριγμα, συνεχίζονται...

1962. Το οικόπεδο του ναού του Αγ. Γεωργίου που κάηκε (βλ. παραπάνω), καταπατείται και στον χώρο του κτίζεται αυθαίρετα μεγάλη τουριστική μονάδα. **Παραβιάζονται έτσι τα άρθρα 40 και 42 παρ. γ. και η υπόθεση όφειλε να τύχει της μέριμνας της Κοινωνίας των Εθνών.**

1963. Στον παπα-Ευτύμ επιδικάζεται από Τουρκικό δικαστήριο αποζημίωση για την απαλλοτρίωση του Ι. Ναού του Σωτήρος Χριστού Γαλατά. Άλλη μια εκκλησιά πέφτει, **παραβιάζοντας τα άρθρα 40 και 42, αλλά η Κοινωνία των Εθνών, δεν φαίνεται να απομακρύνεται από το δόγμα της μη αναμείξεως.**

Με την Κυπριακή κρίση του ίδιου χρόνου, οι Τουρκικές αρχές, κατά παράβαση της σύμβασης IV της συνθήκης και του συμφώνου της Άγκυρας του 1930, προβαίνουν στο κλείσιμο όλων σχεδόν των καταστημάτων των Ελλήνων υπηκόων, απαγορεύουν την άσκηση εργασίας οποιουδήποτε επαγγέλματος σ' αυτούς (άσχετα με το αν ανήκαν στα απαγορευμένα ή όχι επαγγέλματα του προηγούμενου νόμου, βλ. παραπάνω), και επιβάλλεται η υποχρέωση απόλυσής τους, στους εργοδότες του ιδιωτικού τομέα.

1964. Αυτό το χρόνο, ο καταπιεστικός μηχανισμός της Άγκυρας λειτούργησε πολύ ικανοποιητικά.

23/3, απαγορεύεται η είσοδος των κληρικών στα ομογενειακά σχολεία και η από αυτούς διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, με την εγκύκλιο 410/16. Επίσης απαγορεύεται η πρωινή σχολική προσευχή. **Παραβιάζονται έτσι τα άρθρα 38 παρ. α. 40, 43 παρ. α και επαγωγικά το άρθρο 37.**

16/3, καταγγέλλεται η συμφωνία της Άγκυρας, της 30ης Οκτωβρίου 1930. Ακολουθούν αθρόες απελάσεις Ελλήνων υπηκόων (150 άτομα περίπου ανά δεκαήμερο), για λόγους εθνικής ασφάλειας!!! Μεταξύ των προσώπων που απειλούσαν την εθνική ασφάλεια της Τουρκίας και απελάθηκαν, συμπεριλαμβάνονταν 4 ψυχοπαθείς, 8 ημιπληγικοί, 2 ανάπηροι, 9 βαριά ασθενείς, 3 τυφλοί και 1 κωφάλαλος!!! Οι περιουσίες αυτών των Ελλήνων δεσμεύονται από το Τουρκικό δημόσιο με τη μυστική απόφαση (kararname) 6/3801 (παρέμειναν μέχρι πρόσφατα, παράνομα δεσμευμένες).

Μετά την καταγγελία της σύμβασης, θεσπίζεται με διοικητικά μέτρα η απαγόρευση κατάρτισης από τους Έλληνες υπηκόους οποιασδήποτε δικαιοπραξίας που σχετιζόταν με εμπράγματα δικαιώματά τους και επιβάλλονται περιορισμοί στην τραπεζική συναλλαγή. Ακολουθεί το γνωστό φορολογικό όργιο, που (κατά την μέθοδο που ακολουθήθηκε στο Βαρλίκ Βεργκισί) αυτή τη φορά, οι Έλληνες υπήκοοι μόνο, πλήρωσαν φανταστικά ποσά στο Τουρκικό δημόσιο, μιας και έπρεπε να καταβάλουν εφάπαξ το αναλογούν ποσό, επαυξημένο κατά πολύ από πρόστιμα, πρόσθετους φόρους και άλλα νομικολογίστικα πλάσματα της τουρκικής δημοσιονομικής μηχανής (νόμος 193).

Ο πόλεμος του 1897.

1/4, απελαύνονται, αφού τους στερείται η τουρκική ιθαγένεια, οι Μητροπολίτες Σελευκείας Αιμιλιανός και Φιλαδελφείας Ιάκωβος.

10/4, με απόφαση του διευθυντή του πολιτικού τμήματος της αστυνομίας, παύει να λειτουργεί το Πατριαρχικό τυπογραφείο, γιατί σύμφωνα με το νόμο 5681 (και την άποψη ότι το Πατριαρχείο είναι ίδρυμα που εμπίπτει στην τουρκική εσωτερική νομοθεσία, βλ. παραπάνω), δικαίωμα αδείας λειτουργίας τυπογραφείου έχουν μόνο φυσικά ή νομικά πρόσωπα (το Πατριαρχείο δεν αναγνωριζόταν σαν νομικό πρόσωπο!!). Οι εκκλησιαστικές εκδόσεις «Απόστολος Ανδρέας» και «Ορθοδοξία» παύουν να κυκλοφορούν, μιάς και απαγορεύεται η έκδοσή τους.

Απαγορεύεται η λειτουργία τριών Ελληνικών λυκείων, και παύονται από τις εργασίες τους 11 Έλληνες δάσκαλοι. **Παραβιάζεται δηλαδή έτσι τόσο η συνθήκη (άρθρα 37, 40, 42 παρ. γ), όσο και το μορφωτικό σύμφωνο των Κουτουμά - Άκντουρ, της 17ης Μαΐου 1952.**

Απαγορεύεται ο εορτασμός στα μειονοτικά σχολεία των θρησκευτικών εορτών του Πάσχα, των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. **Παραβιάζονται τα άρθρα 37, 38 παρ. α, 43 παρ. α.** Η υπόθεση έπρεπε να τύχει της προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών, σύμφωνα με το άρθρο 44 της συνθήκης.

Απαγορεύεται η κυκλοφορία του παιδικού περιοδικού «Η συντροφιά μου», στα μειονοτικά σχολεία, και η διακίνηση ελληνικών βιβλίων και εγκυκλοπαιδιών, μέσα σ' αυτά, με την εγκύκλιο 3385/13.9. **Τα άρθρα 37, 39 γ, και 40, σαφώς παραβιάζονται, και όφειλε να τεθεί σε εφαρμογή η ρήτρα του άρθρου 44, «περί προστασίας», από την Κοινωνία των Εθνών.**

Απαγορεύεται η λειτουργία του Ελληνικού ορφανοτροφείου της Πριγκίπου (που προστάτευε και δυστυχισμένα Τουρκόπουλα) και το κτίριο καταλαμβάνεται βίαια από τις τουρκικές αρχές στις 21 Απριλίου, όπου 117 αγοράκια και 46 κοριτσάκια πετιώνται κυριολεκτικά στο δρόμο. Οι τουρκικές αρχές αρνούνται να επιτρέψουν την ανοικοδόμηση των σχολείων στα Ταταύλα και στο Μακρυχώρι. Από τις παραπάνω πράξεις **παραβιάζονται τα άρθρα 37, 38, 40 και 42 και προσβάλλεται το όλο πνεύμα της συνθήκης, έτσι ώστε όφειλε να τεθεί σε ισχύ η γνωστή ρήτρα του άρθρου 44.**

Εμφανίζονται στην Ίμβρο, απροκάλυπτα πλέον, κανονικά τάγματα του τουρκικού στρατού, και εγκαθίστανται μόνιμα σε στρατώνες της χωροφυλακής, που είχαν χτιστεί παλιότερα (πάλι κατά παράβαση της συνθήκης), στο χωριό Γλυκύ. **Η Τουρκία με αυτόν τον τρόπο καταργεί αυτόματα το άρθρο 14 του μέρους α' της συνθήκης, που ρυθμίζει το καθεστώς των νησιών Ίμβρου και Τενέδου.**

Η έναρξη της γενικής επιστράτευσης στην Ελλάδα, 17 Σεπτεμβρίου 1912.

Μάιος. Η Άγκυρα απαλλοτριώνει 8.000 στρέμματα καλλιεργήσιμου εδάφους από 900 Ιμβρίους ομογενείς, στην περιοχή Σχοινούδι, αποζημιώνοντάς τους με 2 τούρκικες λίρες (περίπου 2 δραχμές) το τετραγωνικό!!!. Η γη χρησιμοποιήθηκε, για τη δημιουργία ανοικτής αγροτικής φυλακής, που θα στέγαζε ποινικούς βαρυποινίτες από την ηπειρωτική Τουρκία. Έτσι άρχισε η μεγάλη διαρροή του Ιμβριώτικου στοιχείου από το νησί. Ας αφήσουμε τον αναγνώστη να σκεφτεί μόνος του τι μπορεί να προέκυψε (έχοντας διαβάσει και όλες τις παραπάνω αγαθοεργίες), που να ανάγκασε αυτούς τους ανθρώπους να πάρουν το δρόμο της προσφυγιάς. **Το γεγονός αποτελεί ωμή παραβίαση του άρθρου 14 (διότι σκοπεύει στην πληθυσμιακή αλλοίωση του νησιού), και των άλλων άρθρων που αναφέρονται στη συμπεριφορά προς τις μειονότητες 37, 38 και 40, (τμήμα γ΄), τα οποία όχι μόνο παραβιάζει, αλλά και αυθαίρετα καταργεί.**

Με το νόμο 502 της 20ης Ιουλίου του ίδιου χρόνου και την ενεργοποίηση των διατάξεων του νόμου 1151/ 1927, διακόπτεται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα δυο αυτά νησιά. Με αυτή την αυθαιρεσία, καμιά αμφιβολία δεν τίθεται για **την μονομερή κατάργηση από την τουρκική μεριά, του παραπάνω άρθρου 14, των άρθρων 37, 38, 40 του μέρους β΄ και την προσβολή γενικά του όλου πνεύματος της συνθήκης. Η Κοινωνία των Εθνών, και σ' αυτή την περίπτωση, παρέμεινε αδρανής.**

15 Αυγούστου. Απαγορεύεται η λειτουργία του μοναδικού μειονοτικού σχολείου της Τενέδου. **Το μέτρο παραβιάζει το άρθρο 14 τμήμα α΄ της συνθήκης, καθώς και τα άρθρα 37 και 41 παρ. α΄ του τμήματος γ΄.** Η υπόθεση όφειλε να τύχει του ενδιαφέροντος της Κοινωνίας των Εθνών, σύμφωνα με τη ρήτρα του άρθρου 44.

1965, 22 Σεπτεμβρίου. Ο γιος του ψευδοπαπά Ευτύμ, Τουργκούτ, με την βοήθεια όχλου και την συγκάλυψη των τουρκικών αρχών, καταλαμβάνει άλλους δύο ναούς, στην περιοχή του Γαλατά (που μένει έτσι χωρίς εκκλησίες), τον Αγ. Ιωάννη των Χίων και τον Αγ. Νικόλαο. **Παραβιάζεται έτσι το πνεύμα της συνθήκης και πάλι, καθώς και το γράμμα της, αφού δεν τηρούνται τα άρθρα 37, 40, 42, ενώ η υπόθεση, δυνάμει του άρθρου 44, όφειλε να παραπεμφθεί στην Κοινωνία των Εθνών.**

1965, 4 Οκτωβρίου. Απαγορεύεται η είσοδος στον χώρο του Πατριαρχείου παντός προσώπου, με εντολή και φύλαξη της αστυνομίας. Άλλη μια φορά, τα άρθρα 37 και 38 της συνθήκης, παραβιάστηκαν. Το μέτρο ανακλήθηκε σύντομα, ύστερα από έντονες παραστάσεις και διαβήματα των Ελληνικών Προξενικών αρχών Κων/λης.

1965. Απαγορεύεται ο διορισμός στα ομογενειακά σχολεία ομογενών καθηγητών, που αποφοίτησαν από ελληνικές παιδαγωγικές ακαδημίες ή πανεπιστήμια, καθώς και καθηγητών απόφοιτων της θεολογικής σχολής της Χάλκης. **Το μέτρο αυτό παραβιάζει την αρχή ελευθερίας της εργασίας, που παρέχει το άρθρο 39 παρ. β, καθώς επίσης και τα άρθρα 37 και 40 της συνθήκης, έτσι ώστε σύμφωνα με το άρθρο 44 και δυνάμει των παραπάνω παραβιάσεων της υποθέσεως να οφείλει να επιληφθεί η Κοινωνία των Εθνών.**

1965. Απαγορεύεται η εισαγωγή ελληνικών εφημερίδων στην Τουρκική επικράτεια. Ο νόμος ισχύει μέχρι σήμερα.

1965. Για την δημοσιογραφική του δραστηριότητα (με την οποία υπεράσπιζε τα δίκαια της ομογένειας) συλλαμβάνεται, φυλακίζεται και τελικά απελαύνεται ο εκδότης της εφημερίδας «Ελεύθερη Φωνή». Η περιουσία της εφη-

μερίδας (κινητή και ακίνητη) δημεύεται από το τουρκικό δημόσιο. **Για να μην μπορεί να γίνει επίκληση της συνθήκης, κατηγορήθηκε βάσει μιας διατάξεως (που αργότερα μετατράπηκε σε νόμο και που ισχύει ακόμη), αφηρημένα, για «προσβολή του Τουρκισμού».**

1966. Δημεύονται στην Ίμβρο όλα τα μειονοτικά σχολεία, ενώ το ημιγυμνάσιο μετατρέπεται σε οικοτροφείο για σπουδαστές από την Τουρκία. Αυτό ήταν ένα ισχυρό πλήγμα για τους ομογενείς νησιώτες, που τους εξανάγκασε σε σταδιακό εκπατρισμό. **Εδώ, παραβιάστηκαν τα άρθρα 14 τμήμα α, 37, 40, 42 τμήμα γ, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 44 της υποθέσεως έπρεπε να επιληφθεί η Κοινωνία των Εθνών.**

Για την δημιουργία ενός κτήματος κρατικής αγροτικής παραγωγής, απαλλοτριώνονται τεράστιες εκτάσεις γης που ανήκει σε αγρότες από το μειονοτικό στοιχείο. Από το 1966 μέχρι το 1968, και επί συνόλου 34.000 στρεμμάτων, έχουν απαλλοτριωθεί τα 27.354.

Ο Ιμβριώτης Νικόλαος Παλαιόπουλος, επειδή παραπονέθηκε για τις συνθήκες που επικρατούσαν στο νησί σε κλιμάκιο του Ελληνικού Προξενείου Κων/λης που επισκέφθηκε το νησί τον ίδιο χρόνο (1966), συνελήφθη από τις τουρκικές αρχές και αφού εκτοπίστηκε στα Δαρδανέλια, καταδικάστηκε σε 2 μήνες φυλακή, με την κατηγορία της προσβολής του Τουρκικού Έθνους. **Και πάλι ο τουρκικός κρατικός μηχανισμός, αφηφώντας την συνθήκη και τις αρχές του διεθνούς δικαίου (τις περί συνθηκών αναφερόμενες), παραβιάζει τα άρθρα της 14, και 37.**

1967. Απολύονται 39 εκπαιδευτικοί και απαγορεύεται η λειτουργία 6 ομογενειακών δημοτικών σχολείων. **Οι πράξεις αυτές παραβιάζουν τα άρθρα 37, 38, 39, 40 και υποχρεώνουν στην εφαρμογή της ρήτρας (προσφυγή στην Κοινωνία των Εθνών) που περιέχεται στο άρθρο 44 της συνθήκης.**

1967. Με το νόμο 903 υποχρεώνει τα βακούφια σε καταβολή ποσού ίσου με το 5% του ετήσιου ακαθάριστου εισοδήματός τους, στη γενική διεύθυνση βακουφίων (Τουρκικός δημόσιος οργανισμός). Το χαράτσι αυτό ονομάζεται «δικαίωμα ελέγχου». Η μη καταβολή του αναλογούντος ποσού συνεπαγόταν και την ποινική δίωξη του διαχειριστή του Βακουφίου. Ο ίδιος νόμος, απαγορεύει στα βακούφια να αποκτήσουν άλλα ακίνητα, πέραν αυτών που περιγράφονταν στην δήλωση που είχαν υποβάλει το 1935 (δηλ. αν είχαν αποκτήσει άλλα —και είχαν—έπρεπε να τα πουλήσουν, για να είναι εντάξει απέναντι στο νόμο!!!). Επιπλέον, ο νόμος απαγόρευε την σύσταση νέων μειονοτικών ιδρυμάτων (βακουφιών). **Έτσι, από το τμήμα γ΄ του πρώτου μέρους της συνθήκης τα άρθρα 37, 40 και 42 καταργούνται από τον τουρκικό νόμο!!!**

Σε παιδιά της μειονότητας, που η ταυτότητά τους γράφει «χριστιάν» και όχι «ρουμ Ορτοντόχ», απαγορεύεται η είσοδος στα μειονοτικά σχολεία. Τα παιδιά αυτά υποχρεώνονται να μαθητεύσουν σε τουρκικά δημοτικά σχολεία. Η απόφαση παραβιάζει τα άρθρα 37 και 39β΄ της συνθήκης.

1971. Η Τουρκική κυβέρνηση καταργεί το θεολογικό τμήμα της Χάλκης, με την πρόφαση ότι σύμφωνα με πρόσφατο νόμο η ανώτατη εκπαίδευση δεν μπορεί να παρέχεται από ιδιωτικά ιδρύματα!! **Παραβιάζονται έτσι τα άρθρα 40 και 42 παρ. γ΄ της συνθήκης.**

1972, Φεβρουάριος. Κοινοποιείται στο Πατριαρχείο από τη νομαρχία Κων/λης το νέο καταστατικό για την εκλογή του Πατριάρχη, το οποίο προσβάλλει βάναυσα την ιερότητα του θεσμού και τον απομακρύνει από την εθιμοτυπία που ακολουθήθηκε για πάνω από 1.500 χρόνια. **Προσβάλλεται και πάλι η συνθήκη, δια της μη συμμόρφωσης στις διακρατικές δεσμεύσεις που συμφωνήθηκαν για το Πατριαρχείο στη Λωζάννη μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και δια της παραβίασης του άρθρου 40 της συνθήκης.**

Τον ίδιο χρόνο ανακοινώνεται από τις αρχές ότι οι εκλογές για την ανάδειξη διοικητικών συμβουλίων χαρακτηρίσθηκαν άκυρες, διότι δεν είχαν την έγκριση των αρχών. **Παραβιάζονταν έτσι και πάλι το άρθρο 40.**

1973. Απορρίπτεται από δικαστήριο της Πόλης η αίτηση της κοινότητας του Γαλατά (όπου είχε προσφύγει νομικά) να της αποδοθούν οι δυο καταπατηθέντες ναοί της (από την οικογένεια του παπα-Ευτύμ). **Η παράνομη αυτή απόφαση παραβιάζει τα άρθρα 37, 40 και 42 του τμήματος γ΄ του πρώτου μέρους της συνθήκης.** Με τα κυπριακά γεγονότα του Ιουλίου του 1974, αυξάνεται η πίεση των τουρκικών μηχανισμών τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η διαρροή του οικογενειακού στοιχείου από την Πόλη. Ο Νικόλαος Παλαιόπουλος και ο Σταύρος Σταυρόπουλος (δήμαρχος της Ίμβρου), μαζί με άλλους 20 νησιώτες, συλλαμβάνονται και φυλακίζονται στα Δαρδανέλια, μέχρι τον Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου.

1975-76. Απαλλοτριώνονται κτήματα Ιμβρίων ομογενών (αντί πινακίου φακής) για την κατασκευή φράγματος.

1984. Τα τελευταία μειονοτικά κτήματα (956 στρέμματα) της Ίμβρου δημεύονται με απόφαση της νομαρχίας Δαρδανελίων. Έμμεσα, απαγορεύεται και η κτηνοτροφία, χαρακτηρίζοντας τα βοσκοτόπια του νησιού σαν δάση, αναδασωτέες εκτάσεις, εθνικούς δρυμούς!!! κ.λπ., που στις εκτάσεις τους απαγορεύεται η βοσκή. **Με τις παραπάνω αποφάσεις παραβιάζονται τα άρθρα 14 (τμήμα α΄), και 37 (τμήμα γ΄) της συνθήκης.**

Στα Ελληνικά σχολειά (μέχρι και σήμερα), καθημερινά καταρρακώνεται η συνθήκη της Λωζάννης. Οι μαθητές καλούνταν να απαγγείλουν τη γνωστή ρήση του Ατατούρκ "Ne mutlu Türkum diyene" (τι ευτυχία να μπορείς να λες ότι είσαι Τούρκος) ή σε τουρκικές εθνικές εορτές τα παιδιά της ομογένειας υποχρεώνονταν να απαγγείλουν ποιηματάκια όπως το: Bin dokuz yüz yirmi iki de Izmirdeki, Yunanliler denizden alti dökduk" (στα 1922, στη Σμύρνη τους Έλληνες από την θάλασσα κάτω χύσαμε). **Υποχρεώσεις σαν και αυτές, που ανατίθενται σε μειονοτικούς μαθητές, προσβάλλουν το άρθρο 43 του τμήματος γ΄ και δηλητηριάζουν τόσο το πνεύμα της συνθήκης, όσο και τις προσπάθειες για μια ελληνοτουρκική προσπάθεια προσέγγισης με ίσους όρους.**

ΤΟ ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Η μειονότητα της Κωνσταντινούπολης, σήμερα μπορεί να θεωρηθεί κλινικά νεκρή. Η διαρροή του Ελληνικού στοιχείου συνεχίζεται ασταμάτητα. Στην Πόλη των 100.000 χιλιάδων Ελλήνων του τότε, σήμερα δεν υπάρχουν παρά μόνο 2.000 ψυχές (αρκετές γερασμένες, σωματικά ή ψυχικά). Το μέλλον τους στην Πόλη είναι τόσο σίγουρο όσο σίγουρη φαινόταν και η τήρηση της συνθήκης που θα τους προστάτευε. Ένα μεγάλο μέρος αυτού του εθνικού σφάλματος βαραίνει το Ελληνικό Κράτος, αλλά και όλους εμάς τους Έλληνες. Γιατί σε ποιο σχολειό τα παιδιά μας μαθαίνουν για το βαρλίκι ή τα Σεπτεμβριανά, (φυσικά όχι για να μισούν αλλά για να γνωρίζουν), και πότε, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία έμπαιναν στο ντουλάπι και οι Κων/τες αιματοκυλίζονταν, οι Έλληνες τους συμπαραστάθηκαν δυναμικά; Η Κων/λη, η Ίμβρος και η Τένεδος, δεν έπρεπε ποτέ και από κανέναν, να θεωρηθούν «χαμένες πατρίδες». Και αυτό, γιατί υπήρχε μία συνθήκη, και σύμφωνα μ' αυτήν, η Ελλάδα (και πιθανόν κάποια ακόμη εγγυήτρια χώρα, αν η Ελλάδα χειριζόταν σωστά την υπόθεση), θα μπορούσε να τις υπερασπίσει.

Περιουσίες και χρέη που δεν αποδόθηκαν ποτέ, τα ομογενειακά βακουφικά ιδρύματα, το μέλλον του Ορθόδοξου Πατριαρχείου, οι λίγοι ομογενείς που ζουν σήμερα στην Πόλη είναι ερωτήματα που (έστω και αργά) πρέπει να ενδιαφερθεί η Ελληνική πολιτεία, για να απαντηθούν. Πρέπει κάποια στιγμή να καταλάβουμε ότι σχέσεις καλής γειτονίας αναπτύσσονται μόνο όταν και οι δυο γείτονες θεωρούν αλλήλους ισότιμους. Η Ελλάδα αν μη τι άλλο, μπορεί να ισχυρίζεται ότι μέχρι σήμερα έδειξε τον καλύτερο και τιμιότερο εαυτό της στον ανατολίτη γείτονά της. Τόσο φιλικό και αξιόπιστο, που της στοίχισε την αποψίλωση τριών μειονοτικών πληθυσμών, την καταπάτηση δυο νησιών και παραλίγο την κατάληψη ενός άλλου.

Ο τίμιος γείτονας είναι φίλος και συμπαραστάτης[13], που σέβεται τα σύνορα της ιδιοκτησίας σου και τα κυριαρχικά σου δικαιώματα μέσα και πάνω σ' αυτά. Δυστυχώς ο δικός μας γείτονας δεν διακατέχεται από παρόμοιες ευαισθησίες και παρόλο τον χιλιόχρονο (περίπου) συγχρωτισμό του με τους πολιτισμένους λαούς της Μεσογείου διατήρησε τα νομαδικά χαρακτηριστικά της στέπας, από την οποία κατάγεται. Έτσι το προγονικό του ένστικτο της αρπαγής αποτελούσε πάντα το ελατήριο των πράξεών του.

Δεν κινδυνολογούμε (όπως πολλοί μπορούν να ισχυριστούν, που όμως δεν σχετίζονται άμεσα με τέτοια θέματα) λέγοντας ότι τα νησιά μας, η δυτική Θράκη, και φυσικά η Κύπρος, είναι εκτεθειμένα σε άμεσο κίνδυνο. Άλλως πώς μπορεί να ερμηνευτεί το γεγονός, ότι η μεγαλύτερη τουρκική στρατιά (η 4η, με έδρα τη Σμύρνη), που δεν είναι και παραχωρημένη στις δυνάμεις του NATO (assigned forces) και παρουσιάζει «υψηλή σύνθεση δυνάμεων» (κατά τη στρατιωτική ορολογία), με μεγάλη παρουσία πεζοναυτών και άλλων αποβατικών τμημάτων, έχει αναπτυχθεί σε όλη την μικρασιατική παραλία; ή πώς ερμηνεύεται η τουρκική στάση στις ενδοσυμμαχικές συζητήσεις, για την εξαίρεση του στρατηγικής σημασίας λιμανιού της Μερσίνας; Βεβαίως όχι με την απάντηση που δίνουν οι Τούρκοι, δηλ. ότι προσπαθούν να προστατεύσουν έτσι το τουρκικό έδαφος από μια ελληνική αποβατική προσβολή!!! Σε τι εξυπηρετούν, —παρά μόνο στη διατήρηση του μίσους—, έθιμα σαν και αυτό της Σμύρνης, να λογχίζονται και να πετιώνται στη θάλασσα ομοιώματα τσολιάδων, κάθε χρόνο στην επέτειο της κατάληψης της πόλης από τον τουρκικό στρατό (που αργότερα αντικαταστάθηκαν από δυστυχισμένα κοτόπουλα και καρπούζια). Πώς μπορούν να ερμηνευθούν οι συνεχείς παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου μας και η έκδοση χαρτών, με εκτουρκισμένα όλα τα τοπωνύμια των νησιών και της δυτικής Θράκης;

Είναι αποδεδειγμένο πλέον πως η Τουρκική εξωτερική πολιτική κινείται με το δόγμα: «αμφισβήτησε και διεκδίκησε συνεχώς. Πάντα στο τέλος, κάτι θα μείνει, κέρδος για σένα στο διπλωματικό τραπέζι». Είναι πρακτικά αυταπόδεικτο το γεγονός της επιβουλής. Αλλά και λεκτικά, αποδεικνύεται τακτικά, όταν πάνω σε κρίσεις εθνικιστικής παράνοιας (ή διπλωματικής ανοησίας), ανώτατοι Τούρκοι διπλωμάτες (στο παρελθόν) και πολιτικοί και τελευταία ο νυν πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας Τ. Οζάλ δηλώνουν ότι τα νησιά αποτελούν φυσική προέκταση της μικρασιατικής παραλίας, άρα δικαιωματικά (βλ. ετσιθελιστικά) ανήκουν στην Τουρκία (τότε θα αποκτούσαν αυτόματα και υφαλοκρηπίδα, (βλ. προβλήτα, για την επιβάτευση των διπλανών νησιών του κεντρικού Αιγαίου, με το λογικό!! επιχείρημα ότι ανήκουν στην Τουρκία, γιατί ο Χ. Βαρβαρόσα τα κατέλαβε τον 16ο αιώνα). Κατά καιρούς δε, αναπτύσσονται από διάφορους Τούρκους (δημοσιογράφους, πολιτικούς, καθηγητές, δηλ. καθοδηγητές γνώμης), θεωρίες σαν και αυτή του «ζωτικού χώρου» της ναζιστικής Γερμανίας, που βρίσκουν γόνιμο έδαφος και ριζοβολούν εύκολα (γιατί πλασάρονται λαϊκίστικα) στις λαϊκές συνειδήσεις, που παραμένουν ακόμη παραδοσιακές και προγονολατρικές.

Το πρώτο βήμα έγινε με την «κίνηση ειρήνης»[14], στην Κύπρο, το 1974. Με τις ίδιες δικαιολογίες, για την προστασία μιας μειονότητας που δήθεν καταπιέζεται, θα ξεκινήσει το σενάριο μιας ένοπλης επέμβασης στη δυτική Θράκη ή στα νησιά. Και τότε θάναι πάλι πολύ αργά. Όπως το θέμα των ελληνικών μειονοτήτων στην Τουρκία ή το Κυπριακό, έτσι και το πρόβλημα στο σημείο που θα προκύψει, θα ταλανίζεται στο χρόνο από τις αποφάσεις (ή αντιφάσεις) των διεθνών οργανισμών και την τουρκική απροθυμία να προσαρμοστεί και να υπακούσει σ' αυτές.

Η τακτική που ακολουθεί η Άγκυρα, αυτή του εφαρμοσμένου διπλωματικού διμορφισμού (στρέφεται για βοήθεια στη Δύση, την οποία αργότερα αρνείται, όταν συμμετέχει στις πανισλαμικές διασκέψεις του Αραβικού κόσμου και τανάπαλιν), και η σχέση αυτής της τακτικής με την μουσουλμανική μειονότητα, που την χρησιμοποιεί για να επιτύχει την προώθηση των επεκτατικών της σχεδίων και να διαταράξει τις σχέσεις μας με άλλες χώρες (Αραβικές, ΕΟΚ κ.λ.) πρέπει να μας προβληματίσει, έτσι ώστε να ληφθούν τα κα-

Κωνσταντίνος Σμολένσκης, ο ήρωας του 1897.

τάλληλα μέτρα, για να μην επαναληφθούν τα ίδια ιστορικά σφάλματα.

Δεν μας φταίει σε τίποτα ο Μεχμέτ ή ο Αχμέτ της δυτικής Θράκης, στο βαθμό που δεν αποτελεί «εργαλείο» πραγμάτωσης της επεκτατικής πολιτικής της Άγκυρας ή φερέφωνο της ανθελληνικής της προπαγάνδας. Το ίδιο αθώοι, άλλωστε, ήταν οι Γιάννηδες και οι Γιώργηδες της Πόλης, της Ίμβρου και της Τενέδου, που βασανίστηκαν, ταπεινώθηκαν, εκτοπίστηκαν ληστεύτηκαν, σκοτώθηκαν και εκπατρίστηκαν. Στο χώρο της Θράκης όμως, πρέπει να επέλθει και πάλι η ισορροπία των μειονοτικών πληθυσμών, η οποία διαταράχθηκε, ύστερα από τον εξαναγκασμό σε εκπατρισμό του ομογενούς μειονοτικού στοιχείου Κων/λεως, Ίμβρου και Τενέδου. Η Ελλάδα, ποτέ δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τις φρικιαστικές μεθόδους που εφάρμοσε κατά καιρούς η Τουρκία. Επικαλούμενη όμως την ρήτρα της αμοιβαιότητας "redus sic standibus" της συνθήκης, έχει δικαίωμα να υπερορίσει ίσο αριθμό ατόμων, με αυτά που εκπατρίστηκαν από την Κων/λη, την Ίμβρο και την Τένεδο. Στην περίπτωση που η άλλη μεριά αντιδράσει, η Ελλάδα έχει κάθε έννομο δικαίωμα (και λόγους πολλούς) να απαντήσει καταγγέλλοντας την συνθήκη (ύστερα και από τόσες παραβιάσεις). Έτσι θα προστατεύσουμε το ακριτικό αυτό κομμάτι του Ελληνισμού και θα μετριάσουμε την όρεξη του γαργαντούα γείτονα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Alexandris "The Greek minority of Istanbul, and Greek-Turkish relations, 1918-1974".
J. Landau "Pan-Turkism in Turkey".
B. Lewis "The emergence of modern Turkey".
D. Svolopoulos "Thrace under the Hellenic administration".
F. Weber "The Evasive neutral".
Κ. Ανδρεάδης «Η μουσουλμανική μειονότης της δυτικής Θράκης».
Ν. Γονατάς, Π. Κυδωνιάτης «Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης».
Ν. Δάμτσα «Η αγωνία της Κωνσταντινούπολης».
Β. Θεοδωρόπουλος «Οι Τούρκοι και εμείς».
Ν. Μαραγκός «Τουρκία, ο αδίστακτος προβοκάτορας των Βαλκανίων».
Ν. Σαρρής «Η άλλη πλευρά».
Δ. Χονδροκούκη «Η αθέατη μεριά της Τουρκίας».
Μ. Χαραλαμπίδη, Κ. Αλή «Αναζητώντας έναν ειλικρινή φίλο στην Τουρκία».

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Η Σμύρνη των απίστων» ήταν το τουρκικό προσωνύμιο της πόλης.

2. Για να συμπληρώσουμε εδώ το ιστορικό σκηνικό, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε στον αναγνώστη τον αήθη ρόλο των μεγάλων με προεξάρχουσα την «φίλη και σύμμαχο» Γαλλία (βλέπε σχετικές δηλώσεις του Ρ. Πουανκαρέ), η οποία κατέστη τουρκικότερη του Κεμάλ, σε μια προσπάθεια να προστατεύσει (μάταια) τα οικονομικά συμφέροντά της στην τουρκική ενδοχώρα, μικρασιατική παραλία και Κωνσταντινούπολη —μετά την απεμπλοκή της Τουρκίας από τη Γερμανική επικυριαρχία με το τέλος του πολέμου— και ακόλουθό της την Ιταλία, που έβλεπε στο πρόσωπο της Ελλάδας έναν αναγεννώμενο γείτονα, που οι επιδιώξεις και τα ενδιαφέροντά του αντέρχονταν των συμφερόντων της και έπρεπε να συντριβεί, για να μη θέσει σε κίνδυνο την πραγμάτωση των οραμάτων του σύγχρονα αναγεννώμενου Ιταλικού "Imperium Mediterranum". Η Αγγλία τιμιότερη (μα όχι αγία) τελικά συμπαρασύρεται κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης της και των κοινών οικονομικών συμφερόντων της με την Γαλλία.

3. Οι αντιπρόσωποι της κυβέρνησης της μεγάλης εθνοσυνέλευσης της Άγκυρας, ήταν οι Ismet Pasha (Inonu), υπουργός εξωτερικών, Hassan Bey, τέως υπουργός, βουλευτής Τραπεζούντας και Δρ. Riza Nur, υπουργός υγείας και κοινωνικής περιθαλψης, βουλευτής Σινώπης. Ο τελευταίος αυτός κύριος (για να τον γνωρίσει και ο αναγνώστης) είναι ένας από τους ηθικούς αυτουργούς της ποντιακής γενοκτονίας, και όπως και ο ίδιος καυχάται στα απομνημονευματά του, ο προσωπικός καθοδηγητής της δράσης του Topal Osman Aga, ο οποίος έμεινε στην ιστορία σαν «ο σφαγέας του Πόντου».

4. Οι Οθωμανοί, τότε μόνο υπέγραφαν συνθήκες, όταν α. ήταν τελείως ευνοϊκοί γι' αυτούς οι όροι, β. πετύχαιναν να περιλάβουν σ' αυτές εύκολα αναστρέψιμους όρους, γ. όταν βρίσκονταν πραγματικά σε αδιέξοδο λόγω εσωτερικού ή εξωτερικού προβλήματος ή όταν για οποιοδήποτε άλλο λόγο δεν μπορούσαν να επικαλεστούν σαν διαπραγματευτικό μέσο την οπλική τους ισχύ. Συνήθως όταν το πρόβλημα εξέλιπε, οι όροι παραβιάζονταν (πάντα δυνάμει των όπλων), παρερμηνεύονταν κατά το δοκούν ή ακόμα και η συνθήκη η ίδια καταστρατηγούνταν. Διαχρονικά η ίδια θρησκειολογική πρόφαση χρησιμοποιούνταν σ' αυτή την περίπτωση: είναι επιτρεπτό (αν όχι υποχρεωτικό) σε κάθε μουσουλμάνο να μην δεσμευτεί από συνθήκη που συνομολόγησε με άπιστους, διότι αυτή είναι άκυρη σύμφωνα με το θεϊκό νόμο. Ο μουσουλμάνος απλά ανέχεται από μεγαλοθυμία τον άπιστο (παράβαλε την έννοια της λέξης zimmî).

5. Η αρχή «η Τουρκία στους Τούρκους», που εμφανίζεται την περίοδο των νεότουρκων (κυρίαρχο δόγμα από τους Βαλκανικούς πολέμους και μετά), θα χαρακτηρίσει αργότερα και την πολιτική της πρώτης δημοκρατίας, τυλιγμένη με τον εθνικιστικό μανδύα του γνωστού Τούρκου θεωρητικού εθνικιστή Zia Gokalp. Παράβαλε σχετικά την έκθεση του Βρετανού πρόξενου στο μοναστήρι τον Αύγουστο του 1910, στο βιβλίο του B. Lewis "The emergence of modern Turkey" σελ. 214, έκδοση 1961.

6. Εδώ πρέπει να συνυπολογίσουμε το γεγονός της πολύ καλά οργανωμένης τουρκικής δράσης, η οποία επιτύγχανε τα χτυπήματά της επιλέγοντας πάντα περιόδους που η Ελλάδα λόγω των επικρατούντων συνθηκών αδυνατούσε να απαντήσει δυναμικά και άμεσα (προσφυγική εγκατάσταση, κομματικές αντιπαραθέσεις — δικτατορίες, πόλεμος, εμφύλιος κ.λ.).

7. Η αρχή αυτή δεν τηρήθηκε μόνο κατά την εκλογή του Πατριάρχη Αθηναγόρα, του από βορείου και νοτίου Αμερικής (1 Νοεμβρίου 1948), για ευνόητους λόγους.

8. Η ίδια θεωρία, είναι αυτή που και σήμερα ανώτεροι και ανώτατοι κυβερνητικοί λειτουργοί μυρηκάζουν, σε κάθε περίπτωση που προκύπτει πρόβλημα σχετιζόμενο με το Πατριαρχείο. Ο αυταπόδεικτα οικουμενικός χαρακτήρας του αποτέλεσε το κόκκινο πανί για τις Τουρκικές κυβερνήσεις, που ποτέ δεν συμβιβάστηκαν με την σκέψη της ύπαρξης του πρώτου και μεγάλου κέντρου της Χριστιανοσύνης μέσα στην καρδιά, στην πρωτεύουσα του Ισλάμ (μέχρι το 1923-24). Η προσπάθεια που στοχεύει στον υποβιβασμό του, και η έντεχνη κακοποίηση του θεσμού συνεχίζεται ακόμη και στις μέρες μας, παρά το γεγονός της ανακαίνησης του κτιρίου και άλλων συναφών «διπλωματικών» παραχωρήσεων.

9. Με την συμφωνία της 10 Ιουνίου, δυστυχώς, οι περιουσίες των Ελλήνων, οι εκτός της μη ανταλλάξιμης ζώνης της Κων/λης, πέρασαν στα χέρια του τουρκικού δημόσιου.

10. Παράβαλε αντίστοιχα την απορία του Ε. Μοργκεντάου, για το ποιός δίδαξε στους Τούρκους αυτές τις «εκλεπτυσμένες», μεθόδους μεταχείρισης των μειονοτήτων, στο βιβλίο του "Ambassador Morgenthau's story". Είναι άραγε τυχαίο το ότι οι εγκληματικές τους τακτικές ξεπερνούν το στάδιο πρωτογονικής βαρβαρότητας και πλουτίζονται με μεθόδους περισσότερο «δυτικές», μετά την παραμονή στην Κων/λη μεγάλου αριθμού «γνωστών» Γερμανών αξιωματικών, με προεξάρχοντα τον πολύ Λίμαν Βον Σάντερς, που για τις εκεί υπηρεσίες του έλαβε το καθόλου κολακευτικό προσωνύμιο "Almanli seytanin Paşasi" (Ο Γερμανός στρατηγός του διαβόλου). Ή μήπως είναι τυχαίο το ότι οι ίδιες ακριβώς μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν από τη ναζιστική Γερμανία, για τον ίδιο ακριβώς λόγο.

11. Συνεργάτες του νομάρχη Κων/λης, στην εκτέλεση αυτής της δολιότητας, υπήρξαν ο οικονομικός έφορος Κων/λης Φαΐκ Οκτέ και ο πρόεδρος της οργάνωσης του λαϊκού κόμματος της Κων/λης Σουάτ Χαϊρή Ουργκιουπλού. Ο τελευταίος υπήρξε άξιο τέκνο αιμοσταγούς πατέρα, που με το φετβά του νομιμοποίησε την σφαγή των Αρμενίων το 1915-16 (πρόκειται για τον Σεϊχουλισλάμη Χαϊρή Μπιν Αβνί Ελ Ουκιουμπή).

12. Ο σχεδιασμός και η πραγμάτωση του όλου εγχειρήματος έγινε με τις ευλογίες της κυβέρνησης (βλ. σχετικά τις δηλώσεις του Αμερικάνου πρόξενου στην Κων/λη, όπως μεταφέρθηκαν από τον κ. C.C. Sulzberger, στο "N. York Times" στις 17/09/55, και το άρθρο του φιλαλήθη και τίμιου Τούρκου δημοσιογράφου κ. Falih Rifki Atai στην εφημερίδα «Κόσμος» —dunya— στις 11/09/55). Συμπτωματικά και οι δυο άνδρες της κυβέρνησης είχαν λαμπρό ιστορικό παρελθόν. Ο Αντνάν Μεντερές υπήρξε ηγετικό στέλεχος της συμμορίας που κατακρεούργησε τους προσκόπους (και πολλούς αμάχους) στο Αϊδίνι, ενώ ο Μαχμούτ Τζελάλ Μπέης (αργότερα Τζελάλ Μπαγιάρ), ήταν ο αρχηγός της «Ειδικής Οργάνωσης» (Teskilati mahsusa), η οποία με τους εγκληματίες της, από το 1914, άρχισε την προσπάθεια αποψίλωσης της μικρασιατικής παραλίας από το ελληνικό στοιχείο, χρησιμοποιώντας κάθε βάρβαρο και αθέμιτο μέσο.

13. Ενώ η Ελλάδα ματώνει σε όλα τα μέτωπα και μετά συνεχίζει να αγωνίζεται στο βουνό και στη Μέση Ανατολή κατά του κατακτητή, ο καλός μας γείτονας παζαρεύει αναιδέστατα για να βγει στον πόλεμο με μία από τις εμπόλεμες συμμαχίες, ζητώντας και από τις δυο εδαφικά ανταλλάγματα εις βάρος της Ελλάδας!!! (βλ. σχετικά «Ο επιτήδειος ουδέτερος» από τον Frank Weber).

14. Έτσι βάφτισαν τα γεράκια της «σοσιαλιστικής» κυβέρνησης Ετσεβίτ την Κυπριακή εισβολή (Kibriste Baris Hareketi) το 1974.

Στοιχεία για την εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη σήμερα

του *Μ. Πέλοπα*

Κύριο χαρακτηριστικό της σχολικής εκπαίδευσης των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης τα τελευταία χρόνια είναι ο συνεχώς μειούμενος αριθμός των μαθητών των μειονοτικών σχολείων και το κλείσιμο αρκετών από αυτά λόγω έλλειψης μαθητών.

Η διαρροή του Ελληνισμού από την Κωνσταντινούπολη τις τελευταίες δεκαετίες είχε σαν αποτέλεσμα την παρακμή Ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με διεθνή φήμη.

Το κλείσιμο της Ιεράς Θεολογικής Σχολής από την τουρκική κυβέρνηση το 1972 στέρησε το Οικουμενικό Πατριαρχείο και ολόκληρο τον Ελληνισμό από ένα Ορθόδοξο Πανεπιστημιακό ίδρυμα με παγκόσμια και πανορθόδοξη ακτινοβολία.

Σήμερα τα περισσότερα ελληνικά σχολεία της Κωνσταντινούπολης έχουν ήδη κλείσει ή υπολειτουργούν με λιγοστούς εναπομείναντες μαθητές.

Αρκεί να σημειωθεί ότι από τις 15.000 μαθητές που φοιτούσαν στα ελληνικά σχολεία της Πόλης το 1954 σήμερα (σχολική περίοδος 1989-1990) φοιτούν 427 μαθητές!!!

Η Μεγάλη Του Γένους Σχολή λειτουργεί σήμερα ως μειονοτικό γυμνάσιο και Λύκειο, έχει 27 μαθητές και τη διευθύνει από πρόπερσυ Τούρκος υποδιευθυντής, αφού το τουρκικό υπουργείο παιδείας δεν διορίζει νέο διευθυντή ο οποίος να είναι Έλληνας.

Το Ιωακείμειο Παρθεναγωγείο έχει ουσιαστικά κλείσει εδώ και δυο χρόνια ενώ τυπικά λειτουργεί, χωρίς όμως μαθητές.

Το Ζάππειο περιλαμβάνει νηπιαγωγείο με 18 μαθητές, και δημοτικό γυμνάσιο και λύκειο με 85 μαθητές.

Ας σημειωθεί ότι το Ζάππειο διευθύνεται από τούρκισσα υποδιευθύντρια αφού όπως και στην περίπτωση της Μεγάλης Του Γένους Σχολής ο Έλληνας διευθυντής έχει αποχωρήσει και το υπουργείο δεν διορίζει νέο.

Το Κεντρικό Παρθεναγωγείο λειτουργεί με 10!!! μαθητές και έχει και αυτό τούρκισσα υποδιευθύντρια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το Ζωγράφειο Λύκειο στις εξετάσεις για τα τουρκικά Πανεπιστήμια αναδείχθηκε 61ο στα 2.800 λύκεια όλης της Τουρκίας και το πρώτο στα λύκεια όλων των μειονοτήτων της χώρας.

Το τουρκικό υπουργείο παιδείας έστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα στον διευθυντή του Ζωγραφείου για την επιτυχία αυτή. Δεν είναι τυχαίο ότι το Ζωγράφειο είναι το τελευταίο Ελληνικό σχολείο στην Τουρκία με Έλληνα διευθυντή.

Τα ελληνικά σχολεία της Κωνσταντινούπολης αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα όπως αυτό της έλλειψης διδακτικών βιβλίων, τα οποία μπλοκάρονται για πολύ καιρό στα σύνορα, αυτό της έλλειψης Ελλήνων δασκάλων, αφού κι αυτούς πολλές φορές η Τουρκία δεν τους επιτρέπει να διδάξουν, και άλλα προβλήματα που η λύση τους επαφίεται στη βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών.

Αξίζει να σημειωθεί πάλι ο θεσμός του Τούρκου υποδιευθυντή ο οποίος αντικαθιστά τον Έλληνα διευθυντή και παίρνει τη θέση του όταν αυτός αποχωρήσει αφού το υπουργείο δεν διορίζει νέο διευθυντή.

Η Ελληνική παιδεία στην Κωνσταντινούπολη ακολουθεί την τύχη τού άλλοτε πολυπληθούς και οικονομικά και πνευματικά ανθηρού Ελληνισμού της, ενός Ελληνισμού που αφέθηκε αβοήθητος από το περιβόητο Εθνικό κέντρο με αποτέλεσμα την ουσιαστική εξαφάνισή του.

Σε λίγα χρόνια δεν θα υπάρχει καθόλου Ελληνική παιδεία στην Κωνσταντινούπολη γιατί δεν θα υπάρχουν Έλληνες μαθητές, και τότε θα ξυπνήσουν οι μανδαρίνοι που κατοικοεδρεύουν στα διάφορα υπουργεία της πλατείας Συντάγματος, μα θα είναι πλέον πολύ αργά.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

του *Χρήστου Δ. Βρούστη*
Πτυχιούχου Νομικής Σχολής
Πανεπιστημίου Αθηνών, Α. Δικηγόρου

Η κατάληψη της Αδριανουπόλεως από τον Ελληνικό Στρατό, 12-13 Ιουλίου 1920.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Δυτ. Θράκη, γεωγραφικά, βρίσκεται στο Βόρειο-Ανατολικό τμήμα του ελληνικού κράτους. Η έκτασή της είναι 8580 Km^2 περίπου και αποτελείται από τους νομούς Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου. Βόρεια ορίζεται από τα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα, Δυτικά από τον ποταμό Νέστο και Ανατολικά από τον ποταμό Έβρο, ο οποίος και αποτελεί το χερσαίο ανατολικό σύνορο της Ελλάδας με την Τουρκία, χωρίζοντας τη Θράκη σε Δυτική (Ελληνική) και Ανατολική (τουρκική). Σ' αυτό το γεωγραφικό χώρο, ζούσαν κατά την αρχαιότητα ελληνικά φύλα και ο ελληνικός πολιτισμός αναπτύχθηκε ιδιαίτερα την περίοδο της ρωμαϊκής και αργότερα της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Κατά τα έτη 1364-1371 μ.Χ. η Δυτ. Θράκη κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς αλλά και μετά την οθωμανική κατάκτηση και όσα αυτή συνεπαγόταν (διωγμούς, βίαιους εξισλαμισμούς κλπ.) το ελληνοχριστιανικό στοιχείο της περιοχής, διατήρησε αυτή την υπόστασή του. Η Δυτ. Θράκη έγινε πάλι ελληνική στις 14 Μαΐου 1920, όταν ο ελληνικός στρατός εισήλθε σ' αυτήν και την απελευθέρωσε από την τουρκική κατοχή. Με τη Συνθήκη της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923) καθορίστηκαν και τα ελληνοτουρκικά σύνορα στην περιοχή και από τότε ο ποταμός Έβρος είναι το ανατολικό σύνορο του ηπειρωτικού εδάφους του ελληνικού κράτους.

Η Συνθήκη της Λωζάνης, πλην των άλλων, επέβαλε και την υποχρεωτική ανταλλαγή του ελληνικού χριστιανορθόδοξου πληθυσμού της Τουρκίας με το μουσουλμανικό πληθυσμό της Ελλάδας. Η Συνθήκη, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο για τον προσδιορισμό των πληθυσμών αυτών μόνο το θρήσκευμα, εξαιρούσε από την ανταλλαγή, αφενός μεν τους Τούρκους υπηκόους Έλληνες της Κων/πολης, της Ίμβρου και της Τενέδου, που είχαν εγκατασταθεί εκεί πριν από την 30η Οκτωβρίου 1918 (ανακωχή Μούδρου) και αφετέρου τους Έλληνες υπηκόους, μουσουλμάνους της Δυτ.Θράκης.[1]

Έτσι, ο πληθυσμός της Δυτ. Θράκης ανέρχεται σήμερα σε 345.287 κατοίκους από τους οποίους οι 241.418 (ποσοστό 69,9%) είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι και οι 103.867 (ποσοστό 30,1%) Μουσουλμάνοι.[2]

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ένα σημαντικό πρόβλημα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις δημιουργείται από τις αυθαίρετες αιτιάσεις της Τουρκίας κατά της Ελλάδας για καταπίεση της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης.

Οι αιτιάσεις αυτές σε συνδυασμό με τη δημοσιότητα που τους δίνεται από τα τουρκικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, την έντονη δραστηριότητα που αναπτύσσουν

Τούρκοι πολιτικοί παράγοντες και τουρκικοί σύλλογοι παντουρκιστικού-αλυτρωτικού χαρακτήρα, τόσο στο εσωτερικό της Τουρκίας όσο και στο εξωτερικό, για το θέμα αυτό[3] καθώς και οι ενέργειες του Γενικού Τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής και των οργάνων του στο χώρο της Δυτ. Θράκης, υποδηλώνουν τις ύποπτες και επικίνδυνες για την ειρήνη στην περιοχή σκοπιμότητες της τουρκικής πολιτικής.

Στην προσπάθεια για μια αντικειμενική και όσο το δυνατόν πλήρη ανάλυση του θέματος είναι αναγκαίο να αναφερθούμε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης, στη Συνθήκη της Λωζάνης στην οποία και στηρίζεται η παραμονή τους στην περιοχή, στον τρόπο υλοποίησης και εφαρμογής της από την Τουρκία και από την Ελλάδα, στις σκοπιμότητες και τις μεθοδεύσεις της τουρκικής πολιτικής καθώς και στην απέναντι αυτών στάση της Ελλάδας.

ΕΝΝΟΙΑ-ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΔΥΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Κατ' αρχήν μειονότητα με την κοινωνιολογική έννοια του όρου είναι ομάδα ανθρώπων με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία τα οποία τους διαφοροποιούν από την πλειονότητα του πληθυσμού του κράτους στο οποίο διαβιούν και εξαιτίας των οποίων θεωρούν ότι αποτελούν για το κράτος αυτό αντικείμενο συλλογικής διάκρισης.

Τα χαρακτηριστικά αυτά που προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο και τον Ο.Η.Ε. είναι **η φυλή, η θρησκεία, η γλώσσα** και **οι πολιτιστικές παραδόσεις.**[4]

Από κοινωνιολογική άποψη λοιπόν και με βάση ποιο από τα παραπάνω προστατευόμενα χαρακτηριστικά των μειονοτήτων αποτελεί και κοινό διακριτικό γνώρισμα των μελών τους, οι μειονότητες διακρίνονται σε:
α) **εθνικές-φυλετικές,** β) **γλωσσικές-πολιτιστικές** και γ) **θρησκευτικές.**

Δεν αποκλείεται βέβαια η περίπτωση να χαρακτηρίζονται κάποιες μειονότητες από περισσότερα του ενός ή και από όλα τα προστατευόμενα από το διεθνές δίκαιο χαρακτηριστικά.[5]

Στην περίπτωση των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης, **μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό στοιχείο τους είναι το θρήσκευμα** (αν και ως προς αυτό παρατηρούνται ορισμένες δευτερογενείς διαφορές μεταξύ τους), **ενώ τόσο η φυλετική προέλευση-καταγωγή όσο και η γλώσσα, η ιστορία, οι πολιτιστικές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμά τους είναι τελείως διαφορετικά.**

Με κριτήρια λοιπόν τη φυλετική προέλευση-καταγωγή, τη γλώσσα, την ιστορία, τις πολιτιστικές παραδόσεις και τα ήθη και έθιμά τους **οι Μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης διακρίνονται σε τρεις τελείως διαφορετικές και ξεχωριστές μεταξύ τους μειονοτικές ομάδες, τους Τουρκογενείς, τους Πομάκους και τους Τσιγγάνους ή Κατσίβελους.**

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται χωριστά τα χαρακτηριστικά αυτών των τριών ιδιαίτερων μειονοτικών ομάδων:

ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

	α. ΤΟΥΡΚΟΓΕΝΕΙΣ
1. ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ-ΚΑΤΑΓΩΓΗ	Κατάγονται από ανομοιογενείς ως προς την προέλευσή τους πληθυσμούς. Μερικοί θεωρούνται τουρκικής προελεύσεως, οι περισσότεροι όμως κατάγονται από ντόπια θρακικά φύλα (π.χ. Γιουρούκοι κ.ά.), τα οποία μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Τούρκους και τον εξισλαμισμό τους, συγχωνεύθηκαν σταδιακά και τελικά αφομοιώθηκαν από αυτούς.
2. ΓΛΩΣΣΑ	Τουρκική
3. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΗΘΗ-ΕΘΙΜΑ	Παρόμοια με των Τούρκων
4. ΘΡΗΣΚΕΙΑ	Μουσουλμανική
5. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	51.917, 49,9% των Μουσουλμάνων
6. ΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	Μελαχροινοί και κατά κανόνα βραχύσωμοι με σκούρο δέρμα
7. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ-ΔΙΑΜΟΝΗΣ	Κατοικούν κυρίως στα πεδινά του νομού Ροδόπης και κατά δεύτερο λόγο στις πεδινές περιοχές του νομού Ξάνθης

ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΔΥΤ. ΘΡΑΚΗΣ

β. ΠΟΜΑΚΟΙ	γ. ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ-ΚΑΤΣΙΒΕΛΟΙ
Αποτελούν **ΑΥΤΟΧΘΟΝ ΘΡΑΚΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΥΛΟ. Κατάγονται από την αρχαία ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΛΗ των ΑΓΡΙΑΝΩΝ**, που κατοικούσε στην περιοχή της Θράκης και μάλιστα στις περιοχές που και σήμερα υπάρχουν πομακικά χωριά. Στην αρχαία ελληνική φυλή των Αγριάνων έχουν αναφερθεί ο Θουκυδίδης, ο Θεόπομπος και ο Γ. Ακροπολίτης Νεότεροι δε ιστορικοί και ερευνητές, αλλοδαποί (L. Geitler, K. Kreiser, J. Knöbloch κ.ά.) και Έλληνες (Ν. Ξηροτύρης, Π. Φωτεας, Π. Χιδήρογλου κ.ά.), αποδεικνύουν με μελέτες τους την προέλευση των Πομάκων από τους Αγριάνες και τη συνακόλουθη ελληνική καταγωγή τους.[7]	Είναι ακαθόριστης προέλευσης (ινδικής, αραβικής κ.λπ.)
ΠΟΜΑΚΙΚΗ, η οποία ποτέ μέχρι σήμερα δεν έχει αποτυπωθεί γραπτώς. Αποτελεί κράμα της βουλγαρικής γλώσσας κυρίως της Ελληνικής κατά σημαντικότερο μέρος και πολύ λιγότερο της Τουρκικής.[8]	Τουρκική σε συνδυασμό με Τσιγγάνικη διάλεκτο
Έχουν ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΗΘΗ και ΕΘΙΜΑ διατηρούν **ορισμένα αρχαιοελληνικά παγανιστικά έθιμα** καθώς επίσης και **ορισμένες χριστιανικές δοξασίες και έθιμα** που αναφέρονται παρακάτω.	Έχουν ιδιαίτερα ήθη και έθιμα
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ με ΑΡΚΕΤΕΣ όμως ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ σε σχέση με την τυπική ορθόδοξη μουσουλμανική θρησκεία. Και αυτό γιατί οι Πομάκοι ήταν **Χριστιανοί ορθόδοξοι** μέχρι το 17ο αι. Κατά τα έτη 1636-1672 οι Πρόκριτοι των Πομάκων, για ν' αποφύγουν την εξοντωτική καταπίεση και τους διωγμούς των Τούρκων, αποδέχτηκαν τη μουσουλμανική θρησκεία και οδήγησαν τους ομοφύλους τους σε ομαδικό **εξισλαμισμό**. Συνέπεια όμως του μ' αυτό τον τρόπο εξισλαμισμού των Πομάκων είναι αφενός μεν η έλλειψη ισλαμικής παράδοσης κοαι αφετέρου δε το ότι διατήρησαν ορισμένες χριστιανικές δοξασίες και έθιμα (π.χ. η διατήρηση του χριστιανικού ονόματος Ηλίας στα πομακικά χωριά Εχίνος και Κοτύλη, ο σεβασμός προς την Παναγία και τον Αγ. Δημήτριο και προς χριστιανικά σύμβολα όπως ο σταυρός, η παρασκευή κάποιου είδους βασιλόπιτας την πρωτοχρονιά κ.λπ.).[9]	Μουσουλμανική (ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Υπάρχουν πλην των Μουσουλμάνων τσιγγάνων και Τσιγγάνοι Χριστιανοί).
34.878 αποτελούν το 33,5% του μουσουλμανικού πληθυσμού.	17.078 ή 16,6% Μουσουλμάνοι.
Υψηλόσωμοι, ξανθοί με ανοιχτόχρωμα μάτια και ροδαλό δέρμα	Έντονα μελαχροινοί.
Κατοικούν στα **ορεινά του νομού Ξάνθης** κατά κύριο λόγο και κατά δεύτερο λόγο **στις ορεινές περιοχές Κέχρου και Οργάνης** του νομού Ροδόπης και στην περιοχή Διδυμοτείχου του νομού Έβρου. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών και των χωριών τους μοιάζει πολύ με την αρχιτεκτονική των άλλων ορεινών χωριών.[10]	Είναι διεσπαρμένοι και στους τρεις νομούς της Δυτ. Θράκης

Είναι λοιπον φανερό, ότι οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης στο βαθμό που αποτελούν μια μειονότητα,[11] **αυτή είναι καθαρά θρησκευτική και μόνο, για λόγους τόσο ουσιαστικούς-πραγματικούς**, που ήδη αναφέρθηκαν και φαίνονται στον παραπάνω πίνακα **όσο και για λόγους τυπικούς-νομικούς, που απορρέουν από τη Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία αναγνωρίζει μόνο θρησκευτικό χαρακτήρα στις μειονότητες που συγκρότησαν οι πληθυσμοί που εξαιρέθηκαν από την επιβληθείσα με αυτήν ανταλλαγή** (δηλ. των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης και των ελληνορθοδόξων της Κων/πολης, Ίμβρου και Τενέδου).

Ειδικότερα, η Συνθήκη της Λωζάνης για να εξασφαλίσει την προστασία των μειονοτήτων αυτών στηρίχτηκε σε τρεις κυρίως αρχές.

α. **Στην αρχή του θρησκευτικού χαρακτήρα τους.**

β. **Στην αρχή της αριθμητικής ισορροπίας τους.**

γ. **Στην αρχή της αμοιβαιότητας και της συμμετρίας δικαίου ως προς την αντιμετώπιση των μειονοτήτων από τα κράτη (Τουρκία-Ελλάδα) στην επικράτεια των οποίων διαβιούν.**

Οι παραπάνω αρχές όμως, άρχισαν να παραβιάζονται από την Τουρκία, ευθύς αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης. Η Τουρκία πάντα, διαρκώς και κατά σύστημα προβαίνει σε καταστρατηγήσεις ή και ολοφάνερες παραβιάσεις της Συνθήκης, παρόλο που η Ελλάδα επιδεικνύει πάντοτε συνέπεια στην τήρησή της.

Η συγκριτική παράθεση της συμπεριφοράς των δύο κρατών προς τις εν λόγω μειονότητες καθώς και της ιστορικής εξέλιξης και της σημερινής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των τελευταίων, το αποδεικνύει εμφανέστατα.

1. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Στις 24-7-1923, ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λωζάνης, η ελληνική μειονότητα της Κων/πολης αριθμούσε περισσότερους από 200.000 Έλληνες με ιδιαίτερη οικονομική ευρωστία και υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος που τότε κατ' επιταγή της Συνθήκης παραχωρήθηκαν, ύστερα από δέκα χρόνια ελληνικής κατοχής, στην Τουρκία, είχαν η μεν Ίμβρος αμιγή πληθυσμό 6.762 Ελλήνων και καθόλου τουρκικό πληθυσμό, η δε Τένεδος 1.631 Έλληνες και ελάχιστους Τούρκους.[12]

Ειδικά για την προστασία των Ελλήνων της Ίμβρου και της Τενέδου, η Συνθήκη της Λωζάνης πρόβλεπε στο άρθρο 14 ότι τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος θα είχαν ειδική διοικητική οργάνωση που θα αποτελείτο από τοπικά στοιχεία και θα παρείχε κάθε εγγύηση στο μη μουσουλμανικό ιθαγενή πληθυσμό, για οτιδήποτε αφορούσε στην τοπική διοίκηση και την προστασία των προσώπων και των περιουσιών. Η διατήρηση της τάξεως θα εξασφαλιζόταν στα παραπάνω νησιά με αστυνομία στρατολογούμενη μεταξύ του ιθαγενούς πληθυσμού, με τη φροντίδα της τοπικής διοικήσεως υπό τις διαταγές της οποίας θα διατελούσε.

Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Αντίθετα, τα δύο νησιά εποικίστηκαν με τουρκικούς πληθυσμούς, ενώ οι Έλληνες αναγκάστηκαν κάτω από την τουρκική πίεση να καταφύγουν στην Ελλάδα.[13]

Γενικά, για την προστασία της ελληνικής μειονότητας της Κων/πολης, της Ίμβρου και της Τενέδου η Συνθήκη της Λωζάνης, στο τμήμα «περί προστασίας των μειονοτήτων» (άρθρα 37-45), αφιερώνει τα άρθρα 37-44.

Στο άρθρο 37 ορίζεται ότι οι διατάξεις της Συνθήκης που αναφέρονται στις υποχρεώσεις της Τουρκίας προς τους μη μουσουλμάνους Τούρκους υπηκόους έχουν για το τουρκικό κράτος συνταγματική ισχύ, έτσι ώστε δεν μπορεί να είναι αντίθετη σ' αυτές καμιά διάταξη νόμου, κανονισμού ή διοικητικής αρχής.

Με τα άρθρα 38, 39, 40, 41, 42 και 43 παρέχονται στους μη μουσουλμάνους Τούρκους υπηκόους τα ίδια δικαιώματα που έχουν και οι μουσουλμάνοι Τούρκοι υπήκοοι, καθώς αναγνωρίζονται στους πρώτους όλες οι ατομικές ελευθερίες (πολιτική, θρησκευτική, εκπαιδευτική, οικονομική, επαγγελματική, συνδικαλιστική κ.λ.π.) στο μέτρο βέβαια που αναγνωρίζονταν και στους δεύτερους.

Τέλος, στο άρθρο 44 ορίζεται ότι οι διατάξεις των παραπάνω άρθρων, αποτελούν για την Τουρκία διεθνείς υποχρεώσεις, οι οποίες τίθενται υπό την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών και δεν μπορούν να τροποποιηθούν με κανένα τρόπο, παρά μόνο αφού δοθεί προς τούτο η συγκατάθεση της πλειοψηφίας της Συνέλευσης της Κοινωνίας των Εθνών.

Εκτός από τη Συνθήκη της Λωζάκης, αρκετά μεταγενέστερες διμερείς συμβάσεις και συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας κατοχύρωναν επ' αμοιβαιότητι τα δικαιώματα των δύο μειονοτήτων.

Παρ' όλ' αυτά όμως, η Τουρκία με συγκεκριμένα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα — με περιεχόμενο τελείως αντίθετο προς τη Συνθήκη της Λωζάνης — μεθόδευσε το μαρασμό της ελληνικής μειονότητας (αλλά και των άλλων μη μουσουλμανικών μειονοτήτων).

Έτσι, ακόμη και μετά την περίφημη ελληνοτουρκική προσέγγιση (με τις συμφωνίες Βενιζέλου-Αττατούρκ) τον Οκτώβριο του 1930, η Μεγάλη τουρκική Εθνοσυνέλευση ψήφισε στους 11 Ιουνίου 1932, τον νόμο 2.007, με τον οποίο απαγορευόταν στους αλλοδαπούς η άσκηση μεγάλου αριθμού επαγγελμάτων. Ο νόμος αυτός έπληξε καίρια τους εγκατεστημένους στην Τουρκία Έλληνες, αφού μέσα στη διετία 1934-1935, περίπου 5.000 μέλη της Ελληνικής μειονότητας της Κων/πολης αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις προγονικές τους εστίες.[14]

Η αντιμειονοτική πολιτική του τουρκικού κράτους εκδηλώνεται επίσης, με την επιβολή στις 11 Νοεμβρίου 1942 του έκτακτου φόρου επί της περιουσίας Varlik Vergisi, ο οποίος αποτέλεσε όργανο φυλετικού διωγμού, αφού στρεφόταν αποκλειστικά εναντίον Ελλήνων, Εβραίων και Αρμενίων. Το μέτρο αυτό υπήρξε όχι μόνο μέσο καταδυνάστευσης των Ελλήνων της Κων/πολης, αλλά επίσης

Είσοδος του Βασιλέως Γεωργίου Α΄ στην Θεσσαλονίκη, 29 Οκτωβρίου 1912.

και καίριο πλήγμα κατά της οικονομικής ισχύος των περίπου 110.000 ομογενών οι οποίοι αν και αποτελούσαν το 0,5% του πληθυσμού της Τουρκίας υποχρεώθηκαν να πληρώσουν το 20% περίπου του συνολικού φόρου Varlik.[15] Φυλετικό χαρακτήρα είχε και η επιστράτευση 20 κλάσεων μη μουσουλμάνων της Κων/πολης τον Μάιο του 1941 και ο εκτοπισμός τους σε διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης (τα περιβόητα Αμελέ Ταμπουρού», τάγματα καταναγκαστικής εργασίας, στα βάθη της Μ. Ασίας.[16]

Κατά παράβαση επίσης της Συνθήκης της Λωζάνης (και συγκεκριμένα του άρθρου 40 αυτής με το οποίο παρεχόταν στους μη μουσουλμάνους, Τούρκους υπηκόους το δικαίωμα να συνιστούν, διευθύνουν και εποπτεύουν κάθε είδους φιλανθρωπικά, θρησκευτικά ή κοινωφελή ιδρύματα, καθώς επίσης και σχολεία και λοιπά εκπαιδευτήρια, που θα τελούν υπό τον έλεγχο και τη διοίκηση της μειονότητας), το τουρκικό κράτος, με βάση το νόμο «Περί βακουφίων της 5-7-1935, ανέθεσε τη διοίκηση των Σχολών και των Ευαγών Ιδρυμάτων της Μειονότητας στο «Μονα-

δικό Επίτροπο του τουρκικού κράτους» (Τεκ-Μουτεβελλή) ο οποίος διοριζόταν απευθείας από τις τουρκικές αρχές και αποτελούσε το όργανο ελέγχου και καταδυνάστευσης όλων των ιδρυμάτων της Μειονότητας.

Με μια σειρά δε διοικητικών μέτρων του τουρκικού Υπουργείου Παιδείας, όπως η απομάκρυνση από τις Ελληνικές Σχολές μεγάλου αριθμού Ελλήνων εκπαιδευτικών και η απόρριψη των αιτήσεων διορισμού άλλων, με τον ψευδή ισχυρισμό ότι δεν γνωρίζουν επαρκώς την τουρκική γλώσσα, ο διορισμός στη θέση τους Τούρκων, η απαγόρευση της τήρησης ελληνικών βιβλίων στις σχολικές βιβλιοθήκες και η απαγόρευση επισκευών, βελτιώσεων, επιδιορθώσεων και ανακαινήσεων των Σχολών, των ναών και των ευαγών ιδρυμάτων της ελληνικής κοινότητας της Κων/πολης επήλθε τελικά ο εκπαιδευτικός και πολιτιστικός μαρασμός της. Έτσι, ενώ το 1923 υπήρχαν στην Κων/πολη 65 ελληνικά σχολεία με 14.632 μαθητές, σήμερα έχουν απομείνει μόλις 14 με 575 μαθητές.[17]

Εκτός όμως από αυτές τις ενδεικτικά αναφερόμενες

Τα τουρκικά τάγματα εργασίας στα οποία εξοντώθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες Ελλήνων από το 1914 έως το 1923.

επίσημες αντιμειονοτικές ενέργειες του τουρκικού κράτους, υπήρξαν και άλλες, που τυπικά δεν κατευθύνονταν από αυτό, ουσιαστικά όμως αυτό ήταν το καθοδηγητικό και οργανωτικό κέντρο τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων ενεργειών είναι τα γεγονότα της νύκτας της 6ης Σεπτεμβρίου 1955 που, εξαιτίας της έναρξης της κυπριακής κρίσης, ο τουρκικός όχλος κατευθυνόμενος από την παντουρκιστική οργάνωση «η Κύπρος είναι τουρκική» διέπραξε φόνους, βιαιοπραγίες, κατέστρεψε και λεηλάτησε τις εκκλησίες, τα σπίτια, τα καταστήματα και τις περιουσίες των Ελλήνων της Κων/πολης.

Έκτοτε, σχεδόν κάθε επιδείνωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων συνοδεύεται από — πολύ πιο περιορισμένης έκτασης βέβαια — βιαιότητες και ασχημίες σε βάρος της ελληνικής κοινότητας.[18]

Ένα ακόμη χτύπημα δέχθηκε η ελληνική κοινότητα της Κων/πολης στις αρχές του 1964, όταν, το τουρκικό κράτος, με αφορμή την ένταση στην Κύπρο, κατήγγειλε τη Σύμβαση εμπορίου, εγκατάσταση και ναυτιλίας που είχε συνάψει με την Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1930, με αποτέλεσμα να απελαθούν μέσα σ' εξευτελιστικές συνθήκες οι εγκατεστημένοι στην Κων/πολη Έλληνες υπήκοοι. Μαζί μ' αυτούς αποχώρησαν και πολλοί Έλληνες με τουρκική υπηκοότητα.[19]

Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της διαρκώς ακολουθούμενης από την Τουρκία πολιτικής τακτικής ως προς την αντιμετώπιση των μειονοτήτων, είναι ο αφανισμός της Ελληνικής μειονότητας, αφού από την ακμάζουσα ελληνική κοινότητα της Κων/πολης των περισσοτέρων των 200.000 κατοίκων, απέμειναν πλέον μόλις 2.500, στην πλειοψηφία τους κληρικοί και γέροντες που επιθυμούν να πεθάνουν στον τόπο που γεννήθηκαν, ενώ η ελληνική παρουσία στην Ίμβρο και την Τένεδο είναι πλέον ανύπαρκτη.

2. ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΔΥΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Κατ' εφαρμογήν της Συνθήκης της Λωζάνης, παρέμειναν στην Ελλάδα οι Μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης, οι οποίοι όπως έχει ήδη τονιστεί διακρίνονται σε τρεις ιδιαίτερες φυλετικές ομάδες, τους Τουρκογενείς, τους Πομάκους και τους Τσιγγάνους ή Κατσίβελους.

Α. Η ιστορική-κοινωνικοπολιτική εξέλιξη της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτ. Θράκη, από το 1923 και μετά, θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις περιόδους:

α. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1923-1952. Το 1923, οι Μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης ανέρχονταν σε 100.000 περίπου. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία ήταν αγροκτηνοτρόφοι ασθενέστατης οικονομικής κατάστασης και χαμηλότατου μορφωτικού επιπέδου. Βασική επιδίωξή τους ήταν η δημιουργία οικιακής οικονομίας «παντοφόρου» στα βασικά είδη, ώστε να έχουν μια σχετική αυτάρκεια και έτσι να περιορίζουν στο ελάχιστο τις αγορές τους.

Λόγω κυρίως της υποανάπτυκτης κοινωνίας τους και της φανατικής προσήλωσής τους στις ισλαμικές παραδόσεις απέφευγαν την επαφή με κάθε τι που θεωρούσαν αντίθετο προς αυτές και έτσι αντιμετώπιζαν το ελληνικό κράτος με επιφύλαξη και κακοπιστία, χωρίς όμως να έλθουν ποτέ σε κανενός είδους σύγκρουση με τις ελληνικές αρχές. Αντίθετα συμβίωναν ειρηνικά και χωρίς προβλήματα με τους χριστιανούς της περιοχής.

Οι ιδιαίτερες ομάδες που απαρτίζουν τη μουσουλμανική μειονότητα (Τουρκογενείς, Πομάκοι, Τσιγγάνοι), σ' αυτό το χρονικό διάστημα, δεν είχαν αναπτύξει ουσιαστικές επαφές και σχέσεις. Οι Τουρκογενείς και οι Πομάκοι μάλιστα, αποφεύγονταν μεταξύ τους.

Την περίοδο αυτή οι μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ στην Τουρκία δεν είχαν απήχηση στο χώρο της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης. Τη συντριπτική πλειοψηφία σ' αυτή αποτελούσαν οι λεγόμενοι Παλαιομουσουλμάνοι, οι οποίοι δεν είχαν καθόλου καλές σχέσεις με το κεμαλικό τουρκικό κράτος, το οποίο θεωρούσαν αντίθετο προς τα δόγματα του Κορανίου και ξένο προς την ισλαμική παράδοση.

Οι υποστηρικτές των κεμαλικών μεταρρυθμίσεων (Νεομουσουλμάνοι) αν και αποτελούσαν ελάχιστη μειοψηφία, προσπάθησαν με την υποκίνηση και βοήθεια της Τουρκίας να κυριαρχήσουν στη μειονότητα. Το ελληνικό κράτος δεν μπόρεσε τότε να διαγνώσει τις πραγματικές προθέσεις της πολιτικής του τουρκικού κράτους, **η προσπάθεια του οποίου για επικράτηση των Νεομουσουλμάνων στο χώρο της μειονότητας, αποτελούσε στην ουσία και την πρώτη οργανωμένη απόπειρά του, να ελέγξει το μουσουλμανικό στοιχείο της Δυτ. Θράκης.**

Έτσι η τότε ελληνική κυβέρνηση, θεωρώντας ως ειλικρινείς τις διακηρύξεις της κεμαλικής Τουρκίας για πολιτική ειρήνης και συνεργασίας με την Ελλάδα, δέχεται το 1930 το αίτημα της τουρκικής κυβέρνησης και απελαύνει 150 επιφανείς παλαιομουσουλμάνους υπό τον θρησκευτικό ηγέτη τους Μουσταφά Σαμπρή. Λίγο αργότερα δέχεται και την ίδρυση τουρκικού Προξενείου στην Κομοτηνή. Οι νεομουσουλμάνοι έχοντας πλέον την άμεση πολιτική και οργανωτική στήριξη του Προξενείου καθώς και την αμέριστη οικονομική ενίσχυσή του και συγχρόνως διαθέτοντας την έμμεση υποστήριξη του ελληνικού κράτους δεν άργησαν να επικρατήσουν των παλαιομουσουλμάνων.

Η στάση αυτή του ελληνικού κράτους, αφενός μεν συντέλεσε στην επαύξηση της κακοπιστίας των μουσουλμάνων απέναντί του, αφετέρου δε βοήθησε τη διείσδυση της επιρροής του τουρκικού κράτους στους κόλπους της μειονότητας.

— Την περίοδο του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα, μεγάλος αριθμός των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης μετανάστευσε στην Τουρκία. Η τελευταία αρχικά ευνοούσε τη μετακίνησή τους και έπαιρνε μέτρα για την εγκατάστασή τους στο έδαφός της με στόχο να επικαλεστεί διατάραξη της αριθμητικής ισορροπίας των μειονοτήτων και να μπορέσει έτσι να πλήξει την ακμάζουσα ελληνική κοινότητα της Κων/πολης. Παρ' όλ' αυτά όμως, το μεγαλύτερο μέρος των μουσουλμάνων εξακολούθησε να παραμένει στη Δυτ. Θράκη.

β. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1952-1974. Στα 1952 η Ελλάδα και η Τουρκία γίνονται μέλη του ΝΑΤΟ. Η τότε ελληνική κυβέρνηση πίστεψε ότι οι δύο χώρες, στα πλαίσια της βορειοατλαντικής συμμαχίας θα συμβιώσουν στο εξής με πνεύμα ειρήνης και συνεργασίας. Η Τουρκία όμως και ως μέλος του ΝΑΤΟ επεδίωκε διαρκώς να εκμεταλλεύεται τη γεωστρατηγική της θέση για την εξυπηρέτηση των δικών της επεκτατικών στόχων. Αντίθετα, η Ελλάδα επεδείκνυε απόλυτη πειθαρχία στα νατοϊκά κελεύσματα για συνεργασία με την Τουρκία. Έτσι, το τουρκικό κράτος, εκμεταλλευόμενο την αδυναμία του ελληνικού να διαγνώσει με σαφήνεια τις προθέσεις του, ξεκινά τότε την οργανωμένη προσπάθεια δημιουργίας τουρκικής εθνικής συνείδησης στις ιδιαίτερες ομάδες που συνθέτουν τη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτ. Θράκης. Την περίοδο αυτή οι νεομουσουλμάνοι κυριαρχούν πλέον στη μειονότητα και το Γενικό Τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής σε συνεργασία με τα ηγετικά στελέχη τους μεθοδεύει την τουρκοποίηση των ομάδων αυτών. Ως μέσο και ιδεολογικό όπλο χρησιμοποιείται τώρα η θρησκεία και το δόγμα: «όλοι οι μη μουσουλμάνοι είναι άπιστοι και όλοι οι μουσουλμάνοι Τούρκοι». Ο Τούρκος Γενικός Πρόξενος Κομοτηνής, με την άδεια του ελληνικού κράτους, επισκέπτεται τα πομακικά χωριά και προσπαθεί να πείσει τους Πομάκους για το ενδιαφέρον της Τουρκίας γι' αυτούς. Παράλληλα, με τις μορφωτικές συμφωνίες του 1952, το ελληνικό κράτος δέχεται να διδάσκεται στους Πομάκους η τουρκική γλώσσα. Μ' ανάλογο τρόπο προσεγγίζονται και οι Τσιγγάνοι.

Την ίδια περίοδο η μουσουλμανική μειονότητα σταδιακά αστικοποιείται και αρχίζει να εγκαταλείπει τον παραδοσιακό αγροτικό της χαρακτήρα καθώς ενισχύεται με επιστήμονες που έχουν σπουδάσει στην Τουρκία και με σημαντικό αριθμό επαγγελματιών με αυξανόμενη οικονομική δύναμη και επιρροή στους ομοθρήσκους τους. Ιδρύονται Σύλλογοι με σκοπό τη διάδοση τουρκικών ηθών και εθίμων και εκδίδονται εφημερίδες και περιοδικά με στόχο την καλλιέργεια ανθελληνικού φρονήματος και τουρκικής εθνικής συνείδησης στη μειονότητα. Για πρώτη φορά, η Τουρκία αναφέρεται από μουσουλμάνους ηγέτες ως «Μητέρα-Πατρίδα» και αντί των όρων «μουσουλμανική μειονότητα» και «μουσουλμάνοι», αρχίζουν να χρησιμοποιούνται από αυτούς οι όροι «τουρκική μειονότητα» και «Τούρκοι».

— Τα γεγονότα της Κων/πολης του 1955 δεν είχαν καμιά δυσμενή επίδραση στους μουσουλμάνους της Δυτ. Θράκης, που προστατεύθηκαν πλήρως από το ελληνικό κράτος. Το τελευταίο στα πλαίσια μιας πολιτικής παθητικής και χωρίς προοπτική, δεν έπραξε απέναντι στην Τουρκία, ούτε καν το ελάχιστο από ό,τι εδικαιούτο — βάσει της Συνθήκης της Λωζάνης — να πράξει:

— **Να επικαλεστεί έλλειψη, εκ μέρους της Τουρκίας**

αμοιβαιότητας στην υλοποίηση των προβλεπομένων από τη Συνθήκη της Λωζάνης για τις μειονότητες και «να κηρύξει το κεφάλαιό της «Περί προστασίας των μειονοτήτων» ανενεργά, με σκοπό να κόψει τον ομφάλιο λώρο μεταξύ Άγκυρας και μειονότητας».[20]

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την αδυναμία του ελληνικού κράτους να διαμορφώσει σαφή και ολοκληρωμένη πολιτική με εθνική προοπτική για την αντιμετώπιση των επεκτατικών σχεδίων του τουρκικού. Το τελευταίο αφού πέτυχε με τις γνωστές και οικείες σ' αυτό μεθόδους τον μαρασμό της ελληνικής μειονότητας, επιδιώκει πλέον τη διακρή διόγκωση της μουσουλμανικής μειονότητας στην περιοχή της Δυτ. Θράκης.

Το ελληνικό κράτος προσανατολισμένο αποκλειστικά στο νατοϊκό αμυντικό δόγμα του «κινδύνου εκ Βορρά», δεν μπόρεσε να αντιληφθεί τις τακτικές κινήσεις της Τουρκίας, που εκμεταλλευόμενη την αφελή, μυωπική, παθητική και αποσπασματική πολιτική του, κατόρθωσε να συγκροτήσει στο χώρο των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης συγκεκριμένους μηχανισμούς μέσω των οποίων προσπαθεί να καταστήσει τη μειονότητα όργανο των επεκτατικών βλέψεών της.

γ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1974 — σήμερα: Θεωρείται ως η περίοδος της ανάπτυξης της μειονότητος. Ο πληθυσμός της διαρκώς αυξάνεται και συμμετέχει όλο και πιο ενεργά στην οικονομική και πολιτική ζωή της περιοχής. Συγχρόνως όμως, τόσο στο εσωτερικό της Τουρκίας όσο και στο εξωτερικό, οργανώνονται με την καθοδήγηση της Τουρκίας Σύλλογοι «Μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης» με παντουρκιστικές - αλυτρωτικές επιδιώξεις. Επίσης, εκδίδονται διάφορα έντυπα με αλυτρωτικό περιεχόμενο, τα οποία αναφέρονται σε «Τούρκους της Δυτ. Θράκης» και «τουρκική μειονότητα» και φθάνουν να ζητούν την «αυτοδιοίκησή» της.[21]

Η επίθεση της Τουρκίας στην Κύπρο στις 20-7-1974, η κατοχή του Βόρειου τμήματος του νησιού και η ανακήρυξη στις 15-11-1983 του ψευδοκράτους της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», χρησιμοποιούνται από την τουρκική πολιτική για την ανάπτυξη τουρκικού εθνικού φρονήματος στη μειονότητα, την τόνωση του ηθικού της και τη δημιουργία σ' αυτήν της πίστης ότι η «Μητέρα-Πατρίδα» Τουρκία τους έχει υπό την σκέπη και προστασία της.

Παράλληλα, το Τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής και τα όργανά του στην περιοχή μεθοδεύουν με κάθε τρόπο την ένταση ανάμεσα σε χριστιανούς και μουσουλμάνους, προσπαθώντας να διαμορφώσουν μια έντονη ανθελληνική στάση στους τελευταίους. Κυρίως με το πρόσχημα της διεκδίκησης μειονοτικών δικαιωμάτων ή της επίλυσης βιοτικών προβλημάτων, επιχειρείται η συσπείρωση όλων των μουσουλμάνων σε κάθε μορφής ανθελληνικές ενέργειες[22]. Την περίοδο αυτή το ελληνικό κράτος αρχίζει να συνειδητοποιεί ότι υπαρκτό κίνδυνο για την ασφάλειά του συνιστά η επεκτατική πολιτική της Τουρκίας και αρχίζει να διαμορφώνει την αμυντική πολιτική του με βάση την «τουρκική απειλή». Δεν κατορθώνει όμως και πάλι ν' αποφύγει πρόχειρες και αποσπασματικές ενέργειες. (π.χ. Έξοδος από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ — ένταξη πάλι στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, χωρίς κανένα ουσιαστικό όφελος και από τις δυο ενέργειες, πολιτική μη διαλόγου με την Τουρκία — πολιτική «Νταβός», αποτυχία «πολιτικής Νταβός» — πολιτική καινούργιου διαλόγου με την Τουρκία...).

Β. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ

α. Θρησκευτική οργάνωση: Επικεφαλής στην κλίμακα της μουσουλμανικής θρησκευτικής ιεραρχίας, στο χώρο της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης, είναι ο Μουφτής. Σήμερα λειτουργούν τρεις Μουφτείες, στις πόλεις της Κομοτηνής, της Ξάνθης και του Διδυμοτείχου. Η θέση του Μουφτή Κομοτηνής έχει πληρωθεί κανονικά ενώ στις Μουφτείες Ξάνθης και Διδυμοτείχου έχει διοριστεί τοποτηρητής. Προσόντα για το διορισμό κάποιου μουσουλμάνου στη θέση του Μουφτή είναι:

(α) Να είναι Έλληνας πολίτης

(β) Να μην έχει καταδικαστεί για κακούργημα ή πλημμέλημα.

(γ) Να είναι κάτοχος διπλώματος ΜΕΔΡΕΣΕ (Ιεροσπουδαστηρίου) ή σχολής ΝΑ·Ι·Π ή σχολής ΙΜΑΜ-ΧΑ-ΤΙΠ (Ιερατικής Σχολής). Ο Μουφτής διορίζεται από την ελληνική κυβέρνηση και συγκεκριμένα με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων μετά από πρόταση του οικείου Νομάρχη. Θεωρείται δημόσιος υπάλληλος και μισθοδοτείται από το ελληνικό κράτος.

Ως ανώτερος θρησκευτικός λειτουργός προΐσταται όλων των άλλων μουσουλμάνων θρησκευτικών λειτουργών και εποπτεύει τα μειονοτικά ιερά ιδρύματα της περιφέρειάς του.

Οι αρμοδιότητες αυτές του Μουφτή αν και καθαρά θρησκευτικές έχουν και κάποιο διοικητικό περιεχόμενο. Παράλληλα στο Μουφτή αναγνωρίζονται και δικαστικές αρμοδιότητες. Έτσι, ο Μουφτής αποτελεί και ειδικό δικαιοδοτικό όργανο στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται οι μουσουλμάνοι της περιφέρειάς του, για θέματα οικογενειακού και κληρονομικού μουσουλμανικού δικαίου. (άρθρο 8§1 Εισ. Ν.Κ. Πολ. Δ. που διατήρησε σε ισχύ το άρθρο 10 του Ν. 2345 της 24 Ιουνίου/3 Ιουλίου 1920). Οι αποφάσεις του Μουφτή ως Ιεροδικαστή κηρύσσονται εκτελεστές από το Μονομελές Πρωτοδικείο στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει ο Μουφτής, το οποίο ελέγχει μόνο αν αυτές εκδόθηκαν μέσα στα όρια της δικαιοδοσίας και της τοπικής αρμοδιότητας του Μουφτή, χωρίς να υπεισέρχεται καθόλου στην ουσία της εκδικασθείσης υποθέσεως (άρθρο 8 § 2, 3 Εισ. Ν. Κ. Πολ. Δ.).

Οι σημαντικές αρμοδιότητες που αναγνωρίζονται στο Μουφτή του προσδίδουν ιδιαίτερο κύρος και τον καθιστούν πρόσωπο με μεγάλη επιρροή στο χώρο της μειονότητας. Για το λόγο αυτό, το τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής προσπαθεί πάντα, να έχει υπό τον ελεγχό του τους

Μουφτήδες. Ο διορισμός ως Μουφτή Κομοτηνής του Meco Gemali, που θεωρείται μετριοπαθής, συνετός και μη ελεγχόμενος από την Άγκυρα, συνάντησε την αντίδραση των ακραίων-φανατικών μουσουλμάνων ηγετών, οι οποίοι, υπό την καθοδήγηση του τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής, ζητούν η ανάδειξη του Μουφτή να γίνεται με εκλογές μεταξύ των μουσουλμάνων της συγκεκριμένης περιφέρειας.

Πρόθεση των παραπάνω κύκλων είναι να δημιουργηθούν με τον τρόπο αυτό, ιδιαίτεροι θεσμοί στο χώρο της μειονότητας, που θα συνιστούν οιονεί πολιτική αυτοδιοίκησή της.

Για την αντιμετώπιση τέτοιων προθέσεων θα πρέπει ίσως να μελετηθεί η αφαίρεση των δικαστικών αρμοδιοτήτων των Μουφτήδων και η μεταβίβαση αυτών στα ελληνικά δικαστήρια τα οποία όμως, θα υποχρεούνται να κρίνουν τις υποθέσεις οικογενειακού και κληρονομικού μωαμεθανικού δικαίου των μουσουλμάνων με βάση τον ιερό μουσουλμανικό νόμο, τηρώντας έτσι επακριβώς τις διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάνης.[23]

Υπό την εποπτεία των Μουφτήδων τελούν οι άλλοι μουσουλμάνοι θρησκευτικοί λειτουργοί (Χότζας, ιμάμης, χατίπης, μουεζίνης, ουλεμάς). Πολλοί από αυτούς χρησιμοποιούν τη θρησκευτική διδασκαλία για να επιτεθούν έμμεσα στο ελληνικό κράτος και να μετασχηματίσουν σε τουρκικό εθνικό συναίσθημα το θρησκευτικό συναίσθημα των ομοθρήσκων.

Η απόλυτη άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων μουσουλμάνων φαίνεται και από το μεγάλο αριθμό των ναών τους (Τζαμιών, Τεμενών και Μετζιτών), που υπάρχουν στη Δυτ. Θράκη. Συνολικά υπάρχουν 298 τέτοιοι ναοί περίπου, από τους οποίους οι 110 βρίσκονται στο νομό Ξάνθης, οι 170 στο νομό Ροδόπης και οι 18 στο νομό Έβρου.

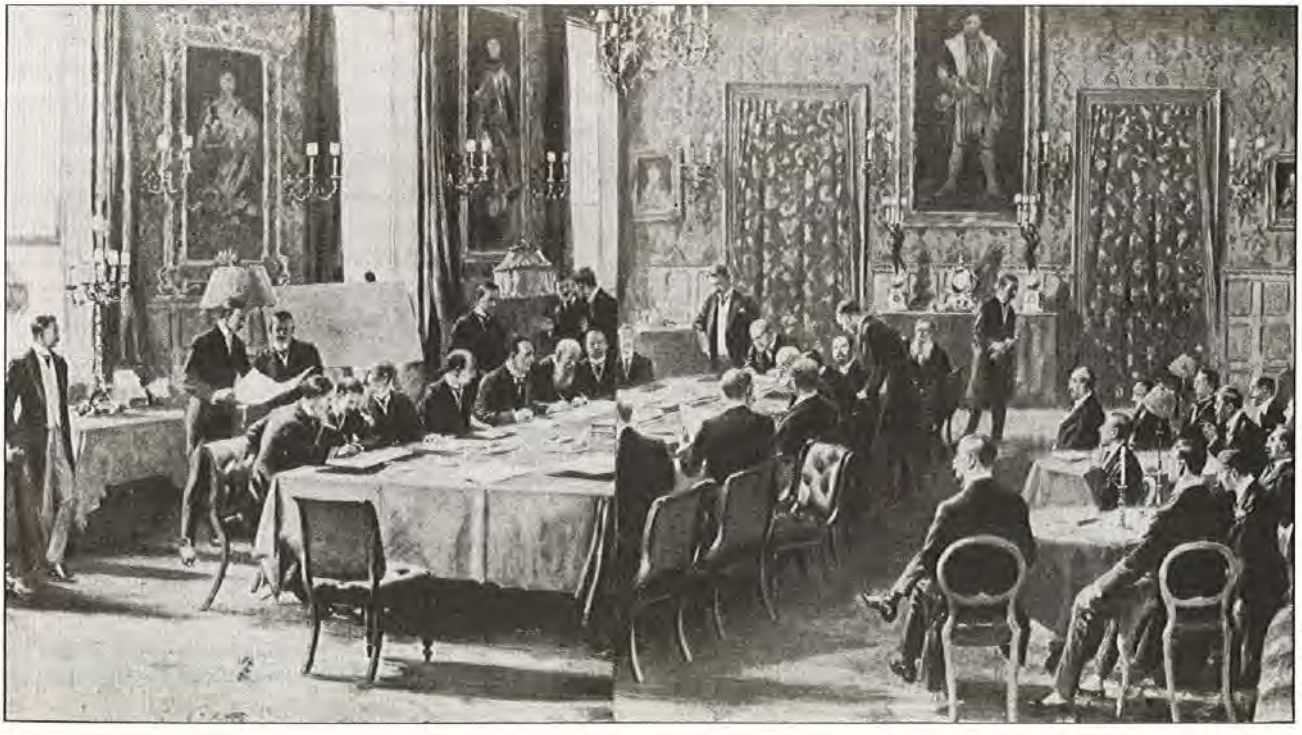
β. Επιτροπές διαχείρισης μουσουλμανικών περιουσιών.

Η σύσταση τέτοιων επιτροπών προβλέπεται από το άρθρο 12 § 1 του Ν. 2345/1920. Αποτελούνται από μουσουλμάνους Έλληνες πολίτες και έχουν ως αρμοδιότητα τη διοίκηση των σχολικών και θρησκευτικών ιδρυμάτων της μειονότητας καθώς και τη διαχείριση των περιουσιών τους. Συντάσσουν τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων των Ιδρυμάτων αυτών για κάθε οικονομικό έτος και το υποβάλλουν στην αρμόδια Νομαρχία για έλεγχο. Λειτουργούν τέσσερις τέτοιες επιτροπές στη Δυτ. Θράκη. (Κομοτηνής, Ξάνθης, Διδυμοτείχου και Αλεξανδρούπολης).

γ. Εκπαίδευση της μειονότητας: Η Ελλάδα τηρώντας πιστά τη Συνθήκη της Λωζάνης εξασφαλίζει στους μουσουλμάνους τη δυνατότητα να φοιτούν σε κάθε τύπο και οποιασδήποτε βαθμίδας σχολείο.

Σήμερα στη Δυτ. Θράκη λειτουργούν 250 περίπου μειονοτικά Δημοτικά Σχολεία, 2 Γυμνάσια-Λύκεια (το «Τζελάλ-Μπαγιάρ» στην Κομοτηνή που κατασκευάσθηκε με δαπάνες του ελληνικού κράτους και το ιδιωτικό Γυμνά-

Η Συνθήκη του Λονδίνου, 17 Μαΐου 1913.

σιο (Λύκειο Ξάνθης) και 2 Ιεροσπουδαστήρια (Κομοτηνής και Εχίνου Ξάνθης). Επίσης, για την κατάρτιση δασκάλων της στοιχειώδους μειονοτικής εκπαίδευσης, έχει ιδρυθεί και λειτουργεί στη Θεσσαλονίκη Ειδική Μουσουλμανική Παιδαγωγική Ακαδημία.

Τα μειονοτικά σχολεία ιδρύονται και λειτουργούν κατόπιν αδείας του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων. Διαφέρουν από τα αντίστοιχα ελληνικά ως προς το αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο (βάσει των εκπαιδευτικών συμφωνιών του 1951 και του 1968) προβλέπει ως βασική γλώσσα την τουρκική, στην οποία και διδάσκονται τα περισσότερα μαθήματα από μουσουλμάνους δασκάλους.

Η επιλογή των μουσουλμάνων δασκάλων γίνεται από τα επίσημα όργανα της μειονότητας, τα οποία κατά κανόνα δεν δέχονται τους αποφοίτους της Ειδικής Μουσουλμανικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης και δείχνουν σχεδόν αποκλειστική προτίμηση σε Τούρκους ή τουλάχιστον σε Δυτικοθρακιώτες μουσουλμάνους που έχουν όμως σπουδάσει στην Τουρκία.

Έτσι, η μεγάλη πλειοψηφία των δασκάλων των μειονοτικών σχολείων είναι όργανο της τουρκικής πολιτικής και φορέας της προπαγάνδας της.

Το γεγονός αυτό και το ότι τα περισσότερα μαθήματα διδάσκονται στα τουρκικά και μάλιστα από βιβλία του τουρκικού Υπουργείου Παιδείας, αφενός μεν συντελεί στην τουρκοποίηση των μουσουλμάνων μαθητών αφετέρου δε προσανατολίζει όσους επιθυμούν ανώτερες σπουδές στην κατεύθυνση των τουρκικών Πανεπιστημίων και όχι των ελληνικών.

Εκτός όμως από το ότι με τον τρόπο αυτό διευρύνονται οι δεσμοί της μειονότητας με την Τουρκία, μια άλλη συνέπεια είναι ότι έτσι μεγαλώνει και η δέσμευσή της από το τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής, το οποίο παρέχει κάθε βοήθεια για σπουδές στην Τουρκία (μεσολαβώντας για χορήγηση υποτροφιών κ.λ.π.) σε όσους ελέγχονται από αυτό, ενώ προβάλλει ποικίλα εμπόδια σε όσους δεν τίθενται υπό τον έλεγχό του.

Εξαιτίας λοιπόν της τακτικής του Προξενείου και των ακραίων μουσουλμανικών στοιχείων αφενός, αλλά και της ανοχής και μυωπικής πολιτικής του ελληνικού κράτους αφετέρου, το μορφωτικό επίπεδο της μειονότητας παραμένει χαμηλό. Πάντως είναι ανώτερο του μέσου μορφωτικού επιπέδου της Τουρκίας.[25]

Το ελληνικό κράτος έχει υποχρέωση να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Γι' αυτό θα πρέπει να μελετήσει τη δυνατότητα να διδάσκονται στα σχολεία της μειονότητας ελληνικά βιβλία στην τουρκική αλλά και στην ελληνική γλώσσα, τα οποία όμως θα σέβονται απόλυτα τις θρησκευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μουσουλμάνων. Ιδιαίτερα όσον αφορά τους Πομάκους, έχει το καθήκον να ικανοποιήσει το δικαίωμά τους να διδάσκονται την ιδιαίτερη γλώσσα τους, την προέλευσή τους, την ιστορία και τις παραδόσεις τους.

Παράλληλα μια πολιτική χορήγησης υποτροφιών και θεμιτής ευνοϊκής μεταχείρισης των μουσουλμάνων, όσον αφορά την εισαγωγή τους στα ελληνικά Α.Ε.Ι., θα μπορούσε ίσως να οδηγήσει σε θετικές εξελίξεις στο θέμα της βελτίωσης του μορφωτικού επιπέδου τους και της πνευματικής προσφοράς τους στη χώρα.

δ. Οικονομική κατάσταση: Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Οι μουσουλμάνοι καπνοπαραγωγοί συγκαταλέγονται ανάμεσα στους πλουσιότερους αγρότες της Ελλάδας. Την τελευταία 20ετία στα αστικά κέντρα της Δυτ. Θράκης και ιδιαίτερα στις πόλεις της Ξάνθης και της Κομοτηνής αναπτύχθηκε από τους μουσουλμάνους σημαντική εμπορική δραστηριότητα. (Το ήμισυ περίπου των μελών του εμπορικού συλλόγου Κομοτηνής είναι μουσουλμάνοι).

Η μόνη ίσως δυσχέρεια που παρεμβάλλεται στην οικονομική δραστηριότητα των μουσουλμάνων, αφορά τις δυσκολίες που συναντούν για την απόκτηση ακίνητης περιουσίας. Η πολιτική όμως του ελληνικού κράτους και στο θέμα αυτό είναι απρόσφορη και μυωπική γιατί από τη μιά μεριά παρεμβάλλει εμπόδια στους μουσουλμάνους όταν επιδιώκουν ν' αγοράσουν ακίνητη περιουσία ενώ από την άλλη ανέχεται τις εκτεταμένες καταπατήσεις δημοσίων εκτάσεων από τους τελευταίους. Παράλληλα, οι παραπάνω δυσχέρειες είναι μια από τις αιτίες που ωθούν τους μουσουλμάνους στην παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος στην Τουρκία και στην επιδίωξη αγοράς ακινήτων στην Ανατολική Θράκη.

Στα πλαίσια μιας ορθής πολιτικής η ελληνική διοίκηση θα πρέπει να άρει τις δυσχέρειες αυτές σε περιοχές που θα έχει προηγουμένως επιλέξει και θα πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις.[26]

ε. Πολιτική κατάσταση μειονότητας: Οι μουσουλμάνοι, ως Έλληνες πολίτες, απολαμβάνουν όλων των πολιτικών δικαιωμάτων, που απολαμβάνουν όλοι οι Έλληνες πολίτες. Το ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα καθιερώνει την ισότητα ενώπιον του νόμου όλων των Ελλήνων πολιτών χωρίς να προβαίνει σε καμιά διάκριση (άρθρο 4), ενώ παράλληλα κατοχυρώνει όλες τις ατομικές ελευθερίες. Έτσι, οι μουσουλμάνοι εκλέγουν και εκλέγονται, συνιστούν συλλόγους, εκδίδουν έντυπα και γενικά συμμετέχουν ελεύθερα στην πολιτική ζωή της χώρας. Στη σύνθεση του ελληνικού Κοινοβουλίου σχεδόν πάντα υπάρχουν μουσουλμάνοι βουλευτές.

Η τακτική των πολιτικών ηγετών της μειονότητας κατά τις εθνικές εκλογές ήταν, μέχρι τις εκλογές του Ιουνίου 1989, να συμμετέχουν στους συνδυασμούς των μεγάλων πολιτικών κομμάτων. Ανάλογα δε με τη σπουδαιότητα που είχε για τη μειονότητα η εκλογή συγκεκριμένου υποψηφίου, η εκλογική της συμπεριφορά εκδηλωνόταν είτε με τη μορφή ενιαίας στάσης — όταν οι υποδείξεις του Προξενείου ήταν δεσμευτικές — είτε με τη μορφή ελαστικής στάσης — όταν πολιτική της μειονότητας ήταν το διαμοίρασμα των ψηφοφόρων και η επικοινωνία με τα μεγάλα κόμματα.

Όσοι μουσουλμάνοι εκλέχθηκαν μέχρι σήμερα βουλευτές δεν θέλησαν να συγκρουστούν με τα ακραία και έξαλλα στοιχεία της μειονότητας. Στην καλύτερη περί-

Η επίσημη προσάρτηση της Κρήτης στην Ελλάδα το 1913 και η επίσκεψη του Βασιλέως Κωνσταντίνου Α΄.

πτωση τήρησαν παθητική — ουδέτερη στάση. Η συμβολή τους γενικά στην επίλυση των προβλημάτων της περιοχής, περιοριζόταν στη διανομή στους ομοθρήσκους τους αδειών οδήγησης και κυνηγιού τις παραμονές των εκλογών, προς άγραν ψήφων — υπό την καθοδήγηση των κομμάτων στους συνδυασμούς των οποίων μετείχαν.

Με αφορμή την απουσία μουσουλμάνων υποψηφίων από τους εκλογικούς συνδυασμούς των κομμάτων, στις εκλόγες του 1984 για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, παρουσιάστηκαν σε τουρκόφωνα μουσουλμανικά μειονοτικά περιοδικά άρθρα που πρότειναν να προτιμήσει η μειονότητα στις εκλογές αυτές τη λευκή ψήφο, σ' ένδειξη διαμαρτυρίας για τις «διακρίσεις που γίνονται σε βάρος της».[28]

Η καθιέρωση της «λίστας» στις εθνικές εκλογές του 1985 και η κατάργηση του σταυρού προτίμησης δημιούργησε έναν έντονο προβληματισμό στο Γενικό Τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής και τους ακραίους μουσουλμάνους ηγέτες, σχετικά με το πώς θα μπορούσαν πλέον να καθοδηγούν την εκλογή προσώπων της αρεσκείας τους. Ο τουρκόφωνος μουσουλμανικός μειονοτικός τύπος τότε — ενεργώντας υπό την καθοδήγηση των παραπάνω κύκλων — πρότεινε την ίδρυση μουσουλμανικού μειονοτικού κόμματος ή τουλάχιστον την κάθοδο ανεξάρτητων μουσουλμάνων υποψηφίων στις εκλογές, οι οποίοι θα εξέφραζαν τις απόψεις της μειονότητας και θα λειτουργούσαν ως μηχανισμός πίεσης στο Ελληνικό Κοινοβούλιο.

Η πρόταση αυτή υλοποιήθηκε στις εκλογές του Ιουνίου 1989 όταν οι προαναφερόμενοι κύκλοι έκριναν, ότι η θέσπιση, για τις εκλογές αυτές, ενός συστήματος απλής αναλογικής σε συνδυασμό με την επαναφορά του σταυρού προτίμησης ευνοούσε τα σχέδιά τους.

Έτσι, εμφανίστηκαν στους νομούς Ξάνθης και Κομοτηνής δύο συνδυασμοί ανεξάρτητων μουσουλμάνων υποψηφίων με τους τίτλους «Γκιουβέν» («Εμπιστοσύνη») και «Κισμέτ» («Πεπρωμένο»).

Στις εκλογές αυτές ο ανεξάρτητος μουσουλμάνος υποψήφιος Αχμέτ Σαδίκ — γνωστός ακραίος μουσουλμάνος ηγέτης — εκλέχθηκε βουλευτής Κομοτηνής. Στις εκλογές του Νοεμβρίου, λόγω της ακύρωσης της υποψηφιότητας του Σαδίκ, βουλευτής Κομοτηνής εκλέχθηκε, από το μουσουλμανικό συνδυασμό, ο Ισμαήλ Μολλά Ροδοπλού, ενώ στις εκλογές του Απριλίου εκλέχθηκαν δύο ανεξάρτητοι μουσουλμάνοι υποψήφιοι ο Αχμέτ Σαδίκ, που επανεκλέχτηκε στο νομό Κομοτηνής και ο Αχμέτ Φαΐκογλου — τέως βουλευτής του ΠΑΣΟΚ — στο νομό Ξάνθης (Ενιαία στάση της μειονότητας).

Για τις μεθόδους που χρησιμοποίησαν στις εκλογές οι ανεξάρτητοι μουσουλμάνοι υποψήφιοι, προκειμένου να συσπειρώσουν στο πρόσωπό τους τη μειονότητα καθώς

και τη στάση του Προξενείου που προπαγάνδισε και στήριξε με κάθε τρόπο την υποψηφιότητά τους, έχουν ήδη γραφεί πάρα πολλά στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο.

Φαίνεται πάντως, ότι η επιδίωξη της Τουρκίας, έτσι όπως εκφράστηκε από τη στάση του Προξενείου στις τελευταίες εκλογές, από τα τουρκικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και από τον μουσουλμανικό μειονοτικό τύπο, **είναι η αυτόνομη πολιτική έκφραση της μειονότητας στους ελληνικούς αντιπροσωπευτικούς θεσμούς, με στόχο την απομόνωσή της από τις ελληνικές πολιτικές δυνάμεις και τον πλήρη έλεγχό της.**

Στις επικείμενες δημοτικές και κοινοτικές εκλογές αναμένεται η εκλογή σημαντικού αριθμού μουσουλμάνων υποψηφίων.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ

α. Γενικό τουρκικό προξενείο Κομοτηνής: Το Γενικό τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής αποτελεί τον κεντρικό φορέα άσκησης της τουρκικής προπαγάνδας και πολιτικής στο χώρο της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης. Προσπαθεί διαρκώς να κατευθύνει και να ελέγχει τη μειονότητα, επιδιώκοντας να την καταστήσει όργανο της επεκτατικής τουρκικής πολιτικής χρησιμοποιώντας διάφορες μεθόδους, όπως:

— Παροχή κάθε είδους διευκολύνσεων στους μουσουλμάνους που επισκέπτονται την Τουρκία και αντίστοιχα παρεμβολή κάθε είδους εμποδίων σ' εκείνους που δεν βρίσκονται υπό τον έλεγχό του.

— Χορήγηση υποτροφιών για σπουδές στην Τουρκία.

— Οικονομική ενίσχυση, οργανωτική υποστήριξη και ιδεολογικοπολιτική καθοδήγηση των ακραίων μουσουλμανικών κύκλων.

Για το Προξενείο Κομοτηνής ακούγονται πολλά σχετικά με τα μέσα και τις δυνατότητές του. Στη δημιουργία αυτής της φήμης συντελούν τόσο οι αδυναμίες των ελληνικών υπηρεσιών, όσο και το δέος με το οποίο αναφέρονται σ' αυτό οι μουσουλμάνοι.

Οι επιδιώξεις του Προξενείου, στην επίτευξη των οποίων συνεπικουρείται από τα ακραία μουσουλμανικά στοιχεία είναι:

— η παρουσίαση της καθαρά θρησκευτικής μουσουλμανικής μειονότητας ως εθνικής-τουρκικής.

— η καλλιέργεια της τουρκικής συνείδησης σε όλες τις ιδιαίτερες ομάδες που απαρτίζουν τη μειονότητα.

— η σύσφιξη των δεσμών της μειονότητας με την Τουρκία.

— ο προσεταιρισμός ή αν αυτό δεν επιτευχθεί η απομόνωση των συνετών και μετριοπαθών μουσουλμάνων.

— η προπαγάνδιση της «καταπίεσης» της μειονότητας.

— η συγκέντρωση και αξιοποίηση κάθε είδους πληροφοριών.

— η επιλογή ορισμένων μουσουλμάνων, που μετά από συγκεκριμένη εκπαίδευση στην Τουρκία, θα διαμορφωθούν σε ελεγχόμενους από αυτό ηγέτες της μειονότητας.

— ο έλεγχος και η κατεύθυνση όλων των δραστηριοτήτων της μειονότητας.

— η υπό την καθοδήγησή του αυτόνομη πολιτική έκφραση της μειονότητας στους ελληνικούς αντιπροσωπευτικούς θεσμούς και η προσπάθεια της εξυπηρέτησης μέσω των εκπροσώπων της, των τουρκικών επεκτατικών σχεδίων.

Σχετικά πρόσφατα, η θρασύτατη ανάμειξη του Τούρκου Γενικού Προξένου Κομοτηνής στα εσωτερικά ελληνικά πολιτικά πράγματα, οδήγησε τη διακομματική Κυβέρνηση στην ορθή ενέργεια (που αποτελούσε εκδήλωση πολιτικής πυγμής, κυρίαρχου κράτους) της απέλασής του.

Η πιθανή συνέχιση της ίδιας τακτικής από το Γενικό τουρκικό Προξενείο Κομοτηνής, θα δικαιώσει εκείνους που ζητούν την απομάκρυνσή του από την περιοχή της Δυτ. Θράκης.

β. Ηγετικά στελέχη μειονότητας: Στα ηγετικά στελέχη της μειονότητας ανήκουν οι θρησκευτικοί λειτουργοί, οι επιστήμονες, οι πολιτικοί και οι οικονομικά ισχυροί μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης.

Διακρίνονται κυρίως σε δύο κατηγορίες.

α. Σε μετριοπαθείς και συνετούς, οι οποίοι επιθυμούν καλές σχέσεις με τους Χριστιανούς της περιοχής και επιδιώκουν την επίλυση των προβλημάτων με τη συνεργασία της ελληνικής διοίκησης. Δεν δέχονται να τεθούν υπό τον έλεγχο του Προξενείου, γι' αυτό και δεν έχουν καλές σχέσεις με αυτό και τους καθοδηγούμενους από αυτό ακραίους κύκλους. Στην κατηγορία αυτή θεωρείται ότι ανήκει ο Μουφτής Κομοτηνής. Τις απόψεις τους φαίνεται να συμμερίζονται οι μουσουλμάνοι των αστικών κέντρων που αναπτύσσουν εμπορικές δραστηριότητες.

β. Σε ακραίους και φανατικούς, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο του Γενικού Τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής και προωθούν συνειδητά τις επεκτατικές επιδιώξεις της τουρκικής πολιτικής. Στην κατηγορία αυτή θεωρείται ότι ανήκουν οι δύο ανεξάρτητοι μουσουλμάνοι βουλευτές, ο τοποτηρητής της Μουφτείας Ξάνθης Mehmet Aga κ.ά.[29] Αυτοί επηρεάζουν κυρίως τους μουσουλμάνους των αγροτικών και υποανάπτυκτων περιοχών της Δυτ. Θράκης.

Σχετικά με την τακτική των ακραίων και φανατικών κύκλων είναι αναγκαίο να γίνει η παρακάτω επισήμανση:

Ακόμα και οι πιο φανατικοί και έξαλλοι μουσουλμάνοι ηγέτες υποστηρίζουν ότι ενδιαφέρονται μόνο για τη βιοτική άνοδο, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων και την επίλυση των προβλημάτων της μειονότητας. Ακόμη και όταν αποκαλούν την Τουρκία «Μητέρα-Πατρίδα» και ζητούν την υποστήριξή της, ισχυρίζονται ότι το κάνουν εξαιτίας της «τουρκικής» φυλετικής προέλευσης - καταγωγής τους και δεν παραδέχονται, φανερά και επίσημα τουλάχιστον, ότι υποκινούνται και κατευθύνονται από αυτή,

Κωνσταντίνος Α΄ και Ελευθέριος Βενιζέλος στο ελληνικό στρατηγείο του Χατζή-Μπεΐλίκ, 1913.

ούτε φυσικά ότι εξυπηρετούν τις επεκτατικές επιδιώξεις της.

Έτσι, οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης στο βαθμό που πιστεύουν — αγνοώντας την επιχειρούμενη σε βάρος τους και σε βάρος της ειρήνης στην περιοχή απόπειρα να μεταβληθούν σε όργανο προώθησης των τουρκικών επεκτατικών σχεδίων — ότι οι όποιες διαμαρτυρίες και κινητοποιήσεις που διοργανώνουν οι ηγέτες τους μπορούν να συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση των βιοτικών-οικονομικών τους συμφερόντων, τις στηρίζουν μαζικά. Γι' αυτό και τα πιο φανατικά στοιχεία συναντώνται μεταξύ των μουσουλμάνων των πιο υποβαθμισμένων ορεινών χωριών της Δυτ. Θράκης, ενώ οι μουσουλμάνοι των πόλεων είναι πιο μετριοπαθείς και δεν φαίνονται — για την ώρα τουλάχιστον — πρόθυμοι να στηρίξουν ακραίες ενέργειες.[30]

Με βάση την επισήμανση αυτή συμπεραίνεται ότι μια από τις αιτίες συσπείρωσης σημαντικού αριθμού μουσουλμάνων γύρω απο τους φανατικούς ηγέτες είναι τα βιοτικά-οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τα οποία οφείλονται κυρίως στην οικονομική καθυστέρηση-υπανάπτυξη της περιοχής. Αυτή τη γενική υποβάθμιση της περιοχής σε συνδυασμό με την έντονη θρησκευτικότητα των μουσουλμάνων εκμεταλλεύονται τα όργανα της τουρκικής πολιτικής για να πετύχουν την ενοποίηση των ιδιαίτερων ομάδων που συνθέτουν τη μουσουλμανική μειονότητα, να αναπτύξουν τουρκικό εθνικό συναίσθημα σ' αυτές και να τις χρησιμοποιήσουν για την προώθηση των επεκτατικών τους σχεδίων.

Το πρόβλημα αυτό, πρέπει επιτέλους να αντιμετωπιστεί από το ελληνικό κράτος με τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και σύγχρονου αναπτυξιακού προγράμματος για τη Δυτ. Θράκη, το οποίο στο βαθμό που θα υλοποιηθεί αποτελεσματικά, θα συμβάλλει και στο να κατανοήσουν οι μουσουλμάνοι, πως και το δικό τους συμφέρον επιβάλλει την ειρηνική συνύπαρξη με τους χριστιανούς και την ειλικρινή συμμετοχή τους στην κοινή προσπάθεια για ανάπτυξη της περιοχής που ζουν.

Εφόσον γίνει αυτό θα αποκαλυφθεί και ο εξτρεμιστικός και κατευθυνόμενος απο την τουρκική πολιτική ρόλος των ακραίων μουσουλμάνων ηγετών με πιθανή συνέπεια την πολιτική καταδίκη και απομόνωσή τους.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το ενδιαφέρον της Τουρκίας για τη μουσουλμανική μειονότητα εξηγείται μόνο αν ληφθούν υπόψη οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιδιώξεις της.

Επιγραμματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι βραχυπρόθεσμες επιδιώξεις της τουρκικής πολιτικής συνίστανται:

α. στον έλεγχο και τη χρησιμοποίηση της μουσουλμανικής μειονότητας ως μέσου πίεσης στο ελληνικό κράτος, προκειμένου να επιτύχει υπαναχωρήσεις του στα άλλα πεδία των ελληνοτουρκικών σχέσεων (Κυπριακό, ελληνικός εναέριος χώρος, ελληνικά χωρικά ύδατα, υφαλοκρηπίδα ελληνικών νησιών Αιγαίου).

β. στην προβολή διεθνώς του θέματος «της καταπιεζόμενης από το ελληνικό κράτος μειονότητας» προς αντιπερισπασμό στις κατηγορίες που αντιμετωπίζει η Τουρκία για παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της και αντιδημοκρατική πολιτική (π.χ. διώξεις Κούρδων — πολιτικοί κρατούμενοι κλπ.).

Οι μακροπρόθεσμες επιδιώξεις της Τουρκίας σχετίζονται με την επεκτατική φύση της πολιτικής της, που υπαγορεύεται από τα δόγματα του Παντουρκισμού. Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής, επιδιώκεται αρχικά η πολιτιστική και μακροπρόθεσμα ή tempore dato η ουσιαστική ένωση όλων των λαών αποδεδειγμένης ή απλά υποτιθέμενης τουρκικής καταγωγής.

Έτσι, η Δυτ. Θράκη αποτελεί στόχο παντουρκιστικών αλυτρωτικών κύκλων, οι οποίοι τελευταία φαίνεται ότι παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής.[31]

Η τακτική της Τουρκίας για την ενσωμάτωση της συριακής πόλης Αλεξανδρέττας στα 1938, αλλά και η τακτική που ακολούθησε στο Κυπριακό είναι εξόχως διαφωτιστικές και αποκαλυπτικές των στόχων που επιδιώκει με την τακτική που εφαρμόζει στο θέμα της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτ. Θράκης.

Η προσπάθεια της Τουρκίας να παρουσιάσει την καθαρά θρησκευτική μειονότητα των Μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης, ως εθνοφυλετική «τουρκική» και να τη θέσει υπό τον έλεγχό της καθώς και οι απροκάλυπτες παρεμβάσεις της μέσω του Γενικού Τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής, σ' αυτό το εσωτερικό θέμα του ελληνικού κράτους, υποδηλώνουν τις προθέσεις της Άγκυρας για χρησιμοποίηση της μειονότητας και τη διαμόρφωση της κατάστασης με τέτοιο τρόπο ώστε — ευκαιρίας δοθείσης — να επέμβει δυναμικά «για την υπεράσπιση των κατα-

πιεζομένων από το ελληνικό κράτος ομοεθνών κατά το πρότυπο της εισβολής στην Κύπρο.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα απέναντι στο πρόβλημα του τουρκικού επεκτατισμού δεν είχε ποτέ συγκεκριμένη πολιτική. Στο βωμό των συμφερόντων της ατλαντικής συμμαχίας, που επέβαλλαν συνεργασία με την Τουρκία «για την αντιμετώπιση του κοινού εκ Βορρά κινδύνου», παρακολούθησε με παθητικότητα τον αφανισμό της ελληνικής μειονότητας στην Κων/πολη, την Ίμβρο και την Τένεδο. Δεν κατόρθωσε να διαγνώσει εγκαίρως τις τακτικές κινήσεις της Τουρκίας στο χώρο της μουσουλμανικής μειονότητας. Έτσι, σήμερα φθάσαμε στο σημείο το τουρκικό κράτος, που δομήθηκε πάνω στη γενοκτονία των Αρμενίων και των Ποντίων και στις ποικίλες διώξεις των Ελλήνων, των Εβραίων και των Κούρδων να εμφανίζεται ως προστάτης της «καταπιεζόμενης μειονότητας».

Όμως δεν έχει αυτό το δικαίωμα, όχι μόνο για ουσιαστικούς, αλλά και για τυπικούς λόγους. Και αυτό γιατί από την ερμηνεία του άρθρου 45 της Συνθήκης της Λωζάνης προκύπτει ότι βασικός όρος και προϋπόθεση της εφαρμογής και ισχύος του σχετικού με την προστασία των μειονοτήτων τμήματος της Συνθήκης είναι η αμοιβαιότητα και η συμμετρία δικαίου ως προς την αντιμετώπιση των μειονοτήτων από τα κράτη (Ελλάδα-Τουρκία) στην επικράτεια των οποίων διαβιούν.[32] Ο όρος αυτός δεν τηρήθηκε ποτέ από το τουρκικό κράτος. Επομένως, βάσει του διεθνούς δικαίου των συνθηκών, δεν έχει δικαίωμα σήμερα να επικαλείται — και μάλιστα κατά τρόπο μονομερή και κακόπιστο — τη Συνθήκη της Λωζάνης προκειμένου να εμφανίζεται ως «προστάτης» της μουσουλμανικής μειονότητας.

Η Ελλάδα λοιπόν, δεν πρέπει με κανένα τρόπο να δεχθεί να τεθεί ως αντικείμενο διαλόγου με την Τουρκία το θέμα της μουσουλμανικής μειονότητας. Αυτό είναι εσωτερικό θέμα του ελληνικού κράτους, το οποίο είναι και το μόνο αρμόδιο και υπεύθυνο για την καλύτερη δυνατή διευθέτησή του.

Για μια πληρέστερη προσέγγιση του θέματος όμως, είναι αναγκαίο να δούμε ως μια από τις αιτίες της έντασης ανάμεσα στο χριστιανικό και μουσουλμανικό στοιχείο της Δυτ. Θράκης και την οικονομική υπανάπτυξη της περιοχής.

Η Δυτ. Θράκη αν και είναι μια αρκετά πλούσια σε φυσικούς πόρους περιοχή, αποτελεί σήμερα μια από τις πιο υποανάπτυκτες και υποβαθμισμένες περιοχές της Δυτ. Ευρώπης. Η οικονομική καθυστέρησή της προσδίδει και οικονομικό χαρακτήρα στις θρησκευτικές διαφορές των κατοίκων της. Παράλληλα, δημιουργεί σ' αυτούς το αίσθημα της απομόνωσης και της εγκατάλειψης από το κράτος, παρέχοντας έτσι, πρόσφορο έδαφος στην προσπάθεια της τουρκικής πολιτικής για χειραγώγηση της μουσουλμανικής μειονότητας.

Γι' αυτή την περιοχή που αποτελεί την προς Ανατολή επαλξη της Ελλάδας, ποτέ κι από καμιά Κυβέρνηση δεν υπήρξε κάποιος συγκεκριμένος και ολοκληρωμένος προγραμματισμός για την αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της, την τεχνολογική ανάπτυξή της και την αποδοτική απασχόληση του εργατικού δυναμικού της. Έτσι, η περιοχή διαρκώς υποβαθμίζεται και ο πληθυσμός της μειώνεται, αφού οι κάτοικοί της υποχρεώνονται να μεταναστεύουν είτε στο εξωτερικό, είτε στο εσωτερικό της χώρας, κυρίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Η όξυνση των προβλημάτων της περιοχής τον τελευταίο καιρό οδήγησε το λαό της Θράκης σε μια υπερκομματική κινητοποίηση. **Μπροστά στη χρόνια κρατική αδιαφορία ξεπέρασε στην πράξη μικροκομματικές διαφορές και αντιπαραθέσεις και συγκρότησε ένα μαζικό κίνημα με καθολική συμμετοχή, αγωνιστικό πνεύμα, πατριωτική σκέψη, ενότητα και αποφασιστικότητα.** Πρόβαλε τα αιτήματά του με στόχο να αναγκάσει επιτέλους την Πολιτεία να ενδιαφερθεί για την ακριτική περιοχή του. Συγχρόνως όμως, έδωσε και ένα σημαντικότατο πολιτικό μήνυμα: **Μόνο μαζικά κινήματα με τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν πλέον να ταράξουν τα λιμνάζοντα πολιτικά ύδατα της χώρας.**

Το ελληνικό κράτος και οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας πρέπει επιτέλους να καταλάβουν **ότι δεν υπάρχει πια καμιά δικαιολογία για περαιτέρω ολιγωρία.** Η κοντόφθαλμη ματιά του κράτους μας πρέπει κάποτε να ξεπεράσει τα όρια του αθηναϊκού λεκανοπεδίου και η πατριωτική μέριμνα να επικρατήσει της στενής μικροκομματικής λογικής. Γι' αυτό και απαιτείται να διαμορφωθεί άμεσα για τη Δυτ. Θράκη **μια ολοκληρωμένη πολιτική με επιδιώξεις:**

— Το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός προγράμματος με **τοπική-περιφερειακή αναπτυξιακή προοπτική**. Στα πλαίσια ενός τέτοιου προγράμματος θα μπορούν να δίνονται σημαντικά οικονομικά κίνητρα (δανειοδοτήσεις-φοροαπαλλαγές-επιδοτήσεις-επιχορηγήσεις κ.λπ.), για να υπάρξει επενδυτική δραστηριότητα με στόχο την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της περιοχής, την καταπολέμηση της ανεργίας και γενικά την οικονομική αναβάθμισή της.

— **Την παροχή πλήρους κοινωνικής μέριμνας** στους κατοίκους της περιοχής με τη βελτίωση και την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών. (Πλήρης στελέχωση των κρατικών υπηρεσιών με εξειδικευμένο προσωπικό που θα γνωρίζει τα προβλήματα της Δ. Θράκης και κυρίως θα επιθυμεί να προσφέρει σ' αυτή και να συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων της, βελτίωση των ανώτερων και ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της περιοχής, τεχνολογικός εξοπλισμός τους, ποσοτική και ποιοτική βελτίωση των νοσοκομείων και των Κέντρων Υγείας κ.λπ.). Κυρίως όμως απαιτείται **η ισότιμη και χωρίς καμμιά διάκριση συμπεριφορά της διοίκησης προς όλους τους κατοίκους της περιοχής.**

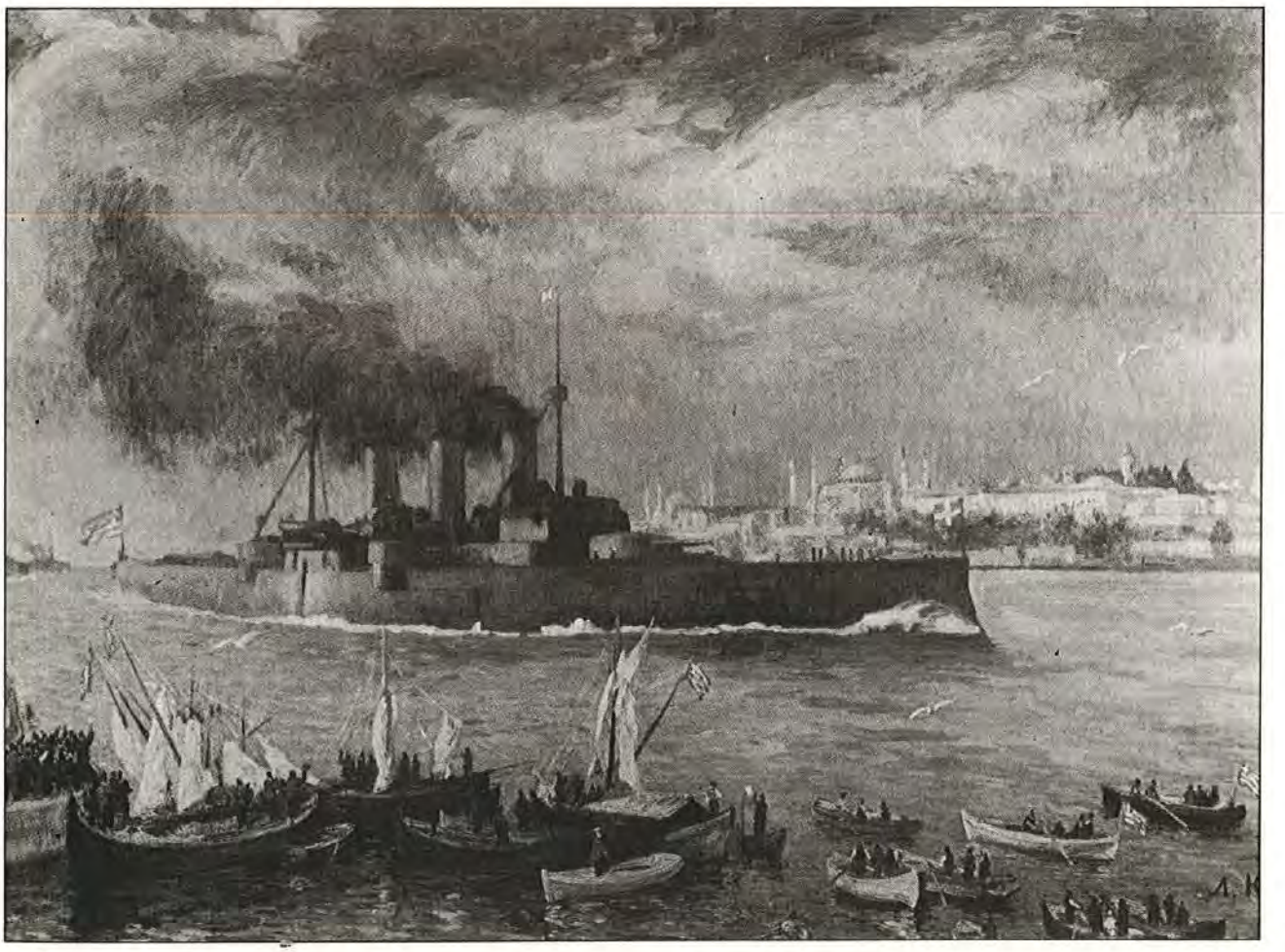
— **Τη δημιουργία πολιτιστικής δραστηριότητας στη Δυτ. Θράκη,** με την ενίσχυση από το κράτος περιφερειακών θεάτρων, ωδείων, μουσικοχορευτικών συλλό-

γων, βιβλιοθηκών κ.λπ. με στόχο **την πολιτιστική αναβάθμιση της περιοχής και την κατάδειξη τόσο της ελληνικότητας όσο και της ποικιλίας του πολιτισμού της**. Έτσι το ελληνικό κράτος οφείλει να φροντίσει και **για την αξιοποίηση της πολιτιστικής παράδοσης κάθε μιας από τις ιδιαίτερες ομάδες που συνθέτουν τη μουσουλμανική μειονότητα. Κυρίως, πρέπει να μεριμνήσει για την αξιοποίηση της, πλούσιας πολιτιστικής παράδοσης των Πομάκων**. Η πνευματική-πολιτιστική αφύπνιση των τελευταίων θα τους βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν την ιδιαίτερη φυλετική προέλευση-καταγωγή τους ως αυτόχθονου θρακοελληνικού φύλου και θα εμποδίσει συγχρόνως την επιχειρούμενη από την Τουρκία, μέσω του θρησκευτικού φανατισμού, τουρκοποίησή τους.

— Τη λήψη όλων των κατάλληλων και απαραίτητων μέτρων για την εγκατάσταση των προσφύγων Ελλήνων Ποντίων στη Δυτ. Θράκη. Με τον τρόπο αυτό θα λυθεί το δημογραφικό πρόβλημα της περιοχής και θ' αξιοποιηθούν συγχρόνως οι Πόντιοι πρόσφυγες, που με την εργατικότητα, την επαγγελματική κατάρτιση και τη φιλοπατρία τους μπορούν να προσφέρουν πολλά σ' αυτή.

Το πλέον σημαντικό πάντως είναι να καθίσταται διαρκώς αισθητή η παρουσία του ελληνικού κράτους, ως κυρίαρχου κράτους στην περιοχή. Η ανάπτυξη της Δυτ. Θράκης όσο και αν είναι αναγκαία δεν μπορεί από μόνη της να επιλύσει το πρόβλημα της μειονότητας. Αναμφίβολα θα συμβάλλει στη διευθέτησή του, όχι όμως και στην οριστική λύση του. Μια αναπτυξιακή προσπάθεια ακόμα και όταν γίνεται με τις καλύτερες προθέσεις, δεν είναι ικανή χωρίς τη συνδρομή και άλλων παραγόντων, να οδηγήσει στη δημιουργική αφομοίωση από την ελληνική κοινωνία ατόμων στα οποία οργανωμένα και συστηματικά, χρόνια τώρα, καλλιεργείται μέσω του θρησκευτικού φανατισμού συνείδηση «ξένη» προς την ελληνική και διδάσκεται η αναμονή της «σωτήριας επέμβασης της ισχυρής Μητέρας-Πατρίδας». **Γι' αυτό και είναι απαραίτητη, η σε πνεύμα ομόνοιας και ενότητας διαρκής ισχυροποίηση της χώρας μας, η συνεχής βελτίωση των ενόπλων μας δυνάμεων και η περαιτέρω αμυντι-**

Το θωρηκτό Αβέρωφ στην Κωνσταντινούπολη, Νοέμβριος 1913.

κή θωράκιση της περιοχής, ώστε να είναι σε όλους εμφανής η ετοιμότητα του ελληνικού κράτους προς αντιμετώπιση οποιασδήποτε απειλής.

Η αποθάρρυνση της εξωτερικής επιβουλής θα αποδιοργανώσει ή τουλάχιστον θα κάμψει ηθικά τους μηχανισμούς της μέσα στο ελληνικό έδαφος.

Πρέπει να κατανοηθεί από όλους ότι στη Δυτ. Θράκη υπάρχουν μόνον Έλληνες Χριστιανοί και Έλληνες Μουσουλμάνοι. Όσοι δεν αποδέχονται την ιδιότητα του Έλληνα είναι ελεύθεροι ν' αποβάλλουν την ελληνική ιθαγένεια και να κατευθύνονται σε όποια χώρα επιθυμούν.

Σ' εκείνους δε που επιδιώκουν με κάθε τρόπο να προκαλέσουν ένταση και έριδες στην περιοχή απαιτείται η συνεπής και αυστηρή εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του ποινικού νόμου.

Οι παραπάνω προτάσεις είναι απλά ενδεικτικές. Δεν θα μπορούσαν άλλωστε να εξαντληθούν σ' αυτό το κείμενο. Υποχρέωση και καθήκον των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, αλλά και των κρατικοδίαιτων τεχνοκρατών είναι να συμπληρωθούν, να ολοκληρωθούν, να εξειδικευθούν, αλλά και να υλοποιηθούν. Πάντως, στο βαθμό που θα γίνει αυτό, θα τεθεί και ο πιο αποφασιστικός φραγμός στα πολιτικά επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας και το ελληνικό κράτος θα περισώσει την τιμή και την αξιοπιστία του.

Η ιστορία — και μάλιστα η πρόσφατη — διδάσκει επαγρύπνηση και εγρήγορση. Ο χρόνος όταν περνά ανεκμετάλλευτος δουλεύει πάντα για την αντίπαλη πλευρά.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Θ. Βερέμη: «Ελληνοτουρκικές σχέσεις» Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1986

2. Τα στοιχεία έχουν ληφθεί από άρθρο του Γ. Καψή, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» της 3-9-1989, με τίτλο «Το τουρκικό παιχνίδι στη Θράκη».

3. Βλ. τη μελέτη του Π. Χιδήρογλου: «Η Δυτ. Θράκη υπό το φως της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων, με βάση τουρκικά δημοσιεύματα».

4. Χάρτης του Ο.Η.Ε. και Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων των λαών, Αλγέρι 4 Ιουλίου 1977.

5. Παράδειγμα η ελληνική μειονότητα της Κων/πολης.

6. Βλ. υποσημείωση υπ' αριθ. 2. 7, 8, 9, 10. Π. Χιδήρογλου: «Οι Έλληνες Πομάκοι και η σχέση τους με την Τουρκία» Εκδόσεις Ηρόδοτος.

11. Ορισμένοι, με βάση το γεγονός ότι μεταξύ των Μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης παρατηρούνται διαφορές ακόμη και στο θρήσκευμα, υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ο όρος «μουσουλμανική μειονότητα», γιατί λόγω των διαφορών μεταξύ τους δεν υπάρχει ούτε καν θρησκευτική μειονότητα. Υπάρχουν, τρείς ιδιαίτερες και ξεχωριστές μεταξύ τους μειονότητες των Τουρκογενών, των Πομάκων και των Τσιγγάνων.

12.-13. Θ. Βερέμη: «Ελληνοτουρκικές Σχέσεις», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1986.

14.-15.-16. Αλ. Αλεξανδρή: Ιστορική Εισαγωγή στη μελέτη του J. Landau «Παντουρκισμός», Έκδοση ΔΕΚ/ΓΕΣ Αθήνα 1986.

17. Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» της 22-3-1990.

18. Σε περιόδους επιδείνωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων συμβαίνουν συχνά λεηλασίες ναών, βεβηλώσεις ελληνικών νεκροταφείων, κλπ.

19. Αλ. Αλεξανδρή: Ιστορική Εισαγωγή στη μελέτη του J. M. Landau: «Παντουρκισμός», Έκδοση ΔΕΚΣ Αθήνα 1986.

20. Άρθρο του Γ. Καψή στην εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» της 3-9-89.

21. Βλ. υποσημείωση υπ' αριθ. 3.

22. Τα γεγονότα του Εύλαλου της Κομοτηνής τον Ιανουάριο του 1989, αλλά και τα επεισόδια με αφορμή την ποινική δίωξη του Σαδίκ πείθουν σ' αυτό.

23. Κάτι ανάλογο αναφέρθηκε στη σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών της 31ης Ιανουαρίου 1990, «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» 2 Μαρτίου 1990.

24. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση του μουσουλμάνου κληρικού (Χότζα) που γι' αυτό το λόγο παύθηκε των καθηκόντων του από το Μουφτή Κομοτηνής.

25. Τα ποσοστά αναλφαβήτων στην Τουρκία, τόσο στις πόλεις όσο και στην ύπαιθρο είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά αναλφαβήτων στους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης.

26. Κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο για να αποφευχθεί η δημιουργία κατάστασης, παρόμοιας μ' εκείνη που δημιουργήθηκε στην Κύπρο με τους Τουρκοκυπριακούς θύλακες.

27. Τον Ιανουάριο του 1989 έγιναν στην Κομοτηνή επεισόδια, με αφορμή την απόφαση του Αρείου Πάγου με την οποία επικυρώθηκαν προηγούμενες αποφάσεις ελληνικών δικ/ρίων, που με βάση τη Συνθήκη της Λωζάνης, απαγόρευαν τη μετονομασία των Μουσουλμανικών Συλλόγων σε «Τουρκικούς».

28. Αναδημοσίευση από το τουρκόφωνο μουσουλμανικό περιοδικό «Γιενή Αντίμ», στην εφημερίδα «Τρακιανίν Σεσί» της 2-10-1984. Αναφέρεται στο βιβλίο του Μέγα Α Ρευμιώτη: «Η συρρίκνωση του Ελληνισμού» — Μειονότητα και Αρθρογραφήματα — Κομοτηνή 1985.

29. Στον τουρκόφωνο μουσουλμανικό τύπο έχει αναφερθεί ότι έχει συγκροτηθεί από ηγετικά στελέχη της μειονότητας Ανωτάτη Μειονοτική Επιτροπή με το συντονισμό των ενεργειών των μουσουλμάνων.

30. Τα γεγονότα που αναφέρονται στην υποσημείωση 22 πείθουν γι' αυτό.

31. Βλ. υποσημείωση υπ' αριθ. 3.

32. Το άρθρο 45 της Συνθήκης της Λωζάνης αναφέρει: «Τα αναγνωρισθέντα δια των διατάξεων του παρόντος τμήματος δικαιώματα, εις τας εν Τουρκία μη μουσουλμανικάς μειονότητας, αναγνωρίζονται επίσης υπό της Ελλάδος, εις τας εν τω εδάφει αυτής ευρισκομένας μουσουλμανικάς μειονότητας».

ΛΟΙΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

— Γ. Γιαννουλόπουλος, «Η διεθνής Συνδιάσκεψη και η Συνθήκη της Λωζάνης» στην «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», τόμος ΙΕ'.
— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ τεύχος 1, Ελληνικού Ινστιτούτου Διεθνών και Στρατηγικών Ερευνών, Εκδόσεις Παπαζήση.
F. Weber: «Ο επιτήδειος ουδέτερος», Εκδόσεις ΘΕΤΙΛΗ.
— Μιχ. Χαραλαμπίδη: «Εθνικά Ζητήματα» Εκδόσεις Ηρόδοτος.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

του *Παύλου Χιδίρογλου*
Τουρκολόγου

1. Η Τουρκική Εθνική Ιδέα και η Δ. Θράκη

Το εθνικό ενδιαφέρον της Τουρκίας για περιοχές έξω από το σημερινό γεωγραφικό της χώρο, είτε αυτές αποτελούσαν τμήματα της τέως Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είτε όχι, αναρριπίζεται από τους στόχους της τελευταίας φάσης της τουρκικής «Εθνικής Ιδέας» (Turancilik) που αποβλέπει στην πολιτική ένωση όλων των τουρκικών φυλών και πληθυσμών από τη Μεσόγειο μέχρι των ακτών της Κασπίας Θάλασσας και των συνόρων της Κίνας με ενιαίο τουρκικό πολιτισμό και κοινή τουρκική γραφή («Büyük Emel» ή «Büyük Mefküre»). Το ενδιαφέρον αυτό αυξομειώνεται ανάλογα με τις πολιτικές εξελίξεις.[1]

Το συμπέρασμα προκύπτει από τις προσπάθειες που κατέβαλαν επίσημοι εκφραστές του τουρκικού εθνικού προσανατολισμού, στρατιωτικοί, πολιτικοί και λογοτέχνες τόσο κατά την περίοδο της άνθισης της εθνικής λογοτεχνίας των Τούρκων (Milli Edebiyat, 1908-1920), όσο και μετά από αυτήν (απελευθερωτικός πόλεμος και τουρκική νίκη στη Μ. Ασία —1922— και ανακάλυψη του Μικρασιατικού χώρου από τους Τούρκους συγγραφείς μετά το 1922), αλλά και κατά τη ναζιστική περίοδο (οπότε η Εθνική Ιδέα των Τούρκων απετέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε ημιεπίσημες συνομιλίες μεταξύ Τούρκων και Γερμανών)· σκοπός όλων αυτών ήταν η ενίσχυση της ιστορικής τους θέσης στο Μικρασιατικό χώρο (τουρκική θεωρία περί Χεττιτών, επικράτηση της πολύκροτης γλωσσικής θεωρίας του Ηλίου. Günes Dil Teorisi[3], που ευνόησε ο Ατατούρκ, έντονη δραστηριότητα ιστορικού εκτουρκισμού της Μ. Ασίας με πληθώρα σχετικών μελετών κλπ.) και η σύνδεση με τους άλλους ομοεθνείς τους που βρίσκονται έξω από τη σημερινή Τουρκία.[4]

Φορέας και προγραμματιστής της Εθνικής Ιδέας δεν φαίνεται να είναι απευθείας η ίδια η Τουρκική Κυβέρνηση, συμμετέχουν όμως στη μεθόδευση αρκετοί επίσημοι Τούρκοι, καθηγητές πανεπιστημίων, διανοούμενοι, στρατιωτικοί και άνθρωποι «σε θέσεις κλειδιά» στην Τουρκία. Αυτοί συγγράφουν αυτοτελώς, αλλά και στα 80 περίπου παντουρκιστικά περιοδικά (μηνιαία κυρίως) και είναι μέλη δεκάδων Συλλόγων, που υπηρετούν εξώφθαλμα την τουρκική Εθνική Ιδέα.

Σήμερα, με βάση τα κατωτέρω παρατιθέμενα συγκεκριμένα στοιχεία, και η Δυτική Θράκη βρίσκεται στο χώρο νέου έντονου τουρκικού διεκδικητικού ενδιαφέροντος, το οποίο ενισχύεται με το πρόσχημα ότι στην περιοχή αυτή υπάρχουν «Τούρκοι» που μιλούν μια από τις υπάρχουσες 33 τουρκικές διαλέκτους και είναι ταυτόχρονα μουσουλμάνοι και ότι η ίδρυση στη διάρκεια 90 χρόνων τεσσάρων «Τουρκικών Δημοκρατιών» στη Δ. Θράκη δημιουργεί την ανάγκη αφύπνισης για τη σταθεροποίηση του «τουρκικού στοιχείου» στο χώρο τούτο.[5]

Τις διαστάσεις του νέου αυτού και συνεχώς αυξανόμενου ζωηρού τουρκικού ενδιαφέροντος για τη Δ. Θράκη αποκαλύπτει μεταξύ πολλών άλλων και το εξής χαρακτηριστικό γεγονός: Δύο περιοδικά, το Bati Trakya (BT Δυτική Θράκη) και το Yeni Bati Trakya Dergisi (YBTD, (Νέο Περιοδικό Δυτικής Θράκης), που εκδίδονται από το «Σύνδεσμο Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δυτικής Θράκης» στην Κωνσταντινούπολη και δημοσιεύουν ανθελληνικά άρθρα, κυριαρχούμενα από το πνεύμα της πολιτικής του επεκτατισμού, δεν έπαυσαν να κυκλοφορούν μετά το τουρκικό πραξικόπημα της 12ης Σεπτεμβρίου 1980, ενώ είχε διαταχθεί ευθύς αμέσως η παύση μέσα στην Τουρκία κάθε δραστηριότητας όλων των άλλων αλυτρωτικών Συλλόγων του Εξωτερικού (συνολικά δεκατεσσάρων) και των περιοδικών τους, πράγμα που επιβεβαιώνει τη συναίνεση του Τουρκικού Κράτους για ό,τι εξακολούθησε να δημοσιεύεται μετά τη χρονολογία αυτή στα δύο αυτά έντυπα.[6]

Τα δύο αυτά μηνιαία περιοδικά που συνέχισαν αδιάκοπα την έκδοσή τους από το 1967 και 1983 (Απρίλιος κ.ε.) αντιστοίχως, αποτελούν βασικά όργανα προβολής τουρκικών διεκδικήσεων στη Δ. Θράκη. Είναι δημιουργήματα του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης», ο οποίος ιδρύθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1946 και θεωρείται κεντρικός φορέας του αλυτρωτισμού των μουσουλμάνων της δυτικοθρακικής περιοχής με περιφερειακά γραφεία του στην Άγκυρα, Σμύρνη, Προύσα, Νικομήδεια και Α. Θράκη.[8] Κρίνεται κατόπιν τούτου εύλογη η ανάγκη να επισημανθούν εδώ ως πρώτα κύρια στοιχεία ορισμένες δηλώσεις και μεθοδεύσεις ενεργειών για τη Δ.

Θράκη, που δημοσιεύονται συχνά στις στήλες των περιοδικών αυτών και θέτουν εμάς τους Έλληνες μπροστά σε σοβαρούς προβληματισμούς.

Συνιστούν εξάλλου τα δημοσιεύματα αυτά αναμφισβήτητα αποδεικτικά στοιχεία της συστηματικής καλλιέργειας της τουρκικής επεκτατικής πολιτικής και των τουρκικών αποσχιστικών και διαμελιστικών κινήσεων στη Δ. Θράκη, που προέρχονται από επίσημους φορείς, υπηρέτες της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων[9]. Ιδού μερικά μόνο από τα στοιχεία αυτά που προβλήθηκαν πρόσφατα από τις στήλες των δύο περιοδικών.

ΙΙ. Αποκαλυπτικές δηλώσεις επεκτατικής πολιτικής, δημοσιευμένες στα περιοδικά του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης»

α) Bati Trakya: Σύμφωνα με τον πολιτικό προσανατολισμό του περιοδικού, ο ιδεολογικός σκοπός του αγώνα στη Δ. Θράκη πρέπει να είναι η ίδρυση «Ανεξάρτητου Τουρκικού Κράτους της Δ. Θράκης», που καθίσταται αναγκαία εξαιτίας των «γαιοεθνικών» συνθηκών στα Βαλκάνια.[10]

β) Bati Trakya: Συνιστάται η παρακίνηση για τον εθισμό της διεθνούς κοινωνίας των διανοουμένων στην αναγκαιότητα ένοπλου αγώνα (savas)[11], σύμφωνα με το άρθρο 45 της Συνθήκης της Λωζάνης και του διεθνούς νόμου περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

γ) Bati Trakya: Σύμφωνα με τις προβλέψεις του περιοδικού, πλησιάζει ο καιρός που θα συγκεντρωθεί ο πολυπαθής τουρκικός πληθυσμός της Δ. Θράκης κάτω από τη δική του σημαία.[12]

δ) Στρατηγός ε.α. Faruk Güventürk: «Με την εθνικότητα και ενότητα μπορούν να αντιμετωπισθούν όλων των ειδών οι δυσκολίες. Και στη δική μας υπόθεση της Δ. Θράκης επιβάλλεται να ενισχύσουν οι Δυτικοθρακιώτες την εθνική ενότητα. Και βέβαια υπάρχει για μας σκοπός. Και αυτός είναι ο κυματισμός της Τουρκικής Σημαίας στη Δ. Θράκη. Γι' αυτό αποτελεί όρο η ενότητα. Και πρέπει να ενωθούν μεταξύ τους όλοι οι Δυτικοθρακιώτες».[13]

ε) Στρατηγός ε.α. Sari Karamusir: «Η Δ. Θράκη βρίσκεται μέσα στα εθνικά μας όρια ασφάλειας».[14]. «Η Θράκη αποτελεί βάση επίθεσης για ένα ασιατικό κράτος που θέλει να παίξει ρόλο στην Ευρώπη, αποτελεί μια παράμετρο της Δ. Ευρώπης, απ' όπου, όταν απειλείται η νότια πτέρυγά της, θα γίνει η εξόρμηση προς τη Ρωσία, αποτελεί ένα χώρο που ελέγχει την πλευρά της Ελλάδος όταν γίνει εξόρμηση (εναντίον της) από τα δυτικά του Vardar και ένα χώρο άμυνας για την μακρόθεν υπεράσπιση των Στενών».[15]

στ) A. Aydinḫ. τ. πρόεδρος του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης»: «Το πολύ μετά από 4 εβδομάδες θα πραγματοποιηθεί η 2η Τουρκική Δημοκρατία και αυτή θα είναι η Κύπρος... Με τη βοήθεια του Θεού θα γεννηθεί στη Δ. Θράκη στο κοντινό μέλλον μια 3η Τουρκική Δημοκρατία».[16]

Ο Τραπεζούντος Χρύσανθος, ηγέτης του Ποντιακού ελληνισμού και πρωταγωνιστής των προσπαθειών για την απελευθέρωσή του.

ζ) Yeni Bati Trakya Dergisit: «Οι Έλληνες επαναλαμβάνουν και τώρα τα λάθη που έκαναν στην Κύπρο και στη Δ. Θράκη επί μακρόν». «Ό,τι έκαναν στους συμπατριώτες μας της Κύπρου κάνουν τα ίδια και εκεί. Οι Έλληνες πρέπει να γνωρίζουν ότι, αν επιμείνουν να προωθούν τις λανθασμένες ενέργειές τους, θα προκαλέσουν πάλι οι ίδιοι την Ανεξάρτητη Τουρκική Δημοκρατία της Δυτικής Θράκης στο μέλλον που δεν είναι πολύ μακριά».[17]

η) Yeni Bati Trakya Dergisi: «Η πρώτη δουλειά που πρέπει να γίνει είναι η ίδρυση της Αντιπροσωπευτικής Τουρκικής Δημοκρατίας Δ. Θράκης. Ακόμη και η προβολή στον κόσμο της έμπρακτης κατάστασης της Δημοκρατίας αυτής θα προκαλέσει στην Ελλάδα εξαιρετική ανησυχία. Αλλ' όμως πρέπει να αποτελέσει όρο ότι δεν θα υπολογίσουμε, αν θα το αναγνωρίσουν όλα τα μουσουλ-

μανικά κράτη ή όχι ευθύς μόλις το ιδρύσουμε».[18]

θ) Yeni Bati Trakya Dergisi: «Και στη Δ. Θράκη στο χώρο της ανοικτής φυλακής, οι συμπατριώτες μας, που εξαναγκάσθηκαν να ζουν στερημένοι από τα πιο φυσικά ανθρώπινα δικαιώματα, οπωσδήποτε, μα οπωσδήποτε να καταξιωθούν να ζήσουν μια ανθρώπινη ζωή επωφελούμενοι και από τις δυνατότητες που τους αναγνωρίζει η Συνθήκη της Λωζάνης θα βρεθούν μπροστά στην έννοια «κράτος». Αυτό είναι που πρέπει να γίνει με αποφασιστικότητα. Θα γεννηθούν για σένα οι μέρες που σου υποσχέθηκε το δίκαιο. Ποιος ξέρει, ίσως αύριο, ίσως πιο νωρίς από αύριο».[19]

ι) Yeni Bati Trakya Dergisi: «Αποτελεί όρο για την επιτευξη του σκοπού η αιφνίδια έφοδος»... «Πρέπει να επιτευχθεί συσπείρωση γύρω από έναν ηγέτη...».[20]

ια) Yeni Ban Trakya Dergisi: «Η ΘΡΑΚΗ δεν μπορεί να αποτελεί πατρίδα με τη γεωγραφική της διαίρεση σε Ανατολική και Δυτική: Η ΘΡΑΚΗ από την εποχή που γίνεται γνωστή η ιστορία της ανθρωπότητας θεωρείται έδαφος ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ πατρίδας και αποτελεί για μας μαζί με το όνομα ΤΡΑΚ των προγόνων μας κληρονομική παρακαταθήκη. Η διαίρεσή της σε Δυτική-Ανατολική με θεωρητικά σύνορα εμφανίζει μια ύπουλη συνωμοσία. Πρώτα θα απελευθερώσουμε το τμήμα εκείνο που λέγεται ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ και που αποτελεί μια γεωγραφική πραγματικότητα, μετά αρχίζοντας με την τελευταία φάση... Αυτό δεν αποτελεί ποδοπάτημα των κωδικοποιημένων συμφωνιών, αλλ' επιστροφή του γεωπολιτικού δικαίου στον κάτοχό του. Δεν έχει σχέση με το παραμικρό πάθος ρεβιζιονισμού, αντιθέτως σημαίνει απελευθέρωση της ιστορικής δικαιοσύνης. Καμιά καταπίεση δεν είναι αιώνια, καμιά ιστορία δεν μπορεί να διαστρέφεται για πάντα, δεν μπορεί κατά βάση να μείνει στερημένη».[21]

III. Σύλλογοι υποστήριξης δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων στο Εξωτερικό

Η καλλιέργεια του τουρκισμού και η προώθηση της «Εθνικής Ιδέας» στους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης επιτυγχάνεται και με τη δημιουργία Κέντρων αλληλοβοήθειας στο Εξωτερικό (παραρτημάτων του κεντρικού της Κωνσταντινούπολης). Η έξοδος πολλών δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων σε ευρωπαϊκές και άλλες χώρες τόσο από την Τουρκία, όπου είναι επίσης εγκατεστημένοι, όσο και από τη Δ. Θράκη, διηυκόλυνε κατά την τελευταία δεκαετία την ίδρυση των κατωτέρω Συλλόγων[22], οι οποίοι, πέραν από τη συσπείρωση των μελών τους γύρω από την τουρκική «Εθνική Ιδεά», εργάζονται για τη διεθνοποίηση του μειονοτικού προβλήματος και τη δικαιολόγηση μειονοτικών αιτημάτων με τη χρήση διαφόρων μέσων (επαφές με ευρωβουλευτές[23], δημοσίευση και κυκλοφορία έντυπου υλικού, τηλεοπτικά προγράμματα, πρόκληση για τη συγγραφική δραστηριοποίηση ξένων υπέρ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης);

α) Αυστραλία: Στη Μελβούρνη άρχισε να δραστηριοποιείται Σύλλογος δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων με την επωνυμία «Western Thrace Turks, Islamic, Association of Victoria».[24]

β) Δ. Γερμανία: Aachen 5100, Bonn 5300, Duisburg 4100. Duren 5160, Düsselforf 4000[25], Hagen 4506, Heinsberg 5138, Herne 4690, Leverkusen 5090, Manheim 4019, Trolsdorf 5210, Viersen 4060, Wesel 4230, Witten 5810[26].

γ) Η.Π.Α. «Ένωση Αμερικανών για τους Τούρκους των Βαλκανίων».[27]

δ) Κύπρος: «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Κύπρου και Δ. Θράκης».[28]

ε) Ολλανδία: «Σύλλογος Μουσουλμάνων Μεταναστών Δ. Θράκης».[29]

IV. Πρόκληση ισλαμικού ενδιαφέροντος για τη Δ. Θράκη

Μεγάλο ρόλο για την εδραίωση της τουρκικής Εθνικής Ιδέας στο χώρο της Δ. Θράκης έπαιξε η ισλαμική ιδιότητα της μειονότητας που προσπάθησαν να εκμεταλλευθούν με κάθε μέσο η Τουρκία, ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοή-

Η Ελλάς των δύο Ηπείρων και των Πέντε Θαλασσών και ο οραματιστής της Ελευθέριος Βενιζέλος.

θειας Τούρκων Δ. Θράκης» και οι δύο μουφτήδες Κομοτηνής και Ξάνθης. Ο ρόλος των τελευταίων στο παιχνίδι της σχετικής τουρκικής προπαγάνδας προκύπτει τόσο από τη μεγάλη υποδοχή που επιφυλάχθηκε σ' αυτούς, όταν, μετά από πρόσφατη πρόσκληση, επισκέφθηκαν την Τουρκία και τους δέχθηκαν κυβερνητικοί επίσημοι, πρυτανικές Αρχές και ο Τούρκος πρωθυπουργός (23.5.1984) όσο και οι κατά καιρούς γενόμενες δημόσιες δηλώσεις τους, όπως οι ακόλουθες:

Μουφτής Κομοτηνής: «... Εμείς οι Τούρκοι της Δ. Θράκης, ζούμε κάτω από τη σκιά και προστασία της Τουρκίας των 50 εκατομμυρίων».[30]

Μουφτής Ξάνθης: α) «Σίγουρα θα ζητηθεί λογαριασμός μια μέρα... τότε μόνο θα γελάσει το πρόσωπο του καταπιεσμένου και βασανισμένου Τούρκου της Δ. Θράκης»[31]. β) «Πίσω από τη μειονότητα υπάρχει η μητέρα πατρίδα... Θα γεννηθούν και για σένα μέρες που σου υποσχέθηκε ο Θεός, ίσως αύριο, ίσως νωρίτερα από αύριο...»[32]. γ) Κατά τη διάρκεια διήμερης επίσκεψης του Τούρκου πρέσβυ στη Δ. Θράκη[33] ο μουφτής δήλωσε ότι έχει σημασία η άρτια μειονοτική εκπαίδευση, προκειμένου να διατηρηθεί ο «τουρκισμός» των μουσουλμάνων.

Παράλληλα όμως με τις πιο πάνω εθνικιστικές εκδηλώσεις των μουφτήδων, χαρακτηριστική εικόνα διαβρωτικών δραστηριοτήτων σε βάρος του δυτικοθρακικού χώρου δίδουν και οι ακόλουθες πολλές ενέργειες φορέων, που ήδη αναφέραμε, προς την κατεύθυνση ισλαμικών ιδρυμάτων και διεθνών ισλαμικών συνεδρίων κατά χώρες: Πρόκειται για τις προτάσεις που διατυπώθηκαν και προωθούνται για τη μεθόδευση τρόπων επηρεασμού της ισλαμικής συνείδησης μέσα και έξω από την Τουρκία, τις ποικίλες δημοσιεύσεις άρθρων σε ισλαμικές εφημερίδες και περιοδικά και την κυκλοφορία ισλαμικών βιβλίων υπέρ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης:

α. Αγγλία

1. Δύο ανθελληνικά άρθρα για τη Δ. Θράκη και την Κύπρο (15θήμερο Ισλαμικό περιοδικό Impact International, Λονδίνο, 23 Δεκεμβρίου 1983 — 12 Ιανουαρίου 1984, σ. 7-8).

2. Άρθρο του περιοδικού Imam που εκδίδεται και διανέμεται δωρεάν από το Γραφείο Τύπου της Ιρανικής Πρεσβείας του Λονδίνου (Μάρτιος 1984), αναφέρεται στους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης. Έχει τον τίτλο «A glimpse of the problems of Greek Muslims» και είναι εχθρικά διατεθειμένο κατά του Ελληνικού Κράτους.

3. Άρθρο υπέρ των αιτημάτων των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (περιοδικό Impact International 8-21 Ιουνίου).

4. Το περιοδικό Arabia. The Islamic World Review. Λονδίνο, στο τεύχος Ιουλίου 35/1984 δημοσίευσε άρθρο του S.R. Sonyel για την ανάγκη προστασίας των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης, το οποίο αναδημοσίευσαν τα περιοδικά ΒΤ και ΥΒΤD (βλ. ΓΤ, 208/1984, σ. 1-4 και ΥΒΤD, 18/1984, σ. 25).

5. Στο περιοδικό Impact International δημοσιεύθηκε μακροσκελές άρθρο για τη δήθεν συστηματική καταπίεση μουσουλμάνων της Δ. Θράκης από τις ελληνικές Αρχές, ενώ το εξώφυλλο του περιοδικού παριστάνει Έλληνα που ενταφιάζει τις συμφωνίες, τ' ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (28 Σεπτεμβρίου-11 Οκτωβρίου 1984, σ. 8-10).

6. Έκκληση προς τις ισλαμικές χώρες του Συνδέσμου των μουσουλμάνων Αγγλίας για να υποστηριχθούν οι «Τούρκοι της Δ. Θράκης» και η «Τουρκική Δημοκρατία της Β. Κύπρου» (βλ. ΥΒΤD, 18/1984, σ. 2).

7. Άρθρο για τη Δ. Θράκη με τίτλο «Οι διωγμοί των μουσουλμάνων συνεχίζονται», σύρραμμα παλαιοτέρων ισχυρισμών με προσθήκη των τελευταίων εξελίξεων της «προσφυγής» και των επαφών της μουσουλμανικής μειονοτικής επιτροπής στο Στρασβούργο τον Σεπτέμβριο του 1984. Σε ιδιαίτερο άρθρο για τις μουσουλμανικές κοινότητες των διαφόρων δυτικοευρωπαϊκών χωρών αναφέρεται και η Ελλάδα, όπου, κατά τους ισχυρισμούς, οι μουσουλμάνοι ανέρχονται σε 150.000, από τους οποίους οι 90.000 είναι «τουρκικής καταγωγής» (Impact International 22 Φεβρουαρίου-7 Μαρτίου 1985).

β. Αίγυπτος

8. Μέλη του πανεπιστημίου Al-Azhar του Καΐρου συνηγόρησαν υπέρ των αιτημάτων των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (βλ. έκθεσή τους στο περιοδικό Bati Trakya, 146/1979, σ. 15-19).

9. Ο Μωχάμετ Αττία Χαμίς, πρόεδρος της Ένωσης «Οι νέοι του Μωάμεθ», έγραψε βιβλίο με τίτλο *Συγκεντρώθηκαν εναντίον σας όλα τα έθνη* (Κάϊρο, 1981), όπου περιέχονται ανακριβείς πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης των μουσουλμάνων Δ. Θράκης, των οποίων ο αριθμός αναβιβάζεται σε 250.000.

γ. Βενεζουέλα

10. Στο ισλαμικό Συνέδριο του Καράκας (1-7 Σεπτεμβρίου 1980) προσκλήθηκαν οι μουφτήδες Ξάνθης και Κομοτηνής.

δ. Γαλλία

11. Ένεκα αδυναμίας των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης να προστατεύσουν τα ισλαμικά μνημεία της Ελλάδος ζητήθηκε από τον πρόεδρο της UNESCO στο Παρίσι να χαρακτηρισθούν διατηρητέα· παράλληλα οι αραβικές χώρες θα μπορούσαν να αναλάβουν υπό την προστασία τους όλα τα θρησκευτικά (μουσουλμανικά) ιδρύματα της Δ. Θράκης· αυτά γράφει η μειονοτική εφημερίδα (Γκερτσέκ, 16.9.1983).

ε. Ελλάδα

12. Ο μουφτής της Κομοτηνής εξεδήλωσε την πρόθεσή του να συσταθεί ολιγομελής Μειονοτική Επιτροπή από

Αποθέωση των νικητών του Τσεντίς Χαν Αντισυνταγματάρχη Ι. Κωνσταντίνου (2ο Σύνταγμα Πεζικού) και Συνταγματάρχη Ν. Πλαστήρα (5/42 Σύνταγμα Ευζώνων).

μέλη που γνωρίζουν την αραβική γλώσσα και σπούδασαν σε ισλαμικά πανεπιστήμια προκειμένου να αναλάβει τη διαφώτιση της αραβικής κοινής γνώμης και να εξασφαλίσει απευθείας οικονομική ενίσχυση των μουφτειών (4.10.1983).

13. «Είμαστε Τούρκοι και θα πρέπει να αγωνισθούμε για την ένωση με την Τουρκία δίνοντας ακόμη και το αίμα μας» (απόσπασμα από το κήρυγμα μουσουλμάνου θεολόγου στη Δ. Θράκη, 31.10.1983).

14. Κατά τη διάρκεια γιορτής των Πομάκων της Ξάνθης μουσουλμάνος θεολόγος παρότρυνε τους ομοθρήσκους του να μη συνεργάζονται με τους χριστιανούς, διότι κάτι τέτοιο παραβιάζει τους Ι. Κανόνες του Κορανίου (31.10.1983).

15. Συνιστάται η «ανάγκη να ιδρυθούν στη Δ. Θράκη Προξενεία των ισλαμικών χωρών» (βλ. YBTD, 13/1984, σ. 13), ενώ υποδεικνύεται επίσης η ανάγκη επιβολής πολιτικού εμπάρκο στην Ελλάδα από τις ισλαμικές χώρες και διατυπώνεται το αίτημα να ιδρυθεί Αρχιμουφτεία στη Δ. Θράκη (ο.π. σ. 13).

16. Άρθρο, στο οποίο αναφέρονται περιπτώσεις Ελλήνων που ασπάσθηκαν το μουσουλμανισμό και προσήλθαν στη μουφτεία Κομοτηνής με μάρτυρες για τη διεκπεραίωση της σχετικής διαδικασίας και τελετής (βλ. περιοδικό Χακκά Νταβέτ, Απρίλιος 1985).

στ. Ευρώπη

17. Ο Τούρκος τ. βουλευτής, Salih Ozcan, με την ιδιότητα του γενικού εκπροσώπου του Παγκόσμιου Ισλαμικού Κέντρου για την Ευρώπη, δραστηριοποιήθηκε υπέρ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 1979).

ζ. Η.Π.Α.

18. Ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» και το παράρτημά του στην Κύπρο έλαβαν επιστολή από το Συμβούλιο Τεμενών της περιοχής Β. Αμερικής με τη διαβεβαίωση ότι υπερασπίζονται συνεχώς τους Τούρκους που καταπιέζονται από τους Έλληνες (βλ. εφημ. Son Havadis, 7.2.1984, 9.2.1984).

19. Η οργάνωση «Islamic Society of Greater Worcester» προσκάλεσε μουσουλμάνους θεολόγους από τη Δ. Θράκη προκειμένου να συμμετάσχουν σε Ισλαμικό Συνέδριο που συνεκλήθη τον Οκτώβριο του 1985[34].

η. Ιαπωνία

20. Μετά από την απόφαση του «Ισλαμικού Συμβουλίου» να μεθοδεύσει έρευνα για τους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης, ακολούθησε και η απόφαση του Ιάπωνα καθηγητή Ivao Kamozova του ιαπωνικού πανεπιστημίου Ho-

se να συγγράψει μελέτη για το ίδιο θέμα (βλ. ΒΤ, 165/1981, σ. 26-27). Η μελέτη έχει τον τίτλο «The case of Turks in Western Thrace», δημοσιεύθηκε στη συλλογική εργασία: Population mobility in the Mediterranean World, Studies in the historical and contemporary aspects. εκδ. Mediterranean Studies Research Group at Hitotsubashi University, Tokyo, 1982, σ. 125-137, και βασίζεται κυρίως στα στοιχεία του Ολλανδού καθηγητή F. de Jong (βλ. πιο κάτω), ο οποίος προσπαθεί να ενισχύσει την τουρκική επιχειρηματολογία στο μειονοτικό ζήτημα.

θ. Ινδία

21. Η δεκαπενθήμερη εφημερίδα Indian and World Events σε άρθρο της με τίτλο «Greek Muslims being repressed» (16.1.1985) τόνισε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση εφαρμόζει επίσημα καταπιεστική πολιτική σε βάρος της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δ. Θράκη.

ι. Ινδονησία

22. Ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» έστειλε επιστολή στους σύνεδρους της Ισλαμικής Διάσκεψης της Καζαμπλάνκας ζητώντας από τα ισλαμικά κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς «εκδήλωση ενδιαφέροντος στο δίκαιο αγώνα των δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων» (βλ. εφημ. Son Havadis, 14.1.1984).

ια. Ιρλανδία

23. Δημοσιεύθηκε έκκληση προς τις ισλαμικές χώρες του Συνδέσμου μουσουλμάνων της Ιρλανδίας για να υποστηριχθούν οι «Τούρκοι της Δ. Θράκης» και η «Τουρκική Δημοκρατία της Β. Κύπρου» (βλ) YBTD, 18/1984, σ.2).

ιβ. Κατάρ

24. Το 3ο Πανισλαμικό Συνέδριο του Κατάρ ζήτησε τη συμμετοχή στις εργασίες του εκπροσώπου της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης (24-29 Νοεμβρίου 1979).

ιγ. Κύπρος

25. Από τον ηγέτη των Τουρκοκυπρίων Rauf Denktas προσκλήθηκε στο Συνέδριο Μουσουλμάνων Δημοσιογράφων της Β. Κύπρου ο διευθυντής του περιοδικού Bati Trakya (21-24 Ιουνίου 1979).

26. Ο Γενικός Γραμματέας του Ισλαμικού Συνεδρίου που έγινε στη Β. Κύπρο απέστειλε για λόγους προπαγάνδας τηλεγράφημα διαμαρτυρίας στην Ελληνική Κυβέρνηση «για την απαγόρευση εξόδου από την Ελλάδα των μουφτήδων Κομοτηνής και Ξάνθης που θέλησαν να μετάσχουν στο Συνέδριο» (26.3.1980).

ιδ. Λιβύη

27. Μουσουλμάνοι ιεροκήρυκες, κάτοικοι Ξάνθης, έλαβαν μέρος στο Συνέδριο μουσουλμάνων ιεροκηρύκων στην Τρίπολη της Λιβύης (τέλη Αυγούστου 1980).

28. Η μειονοτική εφημερίδα Γκερτσέκ (16.9.1983) αναδημοσιεύει άρθρο του περιοδικού Ισλαμική Σκέψη (2/1983, Βηρυτός), όπου αναφέρονται «καταστροφές» τεμενών και «σφαγές», που συρρίκνωσαν το μουσουλμανικό πληθυσμό της Δ. Θράκης, και επικρίνεται η προσπάθεια «προσηλιτισμού μουσουλμάνων στο χριστιανισμό».

29. Η μειονοτική εφημερίδα Γκερτσέκ (31.5.1984) και το περιοδικό Bati Trakya (206/1984, σ. 25-26) αναδημοσιεύουν άρθρο του περιοδικού Jihad της Λιβύης που αναφέρεται «στα κλειστά τεμένη της Ρόδου, στην ισλαμική βιβλιοθήκη που μετατράπηκε σε μουσείο και στο μουσουλμανικό νεκροταφείο που έγινε γήπεδο».

30. Λίβυος, που μετείχε στο Συνέδριο ιμάμηδων ιεροκηρύκων της Οργάνωσης «Ισλαμική Έκκληση» (Islamic Call Society) στην Ουτρέχτη, όπου μετείχε επίσης 10μελής ομάδα μουσουλμάνων θεολόγων από τη Δ. Θράκη, δήλωσε: «Γνωρίζουμε την κατάσταση των μουσουλμάνων της Βουλγαρίας και της Ελλάδας που καταπιέζονται και αδικούνται. Όταν θα φύγουμε απ' εδώ, θα συζητήσουμε τα θέματα αυτά στην Τρίπολη, ενώ ο ηγέτης μας Καντάφι θα συζητήσει επίσης το θέμα της μουσουλμανικής τουρκικής μειονότητας, όταν μεταβεί στην Αθήνα με τους εκεί αρμοδίους». Σε προηγούμενο Συνέδριο της ίδιας Οργάνωσης στο Μαρόκο μετείχε και ο μουφτής της Κομοτηνής, ο οποίος είχε δώσει συνέντευξη στη Μαροκινή τηλεόραση για τη μειονότητα της Δ. Θράκης (βλ. μειονοτικό περιοδικό Χακκά Νταβέτ, 14.2.1985).

ιε. Μαρόκο

31. Ο εκδότης της εφημερίδας Γκερτσέκ έλαβε μέρος στο Συνέδριο Μουσουλμάνων Δημοσιογράφων της Τζακάρτα (1-3 Σεπτεμβρίου 1980).

ιστ. Σ. Αραβία

32. Η 20ή Σύνοδος του Συμβουλίου Islamic World Union Foundation της Μέκκας συνέστησε σε όλες τις μουσουλμανικές χώρες να αυξήσουν τις υποτροφίες τους σε μουσουλμάνους της Ελλάδας και πρότεινε χρηματική ενίσχυση του μουσουλμανικού Τύπου της Δ. Θράκης με ταυτόχρονη αποστολή και θρησκευτικών βιβλίων (Οκτώβριος 1979).

33. Μετά από μεσολάβηση του γενικού διευθυντή των Θρησκευτικών Υποθέσεων της Τουρκίας, πήγαν στη Μέκκα δύο μουσουλμάνοι θεολόγοι από τη Δ. Θράκη, εκπρόσωποι των μουφτήδων· κατά τη συνάντησή τους με τον πρόεδρο της «Παγκόσμιας Μουσουλμανικής Ένωσης» (Muslim World League) υπέβαλαν αίτημα για την ανάληψη πρωτοβουλίας για την ενίσχυση του συνόλου των μουσουλμάνων θεολόγων Δ. Θράκης από το Ταμείο της Ένωσης (15.9.1983).

34. Το περιοδικό Journal-Institute of Muslim Minority Affairs, που έχει γραφείο στο Λονδίνο και έδρα στη Τζέδδα, δημοσίευσε άρθρο του Baskin Oran με τίτλο «The In-

hanlidispute and the status of the Turks in Western Thrace» με αφορμή τη διαστρεβλωμένη παρουσίαση του ζητήματος των γεωργικών εκτάσεων στο χωριό Εύλαλο Ξάνθης προωθεί γενικότερη τουρκική προπαγάνδα σε σχέση με τη Δ. Θράκη και διοχετεύει θέσεις της Άγκυρας σχετικά με τον αφανισμό της ελληνικής μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη (Ιούλιος, 1984, σ. 360 κ.ε.).

35. Η Ισλαμική Ένωση Μέκκας Rabita πρότεινε με επιστολή της στο «Σύνδεσμο Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» συνεργασία σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος (10.10.1984).

36. Το παράρτημα στην Άγκυρα του «Συλλόγου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» με έγγραφό του προς τους Υπουργούς Εξωτερικών του «Ισλαμικού Συμβουλίου» κάνει γνωστό ότι η Ελληνική Κυβέρνηση ασκεί πολιτική πιέσεων στους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης και τους αναγκάζει σε μετανάστευση παράλληλα με το έγγραφο αυτό προτρέπονται οι κυβερνήσεις των ισλαμικών χωρών να έχουν υπόψη το πρόβλημα αυτό, όταν συναλλάσσονται με την Ελλάδα (βλ. εφημερίδα Newspot, Άγκυρα, 4.1.1985).

37. Σαουδάραβες φοιτητές του Πανεπιστημίου της Μεδίνας προγραμμάτισαν επίσκεψη στην Κομοτηνή με συνοδεία καθηγητή τους, για να διαπιστώσουν τις συνθήκες διαβίωσης της μουσουλμανικής μειονότητας (12.2.1985).

38. Μακροσκελής ανταπόκριση, που εστάλη από Πακιστανό δημοσιογράφο στο Λονδίνο με τίτλο «Turks in Western Thrace demoralized», συνδέει το θέμα της «τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα» με εκείνο της Βουλγαρίας και παραθέτει «στοιχεία» που εμφανίζουν τις ελληνικές Αρχές ότι διαπράττουν δήθεν εις βάρος της συνεχείς παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (βλ. εφημερίδα Arab News, Τζέδδα, 12.5.1985).

39. Επιστολή του Hasan Erturk με τίτλο «Greek attempts to distort history» με προκλητικό ύφος και με υβριστικό για την Ελλάδα περιεχόμενο. Το δημοσίευμα αποτελεί απάντηση σε προηγούμενη ελληνική επιστολή της 25.6.1985 (βλ. εφημερίδα Arab News, Τζέδδα, 1.7.1985).

40. Τα ακόλουθα ξένα ισλαμικά περιοδικά, εκτός από τα αναφερόμενα πιο πάνω (και εκτός από τα πολλά αντίστοιχα τουρκικά), δημοσίευσαν κατά καιρούς άρθρα για τη μουσουλμανική μειονότητα της Δ. Θράκης, γραμμένα προφανώς με τουρκική προτροπή: Al-Umma, Κατάρ, Arabia, Κουβέϊτ, Duhha, Κατάρ, Jihad, Τορίνο, (Nr 5, December, 1981), Le Message de l' Islam, Τεχεράνη, The Journal Muslim World league. Σ. Αραβία (December 1982).

ιζ. Τουρκία

41. Σε θρησκευτικό Σεμινάριο της Αττάλειας, όπου συμμετείχαν μουσουλμάνοι ιερωμένοι από τη Δ. Θράκη, έγινε ενημέρωση για μειονοτικά θέματα· εξετάσθηκαν οι δυνατότητες εκμετάλλευσης της πρόσβασης που έχει η Τουρκία σε αραβικά κράτη, τα οποία δείχνουν ενδιαφέρον για τις συνθήκες διαβίωσης των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (Μάρτιος Απρίλιος 1984).

42. Ανώνυμα άρθρα σε συνέχειες δημοσίευσε η εφημερίδα Daily News της Άγκυρας για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη Δ. Θράκη με κατηγορίες κατά της Ελλάδος. Η δημοσίευση συνέπεσε με το χρόνο σύγκλησης της Ισλαμικής Οικονομικής Διάσκεψης στην Κωνσταντινούπολη (14.11.1984).

43. Το περιοδικό Islam δημοσίευσε πίνακα «του Κόσμου του Ισλάμ όπως διαμορφώνεται, το 1985», όπου περιλαμβάνονται και «οι καταπιεζόμενοι Τούρκοι της Ξάνθης και της Κομοτηνής» (Άγκυρα, έτος 2, αρ. 17, Ιανουάριος 1985, σ. 32-33).

V. Τουρκική συγγραφική κάλυψη του «εθνικού ενδιαφέροντος» για τη Δ. Θράκη

Το εθνικό ενδιαφέρον της Τουρκίας για τη Δ. Θράκη πλαισιώνεται με τη δέουσα προσοχή και με την παραγωγή και αποστολή στο Εξωτερικό σχετικού έντυπου υλικού[35] υπό μορφήν άρθρων, περιοδικών, ειδικών προπαγανδιστικών εφημερίδων, ημερολογίων, ευχετηρίων καρτών, υπομνημάτων, γραμμάτων, δηλώσεων και σχολικών και μη βιβλίων. Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμη η καταγραφή δειγμάτων του υλικού αυτού, που αποτελεί νέο φορέα τουρκικής προπαγάνδας για τη Δ. Θράκη, συνδέεται στενά με όλες τις προαναφερθείσες ήδη τουρκικές προπαγανδιστικές δραστηριότητες και με την τουρκική αφύπνιση για τη σταθεροποίηση του μουσουλμανικού στοιχείου στο χώρο τούτο. Το τουρκικό αυτό υλικό, πέραν από τα περιοδικά που ήδη προαναφέραμε με την αποκλειστικά εθνική τους ιδιαιτερότητα, έχει περισσότερο εθνικό και ιστορικό προσανατολισμό και καλύπτει, όπως φαίνεται πιο κάτω, την τελευταία εικοσαετία περίπου, ενώ για προγενέστερες περιόδους υπάρχουν ήδη ορισμένες καταγραφές του δεν είναι ανάγκη να επαναληφθούν εδώ[36].

α) Το μηνιαίο περιοδικό Πολιτισμός των Τούρκων (Turk Kültürü κυκλοφορεί και ως Cultura Turca στα αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά) με παντουρκιστικές τάσεις. Εκδίδεται από το Νοέμβριο του 1962 κ.ε. από το «Ινστιτούτο Έρευνας του Τουρκικού Πολιτισμού» (Türk Kültürünu Arastirma Enstitüsü), που ιδρύθηκε το 1961 στην Άγκυρα και περιλαμβάνει στους κόλπους του μέλη φορείς του τουρκισμού και τουρκικού εθνικισμού, τοποθετημένα σε καίριες κυβερνητικές θέσεις[37]. Το Ινστιτούτο αυτό κυκλοφόρησε μεγάλο αριθμό δημοσιευμάτων για την Εθνική Ιδέα των Τούρκων· ένα από τα πιο σημαντικά έργα του θεωρείται το Εγχειρίδιο των Τούρκων του Κόσμου (Türk Dünyasi Elkitabi). Το περιοδικό Πολιτισμός των Τούρκων δεν είναι μόνο ένα από τα πιο μακρόβια του είδους αυτού με ισχυρές τουρκικές εθνικιστικές τάσεις, αλλά και το πιο χαρακτηριστικό, που συνδυάζει με ηπιότητα τον παντουρκισμό και την επιστημονική έρευνα και αναφέρεται στη Δ. Θράκη, Κύπρο, Βουλγαρία, Συρία και στους Τούρκους της Σιβηρίας, της Κριμαίας, του Καυκάσου, του Τουρκεστάν, του Αζερμπαϊτζάν, του Καζαχστάν, του Τουρκμενιστάν, του Αφγανιστάν, του Ιράν

και του Ιράκ[38].

β) Το διμηνιαίο Περιοδικό Ερευνών του Τουρκικού Κόσμου (Türk Dünyasi Arastirmalari Dergisi, TDAD). Κυκλοφόρησε για πρώτη φορά την 1η Αυγούστου 1979 στην Κωνσταντινούπολη (σ. 177) και έκτοτε αποστέλλεται τακτικά στα τουρκολογικά κέντρα του Εξωτερικού. Είχε αρχίσει να εκδίδεται στην Κωνσταντινούπολη από την «Ομοσπονδία Συλλόγων Τούρκων Προσφύγων και Μεταναστών» (Türk Göcmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu) και τώρα συνεχίζεται η έκδοση από ομάδα Τούρκων καθηγητών και διανοουμένων, που ασχολούνται εντατικά με θέματα του ελληνικού χώρου και της Δ. Θράκης. Η ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα που δίνει η Τουρκία στο έντυπο τούτο φαίνεται από την αναφερόμενη σ' αυτό απόφαση του Τουρκικού Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αρ. 8/1307 της 20.7.1980. Σύμφωνα με αυτήν, το περιοδικό θεωρείται ότι υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, απαλλάσσεται από φόρους και είναι βακουφικό[39]. Στους κύριους συνεργάτες του περιλαμβάνονται δυτικοθρακιώτες μουσουλμάνοι, ενεργά δραστηριοποιημένοι για την προώθηση στην τουρκική και στην κοινή γνώμη του Εξωτερικού τουρκικών θέσεων για τη Δ. Θράκη. Μεταξύ αυτών, γνωστός από τα πολλά βιβλία του για τον βαλκανικό χώρο και τη Δ. Θράκη μουσουλμάνος και γεννημένος το 1954 στην Ξάνθη, είναι ο Abdurrahim Dede, που σπούδασε Νομικά στην Κωνσταντινούπολη και ζει εκεί. Η Τουρκική Κυβέρνηση, που υιοθετεί και υποστηρίζει τις ενέργειες και τη συγγραφική δραστηριότητα του Abdurrahim Dede για τη Δ. Θράκη, συνέστησε επίσημα στο τουρκικό αναγνωστικό κοινό το βιβλίο του *Το φολκλόρ της Δ. Θράκης*[40]. Ιδιαίτερα εντατική είναι η συνεργασία του με ξένους ερευνητές, που ενισχύουν, ενθαρρυνόμενοι απ' αυτόν με ξεναγήσεις και φιλοξενίες, τουρκικές προπαγανδιστικές θέσεις για τη Δ. Θράκη με σχετικές μελέτες τους[41].

Τίτλοι μελετών, όπως «Σε ποιον ανήκει το ηγεμονικό δικαίωμα στη Δ. Θράκη»[42], θέσεις, όπως «Ο λαός της Δ. Θράκης θέλει δημοψήφισμα»[43], «Οι Έλληνες δεν έχουν κανένα ιστορικό δικαίωμα στο χώρο της Δ. Θράκης»[44], «Οι Έλληνες αύξησαν την εθνική τους παρουσία στο χώρο τούτο μετά την κατάκτησή του από τους Οθωμανούς»[45], «Η Δ. Θράκη, που αποτελεί φυσική προέκταση της Αν. Θράκης, δηλαδή του ευρωπαϊκού τμήματος της Τουρκίας, βρισκόταν ως το 1913 στα χέρια των Τούρκων, ως το 1918 στα χέρια των Βουλγάρων και μετά, παρά την πλειοψηφία του τουρκικού πληθυσμού στην περιοχή αυτή, περιήλθε στους Έλληνες, οι οποίοι συστηματικά και επί χρόνια προσπάθησαν να γίνει η πλειοψηφία μειοψηφία»[46], «Στην Ξάνθη, που κυριεύτηκε από τους Οθωμανούς τον ιδ' αιώνα, πλειοψηφούν τώρα οι Τούρκοι»[47], αποτελούν το σύνηθες χαρακτηριστικό πνεύμα που κυριαρχεί στις μελέτες για τη Δ. Θράκη του περιοδικού αυτού, ενώ οι διανθισμένες και με ποιήματα σελίδες του εκφράζουν την απροκάλυπτη τουρκική προσπάθεια άσκησης επεκτατικής πολιτικής στο χώρο της Δ. Θράκης. Αναγράφουμε δύο ενδεικτικές περιπτώσεις[48].

Α'

«Η Ρούμελη έχει βουνά
Τι όμορφη που είναι, τώρα (όμως) κλαίει
Μην κλαις, φτωχή πατρίδα
Εμείς πάλι θα έλθουμε, πίστεψέ το»[49].

Β'

«Συ, Έβρε (ποταμέ), άνοιξε το δρόμο...
Στους εχθρούς έμεινε πολύς χώρος
Πέρασε ο στρατός χωρίς να εκδικηθεί
Έλα, Έβρε, άνοιξε το δρόμο...

Πέρασα πέτρες και βουνά και ήλθα
Εγώ με το μίσος μου πέρασα και ήλθα
Αντάμωσα και σένα και ήλθα
Έλα, Έβρε, άνοιξε το δρόμο...

Πίσω σου κλαίνε τα κορίτσια
Οι μανούλες καταθλίβουν τις καρδιές
Καταστράφηκαν οι τόποι και τ' αμπέλια
Έλα, Έβρε, άνοιξε το δρόμο...

Κάθε κορυφή του τόπου κόπηκε
Δεν έμεινε όρθια πέτρα
Για το δίκιο αυτής της καταστροφής
Και για τα δάκρυα άνοιξε το δρόμο...

Σε ελληνική επαρχία η μητέρα πατρίδα
κοιτάζει πολύ λυπημένα εσένα
Πριν (σε) κομματιάσουν οι εχθροί, μάνα
Έλα, Έβρε, άνοιξε το δρόμο...

Αν συ δεν (τον) ανοίξεις, εγώ θα περάσω
Με το ξίφος μου θα θερίσω
Από το ματωμένο σου νερό θα πιω
Έλα, άνοιξε από τώρα το δρόμο...

Δεν αντέχει άλλο πια ο τουρκικός στρατός
Έπιασε και γκρέμισε τ' αντίσκηνό του
Βγήκε στο δρόμο της εκδίκησης
Έλα, λοιπόν, Έβρε, άνοιξε το δρόμο...

γ) Abdurrahim Dede, *Rumeli 'de birakilanlar,* Istanbul, 1975, σ. 256. [Οι εναπομείναντες στη Ρούμελη (Έχει σαν στόχο να υποδείξει την ύπαρξη πολλών τουρκικών μνημείων στη Δ. Θράκη, που καταστρέφονται δήθεν από τους Έλληνες με κάθε ευκαιρία. Τον σκοπό του ενισχύει με τη δημοσίευση άρθρων για τις πόλεις της Δ. Θράκης, μεταξύ των οποίων και ένα του Ολλανδού M. Kiel[50], μεταφρασμένου στα τουρκικά, όπου δίνονται πληροφορίες για την πληθυσμιακή σύνθεση της Δ. Θράκης, με καταφανή έμφαση του πλεονάζοντος δήθεν αριθμού των μουσουλμάνων σε ορισμένες περιοχές και για την τουρκική καταγωγή των Πομάκων[51])].

Abdurrahim Dede, *Balkanlarda ihtilal hareketleri,* Istanbul, 1978, σ. 288. [Επαναστατικές κινήσεις των Τούρκων στα

Βαλκάνια (Δίδεται έμφαση στους κατά καιρούς αγώνες των μουσουλμάνων της Α. και Δ. Θράκης, της επί 600 χρόνια κατοχής του χώρου τούτου από τους Τούρκους, του σημερινού τουρκικού δήθεν χαρακτήρα του χώρου αυτού, των προσπαθειών των κατοίκων της περιοχής να μεταβάλουν το καθεστώς της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου το 1878 και να επιβάλουν ευθύς αμέσως ευνοϊκές γι' αυτούς θέσεις στο Συνέδριο του Βερολίνου. Το υλικό πλαισιώνεται με ιστορικά στοιχεία και έγγραφα οθωμανικά)].

Abdurrahim Dede, *Azinliklar eülmemeli,* Istanbul, 1984, σ. 32. [Δεν πρέπει να συνθλιβούν οι μειονότητες. (Πρόλογος σε τρείς γλώσσες του προέδρου του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης». Περιέχει κατηγορίες εναντίον της Ελληνικής Διοίκησης και φωτογραφίες που προέρχονται από τους εκδότες των μειονοτικών εφημερίδων Τράκιανιν Σεσί, Ιλερή)[52]].

δ) Το περιοδικό *Έκκληση στον Τούρκο (Türk'e Cagri)* άρχισε να εκδίδεται το Μάιο του 1979 στην Κωνσταντινούπολη με άρθρα αναφερόμενα στους Τούρκους του Εξωτερικού, της Δ. Θράκης, του Ιράν, της Σοβιετικής Ένωσης και του Α. Τουρκεστάν[53].

ε) Το 1982 κυκλοφόρησε το ογκώδες έργο του Ekrem Hakki Ayverdi: *Aurupa'da osmanli Mimari Eserleri, Bulgaristan. Yunanistan, Arnavutluk,* Istanbul, Istanbul Fetih Cemiyeti, αρ. 82, τόμος IV [Οθωμανικά Αρχιτεκτονικά Μνημεία της Βουλγαρίας, Ελλάδας, Αλβανίας (Οι τόμοι I και II αναφέρονται στη Ρουμανία-Ουγγαρία, ο III στη Γιουγκοσλαβία. Καταγράφονται, με βάση τουρκικές κυρίως πηγές, τεμένη και άλλα τουρκικά κτίσματα κατά τόπους. Έκδηλος είναι ο σκοπός, η προβολή δηλαδή της ανεξίτηλης δήθεν σφραγίδας του τουρκικού πολιτισμού στα Βαλκάνια. Στα κεφάλαια π.χ. για τον Καζά Dedeagac-Aleksandrupolis, σ. 187-188, καταγράφονται 12 τεμένη, για τον Καζά Dimetoka-Didimotiho, σ. 190-200, γίνεται λόγος για πολλά τεμένη, μετρεσέδες, σχολεία, πτωχοκομεία, τεκέδες, χάνια, λουτρά και για τα χωριά της περιοχής αυτής με βάση κυρίως τις περιγραφές του Evliya Celebi· για την Κομοτηνή, που καταγράφεται ως Σαντζάκιο —Komotini Sancagi—, σ. 219-227, — υπάρχουν περιγραφές 45 τεμενών, 11 σχολείων, 17 ξενώνων, 2 λουτρών, ενός πτωχοκομείου, 8 τεκέδων και ζαβιγιέδων, ως και τεμενών της περιοχής αυτής, ενώ για την Ξάνθη, σ. 227-232, μνημονεύονται 4 τεμένη, ένας τεκές, το Ωρολόι (Saat Kulesi) και τα τεμένη των χωριών της περιοχής. Σε ορισμένες περιπτώσεις διατυπώνονται κατηγορίες για τη δήθεν σκόπιμη παραμέληση και φθορά τεμενών από την ελληνική πλευρά βλ. π.χ. σ. 206, όπου ο λόγος για τη μετατροπή τεμένους σε χοιροτροφείο)].

στ) Umi *? Trakyanin dünü, bügunü,* Istanbul, 1979, σ. 216. [Το χθες και το σήμερα της Δ. Θράκης (Διατυπώνεται μεταξύ άλλων και ο ισχυρισμός ότι «η Δ. Θράκη δεν απετέλεσε ποτέ ελληνικό έδαφος». σ. 63-86)].

ζ) Το μηνιαίο περιοδικό *Ιστορία (Tarih),* Κωσταντινούπολη, αρ. 4, Απρίλιος 1981, σ. 22-25 [δημοσιεύει και χάρτη που δείχνει τα σύνορα του κράτους της «Πρώτης Προσωρινής Κυβέρνησης Δ. Θράκης» (16 Μαίου 1878 και φωτογραφίες Τούρκων αγωνιστών της εποχής εκείνης. Δημοσιεύεται επίσης τετρασέλιδο άρθρο, γραμμένο από τον Midhat Sertoglu, γνωστό από τις πολλές εργασίες του για τον τουρκικό εθνικισμό, την Κύπρο, τις μειονότητες της οθωμανικής αυτοκρατορίας, τους Έλληνες του Πόντου κλπ. όπου διατυπώνονται οι ακόλουθες θέσεις: 1) Η Ελλάδα θέλησε και βοήθησε κατ' αρχήν για να δημιουργηθεί ένα τουρκικό κράτος που θα συμπεριελάμβανε την Κομοτηνή, Ξάνθη και το Καραγάτς, προκειμένου να αποτραπεί η βουλγαρική αρπακτικότητα και ο επεκτατισμός της στην περιοχή αυτή, με απώτερο όμως σκοπό να οικειοποιηθεί η ίδια η Ελλάδα σε κατάλληλο χρόνο τον καθ' όλα γνήσιο αυτό τουρκικό χώρο με πλειοψηφία πληθυσμού 85%. 2) Εκτενής αναφορά στο σχηματισμό της «Προσωρινής Κυβέρνησης Δ. Θράκης» (3 Αυγούστου 1913), στις δραστηριότητες των πρωτεργατών της, στη σημαία, τα γραμματόσημα κλπ. του ιδρυθέντος κράτους, που οδήγησαν μετά (25 Σεπτεμβρίου 1913) στην ανακήρυξη του «Αυτόνομου Κράτους Δ. Θράκης» με πρωτεύουσα την Κομοτηνή[54]].

η) Με την πρωτοβουλία του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» και με τη βοήθεια των παραρτημάτων του της Δ. Γερμανίας ανατυπώθηκαν και κυκλοφόρησαν δύο παλαιά έντυπα με γερμανική μετάφραση. Διανεμήθηκαν κυρίως σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο, στους βουλευτές και στα μέλη της Νομικής Επιτροπής του Συμβουλίου Ευρώπης (1983-1985), στους δημοσιογράφους κ.ά. (βλ. YBTD, 21/1984, σ. 2) Πρόκειται για τα 1) *The drama of the Moslem Turkish Minority in Western Thrace, 2) The discrimination of the Turkish Minority of Western Thrace and the violation of the human rights in Greece.*

θ) Μέρος άρθρου του πρώην υπουργού Εθνικής Άμυνας της Τουρκίας Hasan Isik στην εφημερίδα Daily News, 5.9.1984: «Ο λαός της Δ. Θράκης θα αρχίσει κάποια μέρα να ζει στο δικό του κυρίαρχο κράτος, ελεύθερος από παντοειδείς καταπιέσεις με ειρήνη, ως ανθρώπινο ον» (ο ίδιος είχε δηλώσει λίγους μήνες ενωρίτερα — Ιανουάριος 1984— ότι «το θέμα της τουρκικής μειονότητας στη Δ. Θράκη πρέπει να τεθεί στο Συμβούλιο Ευρώπης χωρίς καμιά αργοπορία», ενώ σε άρθρο του —βλ. YBTD, Ιούλιος 1984, σ. 4— είχε υποστηρίξει παραδόξως και κατ' εξαίρεση, ότι η Τουρκική Κυβέρνηση πρέπει να θελήσει να εξετάσει με σοβαρότητα και χωρίς παρεμβατισμούς τα προβλήματα που αφορούν την ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη).

ι) Ο S. Egeli, υπεύθυνος Τύπου του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Κύπρου και Δ. Θράκης», δημοσίευσε στην τουρκοκυπριακή εφημερίδα Halkin Sesi σειρά 5 άρθρων που αφορούσαν τη Δ. Θράκη (11-16 Μαρτίου 1981).

ια) Απόσπασμα από το σχολικό βιβλίο *Sosyal Bilgiler* της 2ας τάξης Γυμνασίου, σ. 166: «;;; 150.000 Τούρκοι. Αυτοί βρίσκονται υπό καθεστώς συνεχών καταπιέσεων, αφαιρούνται από τα χέρια τους τα χωράφια με διάφορες

προφάσεις και καταβάλλονται προσπάθειες για την εγκατάσταση Ελλήνων στα μέρη αυτά».

ιβ) Μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης μοίρασαν στους βουλευτές του Συμβουλίου Ευρώπης και στους δημοσιογράφους κείμενο με τίτλο «Open letter to the people of Greece, of Europe and of the world», που περιέχει τον ισχυρισμό ότι η Ελληνική Διοίκηση κάνει διάκριση μεταξύ αυτών και των λοιπών Ελλήνων πολιτών (22 Απριλίου 1985).

ιγ) Σε γράμμα του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» προς το Διεκκλησιαστικό Συμβούλιο Ειρήνης (στη Χάγη) κατηγορείται η Ελληνική Κυβέρνηση και ζητείται η κινητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Δ. Θράκη (Μάρτιος 1984).

ιδ) Τον Ιανουάριο 1984 κυκλοφόρησε ευχετήρια κάρτα με το εξής περιεχόμενο: «Η Δ. Θράκη και η Κύπρος ανήκουν στην Τουρκία. Η νίκη ανήκε πάντα στους Τούρκους» (σ' αυτήν περιλαμβάνεται και χάρτης με τις ως άνω περιοχές και τα νησιά του Αιγαίου με τουρκικά χρώματα).

ιε) Σε Ημερολόγιο του έτους 1985 του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης», όπου οι πόλεις της περιοχής Δ. Θράκης εμφανίζονται με τουρκικά ονόματα, διαβάζουμε τα εξής: «Όσο υπάρχει ο κόσμος δεν μπορούμε να σε ξεχάσουμε Δ. Θράκη που είσαι προγονικό αφιέρωμα» (βλ. εφημερίδα *Αγώνας*, 5 Ιουλίου 1985).

ιστ) Ο καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου του Πανεπιστημίου της Άγκυρας Türkkaya Ataov απαντώντας σε δημοσίευμα του περιοδικού *The Economist* εξέφρασε την έκπληξή του για την παράλειψη του αρθρογράφου ν' αναφερθεί στις μειονότητες της Ελλάδος, «την Τουρκική, Μακεδονική και Αλβανική» (τεύχος της 22 Ιουνίου 1985, σ. 6).

ιζ) Ο γιος του μουφτή της Ξάνθης Μεχμέτ Εμίν εδήλωσε τα εξής σε αθηναϊκή εφημερίδα: «Αν η Ελλάδα δεν ικανοποιήσει τα προβλήματά μας στη Δ. Θράκη θα προσφύγουμε στη μητέρα πατρίδα Τουρκία για να δώσει λύση» (βλ. μειονοτικό και ελληνικό Τύπο, 20 Δεκεμβρίου 1984).

ιη) Δυτικοθρακιώτες μουσουλμάνοι της Τουρκίας συγκέντρωσαν υπογραφές για την υποβολή υπομνήματος διαμαρτυρίας για τις δήθεν ελληνικές πιέσεις προς τον πρόεδρο Εβρέν, το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας, τον πρωθυπουργό Οζάλ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον ΟΗΕ. Τη διαμαρτυρία υπέγραψαν και 100 καθηγητές του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης (βλ. τουρκικό τύπο, 30.10.1984, Βλ. YBTD, 19/1984, σ. 14-16, όπου τα ονόματα των καθηγητών που υπέγραψαν).

VI. Κινητοποιημένη συγγραφική δραστηριότητα ξένων για τη μειονότητα της Δ. Θράκης

α) Ο Ολλανδός ανατολιστής καθηγητής της Ιστορίας Fred de Jong (με το μουσουλμανικό του όνομα Abdurrahman Ferit) απασχόλησε επί αρκετά χρόνια (από το 1978 κ.ε.) τις Ελληνικές Αρχές ζητώντας επίμονα άδεια εισόδου και έρευνας στη Δ. Θράκη και ειδικά στην απαγορευμένη περιοχή για να μελετήσει τα εκεί μνημεία (τεκέδες μπεκτασίδων και τεμένη) του Ισλάμ. Από τις ερευνητικές αυτές αναζητήσεις του προέκυψαν οι ακόλουθες εργασίες, που περιέχουν ιστορικές ανακρίβειες και εξυπηρετούν εμφανείς πολιτικές σκοπιμότητες:

1. *Names, religious denomination and ethnicity of settlements in Western Thrace,* Leiden, 1980, σ. XXIII, 27 (Μεταξύ άλλων τονίζεται ότι ένα μεγάλο μέρος του μουσουλμανικού πληθυσμού του Έβρου μετανάστευσε στην Τουρκία, ότι νέα ελληνικά χωριά κτίσθηκαν κοντά σε τουρκικά και ότι Έλληνες αστυνομικοί και δάσκαλοι εγκαταστάθηκαν σε μουσουλμανικά χωριά).

2. *The Muslim Minority in Western Thrace,* δημοσιευμένη στη σειρά των εκδόσεων της Minority Rights Group του Λονδίνου υπό τον γενικό τίτλο *World Minorities in the Eighties,* 1980, σ. 95-100 (Καταχωρίζονται σωρείες ανακριβών και συκοφαντικών στοιχείων σε βάρος των Ελληνικών Αρχών, από εκείνες που γνωρίζουμε ήδη από το περιοδικό *Bati Trakya* και από άλλες τουρκικές πηγές, χωρίς καμιά διάθεση αντικειμενικής κριτικής, χωρίς την εξέταση του όρου της αμοιβαιότητας που προκύπτει από τη Συνθήκη της Λωζάννης για την ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης. Με μοναδικό στόχο να εξυπηρετήσει τουρκικά συμφέροντα, ο De Jong, παραποιεί γεγονότα, δυσφημίζει την Ελληνική Διοίκηση και υποβαθμίζει τις ως σήμερα επιδειχθείσες φροντίδες υπέρ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης από ελληνικής πλευράς. Το κείμενο αυτό επανεξεδόθη από τον «Σύνδεσμο Αλληλοβοήθειας Τούρκων Κύπρου και Δ. Θράκης» και απεστάλει σε διάφορους Οργανισμούς και σε μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης).

β) Μεταξύ των δημοσιευομένων μελετών στο τεύχος 1/1979, σ. 177, του διμηνιαίου περιοδικού *Türk Dünyasi Arastirmulari Dergisi* (βλ. σχετικά στο προηγούμενο κεφάλαιο) περιλαμβάνεται και η μελέτη του Ολλανδού καθηγητή της Ιστορίας Michael Kiel (γνωστού στον *Τουρκολογικό Δείκτη* και από άλλες σχετικές με τον βαλκανικό χώρο μελέτες του), μεταφρασμένη στα τουρκικά (άδηλο από ποια γλώσσα), που έχει τον τίτλο «Διερεύνηση των τουρκικών μνημείων της Κομοτηνής, η θέση τους στην εξέλιξη της Οθωμανικής αρχιτεκτονικής και η σημερινή τους κατάσταση». Στόχος της η προβολή των τουρκικών μνημείων της Κομοτηνής ως των σπουδαιοτέρων της κλασικής οθωμανικής αρχιτεκτονικής στο βαλκανικό χώρο. Όπως προκύπτει και από άλλες σχετικές τουρκικές μελέτες, παρατηρείται τον τελευταίο καιρό μια συντονισμένη προσπάθεια Τούρκων να προβάλουν υπολείμματα τουρκικών πολιτιστικών μνημείων στον ελληνικό χώρο για πολιτική εκμετάλλευση.

γ) Στην έκδοση *Der Fischer Weltalmanach* 1984 αναγράφεται ότι η «τουρκική» (όχι μουσουλμανική) μειονότητα της Δ. Θράκης ανέρχεται «σε 420.000 άτομα σύμφωνα με άλλα στοιχεία» (σ. 337).

δ) Στην ετήσια έκθεση περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων του State Department (1984) συμπεριλήφθηκαν παράπονα της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης, για δήθεν δυσμενή μεταχείρησή της στους τομείς της εκπαίδευσης, επιχειρηματικής δραστηριότητας, οδήγησης, πώλησης γης, άδειας οικοδομών, ταξιδίων και θρησκευτικών δωρεών.

ε) Ο Άγγλος δημοσιογράφος Daving Tong δήλωσε κατά την επίσκεψή του στη Δ. Θράκη (12 Μαρτίου 1984 κ.ε.) ότι σύντομα θα κυκλοφορήσει βιβλίο του σχετικό με τις μειονότητες στην Κωνσταντινούπολη και στη Δ. Θράκη.

στ) Στο περιοδικό *Intermediair* (20 Μαΐου 1985) περιλαμβάνεται άρθρο μεταφρασμένο από το *New York Times Magazine* για τη Δ. Θράκη. Στο άρθρο αυτό, που είναι γραμμένο από τον *Henry Kamm,* διατυπώνεται ο ισχυρισμός ότι «οι Τούρκοι της Θράκης καταπιέζονταν ανέκαθεν».

VII. Εκμετάλλευση δηλώσεων του Ατατούρκ για τη Δ. Θράκη

Μολονότι η Συνθήκη της Λωζάννης του 1923 οριστικοποίησε τα σύνορα μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας και έθεσε τέρμα σε οποιαδήποτε αιτήματα και βλέψεις εδαφικών διεκδικήσεων, ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» και άλλοι φορείς άρχισαν να υπενθυμίζουν με συνεχείς δημοσιεύσεις απόψεις του Ατατούρκ για τη Δ. Θράκη που είχαν διατυπωθεί το 1920. Με την προοπτική να ενισχυθεί μεταξύ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης η ιδέα της «αυτονομίας και ανεξαρτησίας» της περιοχής, δημοσιεύθηκαν τον τελευταίο καιρό τα ακόλουθα σχετικά, που ενεθάρρυναν την διατύπωση και άλλων παρεμφερών συλλογισμών, προσανατολισμένων στην καλλιέργεια της επεκτατικής πολιτικής[55].

α) Σε τεύχος 32 σελίδων που κυκλοφόρησε «δωρεάν» τον Αύγουστο του 1981 με τον τίτλο «Η Συνθήκη της Λωζάννης και η υπόθεση της Δ. Θράκης» υπάρχει η ακόλουθη δήλωση του Ατατούρκ, τυπωμένη στο πίσω μέρος του εξωφύλλου: «Έχομε σκοπό να κρατήσουμε το χώρο

Η αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, 2 Μαΐου 1919.

αυτό (τη Δ. Θράκη) στα χέρια των Τούρκων και σαν ένα ενιαίο σύνολο να τον περιλάβουμε σε κάποιο κατάλληλο χρόνο και σε κάποια κατάλληλη ευκαιρία στη μητέρα πατρίδα». (Δεν έχει ημερομηνία, αλλά από το περιεχόμενο γίνεται φανερό ότι γράφτηκε πρόσφατα, πριν όμως από την έκδοση του ελληνικού Νόμου 1091/1950. Από έρευνα τευχών του περιοδικού *Bati Trakya* προκύπτει ότι ο συγγραφέας του ως άνω τεύχους *Suleyman Sefer Cihan* ήταν μεταξύ των ετών 1978-1979 μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» και αρμόδιος για την προβολή των ζητημάτων των μουσουλμάνων Δ. Θράκης βλ. τεύχος 140/1978, σ. 29).

β) Μέρος ομιλίας του Ατατούρκ στην Εθνοσυνέλευση της Άγκυρας, το 1920, που διενεμήθη στη Δ. Θράκη με τη φροντίδα του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» τον Οκτώβριο του 1983, έχει ως εξής: «Στις διαπραγματεύσεις που θα γίνουν με τους ξένους για το πολιτικό μέλλον της Δ. Θράκης πρέπει να δραστηριοποιηθούμε με σύνεση. Σκοπός μας είναι να παραμείνει η Δ. Θράκη στα χέρια σαν ένα ενιαίο σύνολο και σε κατάλληλο χρόνο και ευκαιρία να ενωθεί με τη μητέρα πατρίδα. Εμείς δε μπορούμε να δεχθούμε απαλλοτρίωση του τουρκικού αυτού τμήματος. Οι Δυτικοθρακιώτες αδελφοί μας πρέπει σε πρώτο βήμα να αγωνισθούν για να κερδίσουν την ανεξαρτησία και αυτονομία της Δ. Θράκης» (βλ. ΒΤ, 166/1981, σ. 3-4. Το μέρος αυτό της ομιλίας είναι δημοσιευμένο και στο YBTD, 24/1985, σ. 31).

γ) Στο περιοδικό Bati Trakya διαβάζουμε: «Η Δ. Θράκη βρίσκεται μέσα στα σύνορα του εθνικού μας όρκου» (τεύχος 166/1981, σ. 26).

δ) Σε Ημερολόγιο του 1981, που εκδόθηκε από τον «Ευρωπαϊκό Σύνδεσμο Τούρκων Δ. Θράκης», περιέχονται τα ακόλουθα: «Η Δ. Θράκη είναι τουρκική, θα μείνει τουρκική. Η Δ. Θράκη πρέπει να αποκτήσει την ανεξαρτησία της. Όταν έλθει ο καιρός οι Δυτικοθρακιώτες συμπατριώτες μας θα σκεφθούν ή την αυτονομία ή την ανεξαρτησία».

VII. Χρήση κασετών, βιντεοκασετών και ταινίας για αλυτρωτικούς σκοπούς

Με την προοπτική δημιουργίας φανατισμού και προπαρασκευής του εδάφους για την προβολή αλυτρωτικών τουρκικών αιτημάτων στο χώρο της Δ. Θράκης τέθηκε σε εφαρμογή ο μηχανισμός κυκλοφορίας και προβολής των εξής κασετών, βιντεοκασετών και ταινίας:

α) Το 1981 κυκλοφόρησε μεταξύ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης τουρκόφωνη κασέτα που περιέχει πεζό κείμενο και αναφέρεται «στον αέρα, τους ανέμους, τα ποτάμια, τις λίμνες, τα λειβάδια, τα λασπωμένα νερά, τα σύννεφα, τη μυρωδιά των λουλουδιών, τις πόλεις, τα προάστια και τις γειτονιές» της πατρίδας του ομιλητή, της Δ. Θράκης, όπου ο ομιλητής πηγαίνει «από τζαμί σε τζαμί, από τεκέ σε τεκέ, από τάφο σε τάφο» παρακαλώντας το Θεό για την απελευθέρωσή τους. Αισθάνεται την ανάγκη να ελευθερώσει τον εαυτό του, διότι βλέπει ότι του καταστρέφουν εκ θεμελίων και θέλουν να του πάρουν «το χωριό, το σπίτι, την περιουσία, τον τόπο, τη φωλιά, τους μεντρεσέδες, τα τζαμιά» του. «Κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε στιγμή» βλέπει ότι οι καταβολές του βρίσκονται βαθιά στην ιστορία, στον τουρκισμό, στον ισλαμισμό και ο πόνος του μεγαλώνει και γίνεται θυμός. Γι' αυτό πρέπει να ελευθερώσει την πατρίδα του.

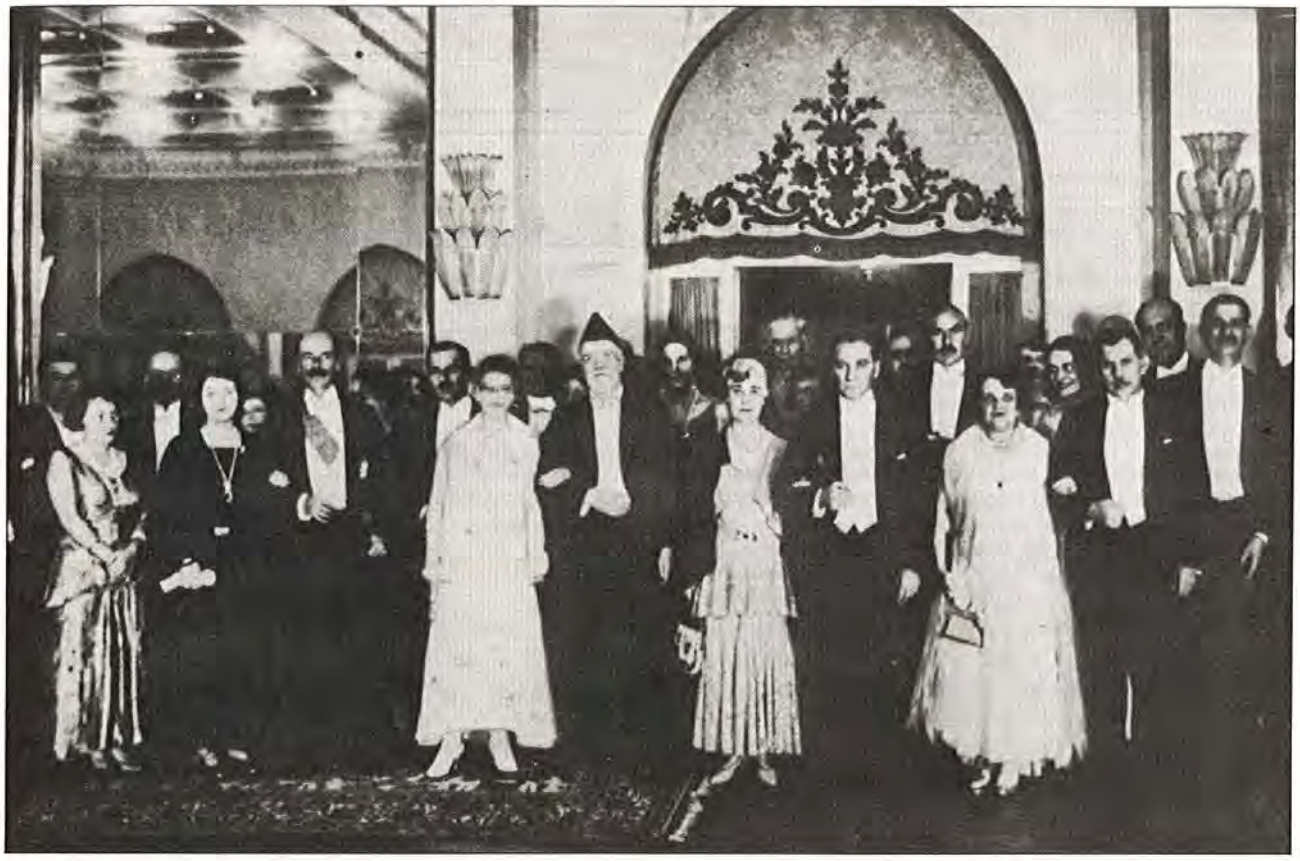
β) Σε ιδιωτικούς χώρους μουσουλμάνων της Δ. Θράκης προβλήθηκε βιντεοκασέτα με πορεία διαμαρτυρίας μειονοτικών στη Δ. Γερμανία, που μεταφέρθηκε εκεί από διοικητικό στέλεχος του μειονοτικού Συλλόγου στο Ντύσσελντορφ, ενώ έγινε αντιληπτό ότι σε μουσουλμανικά σπίτια και καφενεία προβλήθηκαν προσβλητικές για το χριστιανισμό βιντεοκασέτες με παραστάσεις ιερωμένων και με συνοδεία ειρωνικών σχολίων γι' αυτούς[56].

γ) Η τουρκική ταινία «Η Τουρκία μου», που προβλήθηκε το 1984 στην Τουρκία και στο Εξωτερικό, γυρίσθηκε με τη βοήθεια της εφημερίδας Son Havadis και του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης». Αφορμή για το γύρισμα της ταινίας αυτής, που είναι πολύ χαμηλής ποιότητας, έδωσαν δύο προβλήματα που παρουσιάσθηκαν δήθεν στα χωριά Εύλαλος και Σήμαντρα· πρόκειται για διεκδίκηση αγρών του Δημοσίου και για τη μη αποδοχή του διορισμού δασκάλου του Δημοσίου, ο οποίος δεν ήταν της αρεσκείας των μουσουλμάνων χωρικών. Σε σκηνές με διαδηλώσεις μουσουλμάνων παρουσιάζονται και Έλληνες χωροφύλακες, να κτυπούν, να πυροβολούν, να σκοτώνουν και να βιάζουν, ενώ συνθήματα με πανώ σκορπούν μηνύματα σαν κι αυτό: «Εδώ στη Δ. Θράκη έζησαν ο κατακτητής του χώρου Εβρενός πασάς και οι πρόγονοί μας...»[57].

IX. Συμπεράσματα

Η Εθνική Ιδέα των Τούρκων, που άρχισε χρονολογικά με τον «Πανισλαμισμό» (Ittihat-i-Islam), πέρασε από τον Οθωμανισμό (Osmancilik), προχώρησε στον Τουρκισμό (Turkcülük) και κατέληξε στον Τουρανισμό (Παντουρκισμό, Turancilik), περιέχει στο οργανοδιάγραμμά της και τη Δ. Θράκη. Το χώρο αυτό δηλαδή, όπου η προϊστορική εποχή φθάνει ως τον ζ' π.Χ. αιώνα, όπου μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση ριζώνει ο ελληνικός πολιτισμός, όπου και κατά την παλαιοχριστιανική εποχή (δ'-στ' αιώνας μ.Χ.) και κατά τη βυζαντινή περίοδο (ζ'-ιε' αιώνας μ.Χ.) είναι παγιωμένη η γεωγραφική και ιστορική ενότητά του, οπότε συντελέσθηκε η οθωμανική κατάκτηση (1364-1371). Όμως στις 14 Μαΐου 1920 εισήλθαν τα ελληνικά στρατεύματα και απελευθέρωσαν τη Δ. Θράκη και από το 1923 ορίσθηκε τελικά ο Έβρος ποταμός ως το ανατολικό σύνορο του ηπειρωτικού ελληνικού εδάφους και η Δ. Θράκη έγινε πάλι ελληνική[58].

Τα στοιχεία όμως που ανακοινώθηκαν σήμερα δείχνουν, χωρίς αμφιβολία, τις ενοχες βλέψεις της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων για τη Δ. Θράκη, που επιβεβαιώνεται

Ελευθέριος Βενιζέλος — Μουσταφά Κεμάλ, Άγκυρα, 30 Οκτωβρίου 1930.

από τις διαπιστώσεις αξιόπιστων ξένων ιστορικών και τεκμηριώνεται από τις ακόλουθες τουρκικές ενέργειες σε μια περίοδο, κατά την οποία το πολιτικό καθεστώς στην Τουρκία ελέγχει το κάθε τι ή το απαγορεύει αν είναι αντίθετο προς τη θέλησή του ευνοεί όμως ό,τι δεν αντιβαίνει σ' αυτήν. Η Εθνική Ιδέα των Τούρκων προωθείται με: α) την ενεργοποίηση μεγάλου αριθμού εφέδρων αξιωματικών στον προπαγανδιστικό μηχανισμό για τη Δ. Θράκη, β) την ενίσχυση των ιστορικών, νομικών, θρησκευτικών, λαογραφικών και γλωσσικών επιχειρημάτων για το χώρο όπου ζει η μουσουλμανική μειονότητα, γ) τις δηλώσεις επεκτατικής πολιτικής Τούρκων επισήμων, δ) την ίδρυση πολλών Συλλόγων αλληλοβοήθειας δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων στο Εξωτερικό, ε) την πρόκληση ενδιαφέροντος μεγάλων διαστάσεων σε διάφορες μουσουλμανικές χώρες, στ) τη συγγραφική κάλυψη του τουρκικού εθνικού ενδιαφέροντος από Τούρκους και ξένους, ζ) την εκμετάλλευση δηλώσεων επεκτατικής πολιτικής για τη Δ. Θράκη που είχε κάνει ο Ατατούρκ πριν από τη Συνθήκη της Λωζάννης, και η) την ευρεία χρήση κασετών, βιντεοκασετών, ταινιών και άλλων μέσων.

Αλλ' η μετατροπή των τουρκικών αιτιάσεων για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Δ. Θράκη σε θέμα διεκδίκησης του χώρου αυτού και «ίδρυσης Ανεξαρτήτου Τουρκικού Κράτους της Δ. Θράκης που καθίσταται αναγκαίο εξ αιτίας των γαιοεθνικών συνθηκών στα Βαλκάνια», όπως λέγεται, δεν έγινε και ούτε συντελείται χωρίς τη συναίνεση και την προώθησή τους από κάποιο εθνικό κέντρο, το οποίο κινούμενο συστηματικά, μακροπρόθεσμα και αθόρυβα σκοπεύει να παραβιάσει, αποδυναμώσει και εκτοπίσει τη Συνθήκη της Λωζάννης σε ό,τι αφορά τη Δ. Θράκη και να δώσει τη θέση της σε κάποια άλλη, που θα διέπεται από τις αρχές και τους προσανατολισμούς της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων. Τη διαπίστωσή μας αυτή επιβεβαιώνει ο σύγχρονος Αμερικανός ιστορικός Frank Weber, ο οποίος τεκμηριώνει την έρευνά του με την αποκάλυψη ότι η Εθνική Ιδέα των Τούρκων ζει και αντλεί την φυγόκεντρη δύναμή της από το ίδιο το Τουρκικό Κράτος. Έτσι δίνει τον εξής χαρακτηρισμό στην «Τουρκική Ιστορική Εταιρεία» (Türk Tarih Kurumu), που ίδρυσε ο Atatürk και χρηματοδοτεί έκτοτε η εκάστοτε Τουρκική Κυβέρνηση: «Φυτώριο στρατοκρατούμενου παντουρκισμού αποτελούσε η Τουρκική Ιστορική Εταιρεία της Άγκυρας (κατά την περίοδο του β' παγκοσμίου πολέμου), με στελέχη της οποίας συνηντάτο συχνά ο πρόεδρος...»[59].

Εξάλλου, και η προσπάθεια της Τουρκίας να προκαλέσει το ενδιαφέρον των ισλαμικών χωρών υπέρ της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης ως δήθεν ισλαμικής χώρας είναι αντιφατική για τον απλό και μόνο λόγο ότι το Ισλάμ δοκιμάζεται σ' αυτήν και ότι η θρησκευτική ιδιότητά της και το ενδιαφέρον της για τη θρησκεία αυτή αμφισβητούνται σήμερα από πολλούς ισλαμολόγους, ενώ με ποικίλα σχόλια τονίζεται συχνά στον έγκυρο ημερήσιο και περιοδικό ισλαμικό Τύπο ότι «η τουρκική προσωπικότητα βρίσκεται σήμερα διχασμένη ανάμεσα στην ανειλικρινή πίστη προς το λαϊκισμό και στην πίστη προς την αιωνιότητα και παγκοσμιότητα του Ισλάμ»[60].

Αντιφατική είναι επίσης η συμπεριφορά της Τουρκίας, που εκμεταλλεύεται το Ισλάμ στη Δ. Θράκη, διότι οι μουφτήδες στην περιοχή αυτή έχουν ουσιαστικές διοικητικές και δικαστικές εξουσίες, που θα μπορούσαν να μειωθούν. Δηλαδή, ενώ ο Αστικός Κώδικας στην Τουρκία επιλύει κάθε διαφορά και είναι το μόνο δίκαιο (όχι το ιερονομικό), που εφαρμόζουν τα τουρκικά δικαστήρια, οι μουφτήδες της Δ. Θράκης δικάζουν ως πρακτικοί δικαστές και οι αποφάσεις τους είναι εκτελεστές και έχουν γνωμοδοτική αρμοδιότητα για κάθε ζήτημα θρησκευτικού, κληρονομικού ή οικογενειακού δικαίου, ενώ από τις εξουσίες τους αυτές απορρέει και κάποια έμμεση επίδρασή τους στα εκπαιδευτικά θέματα της μουσουλμανικής μειονότητας.

Καταφανή αντίφαση αποτελεί ακόμη ο υπέρμετρος ζήλος της Τουρκίας για τη δήθεν ανάγκη περιφρούρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης με τη συνεχή καταδυνάστευση και τον κυβερνητικό προγραμματισμό αφανισμού των πολλών φανερών και κρυφών μειονοτήτων της, όπως είναι οι: Αλεβίδες, Αραβοορθόδοξοι, Αρμένιοι, Βόσνιοι, Γεωργιανοί Χριστιανοί, Γιουρούκηδες, Εβραίοι, εγκλωβισμένοι Έλληνες της Ανατολίας, Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, Ιακωβίτες, Καραΐτες, Κιζιλμπάσηδες, Κούρδοι, Κουρδοέλληνες, Κρομλοί, Κρυπτοχριστιανοί, Λαζοί, Οφλήδες, Σύριοι Χριστιανοί, Συρομελκίτες, Συροχαλδαίοι, Τουρκοκύπριοι και Τσερκέζηδες, που πρέπει σήμερα να αρχίσουν να γίνονται αντικείμενο επιστημονικής έρευνας υπό τη μορφή διδακτορικών διατριβών και ιστορικών μελετών, δείχνουν το μέγεθος της τουρκικής ασυνέπειας και τους βαθύτερους σκοπούς της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων στη Δ. Θράκη.

Ο λόγος όμως εδώ δεν αφορά τις μειονότητες αυτές. Άρχισαν ήδη να κάνουν την εμφάνισή τους εξειδικευμένες μελέτες[61] που δίνουν τις διαστάσεις των καταδιωκομένων μειονοτήτων της Τουρκίας. Εκείνο που ιδιαίτερα μας προβληματίζει σ' αυτή τη φάση των εθνικών προσανατολισμών της Τουρκίας είναι η ανάδυση ορισμένων σχετικών με τα παραπάνω ερωτημάτων, όπως: Πώς μπορεί να έχει εμπιστοσύνη η εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση στις καλές διαθέσεις και στην προτεινόμενη στην Ελλάδα τουρκική φιλία, όταν η Τουρκία έχει θέσει σε βάρος της Δ. Θράκης τη λειτουργία ενός αυταπόδεικτου διαβρωτικού μηχανισμού που αποβαίνει καταστρεπτικός για την ΕΟΚ, για τη μελλοντική ένωση της Ευρώπης και για τη δυτική στρατιωτική συμμαχία, της οποίας περιοχές υποτίθεται ότι θα φρουρήσει η χώρα αυτή σε καιρό κινδύνου; Και πώς δικαιολογείται η συνεχής πρόκληση του ιστορικού εκτουρκισμού του Μικρασιατικού χώρου, που συντελείται συστηματικά με τη ραγδαία αύξηση του αριθμού των τουρκικών τοπογραφικών μελετών για τις πόλεις, κωμοπόλεις και τα χωριά του άλλοτε ελληνικού αυτού χώρου; Η σκόπιμη και μεθοδευμένη αλλοίωση της τρισχιλιετούς ιστορίας της Μ. Ασίας φαίνεται και από την έλλειψη επαρκούς συντήρησης των αρχαίων, βυζαντινών και νεοτέρων ελληνικών μνημείων της και από την περιορισμένη προβολή του τεράστιου σε έκταση ελληνικού πολιτισμού σε ανάλογες κρατικές εκθέσεις (όπως εκείνη της περιόδου 22 Μαΐου-30 Οκτωβρίου 1983 με τίτλο «Οι πολιτισμοί της Ανατολής») αλλά και από την προγραμματισμένη μακροπρόθεσμη καταστροφή και εξαφάνιση των υπολοίπων ελληνικών μνημείων.

Δεν θα έπρεπε καθόλου να νομισθεί, ότι με τις πιο πάνω καταγραφές των ενεργειών των Τούρκων και των επιδιώξεών τους να θέσουν σε εφαρμογή τις αρχές της Εθνικής τους Ιδέας, και στο χώρο της Δ. Θράκης προβάλλονται τουρκικές επιτυχίες. Αντιθέτως επιδιώκεται εδώ η σωστή βυθομέτρηση των τουρκικών προθέσεων και της προβληματίζουσας διάστασης της τουρκικής απειλής σε βάρος της Δυτικής Θράκης, που μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι η ελληνική ιστορική έρευνα δεν μπορεί και δεν πρέπει να μένει αδρανής, αλλά να επιλέγει αναλόγως και όχι εική και ως έτυχε τα θέματά της, προσαρμόζοντάς τα στις πρακτικές ανάγκες και στις σκοπιμότητες που δημιουργεί η κατευθυνόμενη από την τουρκική Εθνική Ιδέα προσπάθεια ιστορικής διάβρωσης του θρακικού χώρου, ώστε τα ελληνικά ερευνητικά συμπεράσματα, γραμμένα και σε ξένες γλώσσες να αποτελούν ταυτόχρονα και αναιρετικές απαντήσεις προς κάθε κακόβουλο νοθευτή, είτε Τούρκο είτε ξένο, και για κάθε περίπτωση νοθείας της ιστορίας της Θράκης. Στο σημείο αυτό, ας επιτραπεί να υπενθυμίσω την ύπαρξη μιας αξιόλογης και ανεκμετάλλευτης σχεδόν συλλογής υλικού, σχετικού με την ιστορία της περιοχής της Θράκης που βρίσκεται στους χώρους της Βιβλιοθήκης της Ακαδημίας Αθηνών και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για οποιαδήποτε σχετική ιστορική έρευνα. Πρόκειται για το ογκώδες Αρχείο του Αναστασίου Κ.Π. Σταμούλη, με 100 και πλέον τόμους (φακέλλους) που αναφέρεται στον Θρακικό χώρο και περιλαμβάνει συλλογές πολύτιμων και ανέκδοτων εγγράφων, αποκομμάτων παλαιών εφημερίδων και αγνώστων ειδήσεων για την περιοχή αυτή.

Μπροστά στους κινδύνους που διαγράφονται από τη συνδεδεμένη με τη Δ. Θράκη λειτουργία του μηχανισμού της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων και μπροστά στην αντιφατικότητα που δημιουργεί η ψεύτικη και διεθνώς διατυμπανιζόμενη ειρηνόφιλη πολιτική τους προς την Ελλάδα, δεν απομένει παρά η συχνή ελληνική καταγγελία στη διεθνή κοινή γνώμη, τόσο της ευαπόδεικτης επεκτατικής πολιτικής της Τουρκίας, σε βάρος της Δ. Θράκης, όσο και της ανειλικρίνειας της ειρηνόφιλης τουρκικής πολιτικής, που φαίνεται άλλωστε και από το ακόλουθο αξιοσημείωτο σχετικό παράδειγμα: Στα περιεχόμενα του τουρκικού βιβλίου των Γενικών Γνώσεων της δεύτερης και τρίτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου [*Hayat Bilgisi,* τόμοι 2 (αρ. 2, 3), εκδ. 1982, σ. 42 (αρ. 2), 55 (αρ. 3)], βρίσκεται ο εξής γεωγραφικός καθορισμός: «Ο Ατατούρκ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1881. Η πόλη αυτή ήταν από τα παλιά χρόνια δική μας ήταν μια τουρκική πόλη. Τώρα βρίσκεται μέσα στα σύνορα της Ελλάδας». Αυτά τονίζει στα τουρκόπαιδα για μια πόλη με ελληνική ιστορία 2300 χρόνια το σχολικό βιβλίο, που θα μπορούσε να υπογραμμίσει

έστω και κάτι άλλο σχετικό, τουρκικό μεν, αλλά πιο αληθινό, σαν το μήνυμα π.χ. που είχε στείλει πριν από 48 χρόνια ο Κεμάλ Ατατούρκ στους καλεσμένους στο γεύμα των Αθηνών προς τιμήν του Ισμέτ Ινονού (26 Μαΐου 1937) που διαλαλούσε: «Τα βαλκανικά σύνορα των συμμαχικών βαλκανικών κρατών αποτελούν ένα ενιαίο σύνορο. Αυτοί που έχουν βλέψεις στο σύνορο αυτό θα αντιμετωπίσουν τις καυτές ακτίνες του ήλιου. Συνιστώ να προφυλάσσεται κανείς από κάτι τέτοιο. Όσο προσέχει κανείς το σημείο αυτό, τόσο η φιλία στα Βαλκάνια θα κερδίζει καθολικό νόημα. Και ο ανθρωπιστικός και ο πολιτιστικός σκοπός της Βαλκανικής Συνεννόησης είναι αυτός»[62].

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η προκείμενη μελέτη δεν αποβλέπει στη διερεύνηση των σχέσεων της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δ. Θράκη και της ελληνικής στην Κωνσταντινούπολη, που ρυθμίζονται με τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923), εκφράζει μόνο τις προσωπικές απόψεις του συγγραφέα και συντάχθηκε με βάση το αναφερόμενο σ' αυτή έντυπο υλικό.

2. Βλ. περισσότερες σχετικές λεπτομέρειες και βιβλιογραφικά στοιχεία στις ακόλουθες εργασίες: Παύλου Χιδίρογλου, Τουρκική Ελληνογραφία, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 44-48, Του ιδίου, Οι Έλληνες Πομάκοι και η σχέση τους με την Τουρκία, Αθήνα, 1934, σ. 28-45.

3. Η παράθεση της εκτενούς βιβλιογραφίας για τις θεωρίες εκείνες, ακόμη και για άλλες περί Σουμερίων και Τρώων, που στοχεύουν να αποδείξουν ότι οι Τούρκοι είναι απόγονοι αρχαίων πολιτισμένων λαών, δεν κρίνεται απαραίτητη στη μελέτη αυτή.

4. Σήμερα οι εκτιμήσεις αυτές προβάλλονται πιο ενισχυμένες και τεκμηριωμένες στο νέο σύγγραμμα του γνωστού ανατολιστή καθηγητή (τουρκολόγου) στο πανεπιστήμιο Ιεροσολύμων Jacob Landau. Pan-Turkism in Turkey. A Study in irredentism London. 1981. σ. 219 (βλ. και ελληνική έκδοση: Παντουρκισμός. Το δόγμα του τουρκικού επεκτατισμού, μετάφραση Εύης Νάντζου, Αθήνα Θετίλη, 1985, σ. 281): ενώ οι μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης χαρακτηρίζονται ως «Τούρκοι» που βρίσκονται υπό το «καθεστώς του αλυτρωτισμού» και γίνονται αντικείμενο συζήτησης σε πολλές σελίδες του Jacob Landau (βλ. οπ. σ. 130, 144, 150-151, 154-156, 158-159, 163, 165, 186). Εκτός τούτου, υπάρχουν στοιχεία και από άλλες πηγές που αποκαλύπτουν τον πάγιο πλέον παντουρκικό προσανατολισμό της Τουρκίας, όπως εκείνα του Frank Weber στο έργο του The Erasine Neutral (Colombia, 1979, σ. 244, βλ. και ελληνική έκδοση: Ο Επιτήδειος Ουδέτερος, μετάφραση Εύης Νάντσου, Αθήναι, Θετίλη, 1983), του Τούρκου καθηγητή Jemal Karpat στο νέο περιοδικό International Journal of Turkish Studies, Wisconsin, τόμος I. 1979-1980, σ.ι. (όπου ο λόγος για την ύπαρξη 140 εκατομμυρίων Τούρκων σε διάφορες χώρες), του φυλακισθέντος ήδη υφηγητή Ismail Besikci στο έργο του Türk-Tarih Tesi ve Kürt Sorunu (Η τουρκική ιστορική θέση και το Κουρδικό Πρόβλημα. Άγκυρα. Komal, 1977, σ. 257) και του Gelalettin Yücel στο έργο του Dis Türkler, Istanbul, 1976, σ. 174 [Οι Τούρκοι του Εξωτερικού (όπου καταγράφονται όλοι οι Τούρκοι του Εξωτερικού και όπου διατυπώνεται ο ισχυρισμός ότι μετά από τους Θράκες, Ούνους και Αβάρους ήλθαν και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της οροσειράς της Ροδόπης, ήδη από το 700 μ.Χ. και οι τουρκικές φυλές των Ούζων, Πετσενέγων, Ογούζων, Κουμάνων, Γκαγκαούζων και Γιουρούκων, σ. 109-110)]. Εξάλλου στο «Περιοδικό Ερευνών του Τουρκικού Κόσμου» (Türk Dünyasi Arastimarlari Deresi -TDAD- Istanbul. 3/1979 σ. VII-XV) περιλαμβάνεται και μια συζήτηση, σχετική με το ανωτέρω θέμα, μεταξύ του καταγομένου από τη Δ. Θράκη, γνωστού σε μας από τα βιβλία του A. Dede, και του Τούρκου ανατολιστή καθηγητή Emin Bilgic, τ. υφυπουργού του τουρκικού Υπουργείου Πολιτισμού, από την οποία προκύπτει ότι προγραμματίζεται η ίδρυση «Εθνογραφικού Μουσείου του Τουρκικού Κόσμου» που θα αποβλέπει στην προβολή του γλωσσικού, θρησκευτικού και πολιτιστικού δεσμού που υπάρχει μεταξύ των Τούρκων της Τουρκίας και ομοεθνών τους του Εξωτερικού, σκορπισμένων από το Αν. Τουρκεστάν ως την Ουγγαρία και από τον Καύκασο ως την Κριμαία.

5. Πρβλ. το περιοδικό Sesimiz (Η Φωνή μας), Instabul, 1/1976, σ. 6-7.

6. Ορισμένες από τις οργανώσεις Τούρκων του Εξωτερικού που αδρανοποιήθηκαν στην Τουρκία ήσαν: Πολιτιστικός και Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων του Ιράκ, Πολιτιστικός και Κοινωνικοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων των Ουραλίων, Πολιτιστικός και Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων της Κριμαίας, Πολιτιστικός και Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων Βορείου Καυκάσου, Πολιτιστικός και Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων Ροδόπης, Πολιτιστικός και Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Τούρκων της Ρούμελης, Σύνδεσμος Αλληλοβοηθείας Τουρκιστανών (Πρβλ. ΒΤ 185/1982, σ. 8-15. 186/1982. σ. 25). Η συμπόρευση της Τουρκικής Κυβέρνησης τόσο με το Bati Trakya, όσο και με το «Σύνδεσμο Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» είναι έκδηλη και στα γράμματα προς τη διεύθυνση του περιοδικού του Β. Ulusu ως πρωθυπουργού, του M. Bayülken ως υπουργού Εθνικής Άμυνας και άλλων κυβερνητικών φορέων, οι οποίοι απαντώντας σε πρόσκληση στο οργανωμένο από το ως άνω περιοδικό, Συνέδριο «Ο Ατατούρκ και η Δ. Θράκη» εκφράζονται ενθέρμως για την επίτευξη των σκοπών του Συνεδρίου (βλ. «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δυτικής Θράκης», Ειδική Έκδοση, Istanbul, 1982, σ. 23. 25. Βλ. και YBTD 3/1985, σ. I, 19-27, όπου οι περιγραφές της τελευταίας πανηγυρικής εορτής για την επέτειο της συμπλήρωσης τριών χρόνων της έκδοσης του περιοδικού (12 Οκτ. 1985). Στην εορτή αυτή μετείχαν με προσωπική συμμετοχή ή με αποστολή θερμών συγχαρητηρίων τηλεγραφημάτων, ο πρόεδρος της Τουρκ. Δημοκρατίας Κενάν Εβρέν, ο πρωθυπουργός Οζάλ, υπουργοί, βουλευτές και ανώτατοι στρατιωτικοί). Είναι αξιοσημείωτο ότι τόσο το περιοδικό Bati Trakya όσο και ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δυτικής Θράκης» χαρακτηρίζονται από τον καθηγητή J. Landau (ο.π. σ. 363 κ.α.) ως πολιτικά και πολιτιστικά όργανα που υπηρετούν την Εθνική Ιδέα των Τούρκων (Büyük Emel ή Büyük Mefküre). Για την επαναδραστηριοποίηση των Συνδέσμων που είχαν αδρανοποιηθεί βλ. YBTD 29/1985, σ. 12-17, όπου ο λόγος για τη σύγκληση του πρόσφατου (20 Ιουλίου 1985) Συνεδρίου τους στην Κωνσταντινούπολη υπό την αιγίδα της «Ομοσπονδίας Συλλόγων Τούρκων Μεταναστών και Προσφύγων» και για τη συζήτηση του θέματος των κατά τόπους «Τούρκων αιχμαλώτων».

7. Η εθνική σπουδαιότητα που προσδίδει η Τουρκική Κυβέρνηση στα περιοδικά αυτά, και ιδιαίτερα στο δεύτερο, προκύπτει και από το εξής γεγονός: Το τουρκικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Νεότητας και Αθλητισμού δημοσίευσε στο όργανό του υπό τον τίτλο Περιοδικό Ανακοινώσεων της 11ης Μαρτίου 1985

(αρ. 2184), έγγραφο της Γεν. Διεύθυνσης Εκδόσεων, όπου εκφράζεται η υπηρεσιακή εκτίμηση για το Νέο Περιοδικό Δ. Θράκης και τονίζεται ότι «δεν υπάρχει καμιά επιφύλαξη της αρμόδιας Διεύθυνσης ως προς την παιδαγωγική και μορφωτική του αξία, οπότε μπορεί πλέον να προωθείται ελεύθερα στα τουρκικά σχολεία (βλ. YBTD, Istanbul, 25/1985), ενώ ο Σύνδεσμος αποφάσισε να κυκλοφορήσει το έντυπο και στις μονάδες του Τουρκικού Στρατού (22.9.1984).

8. Συμπαραστάτης και βοηθός του Συνδέσμου αυτού θεωρείται και ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας και Πολιτισμού των Τούρκων των Βαλκανίων» που ιδρύθηκε πρόσφατα (1984) στην Τουρκία (βλ. YBTD 26/1985, σ. 24). Με τον πρόσθετο όμως ισχυρισμό ότι τα προβλήματα και οι υποθέσεις της μειονότητας ξεπέρασαν τις δυνατότητες του τουρκικού προξενείου Κομοτηνής προτείνεται η δημιουργία και «Μειονοτικής Γραμματείας» στην Άγκυρα (βλ. μειονοτικό τύπο, 3.5.1985).

9. Αρκετοί συνεργάτες των περιοδικών που αναφέραμε προέρχονται από τις τάξεις των αποστράτων ανωτάτων αξιωματικών του Τουρκικού Στρατού, όπως: τέσσερις στρατηγοί (Selim Türkkan, Faruk Güventürk, Nurettin Türsan, Orhan Kilercioglu), ένας αντιστράτηγος-δ/ντής επί της ύλης του ενός περιοδικού (A. Fethi Aktar), ένας υποστράτηγος (Sami Karamisir), ένας συνταγματάρχης (Ilham Ciloglu) και ένας επίσημος έφεδρος αξιωματικός τεχνικών υπηρεσιών (Kemal Yakali)· βλ. τα τεύχη 22/1985, σ. 18, 23/1985, σ. 2, 17/1984, σ. 16,5/1983, σ. 1 του YBTD, όπου διαπιστώνεται η συνεργασία. Κυκλοφόρησε επίσης η πληροφορία ότι ο συνταγματάρχης Ilhan Ciloglu, που είχε αναπτύξει ιδιαίτερη δραστηριότητα στον τουρκοκρατούμενο τομέα της Κύπρου, τοποθετήθηκε άτυπα με απόφαση της Τουρκικής Κυβέρνησης σαν καθοδηγητής γραμμής που θα τηρεί το περιοδικό (Φεβρουάριος 1985).

10. 136/1978, σ. 6-7.

11. 137/1978, σ. 27.

12. 139/1978, σ. 21 (όπου και η ερμηνεία του συμβολισμού του σχεδίου της σημαίας αυτής).

13. Βλ. BT 177/1982, σ. 9.

14. Ό.π. σ. 11.

15. Ό.π. 180/1982 σ. 14

16. Από την ομιλία του στη Σμύρνη στις 15 Ιουνίου 1983 (βλ. BT 194/1983, σ. 11).

17. Τεύχος 8/1983, σ. 1.

18. Τεύχος 13/1984, σ. 1, κύριο άρθρο γραμμένο από τον Ergum Goze.

19. Τεύχος 18/1984, σ. 2, κύριο άρθρο.

20. Περιέχεται σε άρθρο του Τούρκου υποστράτηγου ε.α. Sami Karamisir, όπου αναλύονται οι προϋποθέσεις επίτευξης των στόχων σε σχέση με τη Δ. Θράκη (βλ. τεύχος 22/1985, σ. 71).

21. Τεύχος 29/1985, σ. 3. Το κείμενο αναδημοσιεύθηκε από το βιβλίο του Cemal Kutay με τίτλο Η Πρώτη Τουρκική Δημοκρατία του 1913 στη Δυτική Θράκη. 1962.

22. Με βάση τους 4.000 περίπου δυτικοθρακιώτες μουσουλμάνους που εργάζονται στη Δ. Γερμανία, λειτουργούσαν στη χώρα αυτή ως τις 25.6.1984 14 μειονοτικά Σωματεία.

23. Στην περίπτωση τέτοιων επαφών εντάσσεται π.χ. και η αποστολή τηλεγραφήματος (12.9.1983) στον Άγγλο ευρωβουλευτή John Taylor με ευχαριστίες για το ενδιαφέρον του για τη μειονότητα και με πρόσκληση να επισκεφθεί τη Δ. Θράκη με έξοδα της εφημερίδας «Ακίν», προκειμένου να διαπιστώσει αυτοπροσώπως την κατάσταση που επικρατεί εκεί.

24. Η διεύθυνσή του είναι: 16 Kent Str. Prahran Melbourne, Vic. 3181, τηλ. 514.889. Πέραν αυτού εκδίδεται στο Σίδνεϋ και η 15θήμερη εφημερίδα «Kaynak» («Πηγή») στην τουρκική γλώσσα με παράθεση και αγγλικών κειμένων, που δημοσιεύει άρθρα για τη Δ. Θράκη (λ.χ. αναδημοσιεύθηκαν σε σειρά άρθρων αποσπάσματα από το γνωστό βιβλίο του τ. προέδρου του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» Ahmet Aydinli: Bati Trakya faciasinin icyüzü, Istanbul, 1971, σ. 537 (Η εσωτερική όψη της τραγωδίας της Δ. Θράκης).

25. «Σύλλογος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης Βορείου Ρήνου-Βεστφαλίας».

26. Στη Δ. Γερμανία που εξελίσσεται σε ιδιαίτερη εστία εκπόρευσης ανθελληνικής προπαγάνδας για τη μουσουλμανική μειονότητα της Δ. Θράκης, εκτός από τους Συλλόγους, που εδρεύουν στις πιο πάνω πόλεις, υπάρχουν, όπως προκύπτει από γενικότερες δραστηριοποιήσεις δυτικοθρακιωτών μουσουλμάνων στη χώρα αυτή, και άλλες Ενώσεις στις πόλεις: Αμβούργο, Baden-Württemberg. Lahn Giessen. Μόναχο, Στουτγάρδη, Φραγκφούρτη (βλ. μειονοτικό τύπο, 11.2.1985). Τα μέλη όλων αυτών των Συλλόγων δραστηριοποιούνται με ποικίλους τρόπους, όπως π.χ.: Ο εκδότης της εφημερίδας «Yeni Adim» («Νέο Βήμα») Aydin Omeroglu, που κατάγεται από την Ξάνθη και διαμένει από το 1970 κ.ε. στο Αμβούργο, διανέμει προπαγανδιστικά φυλλάδια σε Γερμανούς και Έλληνες. Προεδρεύει στο νεότευκτο Σύλλογο Μουσουλμάνων Δ. Θράκης στο Αμβούργο που έχει σκοπό να προωθήσει τα νόμιμα συμφέροντα της μειονότητας Δ. Θράκης η οποία είναι σήμερα αντικείμενο δυσμενούς και μεροληπτικής αντιμετώπισης από τις ελληνικές Αρχές». Επιδιώκει τη δημόσια συζήτηση του μειονοτικού σε κάθε ευρωπαϊκό βήμα, έχει επαφές με ευρωβουλευτές και είναι μέλος του τοπικού κλάδου της Europa Union, ενώ τον Απρίλιο του 1984 προκήρυξε μέσω της εφημερίδας του διαγωνισμό έρευνας για τομείς ενδιαφερόντων της μουσουλμανικής μειονότητας· εκδίδονται επίσης οι εφημερίδες «Hannover Postasi» του H. Ayatoglu, που είναι μέλος της Niedersuchsische Press Konferenz» «Ana Vatan». Αννόβερο. Από το Σύλλογο του Βορείου Ρήνου-Βεστφαλίας (βλ. πιο πάνω) εστάλησαν σε 54 χώρες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, φυλλάδια σχετικά με δήθεν πιέσεις στη Δ. Θράκη (βλ. YBTD, 24/1985, σ. 5), ενώ ο ίδιος Σύλλογος κυκλοφόρησε επίσης Ημερολόγιο τοίχου του 1984 με μηνύματα «προσήλωσης στον αγώνα για την κατάκτηση των δικαίων». Στις 7.1.1985 μεταδόθηκε από τον Ρ/Σ Κολωνίας συνέντευξη που έδωσαν σε συνεργάτη του Ρ/Σ οι πρόεδροι των Συλλόγων Μονάχου, Ντύσσελντορφ και Στουτγάρδης με κατηγορίες κατά της Ελληνικής Διοκήσης (βλ. μειονοτικό τύπο 11.2.1985). Στο τηλεοπτικό πρόγραμμα διεθνούς πολιτικής επικαιρότητας του Β καναλιού της Δ. Γερμανίας («ZDF») προβλήθηκε 10λεπτη ανταπόκριση με τίτλο «Ελλάδα. Οι μουσουλμάνοι πολίτες δεύτερης κατηγορίας», που εξυπηρέτησε τις θέσεις των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης (Παρασκευή βράδυ, 31.8.1984). Το γεγονός σχολιάσθηκε ευμενώς από τον τουρκικό τύπο (4.9.1984) και από τη φιλοτουρκική μειονοτική ηγεσία με τον ισχυρισμό ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να ανταγωνισθεί την Άγκυρα στο παιχνίδι εντυπώσεων στο Εξωτερικό. Επιτροπή μουσουλμάνων της Δ. Θράκης παρέδωσε αντίγραφο της ταινίας αυτής στον πρόεδρο της Νομικής Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης (βλ. τουρκικό τύπο 1.10.1984). Με τίτλο «Η Δ. Θράκη είναι μια υπαίθρια φυλακή» τοιχοκολλήθηκε ανακοίνωση στον πίνακα ανακοινώσεων του φοιτητικού εστιατορίου του Πανεπιστημίου Gottingen (Δεκέμβριος 1983). Από στελέχη των μειονοτικών Συλλόγων εξετάσθηκε επίσης το ενδεχόμενο να προβάλει η μειονότητα Δ. Θράκης δικό της υποψήφιο σε προσεχείς εκλογές για την ανάδειξη εκπροσώπου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (31.10.1983). Με την πρωτοβουλία των μειονοτικών Συλλόγων Δ. Γερμανίας εκδόθηκαν επιπλέον και διανεμήθηκαν τα εξής δύο τεύχη: «The discrimination of the Turkish Minority of Western Thrace and the violation of the human rights in Greece». Written by Associations established by the members of the Turkish Minority in Germany. Hanburg. 26.9.1984 (1). «Das Drama einer Minderheit Moslemis-

cher Türken in Westthrakien» (2).

27 Βλ. σχετικά YBTD. 26/1985 σ. 26. Στα πλαίσια της συνεργασίας της Ένωσης αυτής εντάσσεται και η άφιξη στην Κομοτηνή του ανταποκριτή της U.P.I. John Ricos και του προέδρου των ανταποκριτών ξένου τύπου Donald Arthur Scanche, αμερικανού υπηκόου, οι οποίοι συναντήθηκαν με διπλωματικούς υπαλλήλους του Τουρκικού Γενικού Προξενείου, με τον μουφτή, τον τ. βουλευτή Μ. Γιασάρ και με τον φιλότουρκο πρόεδρο της Κοινότητας Αρίσβης (10.3.1985). Αλλ' όμως η ακόλουθη επίσημη αμερικανική άποψη για τη μουσουλμανική μειονότητα Δ. Θράκης, που είχε διατυπωθεί πριν από μια εικοσαετία και είναι δημοσιευμένη στο Department of State Publication 7163. Vol. II. Washington, 1960 p. 1051 (Foreign Relations of the United States: The Potsdam Conference- Secret Undated Report of Lincoln Mac Veigh. American Ambassador in Athens to the American Secretary of State), δείχνει την ανεμπόδιστη και ελεύθερη διαβίωση στο χώρο αυτό, σε σύγκριση με άλλες μειονότητες άλλων χωρών, και αποκαλύπτει συγχρόνως τη βαθμιαία αλλαγή που επέφερε η τουρκική προπαγάνδα υπέρ των θέσεων της «Εθνικής Ιδέας» της για τη Δ. Θράκη στον αμερικανικό χώρο στο χρονικό αυτό διάστημα: «Of principal minorities in Northern Greece the most contented and best treated are certainly the Turks. The Greeks generally credit the Turks of Eastern Macedonia and Thrace with having observed a correctly non-cooperative attitude towards the Bulgarian Forces of Occupation and have accordingly permitted them to reopen their schools, practise their religion, and enjoy a large measure of cultural freedom» (παραπομπή: P.T. Trombetaw, The Problem of Political Change in Greece and Turkey 1945-1960. University of Washington, 1962, p. 176. Diss).

28. Ιδρύθηκε στις 9 Μαΐου 1980. Βλ. για το Καταστατικό του Συλλόγου: Βαλκανική Βιβλιογραφία VII/1978 (Παράρτημα), Θεσσαλονίκη. Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1982, σ. 217-222. Σε ειδική τελετή, όπου αντηλλάγησαν προσφωνήσεις μεταξύ του προέδρου του Συνδέσμου Fikret Alasya και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Rauf Denktas, ο τελευταίος επελέγη τιμητικό μέλος του (βλ. BT. 173/1981, σ. 10). Ο παράνομος τουρκοκυπριακός Ρ/Σ "Baytak" μετέδωσε στις 27.2.1984 ανακοίνωση του προέδρου του Συνδέσμου Fikret Alasya, ο οποίος κατηγόρησε την Ελληνική Κυβέρνηση για δήθεν ρατσιστική πολιτική και έκανε συγχρόνως έκκληση σε διεθνείς οργανισμούς να επέμβουν σχετικώς. Ο Fikret Alasya, ο οποίος αρθρογραφεί συχνά υπέρ των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης μεταφράζει, ανατυπώνει και στέλνει έντυπα στο Εξωτερικό, φρόντισε να τυπώσει και να στείλει επίσης και κάρτες, όπου εμφανίζεται χάρτης με την Κύπρο και τη Δ. Θράκη εντός των συνόρων της Τουρκίας (Φεβρουάριος 1984). Μεταξύ των ανατυπώσεών του (1983) περιλαμβάνεται και η ανθελληνική μελέτη για τη Δ. Θράκη του Ιάπωνα καθηγητή Iwao Kamozawa (βλ. σχετικώς επόμενο κεφάλαιο). Ο Fikret Alasya υπήρξε μέλος του Συνεδρίου Ευρωπαίων Μουσουλμάνων του Λονδίνου (9.4.1980), το οποίο παρέσυρε να προβεί σε ψήφισμα εναντίον της Ελλάδας για δήθεν καταπιέσεις μουσουλμάνων στη Δ. Θράκη, ενώ το προηγούμενο Συνέδριο (24.7.1978) είχε αποφανθεί ευνοϊκά υπέρ αυτής. Ο ίδιος διατηρεί επίσης επαφές με ιθύνοντες μουσουλμάνους του Εξωτερικού, με το μουσουλμανικό περιοδικό του Λονδίνου Impact International και με τη Minority Rights Group.

29. Η διεύθυνσή του είναι: Ryn Street 17 C. Al. Blasserdam.

30. Από ομιλία του στην Κοτύλη, 25.10.1984.

31. Από μήνυμά του με την ευκαιρία μουσουλμανικής γιορτής 2.4.1984.

32. Από μήνυμά του με την ευκαιρία μουσουλμανικής γιορτής, 1.12.1984.

33. 9-11.3.1985.

34. Η διεύθυνσή της είναι: 57 Lauter Street. Worcester Massachussets.

35. Η βουλευτής Liv Aasen (Oslo) π.χ. παρέσχε την πληροφορία (7.9.1984) ότι αποστέλλεται από την Τουρκία κατατοπιστικό υλικό για δήθεν καταπιέσεις της «τουρκικής μειονότητας» προς τα Κοινοβούλια των χωρών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και ότι τον περασμένο Φεβρουάριο είχε σταλεί και σχετικό φυλλάδιο.

36. Βλ. σχετικά Παύλου Χιδίρογλου, Τουρκική Ελληνογραφία, Θεσσαλονίκη, 1980 εκδ. ΙΜΧΑ, αρ. 172, σ. 36-38, 157-160, 178-179. Turkologischer Anzeiger (Turkology Annual), έκδοση του Ινστιτούτου Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Βιέννης, τόμοι 1975 κ.ε.

37. Πρβ. J. Landau, ό.π., σλ. 129, 158-159.

38. Ό.π., σ. 158-159. Το τεύχος 14/1976 του περιοδικού είναι αφιερωμένο στη Δ. Θράκη (πρβ. Βαλκανική Βιβλιογραφία, V/1976, Παράρτημα, Θεσσαλονίκη, εκδ. ΙΜΧΑ, 1979, σ. 351-412. όπου και Κατάλογος με την καταγραφή 88 άρθρων, δημοσιευμένων στο περιοδικό Türk Kültürü και βιβλίων που αναφέρονται στη Δ. Θράκη, σ. 400-405).

39. Βλ. τεύχος 12/1981, σ. 4, όπου η αναγραφή της απόφασης.

40. Έγγραφο του Τουρκικού Υπουργείου Πολιτισμού, αρ. 476/213.1978 [Βλ. Bati Trakya Türk Folkloru, Ankara, 1978 (Kültür Bakaligi Yayinlari, 275. Türk Dünyasieserleri)].

41. Στους στενούς συνεργάτες του περιλαμβάνονται οι Ολλανδοί ιστορικοί καθηγητές Michael Kiel και Fred de Jong [πρβ. σχετικώς A. Dede, Tarih ve Memleketim», TDAD, 2/1979, σ. 84-109 (Η ιστορία και η πατρίδα μου). Η μελέτη αυτή συμπληρωμένη εκδόθηκε και αυτοτελώς].

42. Βλ. TDAD. 6/1980, σ. 26-34.

43. Ό.π., σ. 34.

44. Ό.π., σ. 33.

45. Ό.π., σ. 31.

46. Ό.π., 12/1981, σ. 58-63.

47. Ό.π., 2/1979, σ. 84-94.

48. Ό.π., 2/1979, σ. 84 (α), 7/1980. σ. 80 (β).

49. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι τίτλοι ορισμένων άρθρων του τουρκικού τύπου, όπως οι κατωτέρω, που γράφτηκαν τον τελευταίο καιρό μετά την έξαρση του μειονοτικού προβλήματος στη Βουλγαρία (16-28.2.1985) συμπίπτουν με το περιεχόμενο του ποιήματος αυτού και της Εθνικής Ιδέας των Τούρκων για τον βαλκανικό χώρο: «Τα στρατηγικά συμφέροντα της Τουρκίας στα Βλακάνια δεν επιτρέπουν το σβήσιμο της τουρκικής παρουσίας στις χώρες αυτές». «Ο Τούρκος δεν έχει άλλο φίλο πέρα από τον Τούρκο». «Μετά από 15 χρόνια θα υπάρχει μια πανίσχυρη Τουρκία των 70 εκατομμυρίων που θα μπορεί να πάρει μέτρα...» (δήλωση του Τούρκου πρωθυπουργού).

50. Βλ. γι' αυτόν σε προηγούμενο κεφάλαιο.

51. Οι περί Πομάκων αντιλήψεις του επηρεάζουν σε τέτοιο βαθμό τους δυτικοθρακιώτες μουσουλμάνους, ώστε να παρατηρείται σήμερα το φαινόμενο συστηματικού γλωσσικού εκτουρκισμού του πομακικού στοιχείου με όλα τα δυσάρεστα επακόλουθα (βλ. Παύλου Χιδίρογλου, Οι Έλληνες Πομάκοι και η σχέση τους με την Τουρκία, Αθήνα, 1985).

52. Αποτελεί ίσως τη μοναδική εξαίρεση της τουρκικής μειονότητας πολιτικής και των αρχών της Εθνικής Ιδέας, όπως επίσης και του βιβλίου αυτού, η εξής αξιοσημείωτη τουρκική εκδήλωση: Στις 7 Απριλίου 1985 ο «Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Τούρκων Δ. Θράκης» οργάνωσε στο ξενοδοχείο Sheraton της Κωνσταντινούπολης διάλεξη με θέμα «Οι τουρκοελληνικές σχέσεις — Το πρόβλημα της Δ. Θράκης και τα ανθρώπινα δικαιώματα», όπου το θέμα ανέπτυξε ο δρ. Baskin Oran, στέλεχος της Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Άγκυρας, που υποστήριξε ότι η Τουρκία δεν πρέπει να προκαλεί και να

δημιουργεί με τις ενέργειές της φόβο στην Ελλάδα. Η Τουρκία αντιμετωπίζοντας τα προβλήματά της με την Ελλάδα πρέπει να παίζει τα αμερικανικά χαρτιά της και ισχυρίσθηκε ότι η χώρα του πρέπει να συμβάλει με κάθε τρόπο για να επανέλθουν στην Κωνσταντινούπολη οι Ρωμηοί που την εγκατέλειψαν. Οι θέσεις όμως αυτές προκάλεσαν διαμαρτυρίες του ακροατηρίου που υπέβαλε αντίφρονες ερωτήσεις στον ομιλητή (βλ. YBTD, 25/1985, σ. 3-5).

53. Πρβ. J. Landau, ό.π., σ. 162.

54. Βλ. παρόμοιο άρθρο και στο YBTD, 5/1983, σ. 20-27, όπου και ο Εθνικός Ύμνος του ιδρυθέντος «Κράτους». Βλ. επίσης για τον Εθνικό Ύμνο τεύχος 17/1984, σ. 8. Το άρθρο αυτό δημοσιεύθηκε με την υπογραφή του ίδιου συγγραφέα την ίδια περίοδο στο BT. 168/1981, σ. 11-16.

55. Δημοσιεύθηκε π.χ. άρθρο με τίτλο «Πρέπει να απελευθερωθεί η Δ. Θράκη» και με προτάσεις όπως: «Η Α. Θράκη αποτελεί τη ρίζα όλης της Θράκης και ο χωρισμός της Δ. από την Α. Θράκη είναι αντίθετος στη φύση. Γιατί να μη βρίσκεται το σπίτι που γεννήθηκε ο Μέγας Ατατούρκ κάτω από τη σκιά της τουρκικής σημαίας; Είναι εθνικό ιδανικό και καθήκον μας να διορθωθεί το λάθος αυτό» (βλ. BT, 166/1981, σ. 5-7). Το ηυξημένο αυτό τουρκικό ενδιαφέρον για την περιοχή προκύπτει εξάλλου και από τις δημοσιογραφικές πληροφορίες ότι η Τουρκική Κυβέρνηση προτίθεται να χορηγήσει 500 υποτροφίες για δωρεάν φοίτηση μουσουλμανοπαίδων Δ. Θράκης στα Γυμνάσια και Λύκεια της Τουρκίας με τον όρο ότι οι μαθητές θα διοχετεύονται στα σχολεία απομεμακρυσμένων περιοχών με την ελπίδα ότι θα εξαλειφθεί η προϋπόθεση μόνιμης εγκατάστασής τους εκεί και ότι θα επιστρέψουν στη Δ. Θράκη (19.11.1984).

56. Πρβ. και περιοδικό ENA. 5.4.1984.

57. Το Διοικητικό Συμβούλιο του «Συνδέσμου Αλληλοβοήθεια Τούρκων Δ. Θράκης συζήτησε με στρατιωτικούς επιτελείς στην Άγκυρα το ενδεχόμενο να γυρισθεί νέα ταινία με τη συνεργασία του Τουρκικού Στρατού, διότι η προηγούμενη «απέτυχε» (βλ. Τουρκικό τύπο. 28.2.1985).

58. Βλ. για την αρχαία Θράκη: Βασιλική Παπούλια, η αρχαία Θράκη ως ιστορική ενότητα, Βαλκανικά Σύμμεικτα 2, Θεσσαλονίκη, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1983, σ. 7-46 (μετάφραση του αντίστοιχου γερμανικού κειμένου της συγγραφέως).

59. Ό.π., σ. 109.

60. Βλ. το άρθρο με τίτλο «Turkey, the perennial question» στο εκδιδόμενο από ετών στο Λουδίνο διεκαπενθήμερο περιοδικό των μουσουλμάνων της Ευρώπης Impact International, αρ. 18, 27 Σεπτεμβρίου - 10 Οκτωβρίου 1985, σ. 11-12. Πρβ. τη διατύπωση παρόμοιων σχετικών ισχυρισμών και στα εξής ισλαμικά έντυπα του τελευταίου μόνο έτους: Εφημερίδα Al-Ahram του Καΐρου, 22 Ιανουαρίου 1984 (άρθρο με τίτλο «Η αβέβαιη ταυτότητα»), Περιοδικό του Καΐρου Oktober, 12 Φεβρουαρίου 1984 (άρθρο του ισλαμιστή και διανοούμενου M.A. A-Simam για την καταπίεση του Ισλάμ από κυβερνήσεις χωρών σαν την Τουρκία). Εφημερίδα Okaz, 19 Φεβρουαρίου 1984 (άρθρο του Σαουδάραβα ιστορικού M.H. Zidan με τίτλο «Η Τουρκία και οι Άραβες»). Περιοδικό Oktober, 14 Οκτωβρίου 1984 (άρθρο με τίτλο «Ο άγνωστος στην ιστορία ένωσης της κοιλάδας του Νείλου»). Εφημερίδα Al-Ahram. 17 Ιουνίου 1985 (άρθρο, όπου υποστηρίζεται ότι η Τουρκία έχασε τη δύναμή της από τότε που εγκατέλειψε το Ισλάμ).

61. Πρβ. Z. Duckett Ferriman. Turkey and the Turks, London., 1911 (όπου στοιχεία για το πλήθος των εθνοτήτων στην Τουρκία). A.K. Sanjian. The Sandjak of Alexandretta-Hatay - its impact on Turkish-Syrian relations in: Middle East Journal, 1956, σ. 379-394 (όπου αποκαλύπτεται το οξύ πρόβλημα της πληθυσμιακής αναλογίας μεταξύ Τούρκων και Αράβων, που πλειοψηφούσαν όταν έγινε η απογραφή της Κοινωνίας των Εθνών στην περιοχή αυτή). A. Cevat Eren, Pomaklara Dair, Rumeili de Birakilanlar, έκδ. A. Dede, Istanbul, 1975 σ. 160 (όπου δύο Τούρκοι καθηγητές, οι Muharrem Ergin και Faruk Timurtas, μιλούν για τους κουρδόφωνους Έλληνες πρόσφυγες που τους εγκατέστησαν οι Τούρκοι ανάμεσα στους Κούρδους της Ανατολίας το 1929). Ismail Besikci (υφηγητή, φυλακισθέντος), Türk tarih test ve Kurtsorunu, Ankara, 1977, εκδ. Komal (κατασχέθηκε και απαγορεύθηκε από την Τουρκική Κυβέρνηση εξ αιτίας σημαντικών αποκαλύψεών του. Δεν κρίνεται εδώ σκόπιμη η παράθεση της εκτενούς βιβλιογραφίας περί Κούρδων, όμως είναι ήδη γνωστό ότι σύμφωνα με την απογραφή του 1970 οι κουρδικές περιοχές αριθμούσαν πληθυσμό 7.557.000 από τον οποίο 6.200.000 ήσαν Κούρδοι, 82%, ενώ το 1970 μιλούσαν κουρδικά 8.500.000 άτομα σε όλη την Τουρκία, ήτοι 23,8% του συνόλου του πληθυσμού. - Αναστασίου Ιωσ. Εφραιμίδη. Οι λησμονημένοι Έλληνες στη Μικρά Ασία και τον Πόντο και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Θεσσαλονίκη 1978 προλογικό σημείωμα Μ.Δ. Στασινοπούλου (προβληματίζει τόσο για τις αριθμητικές διαστάσεις των διαφόρων εθνοτήτων στην Τουρκία όσο και για τους τρόπους που εφάρμοσαν οι κατά καιρούς τουρκικές Κυβερνήσεις να τις καθυποτάξουν και να τις αφανίσουν). - Majeed R. Jafar, Under - Underdevelopment. A regional case Study of the Kurdish Area in Turkey, Helsinki, 1976 (Studies of the Social Policy Assosiation in Finland, 79). (Κρίνεται με τον πλέον δριμύ τρόπο η προσπάθεια των κατά καιρούς τουρκικών Κυβερνήσεων να τουρκοποιήσουν τους Κούρδους και αποδεικνύεται με πολλά πειστικά επιχειρήματα η εκ μέρους της Τουρκίας παρβίαση των όρων της Συνθήκης της Λωζάνης, σ. 119-121). Gabriele, Yonan, Assyer Heute, Kultur, Sprache National Bewegung der aramaise sprechenden Ghristen im Nahen Osten, Verfolgung und Exil, Hamburg-Wien, 1978, σ. 109-119. Ibrahim Agâh Cubukcu. "Yasayan Alevilik". Islam Itimberi Enstitüsü Dergisi, Ankara, 1980, IV, σ. 67-67 (όπου ο λόγος για την ύπαρξη 13 εκατομμυρίων Αλεβήδων στην Τουρκία, σ. 67). Ingar Svanberg, "Greek-Speaking Moslems in Central Anatolia", Europa Ethnica, Wien, 4/1980, σ. 207-208 (όπου ο λόγος για τον εντοπισμό 750 εγκλωβισμένων ελληνικών οικογενειών στο Yesilhisar, πέντε χιλιόμετρα μακριά και βορειοανατολικά της Νίγδης). Hans Gerd Göckenjan, "Die Türkei und ihre Christlichen Minderheiten". Ostkirchlichen Studien. Wurzburg, 2/1981, σ. 97-129. B. Spuler, "Die religiösen Minderheiten, in der Türkei in der Gegenwart", Saeculum, Freiburg/München, I/1982, σ. 88-94. Alexis Alexandris, The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish relations 1918-1947, Athens, 1983 (εκδ. Center for Asia Minor Studies). Christian Minorities of Turkey, Report produced by the Churches Committee on Migrant Workers in Europe, Brussels, 1979 (βλ. και τη νεότερη έκθεση του ίδιου Συμβουλίου των Εκκλησιών του έτους 1983). Παύλου Χιδίρογλου, Οι Έλληνες Πομάκοι και η σχέση τους με την Τουρκία, Αθήνα, 1984. Van Coufoudakis, "Greek-Turkish Relations, 1973-1983: The view from Athens", International Security, Boston Mass., 4/1985 σ. 185-217 (όπου στοιχεία περί μειονοτικής πολιτικής της Τουρκίας). K. Fotiadis, Die Islamisierung Kleinasiens und die Krypiochristen des Pontos. Tübingen, 1985. George Horton, Reort on Turkey. USA Consular Documents, έκδ. The Journalists Union of the Athens Daily Newspapers, Athens, 1985. Ronald Meinardus, Die Türkei-Politik Griecnenlands, Der Zypern - Agaiw - und Minderheitenkonflicht aus der Sicht Athens (1967-1982), Frankfurt am Main, 1985, σ. 503-505, 507, 512, 515, 518-519, 521, 523-524, 549 (Europaische Hochschulschriften, 80). Minorities Facts and figures, Athens, Institute for Political Studies, 1985. B. Spuler, "Religiose Minderheiten", Turkei Südosteuropa-Handbuch. Band IV, έκδ. Klaus-Devlet Grothusen, Gottingen, 1985, σ. 613-620.

62. Βλ. Ayin Tarihi, τεύχος 42/1937, σ. 226.

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ

Η πολιτική στρατηγική του τουρκικού επεκτατισμού και η ελληνική ολιγωρία

του *Ξενοφώντος Ι. Κοντιάδη*

Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των,
γιατί τους διώξαμεν απ' τους ναούς των,
διόλου δεν πέθαναν γι' αυτό οι θεοί.
Ω γη της Ιωνίας, σένα αγαπούν ακόμη,
σένα οι ψυχές των ενθυμούνται ακόμη.

Κ.Π. Καβάφη
Ιωνικόν

Ο 17χρονος μαθητής Παπαλεοντίου κατεβάζει την σημαία του ψευδοκράτους του Ντενκτάς.

Δεκάξι χρόνια μετά τον Αττίλα η ιστορική μνήμη υποχωρεί. Πέρα από τις μεγαλόστομες διακηρύξεις και τις θεατρικές δηλώσεις για μικροπολιτική εκμετάλλευση, υπάρχει μια συνωμοσία σιωπής γύρω από τη σύγχρονη εθνική τραγωδία. Η αρχή είχε γίνει με την συγκάλυψη της απονομής ευθυνών για τον Αττίλα Ι και ΙΙ: η πλειοψηφία των συνυπεύθυνων κυκλοφορεί σήμερα όχι μόνον ατιμώρητη αλλά και τιμώμενη. Το μεταπολιτευτικό κλίμα, χαμένο κάπου ανάμεσα στην καταναλωτική νιρβάνα και τη «Μεγάλη Ιδέα» της ενωμένης Ευρώπης, θεωρεί παρωχημένη και εκτός μόδας οποιαδήποτε έκκληση αντίστασης στη διάλυση του ελληνισμού, ταυτίζοντάς την, στην καλύτερη περίπτωση, με αντιδημοκρατικές-ολοκληρωτικές παραφυάδες.

Ωστόσο κάθε φορά που έχουμε εναλλαγή παρατάξεων στην εξουσία, για ένα χρονικό

διάστημα το Κυπριακό παρουσιάζεται ότι εισέρχεται σε μια «νέα φάση». Πριν μερικά χρόνια ήταν ο περίφημος απόρρητος «φάκελος της Κύπρου» και οι βρυχηθμοί του κ. Παπανδρέου που είχαν ως εντυπωσιακή κατάληξη τη συνθηκολόγηση του Νταβός, απ' όπου η Τουρκία βγήκε ουσιαστικά ενισχυμένη. Τώρα, ο νέος πρωθυπουργός πανηγυρίζει ότι μετά τις συναντήσεις του με τον κ. Μπους — ο οποίος αρνήθηκε να δεσμευτεί για ο,τιδήποτε — όλα ως δια μαγείας θα λυθούν[1]. Την ίδια ώρα τα νέα από την κατεχόμενη Κύπρο περνούν στα ψιλά της επικαιρότητας. «Σε επικίνδυνο αδιέξοδο βρίσκεται το Κυπριακό και οι αισιόδοξες προβλέψεις οι οποίες εκφράστηκαν στο παρελθόν αποδείχτηκαν εξωπραγματικές», είπε πρόσφατα ο Πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής[2]. Πριν όμως προχωρήσουμε στην ανίχνευση των βαθύτερων λόγων και ίσως σε κάποιες σκέψεις-προτάσεις, ας δούμε τους σταθμούς αυτής της πορείας, που τείνει πλέον να παγιωθεί. Στο βάθος των πραγμάτων υπάρχει μια διαδρομή ιστορικών αποδοχών που αποτελούν προϋπόθεση για να συζητήσουμε τη σημερινή κατάσταση και τη μελλοντική πολιτική.

Α) Αντί Χρονολογίου: Σταθμοί στην Ιστορία του Κυπριακού

Ι. Η γεωπολιτική θέση της Κύπρου στο βορειοανατολικό άκρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου είχε ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθεί για την εξυπηρέτηση των στρατηγικών συμφερόντων όσων επιδίωκαν την επέκταση της επιρροής τους στη Μέση Ανατολή. Από το 15ο π.Χ. αιώνα και την εγκατάσταση των Μυκηναίων κι αργότερα των Αχαιών, που εισήγαγαν την ελληνική γλώσσα, θρησκεία και τρόπο ζωής, η Κύπρος δεν γνώρισε λίγες περιπέτειες. Ασσύριοι, Αιγύπτιοι, Πέρσες, απελευθέρωση από τους τελευταίους απ' τον Μ. Αλέξανδρο, αργότερα υπό Ρωμαϊκή κυριαρχία, υπαγωγή της σε επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας· από τότε, μπορούμε να πούμε ότι ακολουθεί τις τύχες του ελληνορθόδοξου κόσμου. Κατά τις Σταυροφορίες κατακτιέται απ' το Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο, μεταβιβάζεται στους Ναΐτες κι απ' αυτούς στους Λουζινιάνους — τέλος, Βενετοί, Τούρκοι, Εγγλέζοι...

Ωστόσο μια πρωταρχική διαπίστωση είναι ότι ανάμεσα σε Ελλάδα και Κύπρο πάντοτε υπήρχε εθνική και πολιτιστική ενότητα, και οι Κύπριοι είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία Έλληνες στην καταγωγή, τη συνείδηση και τον πολιτισμό. Σημειώνουμε εμφατικά τούτο το τεκμήριο, γιατί σήμερα γίνεται μια συστηματική εκστρατεία να υπονομευτεί η ελληνική ταυτότητα του λαού με το επιχείρημα ότι υπάρχει ξέχωρη κυπριακή εθνική συνείδηση.[3]

Η βάρβαρη οθωμανική κατοχή που κράτησε τρεις αιώνες, οδήγησε στη δημιουργία τουρκοκυπριακής μειονότητας στην Κύπρο, που προήλθε απ' την εγκατάσταση οθωμανικού στρατού και τον κατ' ανάγκη εξισλαμισμό χριστιανών. Η τελευταία επίσημη απογραφή του 1960 υπολόγιζε την τουρκοκυπριακή μειονότητα σε 18,3% του συνόλου του κυπριακού πληθυσμού. Κατά την Οθωμανική περίοδο αναφέρονται όμως πολλές περιπτώσεις στις οποίες Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου ενωμένοι αγωνίστηκαν εναντίον του καταπιεστικού ζυγού των Οθωμανών.

Δεύτερη λοιπόν σημαντική διαπίστωση, η αρμονική συνύπαρξη ανέκαθεν Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) και Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ) και η κοινή αντιμαχία τους σε κάθε ξένο προς το Νησί παρεμβατικό παράγοντα. Η διχοτομική και πολεμική ατμόσφαιρα σε μια ειρηνικά συμβιούσα κοινωνία, υπήρξε αποτέλεσμα προσχεδιασμένων εξωτερικών επεμβάσεων. Χαρακτηριστική είναι και η σημερινή αντίδραση των ίδιων των Τουρκοκυπρίων απέναντι στον εποικισμό του κατεχόμενου βόρειου τμήματος του Νησιού από Τούρκους προερχόμενους απ' τα βάθη της Ανατολίας.[4]

ΙΙ. Το 1878 ο φόβος της Πύλης για επίθεση απ' τη Ρωσία κατέληξε σε συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Βρετανίας που περιλάμβανε παραχώρηση της Κύπρου στη Βρετανία, με αντάλλαγμα την παροχή βοήθειας προς την Τουρκία σε περίπτωση ρωσοτουρκικής σύρραξης. Η συνθήκη που υπογράφηκε προέβλεπε τυπικά υψηλή κυριαρχία του Σουλτάνου, ουσιαστικά όμως παραχωρούσε την Κύπρο στη Βρετανία. Το 1914 όταν κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Βρετανίας, η τελευταία κατήγγειλε την παραπάνω συνθήκη προσαρτώντας την Κύπρο στην απόλυτη κυριαρχία της. Τούτες οι εξελίξεις δεν επηρέασαν το συνεχιζόμενο αγώνα των Κυπρίων για απελευθέρωση, με αντικειμενικό σκοπό την εθνική τους ανεξαρτησία και την ένωση με την Ελλάδα, όσο επηρέασε το αλυτρωτικό πνεύμα η μικρασιατική Καταστροφή και η κατάρρευση της Μεγάλης Ιδέας.

Ωστόσο η υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης το 1923 προέβλεπε τη ρητή αναγνώριση από την Τουρκία της προσάρτησης της Κύπρου στη Βρετανία και την παραίτησή της από κάθε δικαίωμα στο Νησί. Παραθέτουμε ως μείζονος σημασίας τα σχετικά άρθρα της συνθήκης της Λωζάνης:

«Άρθρο 20: Η Τουρκία δηλοί ότι αναγνωρίζει την προσάρτηση της Κύπρου ανακηρυχθείσαν υπό της Βρε-

τανικής Κυβερνήσεως την 5ην Νοεμβρίου 1914».

«Άρθρο 21: Οι Τούρκοι υπήκοοι, οι εγκατεστημένοι εν τη νήσω Κύπρω κατά την 5.11.1914, θα ανακτήσωσιν, εφ' οις προβλέπει ο εγχώριος νόμος, την βρετανικών ιθαγένειαν, αποβάλλοντες ως εκ τούτου την τουρκικήν. Θα δύνανται εν τούτοις, έως δύο έτη από της ενάρξεως της ισχύος της παρούσης συνθήκης να ασκήσωσι δικαίωμα επιλογής υπέρ της τουρκικής ιθαγενείας. Εν τοιαύτη περιπτώσει δέον να εγκαταλείψωσι την Κύπρον εντός 12 μηνών, αφ' ης ημέρας ασκήσωσιν το δικαίωμα της επιλογής». Όμως το κάλεσμα του Κεμάλ προς τους Τ/Κ να μεταναστεύσουν στην Τουρκία έμεινε δίχως ανταπόκριση.

Η ανατροπή της ισορροπίας δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο και τα τεράστια οικονομικά-κοινωνικά προβλήματα της Ελλάδας οδήγησαν στην καταδίκη απ' την ελληνική κυβέρνηση της κυπριακής εξέγερσης του 1931, ως αποτέλεσμα των νέων προσανατολισμών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η λαϊκή εξέγερση καταπνίγηκε απ' την αυταρχική αποικιακή κυβέρνηση με στρατεύματα που έφερε απ' την Αίγυπτο, φυλακίζοντας και απελαύνοντας. Ακολούθησε μια περίοδος σκληρών μέτρων, — επεμβάσεων στα εσωτερικά της Εκκλησίας και προσπαθειών αφελληνισμού της παιδείας.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την αναδιάρθρωση των διεθνών συσχετισμών, ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός υποβάλλει το Σεπτέμβριο του 1945 επίσημα στο Λονδίνο το αίτημα για παραχώρηση της Κύπρου, που έμεινε αναπάντητο. Μέσα σε μια δυσμενή συγκυρία ο αλυτρωτικός αγώνας των Κυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα συνεχίζεται με το ενωτικό δημοψήφισμα του 1950 ύστερα από πρωτοβουλία της Κυπριακής Αρχιεπισκοπής[5] Η έκδηλη συμπαράσταση του ελληνικού λαού στον κυπριακό αγώνα, οδηγεί στην ανακίνηση του θέματος από την Κυβέρνηση Παπάγου σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών, με την εγγραφή αιτήματος Αυτοδιάθεσης-Ένωσης κατά την 9η Γενική Συνέλευση,[6] η οποία όμως αποφάσισε να μην εξετάσει το θέμα[7]. Παρ' όλα αυτά τον Απρίλιο του 1955 αρχίζει στην Κύπρο ο ένοπλος αγώνας της ΕΟΚΑ με κεντρικό σύνθημα την ένωση, ενώ οι Βρετανοί απαντούν με θηριωδίες.

Το Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς η Βρετανία συγκαλεί στο Λονδίνο τριμερή Συνδιάσκεψη, με σκοπό να εξετάσει «πολιτικά και αμυντικά ζητήματα που επηρεάζουν την Ανατολική Μεσόγειο, περιλαμβανομένης της Κύπρου». Με αυτό τον τρόπο προβαλλόταν η Τουρκία ως ενδιαφερόμενο μέρος για τη λύση του Κυπριακού, σε αντίθεση με τη Συνθήκη της Λωζάνης, που ρητά προέβλεπε — όπως είδαμε — οριστική παραίτηση της Τουρκίας από κάθε αξίωση πάνω στην Κύπρο. Η ελληνική Κυβέρνηση Παπάγου, παρά τις προειδοποιήσεις του Μακάριου, διέπραξε το σφάλμα να αποδεχτεί την πρόσκληση, νομιμοποιώντας την τουρκική παρέμβαση. Ταυτόχρονα εκδηλώνονται οι μεγάλες τουρκικές βιαιότητες κατά του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης, ενώ η Τουρκία προβάλλει ως λαϊκό αίτημα τις διεκδικήσεις της στην Κύπρο.

Το 1958 η βρετανική φιλοτουρκική πολιτική εκφράζεται με την εξαγγελία του σχεδίου Μακμίλλαν που προέβλεπε τριπλή κυριαρχία Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας στην Κύπρο. Έτσι φτάνουμε τελικά στις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου του Φεβρουαρίου του 1959 και στην επίσημη ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16.8.1960, θέτοντας όμως την Κύπρο υπό την κηδεμονία Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας, που αποκτούσαν επεμβατικά δικαιώματα, γεγονός που αναιρούσε ουσιαστικά το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού. Το Κυπριακό Σύνταγμα — που ισχύει ακόμα — προσέδιδε ιδιαίτερο κύρος στις συνθήκες αυτές, αφού σε περιπτώσεις ασάφειας ερμηνευόταν «λαμβανομένου υπ' όψιν και του κειμένου των Συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, κατά το γράμμα και το πνεύμα αυτών» (άρθρο 180). Αξίζει όμως να παραθέσουμε κι ένα άλλο άρθρο του Συντάγματος. «Άρθρο 185. Η καθολική ή μερική ένωσις της Κύπρου μεθ' οιουδήποτε άλλου Κράτους ή η χωριστική ανεξαρτησία αποκλείονται». Το ουσιωδέστερο ωστόσο είναι η εγκατάσταση εγγυητριών στρατιωτικών μονάδων στο Νησί, που σήμαινε τη νόμιμη επιστροφή τουρκικού στρατού στην Κύπρο, για πρώτη φορά μετά το 1878.

III. Η Δημοκρατία της Κύπρου αναγνωρίστηκε απ' όλες τις χώρες του κόσμου ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος κι έγινε δεκτή ως ισότιμο μέλος του ΟΗΕ, ενώ το 1961 εντάχθηκε στην κίνηση των Αδεσμεύτων.

Το Σύνταγμα που επιβλήθηκε στην Κύπρο παραχωρούσε στην Τ/Κ κοινότητα δικαίωμα συμμετοχής κατά 30% στην Κυβέρνηση και τη Δημόσια Διοίκηση και κατά 40% στο Στρατό και τα Σώματα Ασφαλείας. Ταυτόχρονα ο Τ/Κ Αντιπρόεδρος διέθετε δικαίωμα αρνησικυρίας που μπορούσε να ακινητοποιήσει τις κρατικές λειτουργίες. Ωστόσο παρά το ανεφάρμοστο Σύνταγμα, που δημιούργησε αλλεπάλληλες εσωτερικές κρίσεις, αλλά και την κακόπιστη στάση της Τ/Κ πλευράς που δεν χρησιμοποίησε ποτέ τα δικαιώματά της με πνεύμα συνεργασίας, την περίοδο 1960-1963 το Νησί γνώρισε μια εκπληκτική άνθηση.

Το 1963 η αξίωση των Τ/Κ για χωριστούς δήμους και η άρνησή τους να ψηφίσουν τα φορολογικά νομοσχέδια οδηγεί το Μακάριο να προτείνει τροποποίηση δεκατριών σημείων του Συντάγματος, για να καταστεί δυνατή η λειτουργία του κράτους. Αποτέλεσμα ήταν να εκδηλωθεί η προετοιμασμένη αποχώρηση των Τ/Κ Υπουργών με τον Αντιπρόεδρο Κιουτσούκ και η αποχή της πλειοψηφίας των Τ/Κ δημοσίων υπαλλήλων απ' την εργασία τους, το Δεκέμβριο του 1963. Την ίδια στιγμή οι Τ/Κ συγκέντρωσαν ποσοστό της κοινότητάς τους σε τεχνητούς θύλακες επιδιώκοντας την αλλοίωση της εθνολογικής διάρθρωσης του Νησιού, με απώτερο σκοπό μια διχοτομική λύση, ενώ οι αιματηρές διακοινοτικές εχθροπραξίες επιτείνονται απ' τις απειλές της Άγυρας για στρατιωτική επέμβαση. Οι εγγυήτριες δυνάμεις ανέθεσαν την αρχηγία του συνόλου

των στρατιωτικών δυνάμεων που βρίσκονταν στην Κύπρο στη Βρετανία, που επέβαλε ανακωχή και χάραξε για πρώτη φορά διαχωριστική γραμμή στο κέντρο της Λευκωσίας — γνωστή ως πράσινη γραμμή —προωθώντας ουσιαστικά την ιδέα της διχοτόμησης.

Αρχές του 1964 συγκαλείται στο Λονδίνο πενταμελής συνδιάσκεψη,[8] με συμμετοχή των εγγυητριών δυνάμεων και της Ε/Κ και Τ/Κ πλευράς — ενώ η επίσημη κυπριακή κυβέρνηση αγνοήθηκε — με σκοπό την εκπόνηση ειρηνευτικού σχεδίου. Οι διχοτομικής έμπνευσης αγγλοαμερικανικές προτάσεις τροποποίησης του Συντάγματος, γνωστές ως προτάσεις Σάντυς-Μπωλλ που έθεταν την Κύπρο υπό την ουσιαστική διοίκηση του ΝΑΤΟ,[9] δεν έγιναν αποδεκτές από την κυπριακή κυβέρνηση, που προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Με το ψήφισμα υπ' αριθμ. 186 της 4ης Μαρτίου 1964 το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγνώριζε την κυπριακή κυβέρνηση ως τη μόνη αρμόδια να τηρήσει την τάξη στο Νησί και αποφάσιζε την αποστολή ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ και τον διορισμό μεσολαβητή.

Ενισχυμένοι απ' αυτή την εξέλιξη ο Μακάριος και ο νεοεκλεγείς πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου καταγγέλλουν τον Απρίλιο του 1964 τις συνθήκες Συμμαχίας και Εγγυήσεως του 1959 ως επισημοποίηση μιας πραγματικής κατάστασης, ενώ ταυτόχρονα αρχίζει η μυστική αποστολή σημαντικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Κύπρο,[10] για να δημιουργηθεί αυτοδύναμη κυπριακή αμυντική ικανότητα. Μέσα στην τεταμένη αυτή ατμόσφαιρα κι ενώ οι επισκέψεις Ινονού-Γ. Παπανδρέου στην Ουάσιγκτον τον Ιούνιο του 1964 στάθηκαν άκαρπες, οι ΗΠΑ, νομιμοποιώντας την πρωτοβουλία τους με την παρουσία του μεσολαβητή του ΟΗΕ στη Γενεύη, προτείνουν τον Ιούλιο-Αύγουστο του 1964 τα Σχέδια 'Ατσεσον. Το πρώτο προέβλεπε παραχώρηση στην Τουρκία μιας κυρίαρχης βάσης στην περιοχή της χερσονήσου της Καρπασίας και τη δημιουργία δύο ή τριών αυτόνομων γεωγραφικών μονάδων που θα αυτοδιοικούταν απ' τους Τ/Κ, ενώ το υπόλοιπο Νησί θα ενωνόταν με την Ελλάδα. Το δεύτερο βασικά διέφερε από το προηγούμενο στο ότι η τουρκική βάση δε θα ήταν κυρίαρχη αλλά εκμισθωμένη για 5 χρόνια. Το πρώτο σχέδιο απορρίφθηκε απ' την ελληνική και το δεύτερο απ' την τουρκική πλευρά. Ανάμεσα στις δύο αυτές προτάσεις μεσολάβησαν τον Αύγουστο του 1964 οι επιχειρήσεις της Τυλλυρίας, που παρολίγο να οδηγήσουν σε ελληνοτουρκική σύρραξη. Αφορμή στάθηκαν οι κινήσεις της Εθνικής Φρουράς, με επικεφαλής τον Γρίβα, να καταλάβουν το τουρκοκυπριακό προγεφύρωμα ανεφοδιασμού Κοκκίνων-Μανσούρας. Τουρκικά στρατιωτικά αεροπλάνα άρχισαν να βομβαρδίζουν την περιοχή της Τυλλυρίας, ενώ πολεμικά σκάφη πλησίασαν τα βόρεια παράλια του Νησιού. Η σύρραξη αποφεύχθηκε ύστερα από «έξωθεν» παρέμβαση, αλλά και λόγω της παρουσίας ισχυρών ελληνικών μονάδων στην Κύπρο.

Η τροπή που έπαιρναν τα πράγματα γινόταν ωστόσο δυσμενέστερη από την όξυνση των σχέσεων Αθήνας-Λευκωσίας για αγορά πολεμικού υλικού απ' τη Ρωσία.[11] Το γεγονός αυτό αποτέλεσε έναυσμα συστηματικής επίθεσης εναντίον του Μακαρίου ως «φιλοκομμουνιστή». Τελικά η αγορά παρεμποδίστηκε ύστερα από επέμβαση της ελληνικής κυβέρνησης. Μετά το 1964 και ιδίως μετά τα Ιουλιανά οι ελληνικές κυβερνήσεις, που βασίζονταν σε αμερικανική υποστήριξη, αποδιεθνοποιώντας το Κυπριακό, το έθεταν ως διμερές πρόβλημα που η λύση του θα προέκυπτε ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία. Αποκορύφωμα αυτής της στάσης ήταν η συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών Ελλάδας και Τουρκίας στο Παρίσι το Δεκέμβριο του 1966 και οι συνομιλίες τους για το Κυπριακό χωρίς κυπριακή συμμετοχή.

Ωστόσο το Μάρτιο του 1965 ο μεσολαβητής του ΟΗΕ Γκάλο Πιάζα υπέβαλε την 'Εκθεσή του υποστηρίζοντας ένα ενιαίο, ανεξάρτητο κυπριακό κράτος, με κατοχύρωση των δικαιωμάτων της Τ/Κ μειονότητας, αφού γεωγραφική βάση για ένα ομόσπονδο σύστημα δεν υπάρχει. Η εσωτερικές διχόνοιες της ελληνικής πλευράς δεν επέτρεψαν την αξιοποίηση της τόσο θετικής 'Εκθεσης Πιάζα.

IV. Η Χούντα της 21ης Απριλίου 1967, που διέθετε την υποστήριξη των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ, ανοίγει μια άλλη περίοδο στο Κυπριακό, υποσκάπτοντας τη διεθνή οντότητα του Νησιού, κατηγορώντας τον πρόεδρο Μακάριο και τους Κύπριους ως ανθενωτικούς και ανθέλληνες και υποστηρίζοντας διχοτομικές λύσεις. Το Νοέμβριο του 1967 μια αψιμαχία στα υψώματα της Κοφίνου-Αγίου Θεόδωρου οδήγησε σε ισοπέδωση του Τ/Κ οικισμού της Κοφίνου απ' το Γρίβα, ύστερα από συνεννόηση με τα ελληνικά επιτελεία της Αθήνας. Αυτή την αφορμή εκμεταλλεύτηκαν οι Τούρκοι για να καταγγείλουν τα επεισόδια και να απειλήσουν ότι θα επέμβουν για να αποκαταστήσουν την τάξη. Με την παρέμβαση του ΟΗΕ, των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ αποσοβήθηκε η σύρραξη και υποβλήθηκε το σχέδιο Βανς που προέβλεπε αποχώρηση της ελληνικής στρατιωτικής δύναμης απ' την Κύπρο, έναρξη ελληνοτουρκικού διαλόγου για λύση του Κυπριακού και διάλυση της Εθνικής Φρουράς. Η προδοτική δικτατορική κυβέρνηση απέσυρε έτσι το Δεκέμβριο του 1967 την Ελληνική Μεραρχία που είχε αποστείλει η κυβέρνηση Παπανδρέου το 1964 και δέχτηκε απευθείας ελληνοτουρκικό διάλογο. 'Ετσι αποψιλώθηκε η άμυνα του Νησιού και άνοιξε ο δρόμος για τον Αττίλα.

Κι ενώ από τις αρχές του 1968 ξαναρχίζουν υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Ου Θαντ οι διακοινοτικές συνομιλίες, η στρατιωτική δικτατορία συνεχίζει τη μειοδοτική της πολιτική, που κορυφώθηκε με τη συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών Ελλάδας και Τουρκίας στη Λισσαβώνα τον Ιούνιο του 1971, όπου αποφασίστηκε η απ' ευθείας διαπραγμάτευση, χωρίς γνώση της Κύπρου, για λύση του προβλήματος. Παράλληλα μια σειρά παρασκηνιακών ενεργειών υπονομεύουν και αποσταθεροποιούν την κυπριακή κυβέρνηση και τον Πρόεδρο Μακάριο, ξεκινώντας απ' την ανατρεπτική δράση της οργάνωσης «Εθνικό Μέτωπο» και καταλήγοντας στην ΕΟΚΑ-Β του Γρίβα, που υποστηριζόταν άμεσα από τους

Η αρχή του Κυπριακού Αγώνα για την Ένωση με την Ελλάδα, 1955.

χουντικούς αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς. Σ' αυτό το κλίμα γίνεται η πρώτη απόπειρα δολοφονίας κατά του Μακάριου το Μάρτιο του 1970. Η σύγκρουση ανάμεσα στη χουντική κυβέρνηση και τον πρόεδρο Μακάριο κορυφώνεται. Η ανταλλαγή οξυτάτων διακοινώσεων ανάμεσα τους με αφορμή το θέμα των Τσεχοσλοβάκικων όπλων που επιχείρησε να προμηθευτεί ο Μακάριος για να αμυνθεί στα συνωμοτικά σχέδια που εξυφαίνονταν εναντίον του, τον Ιανουάριο του 1972, ήταν τμήμα της συντονισμένης επιχείρησης ανατροπής του. Κάτω από αυτούς τους όρους όπως είναι φυσικό η τούρκικη πλευρά σκλήρυνε συνεχώς τη στάση της οδηγώντας σε αδιέξοδο τις ενδοκυπριακές συνομιλίες.

Το Φεβρουάριο του 1973 ο Μακάριος επανεκλέγεται Πρόεδρος χωρίς αντίπαλο υποψήφιο. Τον Αύγουστο και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους γίνονται από την ΕΟΚΑ-Β νέες δολοφονικές απόπειρες εναντίον του. Λίγο αργότερα, το Νοέμβριο του 1973, στην Ελλάδα επιβάλλεται το πραξικόπημα του Ιωαννίδη, αμείλικτου εχθρού του Μακάριου, που προετοιμάζει την ανατροπή του. Ο αγώνας του Μακάριου να αποτρέψει την καταστροφή με έλεγχο των υποψήφιων αξιωματικών και μείωση της δύναμης της Εθνικής Φρουράς, αποδεικνύεται μάταιος. Στις 15 Ιουλίου 1974 άρματα μάχης με επικεφαλής χουντικούς αξιωματικούς βάλλουν εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου, ενώ άλλες δυνάμεις κινούνται και καταλαμβάνουν στρατηγικά σημεία. Οι πραξικοπηματίες υπερισχύουν, ο Μακάριος σώζεται ως εκ θαύματος. Κι ενώ οι εχθροπραξίες στην Κύπρο συνεχίζονταν, ο Τούρκος πρωθυπουργός Ετζεβίτ πηγαίνει στο Λονδίνο και επικαλούμενος το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγύησης του 1959 ζητάει κοινή επέμβαση στην Κύπρο για την αποκατάσταση της τάξης.[12] Εξασφαλίζοντας αν όχι την υποστήριξη, τουλάχιστον όμως την ανοχή Βρετανίας και ΗΠΑ, ο τουρκικός στρατός αποβιβάζεται την 20ή Ιουλίου 1974 στις βόρειες ακτές της Κύπρου, την ώρα που οι Έλληνες αξιωματικοί καταδιώκουν τους οπαδούς του Μακάριου. Στην Αθήνα οι μπαρουτοκαπνισμένοι πατριώτες στρατηγοί αποφάνθηκαν πως η Ελλάδα δεν θα άντεχε έναν πόλεμο με την Τουρκία.

Η τουρκική εισβολή καταδικάστηκε την ίδια κιόλας μέρα απ' το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 353 που προέβλεπε γενική κατάπαυση του πυρός. Η Τουρκία δεν συμμορφώθηκε ούτε μ' αυτό, ούτε με τα επόμενα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Στις 24 Ιουλίου η Χούντα κατέρρευσε κάτω απ' το βάρος της εθνικής τραγωδίας. Η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας του Κ. Καραμανλή — πρωτομάστορα των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου του 1959 — έλαβε αμέσως μέρος στις συνομιλίες της Γενεύης μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων από τις 25 έως τις 30 Ιουλίου 1974, οπότε υπογράφηκε διακήρυξη βάσει της οποίας οι αντίπαλες πλευρές δεν θα προέκτειναν τις θέσεις τους, ενώ θα αποχωρούσαν τα τουρκικά στρατεύματα απ' το Νησί. Η δεύτερη διάσκεψη της Γενεύης, στις 8 Αυγούστου, συνήλθε με συμμετοχή και της Ε/Κ και Τ/Κ πλευράς. Οι δύο πλευρές αντάλλαξαν τις προτάσεις τους. Η τουρκική πρόταση περιλάμβανε ομοσπονδοποίηση της Κύπρου, με απόλυτη αυτονομία των δύο ομόσπονδων κρατιδίων. Στο αίτημα της Ε/Κ πλευράς για 36ωρη αναβολή και εξέταση των προτάσεων, η τουρκική απάντηση ήταν το Β΄ Σχέδιο Αττίλα και η κατάληψη στις 14 Αυγούστου 1974 του 36,3% του Νησιού.

V. Η πορεία των πραγμάτων ύστερα από την ολοκλήρωση της τουρκικής εισβολής — τους εν ψυχρώ φόνους άμαχων, τους βιασμούς γυναικών κάθε ηλικίας, το βομβαρδισμό νοσοκομείων, της προσφυγιάς διακοσίων χιλιάδων Ελληνοκυπρίων, το δράμα των αγνοούμενων, τα βασανιστήρια, τις βεβηλώσεις της πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς χιλιάδων χρόνων — είναι μια ακολουθία επανειλημμένων διαβημάτων σε διεθνείς οργανισμούς και ψηφισμάτων του ΟΗΕ για σεβασμό της ανεξαρτησίας, κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας και για αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων, που οι Τούρκοι προκλητικά αγνοούν.

Η Κύπρος αποτελεί σήμερα τη λυδία λίθο για τον ΟΗΕ, αφού αν αφεθεί η Τουρκία να πετύχει τα σχέδια της, τότε κάθε μικρότερη χώρα μπορεί να φοβάται μήπως πέσει θύμα διαμελισμού από ισχυρότερους, επιθετικούς γείτονες.

Τελειώνοντας όμως αυτή την επισκόπηση των γεγονότων-σταθμών του Κυπριακού και πριν προχωρήσουμε στην ανάλυσή τους, ας δούμε εν συντομία μερικά ορόσημα στην Κυπριακή τραγωδία, μετά την εισβολή του 1974.

Αμέσως μόλις εκδηλώθηκε ο Αττίλας, το Συμβούλιο Ασφαλείας σε τέσσερις διαδοχικές συνεδριάσεις στις 14, 15, 16 και 30 Αυγούστου 1974, εκδίδει ψηφίσματα με αίτημα την κατάπαυση των εχθροπραξιών, την αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων και την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους. Το Νοέμβριο του 1974 παρόμοιο ψήφισμα εγκρίθηκε απ' τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Εν τω μεταξύ στις 14 Αυγούστου 1974 η Κυβέρνηση Καραμανλή απέσυρε την Ελλάδα απ' το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ σε ένδειξη διαμαρτυρίας και αποφάσισε την παροχή σημαντικής οικονομικής βοήθειας στην Κύπρο. Αντίθετα προς κάθε απόφαση των διεθνών οργανισμών, η Τουρκία ανακήρυξε το Φεβρουάριο του 1975 τα κατεχόμενα σε «Ανεξάρτητο Ομόσπονδο Τουρκοκυπριακό κράτος» προχωρώντας και τυπικά στη διχοτόμηση· παράλληλα άρχιζε ο εποικισμός από Τούρκους, κυρίως άτομα με εγκληματικό μητρώο. Παρ' όλα αυτά η κυβέρνηση Μακαρίου δέχτηκε να προχωρήσει σε διακοινοτικές συνομιλίες στη Βιέννη, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Η πορεία των διαπραγματεύσεων σήμαινε συνεχείς ελληνικές υποχωρήσεις. Μέσα από το λαβύρινθο των συζητήσεων και διακοινοτικών συνομιλιών φτάνουμε στην ανακήρυξη της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» στα κατεχόμενα απ' τα τουρκικά στρατεύματα εδάφη της Κύπρου στις 15 Νοεμβρίου 1983. Ακολουθούν νέες αποδοκιμασίες και ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας[13] και της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, νέες φάσεις συνομιλιών, επιστολές, προσχέδια περιγραμμάτων, προτάσεις... Τον Ιανουάριο του 1984 ο Πρόεδρος κ. Κυπριανού παρουσίασε στο Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ ένα πλαίσιο συνολικής επίλυσης του Κυπριακού, με νέες υποχωρήσεις και προσέγγιση των τουρκοκυπριακών απόψεων για ομοσπονδία. Ο Ντενκτάς απέρριψε αμέσως τα σχέδια. Το Μάρτιο του 1986 ο Γεν. Γραμματέας του ΟΗΕ ντε Κουέγιαρ προτείνει ένα διχοτομικό «σχέδιο-πλαίσιο συμφωνίας» που προνοούσε για συνομοσπονδία κι όχι ομοσπονδία.

Τέλος, μετά από προσπάθειες του ντε Κουέγιαρ, συγκλήθηκε νέα συνάντηση κορυφής μεταξύ του νέου Προέδρου κ. Βασιλείου και του ηγέτη της Τ/Κ κοινότητας Ντενκτάς στη Γενεύη τον Αύγουστο του 1988. Ο πρώτος γύρος των διακοινοτικών συνομιλών έληξε το Νοέμβριο του 1988 μετά από νέα συνάντηση Βασιλείου-Ντενκτάς με τον Γ.Γ. του ΟΗΕ ντε Κουέγιαρ στη Ν. Υόρκη· ο δεύτερος γύρος, τον Απρίλιο του 1989 στη Ν. Υόρκη· ο τρίτος γύρος τον Ιούνιο του 1989, πάλι στη Ν. Υόρκη. Τελευταία σελίδα στις διπλωματικές καλένδες, ήταν η συνάντηση των δύο ηγετών το Μάρτιο του 1990 στη Ν. Υόρκη, όπου υπήρξε νέα οπισθοδρόμηση, γιατί τελικά τέθηκαν νέοι όροι από την Τουρκία, ενώ το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν την καταδίκασε. Και επιπλέον το Συμβούλιο Ασφαλείας, για πρώτη φορά, αναφέρεται στη συνταγματική πτυχή του προβλήματος, κάτι που δεν είναι της αρμοδιότητάς του. Ωστόσο η ουσιαστική αναποτελεσματικότητα όλων των συναντήσεων, οφείλεται κυρίως στο ότι οι θέσεις του Ντενκτάς — πιονιού της τουρκικής μιλιταριστικής Χούντας — ήταν κάθε φορά πιο ακραίες.

Πίσω απ' όλα αυτά όμως, μια πραγματική κατάσταση τείνει σήμερα να παγιωθεί, σε βάρος των καθολικά παραδεδεγμένων διακηρύξεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Β) Προϋποθέσεις για την επεκτατική πολιτική της Τουρκίας. Οι διεθνείς συσχετισμοί και οι επιλογές της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

Ι. Δεν μπορούμε να ερμηνεύσουμε το Κυπριακό αν το θεωρήσουμε αποκομμένο από το στρατηγικό ανταγωνισμό των υπερδυνάμεων και τους εσωτερικούς συσχετισμούς μέσα στη νατοϊκή συμμαχία, στην οποία εντάχθηκαν ταυτόχρονα η Ελλάδα και η Τουρκία το Φεβρουάριο του 1952. Ήδη πέντε χρόνια πριν, το Φεβρουάριο του 1947, η Βρετανία εκδήλωσε την αδυναμία της να συνεχίσει να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, και το κενό καλύφθηκε από τις Η.Π.Α. με την εξαγγελία του Δόγματος Τρούμαν, που για την Ελλάδα και την Τουρκία προέβλεπε οικονομική και στρατιωτική βοήθεια με αντάλλαγμα την εγκατάσταση αμερικάνικων στρατιωτικών αποστολών. Οι δύο αυτές χώρες αντιμετωπίζονταν στρατηγικά ως ένα αδιάσπαστο σύνολο που αποτελούσε κεντρικό άξονα της αμυντικής διάρθρωσης του δυτικού απέναντι στο ανατολικό μπλοκ: Τα Στενά καλύπτονται σε βάθος από τη νησιωτική Ελλάδα, ενώ η ηπειρωτική Ελλάδα όντας το «μαλακό υπογάστριο» της Ευρώπης αποτελεί «οπισθοφυλακή» για την τουρκική ασφάλεια. Έτσι, με την ένταξη της στο Ν.Α.Τ.Ο., η Ελλάδα αναλάμβανε ουσιαστικά την υποχρέωση να εξυπηρετεί τις εξωτερικές επιδιώξεις της αμερικάνικης πολιτικής. Στο μέτρο που το Κυπριακό αποτελούσε ένα εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στραμμένο εναντίον μιας χώρας-μέλους του ΝΑΤΟ, της Βρετανίας, αναπόφευκτα η θέση της Ελλάδας θα την έφερνε αντιμέτωπη είτε με τα συμφέροντα του κυπριακού ελληνισμού, είτε με τις συμμαχικές της δεσμεύσεις. Ολόκληρο λοιπόν το Κυπριακό κινείται ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο αντίθετους πόλους, ως μία αντινομία που με την υποταγή των εθνικών συμφερόντων στα «συμμαχικά», οδήγησε την Κύπρο στην εθνική καταστροφή του 1974.

ΙΙ. Η προβολή της στρατηγικής σημασίας της Τουρκίας που δεσπόζει στους μεγάλους διαδρόμους της ΕΣΣΔ

Ο Μιχάλης Καραολής συλλαμβάνεται από τους 'Αγγλους, για να απαγχονισθεί ύστερα από μερικούς μήνες.

προς τη διώρυγα του Σουέζ και τη Μέση Ανατολή, σε συνδυασμό με τη ρευστή κι αναξιόπιστη εικόνα που συνέχιζε ν' αντικατοπτρίζει προς τα έξω η ελληνική πολιτική κατάσταση ύστερα από τον Εμφύλιο Πόλεμο, έδωσαν σιγά σιγά στην Τουρκία προβάδισμα στις προτιμήσεις της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, που έτεινε να προκρίνει την απονομή ηγετικού ρόλου στην Τουρκία ως συστατικού παράγοντα στην περιοχή, για την διεκπεραίωση των αμερικάνικων στρατηγικών επιδιώξεων στη Μέση Ανατολή, ενώ έδινε στην Ελλάδα μόνο επικουρική σημασία. Βέβαια η ολοκληρωτική κηδεμόνευση της εξωτερικής πολιτικής των δύο χωρών από τον αμερικάνικο στρατηγικό σχεδιασμό, τουλάχιστον ως τα τέλη της δεκαετίας του '50, προκάλεσε τη σταδιακή προσέγγιση Ελλάδας και Τουρκίας και την εκ νέου ανάπτυξη φιλικών διμερών σχέσεων. Η λύση του Κυπριακού όφειλε λοιπόν να εναρμονιστεί μέσα στα πλαίσια αυτού του status, και χωρίς να προκληθεί η δυσαρέσκεια της τουρκικής πλευράς.

Η αναζωπύρωση του αραβικού εθνικισμού, ως αποτέλεσμα και της ίδρυσης του Ισραήλ το 1948, που οδήγησε στην εκδίωξη της Βρετανίας από το Σουέζ το 1954, ανατρέποντας την ισορροπία δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο, ενίσχυσε τη σταδιακή διείσδυση των σοβιετικών στη Μέση Ανατολή. Έτσι το 1955 υπογράφεται ανάμεσα σε Βρετανία, Ιράκ, Ιράν, Πακιστάν και Τουρκία το Σύμφωνο της Βαγδάτης ως αντίβαρο στη σοβιετική διείσδυση. Η πρόκληση από τη Βρετανία της Τριμερούς Διάσκεψης του Λονδίνου το 1955 απέβλεπε καθαρά στο να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στην Κύπρο, κομβικό σημείο της περιοχής, ενώ παράλληλα παρουσίαζε ως εταίρο δικαιωμάτων την Τουρκία, που αποτελούσε το σύνδεσμο μεταξύ του ΝΑΤΟ και των μελών του Συμφώνου της Βαγδάτης. Οι διεθνείς συσχετισμοί και η κυρίαρχη θέση της Τουρκίας στο δυτικό αμυντικό σύστημα αποτελούν λοιπόν κλειδί για την κατανόηση των εξελίξεων στην Κύπρο.

Κατάληξη των διαπραγματεύσεων για την τύχη της Κύπρου ήταν οι Συμφωνίες Λονδίνου-Ζυρίχης το 1959, που κάλυπταν τις στρατηγικές επιδιώξεις της Βρετανίας και εναρμονίζονταν με τη βούληση της αμερικάνικης διπλωματίας να λύσει το πρόβλημα σαν μια οικογενειακή διένεξη στα νατοϊκά πλαίσια. Ταυτόχρονα όμως άνοιγε ένα νέο κεφάλαιο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αφού το Κυπριακό αναδεικνυόταν σε κεντρικό άξονα της εξωτερικής πολιτικής Ελλάδας και Τουρκίας. Η αμυντική πολιτική των δύο χωρών έτεινε έτσι να χειραφετηθεί απ' την αποκλειστική εξυπηρέτηση των νατοϊκών σχεδίων και να στραφεί προς καθαρά εθνικούς σκοπούς.

Η ανακήρυξη το 1960 της Κυπριακής Δημοκρατίας συμπίπτει με κρίσιμες διεθνείς εξελίξεις. Η ίδρυση του ΟΠΕΚ οδηγεί σε εκτόπιση των αγγλοαμερικάνικων εταιριών απ' τις πετρελαιοπηγές της Μέσης Ανατολής και ανάληψη τους απ' τους ίδιους τους 'Αραβες. Παράλληλα, η Κύπρος εντάσσεται το 1961 στην κίνηση των Αδεσμεύτων, διαφοροποιώντας τη θέση της απέναντι στους νατοϊκούς υπολογισμούς. Με την αμερικανοσοβιετική κρίση του 1962, με αφορμή τους σοβιετικούς πυραύλους στην Κούβα, και τη στροφή της Αιγύπτου προς τη Σοβιετική 'Ενωση καθίσταται η Κύπρος — που φαινόταν να ξεφεύγει από το νατοϊκό έλεγχο εξαιτίας της προσέγγισης Λευκωσίας-Μόσχας — καθίσταται τελευταίο «προπύργιο» των Αγγλοαμερικάνων για την προάσπιση των στρατηγικών και οικονομικών συμφερόντων τους στο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Η αναζωπύρωση της κυπριακής κρίσης το 1963 αποτελεί την απαρχή μιας συστηματικής προσπάθειας αποδυνάμωσης των εξουσιών του κυπριακού κράτους και απρόσκοπτου ελέγχου του Νησιού, χωρίς να επέλθει όμως μια ελληνοτουρκική σύρραξη που θα κατέστρεφε το αμυντικό πλέγμα του ΝΑΤΟ: Οι απειλές της Τουρκίας για εισβολή κατευνάζονται ύστερα από παρέμβαση των ΗΠΑ. Παράλληλα είναι γνωστές οι προτάσεις των ΗΠΑ προς την Ελλάδα το 1966 για μείωση των μαχητικών αεροσκαφών της Ελληνικής Αεροπορίας κατά 20% και της δύναμης του στρατού κατά 15%, που αποσκοπούσαν και σε αποτροπή ελληνοτουρκικού πολέμου με αφορμή το Κυπριακό, που θα αποδιοργάνωνε την αμερικάνικη στρατηγική στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο.[14]

III. Από τα τέλη της δεκαετίας τους '60, με τη στρατιωτική ισορροπία μεταξύ των υπερδυνάμεων ύστερα από την κατασκευή διηπειρωτικών πυραύλων από την ΕΣΣΔ, διανύεται μια περίοδος διεθνούς ύφεσης, την οποία εκμεταλλεύεται η Τουρκία αφού απ' τα εδάφη της είναι δυνατή η συλλογή του 50% των αμερικάνικων πληροφοριών

ηλεκτρονικής κατασκοπείας. Αναβαθμίζεται έτσι ο ρόλος της Τουρκίας, ενώ η σταθεροποίηση των σχέσεων των υπερδυνάμεων και η σταδιακή εξάλειψη του ψυχροπολεμικού κλίματος χαλαρώνει τη συνοχή στο εσωτερικό των στρατιωτικών συνασπισμών ΝΑΤΟ και Βαρσοβίας, με αποτέλεσμα να αυτονομηθεί ως ένα σημείο η εξωτερική πολιτική των χωρών-μελών τους. Έτσι, με επίκεντρο το Κυπριακό εντείνεται και κορυφώνεται η ελληνοτουρκική διαμάχη. Είναι σαφές ότι οι ΗΠΑ προσανατολίζονταν να αποδιεθνοποιήσουν το Κυπριακό και με απευθείας συνομιλίες Ελλάδας και Τουρκίας να καταλήξουν στη λύση ουσιαστικά διπλής ένωσης της Κύπρου, ώστε να ελέγχουν το Νησί χωρίς συνάμα να προκληθεί δυσαρέσκεια απ' την πλευρά της Άγκυρας. Εξάλλου οι επαφές του Μακάριου με τους Σοβιετικούς δεν του απέφεραν πια ουσιαστικά ερείσματα, παρά μόνο την αμερικάνικη ανησυχία, αφού ήδη από το 1965 η στάση της ΕΣΣΔ είχε διαφοροποιηθεί, μια και η νέα ηγεσία της έτεινε προς την πολιτική της εξασφάλισης εξόδου προς τα Στενά και πρόσδινε ιδιαίτερη σημασία στον τουρκικό χώρο, σε βαθμό που να μιλάει από τότε ήδη για ομοσπονδιακή μορφή του κυπριακού κράτους.

Η επιβολή της Χούντας στην Ελλάδα, που διέθετε την υποστήριξη των ΗΠΑ, αποτέλεσε την αρχή του τέλους της κυπριακής τραγωδίας. Οι χειρισμοί των προδοτικών κυβερνήσεων της στρατιωτικής δικτατορίας αποσκοπούσαν ακριβώς στην αποδιεθνοποίηση του Κυπριακού, τη λύση του στα στενά νατοϊκά πλαίσια, τις απευθείας συνομιλίες Ελλάδας-Τουρκίας και γενικότερα στην πραγματοποίηση των επιλογών της νατοϊκής συμμαχίας, δηλαδή την οριστική μετάβαση της Κύπρου σε νατοϊκή προέκταση. Η αφορμή που έδωσε στην Τουρκία η Χούντα με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου — τον οποίο ο ίδιος ο Κίσιγγερ είχε χαρακτηρίσει επικίνδυνο για τη Δύση —οδήγησε στην εισβολή του Ιουλίου του 1974, ενώ όπως προκύπτει από την κατάθεση που έδωσε στην Υποεπιτροπή του Κογκρέσου ο κατά το '74 πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα Χένρυ Τάσκα, ο αρχιπραξικοπηματίας Ιωαννίδης διατηρούσε άμεση επαφή με το σταθμάρχη της ΣΙΑ στην Αθήνα.[15] Δεν μπορούμε όμως να αγνοήσουμε και το γεγονός ότι η τουρκική εισβολή στην Κύπρο έγινε με τη χρησιμοποίηση αμερικάνικου οπλισμού απ' τις τουρκικές δυνάμεις κατά παράβαση της ίδιας της αμερικάνικης νομοθεσίας, ούτε τον πολλαπλασιασμό των αγγλικών βάσεων μετά την εισβολή στην περιοχή του όρους Λευκαιοίκου. Το εμπάργκο που επιβλήθηκε τον Φεβρουάριο του 1975 από το Κογκρέσο προς την Τουρκία και η ένταση στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις που κορυφώθηκε το καλοκαίρι του 1976 με το πέρασμα του σοβιετικού ελικοπτεροφόρου «Κίεβ» απ' τα Στενά, δεν αναιρεί τις αμερικάνικες ευθύνες. Άλλωστε ύστερα από πίεση των κυβερνήσεων Φορντ και Κάρτερ το Κογκρέσο «πείστηκε» να άρει το εμπάργκο με την υπόσχεση ότι αυτό θα δημιουργούσε ευνοϊκό κλίμα στις σχέσεις με την Τουρκία, ώστε να βρεθεί δίκαιη λύση στο Κυπριακό. Η συνεχιζόμενη κατοχή της Βόρειας Κύπρου και η ευνοϊκή προς την Τουρκία πολιτική των ΗΠΑ αποδεικνύουν την τροπή που παίρνουν τα πράγματα προς επισφράγιση των μακροχρόνιων διχοτομικών επιλογών της νατοϊκής διπλωματίας, για τον απόλυτο στρατηγικό έλεγχο του Νησιού.

Γ) Ο εγγενής τουρκικός επεκτατισμός

Ι. Η πολυδιάστατα ανομοιογενής τουρκική κοινωνία διαπνέεται κυρίως από ένα συνεκτικό κρίκο που προβάλλεται και καλλιεργείται συστηματικά από πολιτικούς και άλλους παράγοντες της δημόσιας ζωής: Τον παντουρκισμό, δηλαδή την ιμπεριαλιστική ιδεολογία που ως τελικό σκοπό προβάλλει τη δημιουργία ενός ενιαίου πανίσχυρου κράτους που θα συνενώνει εδαφικά όλους τους τουρκόφωνους και υποτιθέμενης τουρκικής καταγωγής λαούς.[16] Η ραγδαία αναβίωση της παντουρκιστικής ιδεολογίας μετά το θάνατο του Κεμάλ το 1938, ενθάρρυνε ένα εθνικιστικό και φυλετικό κλίμα, που κατ' ανάγκη δεν στρεφόταν προς τα εκατομμύρια των Τούρκων της ΕΣΣΔ και της Κίνας, όπου η Τουρκία δεν είχε τη δύναμη να επηρεάσει την κατάσταση, αλλά προς τις πιο ευάλωτες και πολιτικοκοινωνικά φιλελεύθερες περιοχές της Θράκης, του Αιγαίου και της Κύπρου. Ο παντουρκισμός, αφομοιωμένος ως ένα σημείο με τον τούρκικο εθνικισμό, αποτέλεσε έτσι όχι μόνο το θεμελιώδες δόγμα της τούρκικης εξωτερικής πολιτικής, αλλά και μέσο εσωτερικής χειραγώγησης των μαζών με μια συνεχή προπαγανδιστική δραστηριότητα που «πάθιαζε» την κοινή γνώμη. Ο παντουρκισμός λειτούργησε συνάμα με το αντιμειονοτικό μένος ως δικλείδα ασφαλείας για τους μη αφομοιώσιμους πληθυσμούς της Τουρκίας κάθε φορά που παρουσιάζονταν εσωτερικά προβλήματα. Το ελληνικό στοιχείο γνώρισε απάνθρωπες διώξεις με κορύφωση το Σεπτέμβριο του 1955 που σε εκδήλωση «συμπαράστασης» προς τους Τουρκοκύπριους ο όχλος κατευθυνόμενος από την παντουρκιστική οργάνωση «η Κύπρος είναι τούρκικη» λεηλάτησε την ελληνική παροικία της Κωνσταντινούπολης.

Οι παντουρκιστικού περιεχομένου δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων σχετικά με την Κύπρο ξεκινούν πολύ πριν εκφραστούν ανοιχτά τα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας ύστερα από τα γεγονότα του 1963, που θεωρήθηκαν από την τούρκικη ηγεσία αφετηρία της «καταπίεσης» των Τουρκοκύπριων από τους Ελληνοκύπριους και αφορμή για τη διαμελιστική της πολιτική. Ήδη το 1954, και ενώ η Κύπρος ήταν κάτω από τη βρετανική κυριαρχία και η Τουρκία είχε αποκλειστεί από κάθε δικαίωμα στο Νησί με τη Συνθήκη της Λωζάνης, ο τότε υπουργός Εξωτερικών Κοπρουλού δήλωσε ότι «η Κύπρος είναι προέκταση της ηπειρωτικής Τουρκίας και θα έπρεπε να επιστραφεί στην Τουρκία λόγω γεωγραφικής γειτνίασης». Ένα χρόνο αργότερα, το 1955, ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ζορλού δή-

λωσε στην Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου ότι «... η σημασία της Κύπρου για την Τουρκία είναι μια αναγκαιότητα που πηγάζει από τις απαιτήσεις της ιστορίας, γεωγραφίας, οικονομίας και στρατιωτικής πολιτικής, από το δικαίωμα ύπαρξης και ασφάλειας, με λίγα λόγια από αυτή τη φύση των πραγμάτων».[17]

II. Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η Τουρκία έστειλε τον αξιωματικό του τουρκικού στρατού Βαρουσκιάν στην Κύπρο με σκοπό να οργανώσει την τρομοκρατική οργάνωση ΤΜΤ, κάνοντας έτσι το πρώτο βήμα για τη μεθόδευση της πάγιας πολιτικής της να προσαρτήσει την Κύπρο και σπέρνοντας στην τουρκοκυπριακή κοινότητα την ιδέα του διαμελισμού. Μ' αυτό τον τρόπο καλλιεργείται συστηματικά η εχθρότητα ανάμεσα στις δύο κοινότητες της Κύπρου που για δεκαετίες συμβίωναν ειρηνικά.

Η ΤΜΤ για την οποία ο σημερινός επικεφαλής του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους, Ραούφ Ντενκτάς παραδέχτηκε σε συνέντευξη που έδωσε στους Τάιμς το 1978, ότι υπήρξε αρχηγός της, διέπραξε μια σειρά από θηριωδίες όχι μόνο σε βάρος Ελληνοκυπρίων αλλά και εναντίον Τουρκοκυπρίων που διαφωνούσαν με τη διαμελιστική πολιτική της Τουρκίας. Αποκορύφωμα των ενεργειών της ΤΜΤ ήταν η έκρηξη στο γραφείο πληροφοριών του τουρκικού προξενείου που όπως αποδείχτηκε από κατοπινές παραδοχές των ίδιων των Τούρκων είχε προκληθεί με πρωτοβουλία του Ντενκτάς, με σκοπό όπως ο ίδιος αποκάλυψε — αποδεικνύοντας το ποιόν του — «να δημιουργηθεί ατμόσφαιρα έντασης και να μάθει ο κόσμος ότι οι Τουρκοκύπριοι έχουν σημασία». Επιπλέον η Τουρκία διαμαρτυρήθηκε επίσημα στη Βρετανία ισχυριζόμενη ότι η τουρκοκυπριακή μειονότητα δεν έχαιρε ικανοποιητικής προστασίας, ενώ ο Ντενκτάς ζήτησε να γιορτάζεται η μέρα της έκρηξης ως εθνική εορτή... Πέντε μέρες αργότερα, στις 12 Ιουνίου 1958, η «ιερή αγανάκτηση» των Τούρκων οδήγησε στη σφαγή οκτώ άοπλων Ελληνοκύπριων και τον τραυματισμό άλλων πέντε κοντά στο χωριό Κιόνελι. Η ιατροδικαστική έρευνα διαπίστωσε ότι «η επίθεση ήταν ιδιαίτερα κτηνώδης και τα τραύματα που έγιναν δείχνουν μια άνευ προηγουμένου αιμοδιψία».

Στη συνέντευξή του στους Τάιμς του Λονδίνου το 1978 ο Ντενκτάς είπε μεταξύ άλλων: «Η ΤΜΤ έγινε κάτι περισσότερο από στρατιωτική δύναμη. Έγινε μια ηθική δύναμη». Οι «ηθικές πράξεις» της τούρκικης τρομοκρατίας αποσκοπούσαν στη δημιουργία κλίματος εκφοβισμού κυρίως μέσα στην ίδια την τουρκοκυπριακή κοινότητα και στη βίαιη διακοπή της ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας Τουρκοκύπριων και Ελληνοκύπριων. Με μια σειρά από δολοφονίες επιφανών ή και απλών πολιτών που διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους Έλληνες ή εκφράζονταν υπέρ της Ελληνοτουρκικής συνεργασίας, οι Τούρκοι επιβεβαίωναν τις πραγματικές προθέσεις τους. Ωστόσο το πνεύμα συνεργασίας Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων συνέχιζε να υπάρχει και εκφραζόταν κυρίως από την εφημερίδα Τζουμχουριέτ που εξέδιδαν οι Αχμέτ Γκουρνάν και Μουσταφά Χικμέτ. Ο ίδιος ο Ντενκτάς προειδοποίησε τους δύο δημοσιογράφους να σταματήσουν την έκδοση της εφημερίδας γιατί θα κινδύνευε η ζωή τους. Όταν η Τζουμχουριέτ στις 23.4.62 προειδοποίησε ότι θα αποκάλυπτε τους τρομοκράτες που προκαλούσαν τη διακοινοτική διαμάχη, την ίδια μέρα οι δύο εκδότες δολοφονήθηκαν, ο Χικμέτ στο κρεβάτι του, μπροστά στα μάτια της γυναίκας του και των παιδιών του.

Η ΤΜΤ δεν φειδόταν έργων και λόγων «ηθικής δύναμης». Στο φυλλάδιο-διακήρυξη που είχε κυκλοφορήσει με την ίδρυση της στις αρχές του 1958, έγραφε: «... Είσαι γενναίος, Τούρκος. Είσαι πιστός στην πατρίδα και το έθνος σου και σου έχει ανατεθεί το έργο της επίδειξης τουρκικής δύναμης... Όλοι οι Τούρκοι, το σωστό και η δικαιοσύνη και ο Θεός είναι μαζί σου. ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ».[18]

III. Μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 και ενώ το κλίμα εκφοβισμού και τρομοκρατίας κορυφωνόταν, η τουρκοκυπριακή ηγεσία με την καταχρηστική και κακόπιστη άσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας του τουρκοκύπριου Αντιπρόεδρου που ακινητοποιούσε ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό, ανάγκασε το Μακάριο να προτείνει την αναθεώρηση του Συντάγματος Ζυρίχης-Λονδίνου σε 13 σημεία. Η απόρριψη των τροπολογιών από την τουρκική κυβέρνηση και την τουρκοκυπριακή ηγεσία οδήγησε στα αιματηρά επεισόδια του 1963-64. Η τρομοκρατική ΤΜΤ σε συνεργασία με τις τούρκικες μυστικές υπηρεσίες υποχρέωσαν τμήμα της τουρκοκυπριακής κοινότητας να εγκαταλείψει την ειρηνική συμβίωση με την ελληνοκυπριακή και να την εγκλωβίσει σε τεχνητούς θύλακες δήθεν για λόγους ασφαλείας και στην πραγματικότητα για να πετύχει τη μετακίνηση πληθυσμών, σε αντίθεση με την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ώστε να δημιουργηθεί γεωγραφική βάση για διχοτόμηση. Όπως φαίνεται και από τις τότε εκθέσεις του Γ.Γ. του ΟΗΕ «Οι Τουρκοκύπριοι ηγέτες ακολουθούν μια προφανώς εσκεμμένη πολιτική αυτοδιαχωρισμού, για να ενδυναμώσουν τον ισχυρισμό ότι οι δύο κύριες κοινότητες της Κύπρου δεν μπορούν να ζήσουν ειρηνικά στο Νησί χωρίς γεωγραφικό διαχωρισμό». Ήδη το 1964 ο τότε Αντιπρόεδρος της Τουρκίας Κεμάλ Σατίρ δήλωνε ότι «Η Κύπρος θα μοιραστεί σε δύο τμήματα, από τα οποία το ένα θα ενωθεί με την Τουρκία», ενώ το 1965 ο τότε ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας Δρ. Κιουτσούκ ισχυριζότανε στην τούρκικη εφημερίδα Χαλκίν-Σεσί ότι «η Κύπρος είναι μια άλλη Αλεξανδρέττα στην ιστορία της Τουρκίας. Η ισχύς της Τουρκίας είναι σε θέση να προσαρτήσει και να θέσει την Κύπρο υπό τουρκική κυριαρχία».

Παρά τις προσπάθειες της ελληνοκυπριακής πλευράς, ο διακοινοτικός διάλογος που άρχισε το 1968 σκόνταψε μπροστά στην τουρκική αδιαλλαξία, που εκμεταλλευόμενη τις ενδοελληνικές αντιπαλότητες Χούντας-Μακάριου, περίμενε να εμφανιστεί η κατάλληλη στιγμή για να πραγματοποιήσει τα διαμελιστικά της σχέδια. Ήδη το Δεκέμβριο του 1967 είχε συσταθεί η «Προσωρινή Τουρκοκυ-

πριακή Διοίκηση», που υποστήριζε την ομοσπονδοποίηση του Νησιού.

Τα από μακρόν προετοιμασμένα σχέδια της Τουρκίας βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να εκδηλωθούν τον Ιούλιο του 1974. Η Τουρκία ανακοίνωσε ότι επρόκειτο για μια «ειρηνευτική επιχείρηση» με σκοπό να αποκατασταθεί η συνταγματική τάξη στο Νησί. Αυτό που έγινε ήταν η χωρίς προηγούμενο σε βαρβαρότητα για την ιστορία του Νησιού εισβολή των Τούρκων που βομβάρδισαν αδιάκριτα περιοχές με ναπάλμ, σκότωσαν άμαχους, βίασαν, λεηλάτησαν, κατέστρεψαν ότι έβρισκαν μπροστά τους. Ότι μαρτυρούσε την ελληνικότητα της κυπριακής ιστορίας, ακόμα και τοπωνύμια χιλιάδων χρόνων απαλείφθηκαν, για να μετατραπούν τα κατεχόμενα σε μια περιοχή χωρίς πολιτιστική ταυτότητα. Από την πρώτη κιόλας μέρα που πάτησαν το πόδι τους στην Κυρήνεια οι Τούρκοι είχαν ως άμεσο στόχο, να απογυμνώσουν το Νησί απ' όλα τα τεκμήρια του ελληνικού του χαρακτήρα ώστε να προωθήσουν την προσάρτηση τουλάχιστον ενός τμήματος στην Τουρκία.

IV. Η τακτική που ακολούθησε η Τουρκία μετά την εισβολή του 1974 ήταν να επιδιώξει τη μονιμοποίηση και τη νομιμοποίηση του καθεστώτος της κατοχής, αδιαφορώντας για τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και κωλυσιεργώντας στις διακοινοτικές διαπραγματεύσεις. Πέρα από την εκδίωξη και των τελευταίων Ελλήνων από την Καρπασία και την καταστροφή της πολιτιστικής ταυτότητας της Κύπρου, οι Τούρκοι επιδόθηκαν σε συστηματικό εποικισμό του Νησιού από έποικους προερχόμενους από τα βάθη της Ανατολίας. Ο δημογραφικός χαρακτήρας των κατεχόμενων εδαφών αλλοιώνεται στοχεύοντας στον απόλυτο έλεγχο και την τελική προσάρτησή τους στην Τουρκία. Η σύσταση των εποίκων, που σχεδόν ξεπερνούν πλέον τον αριθμό των Τουρκοκυπρίων, από άτομα με ανύπαρκτο μορφωτικό και βεβαρυμένο ποινικό μητρώο, οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας στα κατεχόμενα. Με το πρόσχημα των εποχιακών εργατών ο αριθμός τους αυξάνεται συνεχώς, παρά τη διεθνή κατακραυγή, με αποτέλεσμα να βιάζεται η ίδια η θέληση των πραγματικών Τουρκοκυπρίων που θεωρούνται από την Άγκυρα «εκδυτικοποιημένοι και αναξιόπιστοι» πολίτες δεύτερης κατηγορίας στην ίδια τους τη χώρα. Η χρησιμοποίηση της μάζας των εποίκων από τους Τούρκους σωβινιστές ως μέσο για την επιβολή τους πάνω στους ντόπιους Τουρκοκύπριους επεκτάθηκε με τη δημιουργία του Κόμματος της Αναγέννησης των εποίκων, που στηρίζει το εγκάθετο καθεστώς Ντενκτάς και προωθεί την τούρκικη πολιτική στην Κύπρο που συνίσταται στην πλήρη τουρκοποίηση του Νησιού. Αντίθετα ο αριθμός των Τουρκοκύπριων μειώνεται συνεχώς, αφού ήδη 30.000 απ' αυτούς έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό κάτω από την πίεση και τον εκφοβισμό των ανθρώπων της Ανατολίας.

Ταυτόχρονα η μόνιμη εγκατάσταση και αύξηση σε 35.000 του τούρκικου στρατού κατοχής, η αναδιοργάνωση του εξοπλισμού των δυνάμεων του Αττίλα και η κατασκευή αεροπορικών και ναυτικών βάσεων τείνει να καταστήσει την Κύπρο υπό τον ολοκληρωτικό στρατιωτικό έλεγχο της Τουρκίας.

Εκτός όμως από τη δημογραφική αλλοίωση της Κύπρου με την εισροή των εποίκων — αντίθετα στις διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές για την ιθαγένεια — και τη στρατικοποίηση των εδαφών της, η Τουρκία προωθεί τα διαμελιστικά της σχέδια με συστηματική διπλωματική δραστηριότητα, προσπαθώντας να διαστρεβλώσει την ιστορία του Νησιού και να δώσει την εικόνα ότι επιδιώκει δίκαιη λύση. Ο ίδιος ο Τούρκος πρωθυπουργός Οζάλ σε συνέντευξη στην Ιντερνάσιοναλ Χέρελντ Τρίμπιουν (2.6.86) είπε ότι «το νησί ποτέ δεν υπήρξε ελληνικό στην ιστορία του... αν θέλει κανείς να το ονομάσει κάτι είναι πιο τουρκικό παρά ελληνικό». Στις δηλώσεις του κατά την παράνομη επίσκεψη του στα κατεχόμενα — όπου όπως έγραψε σε άρθρο του ο Οζκέρ Οζκιούρ, αρχηγός του αντιπολιτευόμενου Ρεπουμπλικάνικου Κόμματος, ο Οζάλ πήγε όχι τόσο σαν φιλοξενούμενος αλλά σαν να ήτανε ιδιοκτήτης-σουλτάνος — ο Οζάλ είπε: «Τη στιγμή που πάτησα το πόδι μου εδώ ένοιωσα σαν να βρισκόμουν σε μια από τις επαρχίες, πόλεις, χωριά της Τουρκίας. Δεν υπάρχει διαφορά». Κι ακόμα: «Για να αποκτηθεί μια χώρα, μια γη, είναι ανάγκη να χυθεί αίμα... αίμα γι' αυτήν». Κι όμως ο Οζάλ ήρθε στην Αθήνα επίσημα και κατέθεσε στεφάνι στον Άγνωστο Στρατιώτη κάτω από τις διαμαρτυρίες, λιγότερων από εκατό απελπισμένων Κυπρίων, ενώ η περήφανη ελληνική κοινωνία ρέμβαζε με τον ίδιο τρόπο που — στην πλειοψηφία της — την περίοδο της εισβολής του '74 έκανε αντίσταση κατά των προδοτών της Χούντας από τα καφενεία του Παρισιού ή στην καλύτερη περίπτωση του Κολωνακίου.

Σε νομικό επίπεδο, στις 15 Νοεμβρίου 1983 ανακηρύχθηκε από τη «Νομοθετική Συνέλευση» ανεξάρτητο κράτος, ή «Τούρκικη Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ) ως επιστέγασμα της διχοτομικής τακτικής της Τουρκίας. Το προηγούμενο στάδιο ήταν η ανακήρυξη του «Τούρκικου ομόσπονδου κράτους της Κύπρου» το Φεβρουάριο του 1975, που ήταν συνέχεια της «Προσωπικής Τουρκοκυπριακής Διοίκησης» του 1967. Η «Προσωρινή Διοίκηση» γίνεται «ομόσπονδο κράτος» κι αυτό «ανεξάρτητο κράτος». Λογικά δεν μένει δηλαδή παρά να ακολουθήσει κα η τυπική ένωση με την Τουρκία. Το ψευδοκράτος καταδικάστηκε ως γνωστόν και απομονώθηκε διεθνώς, ωστόσο η πολιτική και οικονομική ενσωμάτωση των κατεχόμενων με την Τουρκία, όπως καταγγέλλουν τα ίδια τα αντιπολιτευόμενα τουρκοκυπριακά κόμματα, προχωράει με ραγδαίους ρυθμούς. Ο Οζάλ επέβαλε στην ΤΔΒΚ οικονομικό σχέδιο και «πρωτόκολλο» που τη συνένωναν στην πράξη με την οικονομία της Τουρκίας. Το Σύνταγμα της ΤΔΒΚ αποτελεί αντίγραφο του αντιδημοκρατικού Συντάγματος της Τουρκίας και «ψηφίστηκε» χάρη στους έποικους που αποτελούν και την εκλογική πελατεία του Ντενκτάς. Η τουρκοκυπριακή Αστυνομία τέθηκε κάτω από τις διαταγές του Γενικού Διοικητή του Τουρκικού στρατού ο οποίος είναι υπεύθυνος για την εσωτερική

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και ο Αντνάν Μεντερές υπογράφουν στην Ζυρίχη συμφωνία για την Κύπρο το 1959.

ασφάλεια και άμυνα.

Σε διπλωματικό επίπεδο οι συνεχείς κωλυσιεργείες του Ντενκτάς και η σταδιακή σε κάθε νέα συνομιλία αύξηση των απαιτήσεών του, οδήγησε σε αδιέξοδο κάθε προσπάθεια για εξεύρεση λύσης. Η τακτική που ακολουθεί η Τουρκία είναι να εδραιώνει με το πέρασμα του χρόνου τη διχοτόμηση και την προσάρτηση των κατεχόμενων από τον τούρκικο στρατό εδαφών. Ο Ντενκτάς καθοδηγημένος από την τουρκική ηγεσία ουσιαστικά ζητάει την κύρωση και την προσυπογραφή των τετελεσμένων. Η λογική του ανδρός φαίνεται σ' αυτό που είπε στον Πρόεδρο Βασιλείου το Μάρτιο του 1989: «Η λύση του Κυπριακού είναι η μη λύση του».[19] Είναι η λογική της ωμής βίας και δεν ενδιαφέρεται για τη διαπραγμάτευση, περιμένει μόνο την κατάλληλη στιγμή για να ολοκληρώσει τα σχέδιά της.

Ο παντουρκισμός εμφανίζεται δριμύτερος στο προσκήνιο. Τον περασμένο Μάιο ο Τούρκος υπουργός Προεδρίας Κονκουμάν στο πρώτο «διεθνές συνέδριο για το μεγάλο Αζερμπαϊτζάν» στην Καισάρεια είπε: «Μια ισχυρή και συνεχώς ενισχυόμενη Τουρκία είναι η μόνη εγγύηση για τον τούρκικο κόσμο».[20]

Δ) Η ολοκληρωτική αποτυχία των χειρισμών των ελληνικών κυβερνήσεων

Ι. Πέρα από τα διεθνή στρατηγικά συμφέροντα και τον εγγενή τουρκικό επεκτατισμό υπάρχει μια άλλη όψη του Κυπριακού που συνίσταται στις ευθύνες των ελληνικών κυβερνήσεων ξεκινώντας απ' την ευκαιρία που αγνόησε η κυβέρνηση Α. Ζαΐμη το 1915 όταν προσανατολισμένη στη φιλογερμανική πολιτική των ανακτόρων αρνήθηκε την προσφορά της Βρετανίας για παραχώρηση της Κύπρου με αντάλλαγμα τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, και καταλήγοντας στη συνθηκολόγηση του Νταβός το 1988. Λύδια λίθος της σύγχρονης πολιτικής των ελληνικών κυβερνήσεων υπήρξε η βούληση τους, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, να μη δυσαρεστήσουν τους «συμμάχους» του ΝΑΤΟ, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, ενόσο εκκρεμούσε το εθνικό πρόβλημα ενός τμήματος του ελληνισμού. Ταυτόχρονα οι διπλωματικές τους κινήσεις χαρακτηρίστηκαν στην καλύτερη περίπτωση από άσκοπη υποχωρητικότητα, συνεχείς παλινδρομήσεις, παθητικότητα αλλά και μια υποβόσκουσα διαμάχη ανάμεσα στην ελλαδική και την ελληνοκυπριακή ηγεσία.

Αφετηρία των λαθεμένων επιλογών των ελληνικών κυβερνήσεων ήταν η προσφυγή της Ελλάδας στον ΟΗΕ που μετέβαλε το πρόσωπο του Κυπριακού από μια διαμάχη μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και της Βρετανίας, σε μια σύγκρουση μεταξύ των δύο κυπριακών κοινοτήτων, της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Βρετανίας και σε τελική ανάλυση ολόκληρου του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ που μ' αυτό τον τρόπο έβλεπαν να διακυβεύεται η σταθερότητα της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας απέναντι στην ΕΣΣΔ. Η κυβέρνηση Παπάγου δεν υπολόγισε τις πραγματικές βλέψεις της Τουρκίας στην Κύπρο, ούτε το γεγονός ότι μια διαμάχη με την Τουρκία για το Κυπριακό στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, όπως επεδίωκαν άλλωστε και οι ΗΠΑ, δεν θα μπορούσε παρά να κλίνει υπέρ της Τουρκίας που έτεινε να θεωρηθεί μείζονος στρατηγικής σημασίας στην περιοχή για τα συμφέροντα της Δύσης. Πολύ σοβαρότερο λάθος της ελληνικής πολιτικής ήταν η αποδοχή της κυβέρνησης Παπάγου να συμμετάσχει στην Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου το 1955, πέφτοντας στην παγίδα των Βρετανών και νομιμοποιώντας την Τουρκία — που με μια ευφυή διπλωματική κίνηση έσπευσε να υποστηρίξει τις βρετανικές απόψεις — ως ενδιαφερόμενο και ισότιμο μέλος για τη λύση του Κυπριακού, σε αντίθεση, με τις ρητές προβλέψεις της Συνθήκης της Λωζάνης. Αποτέλεσμα της έναρξης του διαλόγου με συμμετοχή των Τούρκων ήταν η αποθράσυνσή τους, τρομαχτικοί διωγμοί της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης, η αδιάλλακτη θέση τους ήδη

από τότε σε διχοτομικές προτάσεις ως εναλλακτική λύση στη βρετανική κυριαρχία και η απαρχή νέας ελληνοτουρκικής έντασης με κεντρικό άξονα το Κυπριακό. Φυσιολογική κατάληξη αυτών των χειρισμών ήταν οι Συμφωνίες Λονδίνου-Ζυρίχης, που δημιούργησαν μια Κυπριακή Δημοκρατία που όχι μόνο δεν εξασφάλισε δικαίωμα αυτοδιάθεσης στο λαό της Κύπρου, αλλά του απαγόρευε οριστικά πλέον να ξαναμιλήσει για αυτοδιάθεση, αφού καθιστούσε υπεύθυνες για την ανεξαρτησία της Κύπρου τις τρεις εγγύητριες δυνάμεις, με αόριστα δικαιώματα επέμβασης στο Νησί. Ταυτόχρονα επέστρεφε νόμιμα ο τούρκικος στρατός, οι Βρετανοί αποκτούσαν μια ζώνη απόλυτης κυριαρχίας τους στο νότιο τμήμα του Νησιού, ενώ το ανεφάρμοστο Σύνταγμα που επιβλήθηκε με τις υπερεξουσίες που παραχωρούσε στην τουρκοκυπριακή μειονότητα, καθιστούσε προβληματική τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού μπροστά στην τούρκικη κακοπιστία και έβαζε τις βάσεις για περαιτέρω προβλήματα. Όλοι οι παραπάνω χειρισμοί έγιναν μέσα σ' ένα κλίμα συνεχών αντεγκλίσεων μεταξύ Αθηνών-Λευκωσίας καθώς ο Μακάριος διέβλεπε τους κινδύνους που αναφύονταν ενώ οι ελληνικές κυβερνήσεις βιάζονταν να γίνουν ευχάριστες στους «συμμάχους» τους.

II. Η αναπόφευκτη ουσιαστική κατάρρευση των Συμφωνιών Λονδίνου-Ζυρίχης με την κρίση του 1963 απέδειξε ότι οι ελληνικοί χειρισμοί έθεσαν την Τουρκία κριτή της τύχης του ελληνισμού, η οποία χωρίς αναστολές απειλούσε να εισβάλει στην Κύπρο. Οι προστριβές ανάμεσα σε Αθήνα και Λευκωσία εντάθηκαν όταν η ελληνική κυβέρνηση αντιτάχθηκε στην πρόταση τροπολογίας του Κυπριακού Συντάγματος, όχι γιατί ο νεοεκλεγής πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου δεν θεωρούσε «επαχθή κληρονομιά» τις Συμφωνίες Λονδίνου-Ζυρίχης, αλλά γιατί ήταν ακατάλληλη η στιγμή, καθώς η κυβέρνησή του αντιμετώπιζε εσωτερικά προβλήματα. Παρ' όλα αυτά η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου, που αναδείχτηκε με ισχυρή πλειοψηφία το 1964, προχώρησε στη μοναδική ίσως σωστή κίνηση ελληνικής κυβέρνησης στο Κυπριακό, δηλαδή στην ενίσχυση της στρατιωτικής άμυνας του Νησιού, ώστε να δημιουργηθεί αυτοδύναμη κυπριακή ισχύς και να μην καταστεί αναγκαία μια καθολική ελληνοτουρκική σύρραξη σε περίπτωση τούρκικης εισβολής στην Κύπρο. Ταυτόχρονα Αθήνα και Λευκωσία από κοινού κατήγγειλαν τις Συμφωνίες Λονδίνου-Ζυρίχης και προβλήθηκε ως επερχόμενη η Ένωση. Συνάμα ο Γ. Παπανδρέου, παρά τις πιέσεις που δέχτηκε στο ταξίδι του στην Ουάσιγκτον, αρνήθηκε να έρθει σε επαφή με τον Τούρκο ομόλογό του Ισμέτ Ινονού και επέμεινε ότι κάθε λύση έπρεπε να είναι σύμφωνη με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 4ης Μαρτίου 1964. Ωστόσο το αντικομμουνιστικό μένος των Ελλήνων αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς το οποίο ως ένα σημείο υπέθαλπε και η ελληνική κυβέρνηση, καταδικάζοντας παράλληλα κάθε σοβιετοκυπριακή προσέγγιση, δημιούργησε ένα αρνητικό κλίμα στην Κύπρο, ενώ Αθήνα και Λευκωσία παρουσίασαν νέα διάσταση απόψεων με αφορμή τα σχέδια Άτσεσον.

Οι εχθροπραξίες της Τηλλυρίας που εκλήθηκαν από τον Παπανδρέου ως πρόθεση της Λευκωσίας να φέρει σε αδιέξοδο τις συνομιλίες της Γενεύης όπου συζητιόνταν τα σχέδια Άτσεσον, οδήγησε στη διατύπωση της «θεωρίας του Εθνικού Κέντρου» με βάση την οποία η Κυπριακή γραμμή έπρεπε να εντάσσεται στην εθνική γραμμή που εκπροσωπούσε η Αθήνα χαράζοντας την πορεία πολιτικής και τακτικής. Η «θεωρία του Εθνικού Κέντρου», την οποία εκμεταλλεύτηκε αργότερα και η Χούντα αποδείχτηκε καταστροφική, γιατί υποβαθμίζοντας τη διεθνή υποστάση της Κύπρου αφενός την τοποθετούσε μέσα στο πλαίσιο των υποχρεώσεων των ελληνικών κυβερνήσεων απέναντι στο ΝΑΤΟ και αφετέρου την καθιστούσε τμήμα διαπραγμάτευσης στο συνολικό πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Τα Ιουλιανά και η ελληνική κυβερνητική κρίση ως ένα βαθμό ήταν αποτέλεσμα και του Κυπριακού αφού οι ΗΠΑ θεώρησαν τον Γ. Παπανδρέου υπεύθυνο για την απόρριψη του σχεδίου Άτσεσον και την σοβιετοκυπριακή προσέγγιση. Οι κυβερνήσεις που ακολούθησαν έβαλαν το Κυπριακό στη φάση του απευθείας ελληνοτουρκικού διαλόγου, υπαθάλπτοντας παράλληλα τη ρήξη Γρίβα-Μακάριου. Μέσα στην ταραγμένη ατμόσφαιρα των σχέσεων Αθήνας-Λευκωσίας η Τουρκία έπαιζε αριστοτεχνικά το διπλωματικό της παιχνίδι και προωθούσε τα διχοτομικά της σχέδια.

III. Ωστόσο η παρουσία της Ελληνικής Μεραρχίας ε νίσχυε σε τέτοιο βαθμό τις αμυντικές δυνατότητες της Κύ πρου ώστε να αποτρέπει ακόμα και τη σκέψη από την τουρκική πλευρά για εισβολή. Όλοι ανεξαιρέτως οι ανώτατοι αξιωματικοί — χουντικοί και μη — που ρωτήθηκαν σχετικά κατά τις μαρτυρικές τους καταθέσεις στην Εξε ταστική Επιτροπή για τον «φάκελο της Κύπρου» επιβε βαίωσαν τούτη την άποψη. Η συμπλοκή της Κοφινού τ Νοέμβριο του 1967, που προκλήθηκε μετά από σύμφωνη γνώμη των ελληνικών επιτελείων της απριλιανής Χού ντας[21] αποτέλεσε την πρόφαση ώστε — για να εκτονω θούν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις — να αποσυρθεί ύστερ από απόφαση του Γ. Παπαδόπουλου και του «πρωθυ πουργού» του Κόλλια η Μεραρχία από την Κύπρο απο γυμνώνοντας έτσι την άμυνα του Νησιού.

Η στρατιωτική Χούντα αποτέλεσε το Δούρειο Ίππ του Κυπριακού. Η ανάκληση της Μεραρχίας αποτέλεσ μόνο την αρχή της προδοτικής πολιτικής της.[22] Οι υπεύ θυνοι γνώριζαν τα καταστροφικά αποτελέσματα της πρά ξης τους που ενίσχυσε τις τούρκικες επιδιώξεις. Η Χούντ ακολούθησε μια διπλή πολιτική που δημόσια υποστήριζ την ανεξάρτητη και κυρίαρχη Κύπρο ενώ παρασκηνιακ κατηγορούσε το Μακάριο και τους Κυπρίους ως ανθέλ ληνες και επιδίωκε την Ένωση με εδαφικές παραχωρή σεις στην Τουρκία.[23] Ανάμεσα στις κινήσεις της Δικτατο ρίας ήταν και η δημιουργία παρακρατικών οργανώσεων στην Κύπρο, όπως το «Εθνικό Μέτωπο» που πίσω του κρυβόταν το 2ο Γραφείο του Επιτελείου της Εθνικής

Φρουράς, με σκοπό την ανατροπή του Μακάριου με κάθε είδους τρομοκρατικές πράξεις. Η εμφάνιση της ΕΟΚΑ-Β υπό την αρχηγία του Γρίβα ήταν άμεσα συσχετισμένη με το στρατιωτικό καθεστώς της Αθήνας και ενισχυόταν με οπλισμό από τους χουντικούς αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς. Τα συνωμοτικά σχέδια κατά του Μακαρίου, οι απευθείας συνομιλίες Ελλάδας-Τουρκίας που κορυφώθηκαν στη Λισσαβώνα το 1971 και η διπλή πολιτική που ακολούθησε η Χούντα ήταν φυσικό να τα εκμεταλλευτούν οι Τούρκοι κωλυσιεργώντας με κάθε τρόπο στις διακοινοτικές συνομιλίες. Παρ' όλα αυτά ο βίος της Χούντας πλησίαζε στο τέλος του χωρίς να έχει πετύχει την εξόντωση του Μακάριου και τη διχοτόμηση της Κύπρου σύμφωνα με τις «συμμαχικές» επιδιώξεις. Μετά το νέο πραξικόπημα του Ιωαννίδη το Νοέμβριο του 1973, η πορεία προς την εθνική καταστροφή μπήκε στην τελική της φάση. Το πραξικόπημα κατά του Μακάριου στις 15 Ιουλίου 1974 αποφασίστηκε από τους Φ. Γκιζίκη «Πρόεδρο της Δημοκρατίας», Α. Ανδρουτσόπουλο, «Πρωθυπουργό», Δ. Ιωαννίδη, Αρχηγό της Χούντας, Γ. Μπονάνο, «Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων», μετά από εισήγηση του Ιωαννίδη, όπως προέκυψε από τις καταθέσεις για τον «φάκελο της Κύπρου», και έδωσε την αφορμή που ζητούσε η Τουρκία για να εισβάλει. Όταν χτύπησε ο Αττίλας Ι, οι χουντικοί αξιωματικοί ήταν μακριά από την Κυρήνεια κυνηγώντας τους οπαδούς του Μακάριου, παρόλο ότι όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων η ΚΥΠ της Κύπρου και της Ελλάδας γνώριζαν πολύ πριν τις 15.7.74 τις τουρκικές προετοιμασίες που είχαν αρχίσει από τον Απρίλιο.

IV. Η εξωτερική πολιτική της μεταπολίτευσης καθορίστηκε από το δόγμα «η Ελλάς ανήκει εις την Δύσιν», σε μια περίοδο που η Δύση ενθάρρυνε την Τουρκία.[24] Χαρακτηριστικά, ο υφυπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των ΗΠΑ Α. Χάρτμαν υποστήριζε λίγο μετά τον Αττίλα ΙΙ, σε καταθέσεις του στο Κογκρέσο, ότι τα αιτήματα των Τουρκοκυπρίων είναι ισότιμα μ' αυτά των Ελληνοκυπρίων και ζητούσε υποχωρήσεις απ' την πλευρά τους για να λυθεί το πρόβλημα ενώ τασσόταν αντίθετος στην αποχώρηση των τούρκικων στρατευμάτων κατοχής για να αποφευχθεί ο «κίνδυνος αναρχίας». Βέβαια τα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις δεν τους επέτρεψαν πολλές επιλογές καθώς βρίσκονταν υπό την πίεση των ΗΠΑ για διάλογο με την Τουρκία, της οποίας ο ρόλος στο στρατηγικό παιχνίδι των υπερδυνάμεων ήταν αναβαθμισμένος. Ωστόσο οι σχέσεις Αθήνας-Λευκωσίας καλυτέρευσαν υποτασσόμενες στην αρχή «η Κύπρος αποφασίζει — η Ελλάδα συμπαρίσταται».

Θεαματικές κινήσεις και μεγάλα λόγια χαρακτηρίζουν τα χρόνια μετά την εισβολή του '74. Στην αρχή οι Κύπριοι ηγέτες μιλούσαν για ανταρτοπόλεμο: «κάθε κορφοβούνι κάστρο κάθε λαγκάδι ηφαίστειο». Επακολούθησαν από το 1975 κιόλας αδιέξοδες διακοινοτικές συνομιλίες. Ο Μακάριος δήλωνε: «δε θα δεχτώ ποτέ ομοσπονδία βασισμένη στο γεωγραφικό διαχωρισμό». Η ελληνική κυβέρνηση έβγαλε την Ελλάδα από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ χωρίς όμως να διακόψει συμμαχικές και διπλωματικές σχέσεις με την Τουρκία. Όσο για την περίφημη «πολυδιάστατη» εξωτερική πολιτική της Αθήνας, σήμαινε παλινδρομήσεις πότε προς τον εξευμενισμό των ΗΠΑ και πότε πρός την αναζήτηση βοήθειας από την ΕΟΚ ή την ΕΣΣΔ, με αποτέλεσμα να περνάει πολύτιμος χρόνος και να παγιώνεται η κατάσταση.[25] Οι τραγικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξάγονταν οι προσπάθειες για εξεύρεση λύσης στη σύγχρονη καταστροφή του ελληνισμού δεν αναιρούν τη γελοιότητα των χειρισμών, που χαρακτηρίζονταν από λόγια άνευ περιεχομένου, παλινδρομήσεις και συνεχείς υποχωρήσεις. Το 1977 ο διάλογος Μακαρίου-Ντενκτάς αφορά πλέον την ομοσπονδοποίηση του Νησιού, που είχε γίνει αποδεκτή από την ελληνική πλευρά. Αυτό σήμανε την πρώτη σημαντική οπισθοχώρηση στις απαιτήσεις του εισβολέα, θέτοντας στο περιθώριο το αίτημα, για αυτοδιάθεση. Οι συνομιλίες συνεχίστηκαν μέχρι σήμερα ύστερα από πρωτοβουλία του Γ.Γ. του ΟΗΕ ντε Κουεγιάρ, σκοντάφτοντας στην αδιαλλαξία και τις συνεχώς αυξανόμενες αξιώσεις του Ντενκτάς παρά τις υποχωρήσεις των Ελληνοκυπρίων.

Το Κυπριακό δεν μπορούσε να λυθεί όπως ήθελαν οι εξαρτημένες ελληνικές κυβερνήσεις παρά μόνο στα πλαίσια της «ελληνοτουρκικής φιλίας». Ο περίφημος «φάκελος της Κύπρου» προεκλογικό παιχνιδάκι του ΠΑΣΟΚ που έθρεφε την ψευδοϊστορική μυθολογία του ελληνικού λαού ήταν ένα ακόμα «στάδιο» που πέρασε το Κυπριακό. Ήδη η Ελλάδα είχε επιστρέψει στο ΝΑΤΟ και το Κυπριακό δεν μπορούσε παρά σιγά-σιγά να μπει πρακτικά στο «Χρονοντούλαπο της ιστορίας». Το Νταβός ήταν το αποτέλεσμα της πολυδιάστατης περήφανης εξωτερικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ: Χωρίς να υποχωρήσουν ούτε ένα βήμα οι Τούρκοι πρόβαλλαν την εικόνα μιας Τουρκίας ανοιχτής στο διάλογο και γεμάτης ειλικρινείς διαθέσεις. Χαμόγελα και αισιοδοξία ανάμεσα σε Παπανδρέου-Οζάλ. Και στην Άγκυρα πανηγύρια αφού ανέξοδα πέτυχε να εξαγάγει ένα προφίλ πολύ ευνοϊκό για τη δημιουργία κλίματος αποδοχής της ένταξής της Τουρκίας στην ΕΟΚ.[26] Σήμερα λέγεται ότι το Κυπριακό μπαίνει σε νέα φάση. Όπως επισημάνθηκε από αμερικάνο αξιωματούχο κατα την επίσκεψη του κ. Μητσοτάκη στις ΗΠΑ, «έγινε νέα αρχή μιας παλιάς φιλίας». Ας μην προσθέσουμε τίποτα. Μονάχα πόσο ακριβά άραγε θα κοστίσει αυτή τη φορά η «φιλία»;

Ε) Σκέψεις-προτάσεις για μία εθνική πολιτική στο Κυπριακό

I. Η πορεία του Κυπριακού μέχρι σήμερα είναι μια διαρκής οπισθοδρόμηση, τόσο σε διπλωματικό επίπεδο όσο και σε σχέση με την παγίωση των πραγματικών γεγονότων της τούρκικης κατοχής στο βόρειο τμήμα του Νη-

σιού. Οι προτάσεις ντε Κουεγιάρ το Μάρτιο του 1986 φανέρωσαν έλλειψη αντικειμενικότητας από μέρους του, αφού ήταν αντίθετος στα ίδια τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, του οργανισμού που εκπροσωπεί. Παράλληλα αν αποτύγχανε τυχόν εφαρμογή των προτάσεων ντε Κουεγιάρ[27] —πράγμα καθόλου απίθανο αν κρίνει κανείς από την πάγια τούρκικη πολιτική μη συνεργασίας, μη τήρησης ή κατάχρησης των συμφωνιών και σταθερής προώθησης των διαμελιστικών σχεδίων — το αποτέλεσμα θα ήταν η νομιμοποίηση πλέον του ψευδοκράτους. Οι συνομιλίες που εξακολουθούν να εξάγονται υπό την αιγίδα του ντε Κουεγιάρ αποτελούν μάλλον ένα μέσο εφησυχασμού της εσωτερικής και της διεθνούς κοινής γνώμης, παρά ουσιαστική προσπάθεια λύσης του Κυπριακού, αφού οι μόνες υποχωρήσεις που γίνονται είναι από την ελληνοκυπριακή πλευρά, κι αυτές δεν έχουν ως αντίκρισμα παρά την προβολή ακόμα πιο ακραίων θέσεων από τον Ντενκτάς. Απ' την άλλη δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι εδώ και χρόνια οι νέες προτάσεις είναι κάθε φορά πιο δυσμενείς για την ελληνοκυπριακή πλευρά, ενώ ελοχεύει και μια πιθανή αναγνώριση του ψευδοκράτους από φιλότουρκα κράτη. Μπροστά στα παραπάνω διλήμματα η ελλαδική και κυπριακή ηγεσία παρουσιάζονται αμήχανες. Η επιλογή των κινήσεων γύρω από το Κυπριακό γίνεται συχνά βορά εσωτερικών μικροπολιτικής εκμετάλλευσης αντεγκλίσεων, όπου οι εκάστοτε αντιπολιτευόμενοι απαιτούν μια πιο αδιάλλακτη πολιτική.

Ωστόσο για την υποχωρητικότητα, την παλινδρόμηση και την ανικανότητα των εκάστοτε ελλαδικών και κυπριακών ηγεσιών μπροστά στο συστηματικό τουρκικό επεκτατισμό αρκεί να μιλήσουν τα γεγονότα: Σταθεροποίηση της τούρκικης κατοχής που εμφανίζεται κάθε τόσο με νέο, πιο ασύστολο νομικό προσωπείο, με αποκορύφωμα το τουρκικό ψευδοκράτος· εποικισμός και λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς· ιστορική αμνησία για τους πρόσφυγες και τους αγνοούμενους· ισοτιμία στο status των αντιπροσώπων των δύο κοινοτήτων, πάντοτε υπό την αιγίδα του Γ.Γ. του ΟΗΕ. Στις τελευταίες συνομιλίες του Μαρτίου του 1990 στη Ν. Υόρκη παρουσιάστηκε η νέα τουρκική άποψη ότι στην Κύπρο υπάρχουν δύο «λαοί» με δικό τους δικαίωμα αυτοδιάθεσης και κρατικής υπόστασης. Ο κ. ντε Κουεγιάρ κράτησε «ουδετερότητα» και «ίσες αποστάσεις» μπροστά στους καταπατητές κάθε ανθρώπινου δικαιώματος και των ψηφισμάτων του ίδιου του οργανισμού που εκπροσωπεί, ενώ η κυπριακή ηγεσία άκουγε για 3 μέρες τις νέες τουρκικές απόψεις που εκτός των άλλων αποτελούν και επιχείρημα που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους Τούρκους στην περιοχή της Δυτικής Θράκης. Αν η ελλαδική και η κυπριακή ηγεσία περίμεναν ύστερα από τα εγκλήματα που έχουν προηγηθεί στην Κύπρο τούτες τις εξελίξεις για να πανηγυρίσουν επειδή με τις νέες του θέσεις ο Ντενκτάς αποκάλυψε το αληθινό του πρόσωπο μπροστά στη διεθνή κοινότητα, τότε πρόκειται, επιεικώς — κατά την έκφραση του Ε. Λεμπέση —για μια συνωμοσία των βλακών.

Η ευφυής τουρκική πολιτική που βγήκε κερδισμένη από το Νταβός και τις διακοινοτικές της Ν. Υόρκης τείνει να πετύχει το στόχο της που δεν είναι άλλος από οριστική αποδοχή της κατοχής στη Βόρεια Κύπρο και νομιμοποίηση των βλέψεων της σ' ολόκληρη την Κύπρο. Η ελληνική απάντηση είναι η απουσία κάθε εθνικής στρατηγικής για απελευθέρωση του Νησιού.

II. Παράλληλα όμως γίνεται μια εξίσου επικίνδυνη αλλοίωσης της πολιτισμικής ταυτότητας στην Κύπρο και προώθησης μιας ανθελληνικής ιδεολογίας.[28] Το κλίμα του ιδεολογικού ρεμβασμού που προωθήθηκε κυρίως από τη δογματική Αριστερά στην προσπάθεια της αφενός να απαλύνει τη δοσίλογη στάση της απέναντι στον αντιαποικιακό αγώνα της Κύπρου κι αφετέρου να αποκομίσει κομματικά οφέλη, εκφράστηκε με μια πρωτόγονη αντιευρωπαϊκή κι ανθελληνική ιδεολογία που ταύτιζε την Ελλάδα με τη Χούντα και υποστήριζε μια στενή κυπριακή συνείδηση διαστρεβλώνοντας την ίδια την κυπριακή ιστορία. Αντί όμως με αυτό τον τρόπο να γίνει πραγματικότητα η αυταπάτη ότι ο κυπριοκεντρισμός θα μετρίαζε την επεκτατική διάθεση των Τούρκων, το αποτέλεσμα ήταν να γίνει ακόμα πιο χαλαρή η άμυνα του ελληνισμού, σε μια φάση που δοκιμάζεται βάναυσα η αντοχή του και η πολιτισμική του ταυτότητα καθίσταται στρατηγικό όπλο. Η συμπόρευση στο θέμα αυτό της κομμουνιστικής Αριστεράς με την εθνικιστική ακροδεξιά της Κύπρου φανερώνει άγνοια του ότι μέσα στο τέλμα του καταναλωτισμού, ευδαιμονισμού, εφησυχασμού και νεοπλουτισμού σε όλα τα στρώματα της κυπριακής κοινωνίας το αγωνιστικό πνεύμα δεν μπορεί να γεννηθεί παρά μέσα απ' τη συνείδηση της πολυκεντρικότητας του κυπριακού ελληνισμού.

Η γλωσσική ασυναρτησία είναι μια τυπική εκδήλωση της εθνικής αλλοτρίωσης. Η «αγγλομανία» διακατέχει ένα μεγάλο τμήμα των Ελλήνων της Κύπρου, σε σημείο που να τίθεται οξύτατο στον κυπριακό τύπο το τραγικό και συνάμα ευτράπελο ζήτημα αν η γλώσσα του υπό ίδρυση Κυπριακού Πανεπιστημίου θα είναι αγγλική ή ελληνική, με το επιχείρημα ότι η γλώσσα του Ομήρου, του Παπαδιαμάντη, του Ελύτη δεν μπορεί να προσδώσει την επιστημονική ποιότητα και το κύρος που θα της προσδώσει η αγγλική γλώσσα. Ας μη φαίνεται λοιπόν και τόσο παράξενο που οι λεγόμενοι ιστορικοί της Άγκυρας ισχυρίζονται ότι ο Όμηρος, οι Πελασγοί, οι Δωριείς και οι Αχαιοί ήταν Τούρκοι.

III. Μπροστά στη δεδομένη αποτυχία οποιασδήποτε διαδικασίας διαλόγου με τους εκπροσώπους της τούρκικης κατοχής στην Κύπρο, αφού ένας τέτοιος διάλογος γίνεται πάνω στη βάση του Αττίλα, μπροστά στις επικίνδυνες ασυναρτησίες των «Νεοκυπρίων», μπροστά στην αποδοχή των τετελεσμένων και τη νοοτροπία του ηττημένου, μπροστά στη γενική διαρκή κρίση της πολιτιστικής ταυτότητας που χαρακτηρίζει ολόκληρο το ελληνικό έθνος και οδήγησε στην τάση για συρρίκνωση γύρω από τον αθηναϊκό συγκεντρωτικό παρακμιακό Λεβιάθαν,

Η ελληνική αντιπροσωπεία στην υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου, το 1960.

μπροστά σε τούτα τα δεδομένα δεν είναι εύκολο να διατυπωθούν προτάσεις για το Κυπριακό. Η πολιτική-κοινωνική αποσύνθεση στο εθνικό κέντρο, ο αφελληνισμός στην περιφέρεια δεν αποτελούν παρά σημάδια προοιμιακά μιας εθνικής διάλυσης. Μέσα σ' αυτή τη συγκυρία ξεπροβάλλουν τα αμούστακα ακόμα πρόσωπα του Νίκου Νικολάου που γέμισε τους τοίχους των κατεχόμενων με ελληνικές σημαίες, του Πέτρου Παπαλεοντίου που σκαρφάλωσε στον ιστό για να κατέβασει την τούρκικη σημαία απ' τα κατεχόμενα, του Δημήτρη Λουκά, του Χριστάκη Σαββίδη, του Πάρη Χριστοφόρου που το 1990 συνέχισαν το έπος του Αυξεντίου και του Παλληκαρίδη. Η πράξη τους δείχνει με ποιον ανυποχώρητο στόχο ως άξονα πρέπει να κινηθεί ολόκληρη η εθνική πολιτική στην Κύπρο: Την απελευθέρωση της Κύπρου αλλά και την προάσπιση κάθε εθνικού δικαιώματος του ελληνισμού.

Όταν μιλάμε για εθνική πολιτική, αυτή δεν αρκεί να διαπνέεται από έναν κοινό στόχο, αλλά να υπακούει σε μια κοινή στρατηγική κι όχι στις συνεχείς διαφΛωνίες και αλλαγές θέσεων της ελλαδικής και κυπριακής ηγεσίας που οδήγησε στη σημερινή οπισθοδρόμηση. Το Κυπριακό αφορά ολόκληρο τον ελληνισμό και η έκβασή του δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη τη «μητρόπολη». Κι αυτή η αλήθεια πρέπει επιτέλους οριστικά να αποσυνδεθεί, είτε απ' το σωβινισμό, είτε απ' τον κακώς νοούμενο εθνικισμό, είτε από οποιαδήποτε αντίληψη αποδιεθνοποίησης του Κυπριακού. Το Κυπριακό είναι ένα τμήμα του εθνικού ζητήματος που αντιμετωπίζει την πολύμορφη επεκτατική πολιτική της Τουρκίας η οποία πέρα απ' τον επηρεασμό της από διεθνείς παράγοντες έχει εγγενείς ρίζες. Η τούρκικη πλευρά ενημερώνεται για την ελληνική πραγματικότητα πριν από τους ίδιους τους Έλληνες και ξέρει να εκμεταλλεύεται με τον καλύτερο τρόπο τις αδυναμίες, τις συγκρούσεις, την έλλειψη μιας κοινής στρατηγικής για να πετύχει τα μακροχρόνια επεκτατικά της σχέδια.

IV. Η Κύπρος αποτελεί μοναδικό ιστορικό παράδειγμα όπου γίνονται διαπραγματεύσεις χωρίς να έχει τεθεί προηγουμένως ως προϋπόθεση η υπακοή του εισβολέα στο αναγνωρισμένο απ' τη διεθνή κοινότητα πλαίσιο. Όταν όλα τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας από το 1974 μέχρι σήμερα απαιτούν την άμεση αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής και την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους και καταδικάζουν το ψευδοκράτος, είναι εθνικά απαράδεκτο να προχωράει η ελληνική πλευρά σε οποιασδήποτε μορφής διάλογο με τους αφερέγγυους, και παράνομους εκπροσώπους των Τούρκων. Πολύ περισσότερο όταν η τούρκικη πλευρά χρησιμοποιεί ταυτόχρονα κάθε είδους κρατικής τρομοκρατίας και ψυχολογικής βίας απέναντι στον κυπριακό λαό[29] ξεκινώντας απ' το δράμα των αγνοούμενων που γίνεται σύμβολο και συνεχής μαρτυρία ήττας και ματαιότητας αντίστασης στον εισβολέα και καταλήγοντας στον εποικισμό που θίγει άμεσα ακόμα και τους ίδιους τους ντόπιους τουρκοκύπριους.

Η διεθνής έννομη τάξη έχει νόημα μόνο εφόσον ισχύει και τηρείται. Η επίκλησή της χωρίς ταυτόχρονα να χρησιμοποιούνται τα μέσα επιβολής της, αποτελεί γελοιοποίησή της, καθιστώντας αφερέγγυα ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα και την κάνει να μοιάζει με άθλιο παίγνιο στα χέρια κάθε μικροϊμπεριαλιστή. Επιπλέον οι προτάσεις ντε Κουεγιάρ το Μάρτιο του 1985 φαίνονται ως τελική προέκταση των Συμφωνιών Λονδίνου-Ζυρίχης του 1959 που νομιμοποιούσαν μια περιορισμένη στρατιωτική παρουσία τούρκικων δυνάμεων, αφού τείνουν να νομιμοποιήσουν τη σημερινή τούρκικη στρατιωτική παρουσία ως εγγυήτρια των προτεινόμενων ομοσπονδιακών συνταγματικών

θεσμών. Οι χειρισμοί του κ. ντε Κουεγιάρ — ο οποίος μετά την πρόφατη συνάντησή του με τον Οζάλ στη Ν. Υόρκη είπε ότι «η Τουρκία δεν είναι μέρος του Κυπριακού, αλλά μόνο οι δύο κοινότητες» ξεχνώντας εισβολή, στρατό κατοχής, εποίκους — αποδεικνύουν ότι ο ίδιος ο Γ.Γ. του ΟΗΕ σύρεται στο άρμα των συμφερόντων των υπερδυνάμεων. Καταλήγουμε λοιπόν σε μια πρώτη θέση, ότι διαπραγματεύσεις δεν μπορούν να γίνουν παρά με τον όρο αφενός της αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής από το Νησί και αφετέρου του σεβασμού των αποφάσεων του ΟΗΕ.

Μια τέτοια πολιτική, που θα παρουσίαζε στο εσωτερικό και στο εξωτερικό μια Ελλάδα αποφασισμένη να υπερασπίσει τόσο τα εθνικά της δικαιώματα όσο και τις γενικές παραδεδεγμένες αρχές του διεθνούς δικαίου, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τις αποφάσεις του ΟΗΕ, δεν μπορεί παρά να έλθει σε ανοιχτή πολιτική και διπλωματική σύγκρουση με το σημερινό δικτατορικό τούρκικο κράτος. Ταυτόχρονα, μόνο με την ανάπτυξη μιας διπλωματίας που θα μελετούσε σε βάθος τη σύγχρονη Τουρκία, θα μπορούσε να προχωρήσει η Ελλάδα σε συγκεκριμένες κινήσεις με πιθανότητες επιτυχίας. Δεν είναι δυνατόν αυτή τη στιγμή στο υπουργείο Εξωτερικών να απασχολείται μόνο ένας τουρκολόγος.[30] Στο ίδιο πνεύμα εντάσσεται η ανάπτυξη της αμυντικής ικανότητας σε μια βάση ορθολογικής εκμετάλλευσης των ανθρώπινων και υλικών μέσων του ελληνισμού της Ελλάδας, της Κύπρου και της διασποράς.

Η κινητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης και η συνεργασία με τους άλλους λαούς που αφενός αγωνίζονται εναντίον της τούρκικης καταπίεσης όπως οι Κούρδοι και οι Αρμένιοι και αφετέρου αισθάνονται τον παντουρκισμό και τον τούρκικο επεκτατισμό να τις απειλεί, όπως η ΕΣΣΔ, η Βουλγαρία, το Ιράκ, η Συρία, αλλά κυρίως η προβολή προς τη Δύση των κινδύνων που εγκυμονεί η ισλαμικής προέλευσης τούρκικη λογική, θα μπορούσαν να εντείνουν τις διεθνείς πιέσεις και την αποδοκιμασία προς το τούρκικο μιλιταριστικό καθεστώς. Το ίδιο σημαντική είναι και η ανοικτή ρήξη με όσα κράτη συναλλάσσονται με το ψευδοκράτος της Βόρειας Κύπρου. Τέλος πολύτιμο χαρτί στα πλαίσια της ΕΟΚ είναι η προβολή της τούρκικης στάσης στο Κυπριακό ως απαγορευτικού παράγοντα ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Είναι λοιπόν θεμελιακή μια δυναμική, επιθετική, εθνική πολιτική, χωρίς σε καμία περίπτωση αυτό να σημαίνει πολεμική σύγκρουση, αλλά ενίσχυση της αμυντικής θωράκισης του Νησιού τόσο στρατιωτικά για να αποφευχθεί ένας νέος Αττίλας, όσο και ψυχολογικά με τη δημιουργία ενός αγωνιστικού κλίματος, ώστε να πειστεί η Τουρκία ότι τα επεκτατικά της σχέδια θα έβλαπταν μόνο την ίδια. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με την καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης, που σήμερα τείνει να διαβρωθεί ανεπανόρθωτα. Μόνο ένας λαός προετοιμασμένος για τη σύγκρουση και με συναίσθημα τη δύναμης της ιστορίας και του πολιτισμού του είναι σε θέση να την αποτρέψει.

Η δημιουργία μιας σταθερής εθνικής θέλησης για α-

Ο μαθητής Πέτρος Παπαλεοντίου οδηγείται δέσμιος στις φυλακές του Ντενκτάς.

ποκατάσταση και διασφάλιση της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας και της εθνικής ταυτότητας, η ανυποχώρητη στάση απέναντι στον τούρκικο επεκτατισμό και η διπλωματική και πολιτική πίεση προς τη διεθνή κοινότητα είναι οι τρεις άξονες μιας σοβαρής εθνικής πολιτικής. Άλλωστε οι διεθνείς εξελίξεις μετά την κατάρρευση των αυταρχικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και την προσέγγιση Δύσης-Ανατολής απεγκλωβίζουν σταδιακά τις εξαρτημένες χώρες-μέλη των υπό διάλυση στρατιωτικών συνασπισμών από την υποταγή στα αυστηρά συμμαχικά τους καθήκοντα και τους παρέχουν περιθώρια ουσιαστικών πολιτικών ελιγμών. Όμως σημαντικότερη ακόμα είναι η αφύπνιση κάθε Έλληνα που σήμερα παραμένει απλός θεατής των γεγονότων. Μια κίνηση προς τα κατεχόμενα ανάλογη με εκείνη που γκρέμισε το τείχος του Βερολίνου, όπου θα έπαιρναν μέρος εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπων θα ήταν η μεγαλύτερη συμβολή όχι μόνο στην προάσπιση της ιστορικής οντότητας του ελληνισμού αλλά και του ανθρωπισμού απέναντι στη βαρβαρότητα. Το κείμενο τούτο αφιερώνεται στο Νίκο, τον Πέτρο, τον Δημήτρη, τον Χριστάκη, τον Πάρη που έκαναν την αρχή δείχνοντας το δρόμο στους πολλούς. Ακόμη κι αν δεν είναι παρά οι τελευταίοι ρομαντικοί σ' έναν κόσμο που τελειώνει.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. σχετικά εφημ. Καθημερινή, 8.6.90

2. Σχετικά με τη συζήτηση του Β. Λυσσαρίδη με δημοσιογράφους στην Αθήνα στις 19.5.90, βλέπε και εφ. ΝΕΑ 21.5.90.

3. Ήδη από το 1954 ο Τούρκος εκπρόσωπος στον ΟΗΕ υποστήριζε για τους Κύπριους ότι «η ελληνόφωνη αυτή ομάδα δεν έχει καμία φυλετική σχέση με τους Έλληνες, αλλά ανήκει σε μια φυλή που οι ιστορικοί αναφέρουν ως Μεσογειακή ή Μεσογειακή-Λεβαντινή». Βλ. σχετικά και Ν. Ψυρούκη, Ο ανοικτός Φάκελος της Κύπρου, Λευκωσία 1984.

4. Βλ. Η τουρκική πολιτική στην Κύπρο, εκδ. Γρ. Τύπου και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1989, σελ. 23 επ.

5. Στο δημοψήφισμα που διενήργησε η Κυπριακή Αρχιεπισκοπή στις 15 Ιανουαρίου 1950, τα αποτελέσματα ήταν 215 χιλ. υπέρ της αυτοδιάθεσης-ένωσης και 9 χιλ. αποχή.

6. Είχε προηγηθεί το Μάιο του 1950 η δήλωση του τότε πρωθυπουργού Ν. Πλαστήρα ότι η στιγμή δεν είναι κατάλληλη για να αναλάβει πρωτοβουλία η ελληνική κυβέρνηση για λύση του ζητήματος και ανάλογη δήλωση του διαδόχου του στην πρωθυπουργία της Ελλάδας Σ. Βενιζέλου το 1951.

7. Ύστερα από εισήγηση του εκπροσώπου της Ν. Ζηλανδίας στον ΟΗΕ ψηφίστηκε η μη περαιτέρω συζήτηση του θέματος, με συντριπτική πλειοψηφία.

8. Η συνδιάσκεψη ξεκίνησε ως τριμερής, με συμμετοχή των τριών εγγυητριών δυνάμεων, και διευρύνθηκε σε πενταμερή με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Ε/Κ και Τ/Κ λίγο αργότερα.

9. Οι προτάσεις Σάντυς-Μπώλλ περιλάμβαναν διεύρυνση της βρετανικής ειρηνευτικής δύναμης με 10 χιλιάδες άνδρες χωρών του NATO, το διορισμό μεσολαβητή από χώρα του NATO και τον έλεγχο των εξελίξεων από το Συμβούλιο του NATO.

10. Η αποστολή των στρατιωτικών δυνάμεων γινόταν μυστικά με κυπριακά ταξιδιωτικά έγγραφα εκδιδόμενα απ' την Κυπριακή πρεσβεία της Αθήνας.

11. Ενδεικτική είναι η ανταλλαγή οξύτατου περιεχομένου επιστολών εκείνη την περίοδο ανάμεσα σε Γ. Παπανδρέου-Μακάριο, βλ. Ν. Κρανιδιώτη, Αθήνα 1983.

12. Το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως που ενσωματώθηκε ως άρθρο 181 στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, προέβλεπε ότι: «Εν περιπτώσει παραβιάσεως των διατάξεων της παρούσης συνθήκης η Ελλάς, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο αναλαμβάνουσι υποχρέωσιν όπως διαβουλεύωνται μετ' αλλήλων, όσον αφορά τας παραστάσεις ή τα μέτρα τα αναγκαία δια την διασφάλισιν της τηρήσεως των εν λόγω διατάξεων.

Εφ' όσον κοινή ή συντετονισμένη ενέργεια δεν ήθελεν αποδειχθή δυνατή, εκάστη των τριών εγγυητριών δυνάμεων επιφυλάσσει εαυτήν το δικαίωμα, όπως ενεργήση με μόνον σκοπόν την επαναφοράν τής δια της παρούσης συνθήκης δημιουργηθείσης καταστάσεως».

13. Τρεις μέρες μετά την ανακήρυξη του ψευδοκράτους, στις 18 Νοεμβρίου 1983, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε το ψήφισμα 541/83 με 13 ψήφους υπέρ, μία εναντίον (Πακιστάν) και μια αποχή (Ιορδανία), καλώντας όλα τα κράτη να σεβαστούν την κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

14. Βλ. Γ. Τσιτσόπουλου, Οι ελληνοτουρκικές αμυντικές σχέσεις 1945-1987, στον συλλογικό τόμο Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1988, σελ. 191 επ.

15. Βλ. σχετικά και στα Πρακτικά της Βουλής, συνεδρίαση 1-ΣΤ' της Δευτέρας 31 Οκτωβρίου 1988, στο πόρισμα για τον «Φάκελο της Κύπρου».

16. Γύρω από το θέμα του παντουρκισμού, βλ. αντί άλλων στο Γ. Λάνταυ, Παντουρκισμός — το δόγμα του Τουρκικού Επεκτατισμού, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1985.

17. Βλ. Τα διαμελιστικά σχέδια της Τουρκίας στην Κύπρο, εκδ. Γρ. Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, 1989.

18. Βλ. Η τουρκική πολιτική στην Κύπρο, εκδ. Γρ. Τύπου και Πληροφοριών της Κ.Δ., 1989, σελ. 10 επ.

19. Στην πρόσφατη συνέντευξη που έδωσε ο Ντενκτάς στο περιοδικό ΕΝΑ, τ. 23, Ιούνιος 1990, φαίνεται ξεκάθαρα η αδιαφορία του για τη διεθνή κοινότητα και αρχή του διεθνούς δικαίου. Χαρακτηριστικά είπε ότι «δεν είναι ανάγκη να μας πει ένα κράτος ότι μας αναγνωρίζει. Αν, για παράδειγμα, συλλάβουμε έναν Άγγλο υπήκοο και τον φυλακίσουμε, η αγγλική κυβέρνηση θ' αρχίσει μαζί μας διαπραγματεύσεις για να τον ελευθερώσουμε. Αυτό το βήμα είναι αναγνώριση». Απ' τα λόγια του είναι φανερή η λογική της ωμής, πρωτόγονης βίας.

20. Βλ. σχετική ανταπόκριση του Α. Κούρκουλα στην εφ. Καθημερινή της 30.5.90, με τίτλο «Έξαρση της παντουρκικής πραγματικότητας».

21. Τη συγκατάθεση για τις επιχειρήσεις της Κοφίνου έδωσε στον Γρίβα ο επικεφαλής στο ΓΕΣ Σπαντιδάκης.

22. Σχετικά με τη σημασία της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο αποκαλυπτικές είναι οι καταθέσεις προς την Εξεταστική Επιτροπή για τον απόρρητο «Φάκελο της Κύπρου» των Αντιστρατήγων ε.α. Σιαπκαρά, Μπίτου, Καρούσου, Ντάβου, Καραγιάννη, Πολίτη, αλλά και των χουντικών αξιωματικών Γκιζίκη, Σπαντιδάκη, Μπονάνου κ.λ.π. Μόνον οι Ε. Αβέρωφ και Α. Βλάχος διατύπωσαν επιφυλάξεις για το κατά πόσον ήταν σωστή η αποστολή της Μεραρχίας στο Νησί από τον Γ. Παπανδρέου.

23. Βλ. σχετικά Ν. Κρανιδιώτη, Οι διεθνείς διαστάσεις του Κυπριακού, Αθήνα 1983.

24. Βλ. Β. Κουφουδάκη, Κυπριακό—Ελληνοτουρκικές σχέσεις 1960-1986, στον συλλογικό τόμο «Ελληνοτουρκικές σχέσεις», ο.π., σελ. 239 επ.

25. Βλ. και Ψυρρούκη, ό.π., σελ. 41 επ.

26. Βλ. Θ. Βερέμη, Εισαγωγή στο Ελληνοτουρκικές σχέσεις, οπ., σελ. 18 επ., όπου παρατίθεται και το κείμενο της κοινής ανακοίνωσης Τύπου των πρωθυπουργών Α. Παπανδρέου και Τ. Οζάλ.

27. Ανάλυση του περιεχομένου των προτάσεων ντε Κουεγιάρ στο κείμενο της Β. Κουφουδάκη, οπ., σελ. 256 επ.

28. Εξαιρετικά ενδιαφέρουσες αναλύσεις για τις πολιτικές ιδεολογίες, την πολιτισμική ταυτότητα και τη γλωσσική παραγωγή στη σημερινή Κύπρο περιέχονται στο τ.1 του περιοδικού Ελλοπία, Μάιος 1990.

29. Βλ. Μ. Χαραλαμπίδη, Εθνικά Ζητήματα, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989.

30. Σημαντικές σκέψεις για το δέον γενέσθαι στην Κύπρο έχουν διατυπωθεί μεταξύ άλλων στο άρθρο «Κυπριακό: Ανυπαρξία εθνικής πολιτικής», Α. Χριστοδουλίδη, Τετράδια 12.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ:

Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό (εποικισμός της Αμμοχώστου, κατάργηση των διαβατηρίων κ.λπ.) καταδεικνύουν την φαινάκη της δυνατότητας συννενόησης με την Τουρκία που εξακολουθεί να διακατέχει την ελληνική εξωτερική πολιτική και σήμερα.

Max Weber

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΩΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ STAMMLER
Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ, ΣΧΟΛΙΑ
ΜΙΧ. Γ. ΚΥΠΡΑΙΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Μέρος τρίτο

Οι Τ. Οζάλ και Α. Παπανδρέου, στις Βρυξέλλες, 1988.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική και οι αυταπάτες της

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

του *Μιχάλη Δούντα*
τ. πρεσβευτού

Στο πλαίσιο των νέων ισορροπιών που διαμορφώνονται στις σχέσεις Η.Π.Α. και Σοβιετικής Ένωσης και της εν εξελίξει, συνακόλουθης νέας τάξης στην Ευρώπη αξίζει να μελετηθεί το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του Κυπριακού.

Η πραγματικότητα και η προοπτική φαίνεται να διαγράφονται, σε γενικές γραμμές, ως εξής:

Η Τουρκία ενισχύθηκε από τις ανακατατάξεις. Διότι, βεβαίως, ενδέχεται η ευρωπαϊκή της διάσταση να συρρικνώθηκε στο μέτρο της μείωσης του ρόλου ΝΑΤΟ διογκώθηκε όμως η ασιατική, περιφερειακή της σημασία. Ήδη η Τουρκία διεκδικεί με δυναμισμό, συνέπεια και επιτυχία θέση δύναμης καθοριστικής στον ευρύτερο μεσανατολικό χώρο. Καλλιεργεί τον τουρκικό - παντουρκικό εθνικισμό, ερωτοτροπεί παράλληλα, αλλά «σεμνά», με το Ισλάμ, και δεν παύει, ταυτόχρονα, να υπενθυμίζει και την ευρωπαϊκή πτυχή της, «διαφημίζει» τις στρατιωτικές δυνατότητες και τον πληθυσμικό της όγκο και όλα αυτά, μαζί με την γαιοστρατηγική σημασία της, τα εκμεταλλεύεται επιδέξια ώστε το τουρκικό κράτος να υπολογίζεται διεθνώς ως σοβαρότατος παράγοντας στην περιοχή.

Ειδικότερα, ως προς την Ελλάδα, η Τουρκία υπό τον σημερινό συσχετισμό πολιτικοστρατιωτικής ισχύος των δύο χωρών, αποτελεί απειλή για την εθνική μας ασφάλεια.

Πέραν των συγκεκριμένων πράξεων, τόμο ολόκληρο συνθέτουν δηλώσεις Τούρκων επισήμων και σχόλια του τουρκικού τύπου αποκαλυπτικά των εις βάρος μας επεκτατικών βλέψεων της Άγκυρας. Ειδικότερα στο Αιγαίο αμφισβητεί η Τουρκία την έκταση των 10 μιλλίων της δια σκοπούς αεροπλοΐας αιγιαλίτιδας ζώνης μας. Αμφισβητεί επίσης ότι τα ελληνικά νησιά περιβάλλονται από δική τους υφαλοκρηπίδα, αρνείται δηλαδή την εφαρμογή θετών και εθιμικών κανόνων του Δικαίου της θάλασσας, αξιώνοντας την επικράτηση της ευθυδικίας. Αν γίνονταν ποτέ δεκτές οι απόψεις της, **τα ελληνικά νησιά θα κατέληγαν να ασφυκτιούν, εγκλωβισμένα στην τουρκική υφαλοκρηπίδα.** Συνακόλουθα και βαθμιαία θα κινδύνευε, για πλείστους λόγους, και η επ' αυτών ελληνική κυριαρχία. Αμφισβητείται ακόμη η διεθνής αρμοδιότητα της Ελλάδας να ελέγχει την εναέριο κυκλοφορία στα σημερινά (FIR).

Επιπλέον, μας αρνούνται οι Τούρκοι το δικαίωμα εξοπλισμού των έναντι των τουρκικών ακτών νησιών μας, που αποτελούν το πλέον εκτεθειμένο στην τουρκική απειλή εθνικό έδαφος. Παρεμβαίνει επίσης η Άγκυρα σε θέματα της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη κατά τρόπο που όχι μόνο προσβάλλει την εθνική μας κυριαρχία, **αλλά και υποδηλώνει την πρόθεσή της να δημιουργήσει μέσα στην ελληνική επικράτεια αυτόνομη «τουρκική εστία» εξυπηρετική απωτέρων βλέψεων.**

Γενικότερα, η Τουρκία με επιδιώξεις δεσπόζουσας επιρροής, αντιμετωπίζει την Ελλάδα με έκδηλη συγκατάβαση ως παράγοντα ενδεχόμενης αποτελεσματικής αντίστασης. Είναι αποκαλυπτικό, ή θα 'πρεπε να συγκρατήσει ιδιαίτερα την προσοχή μας, πρόσφατη ρήση του κ. Οζάλ σε απάντηση ερώτησης ξένου δημοσιογράφου: «.... μεταξύ μας, η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα... Δεν μας δημιουργεί ειδικά προβλήματα. Άλλωστε επιχειρηματίες των δυο χωρών μας συχνά συναντιούνται...».

Πέραν των γεωπολιτικών διπλωματικών πλεονεκτημάτων της Τουρκίας, το σημαντικότερο έρεισμα αυτής της έναντι της Ελλάδας πολιτικής, αυτής της στάσης της Άγκυρας, είναι αναμφίβολα στρατιωτικό. Θάταν ατελής η εικόνα των τουρκικών επιδιώξεων έναντι των Ελλήνων αν δεν γινόταν αναφορά στα στοιχεία που συνθέτουν την στρατιωτική ισχύ της Τουρκίας:

Η Άγκυρα δεν έπαψε ποτέ να εξοπλίζεται. **Τα τελευταία χρόνια έχει δώσει ιδιαίτερη σημασία στον εκσυγχρονισμό και ενδυνάμωση της πολεμικής της δυνατότητας.** Αναπτύσσει πολεμική βιομηχανία, ίδρυσε σε συνεργασία με τις ΗΠΑ εργοστάσιο συναρμολόγησης πολεμικών αεροσκαφών, ναυπηγεί πολεμικά σκάφη, κατασκευάζει τεθωρακισμένα, εφοδιάσθηκε με σύγχρονους πυραύλους επιφανείας που μπορούν να ελέγξουν κρίσιμες θαλάσσιες οδούς, με κομπασμό ανακοίνωσε ότι εκτόξευσε επιτυχώς πύραυλο μέσου βεληνεκούς τουρκικής κατασκευής, βελτιώνει τα ηλεκτρονικά συστήματα διεξαγωγής πολέμου έχει ενισχύσει σοβαρά το πολεμικό της ναυτικό, γίνεται αναδιάρθρωση επί τον αποτελεσματικότερον των ενόπλων δυνάμεών της και αναδιατύπωση του αμυντικού της δόγματος. Αν και υποτυπώδης η πυρηνική της έρευνα, δεν θάπρεπε να αποκλειστεί η δυνατότητα να αποκτήσει στοιχειώδες πυρηνικό όπλο σε συνεργασία με το Πακιστάν.

Η αποτελεσματικότητα των ενόπλων δυνάμεων αποτελεί παραδοσιακά ύψιστη προτεραιότητα του τουρκικού Κράτους.

Επιπλέον όλων αυτών, πέτυχε η Άγκυρα, στο πλαί-

Οι Ελευθέριος Βενιζέλος και Ισμέτ Ινονού υπογράφουν στην Άγκυρα το διμερές σύμφωνο Φιλίας, Ουδετερότητας και Διαιτησίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30 Οκτωβρίου 1930).

σιο της Διάσκεψης Ασφαλείας, να εξαιρεθεί το ένα περίπου τρίτο της τουρκικής επικράτειας από την υποχρέωση μείωσης των συμβατικών δυνάμεων των Συμφώνων ΝΑΤΟ και Βαρσοβίας. Έτσι, **αποκτά πολύτιμη δεξαμενή όπλων και εμψύχου υλικού με το πρόσχημα ότι γειτνιάζει με κράτη που δεν μετέχουν της Διάσκεψης. Όμως, τίποτα δεν την εμποδίζει να χρησιμοποιήσει την υπεροπλία αυτή έναντι της Ελλάδος προς εκβιασμό ή επέμβαση.**

Και βεβαίως συνεχίζεται η τουρκική κατοχή και περαιτέρω επιβουλή στην Κύπρο. Αν και κράτος κυρίαρχο, η Κύπρος αποτελεί κρίσιμο σημείο της όλης γραμμής αντιπαράθεσης Ελληνισμού - Τουρκίας. Έτσι την βλέπει η Τουρκία, διότι ενιαίο θεωρεί τον ελληνισμό από την Θράκη έως το Αιγαίο και πέρα στην Κύπρο. Και ενιαίο τον απειλεί.

Πώς όμως αντιμετωπίζει η Ελλάδα την άκρως δυσοίωνη αυτή πραγματικότητα της μακροχρόνιας και μόνιμης τουρκικής απειλής;

Πάγιο και καθοριστικό στοιχείο της πολιτικής μας έναντι της Τουρκίας παραμένει η εκτίμηση ότι τυχόν στρατιωτική αναμέτρηση με την Άγκυρα προς προστασία μειζόνων συμφερόντων μας θα απέβαινε εις βάρος μας. Είναι πικρή η διαπίστωση, αλλά αφορά σε τόσο κρίσιμο θέμα ώστε δικαιολογείται η απερίσπαστη, ωμή διατύπωση. Κυριαρχούμενη κατά συνέπεια, η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας, εδώ και πολλά χρόνια, από το σύμπλεγμα της ήττας προσφεύγει σε κάθε περίπτωση κρίσης σε διάλογο προς επίλυση διαφορών με την Τουρκία. Αλλά ήταν και παραμένει βέβαιο ότι ο διάλογος δεν είναι δυνατό να αποβεί υπέρ των συμφερόντων μας. Γιατί εκ διαμέτρου αντίθετες είναι οι εκατέρωθεν επιδιώξεις: Η Τουρκία αποβλέπει σε επέκταση επιρροής και, με κατάλληλες συνθήκες, κυριαρχίας εις βάρος μας, ενώ η Ελλάδα επιδιώκει διατήρηση των κεκτημένων. Η Τουρκία αξιώνει. Εμείς απλώς αρνούμεθα. Δεν έχουμε τίποτε να συζητήσουμε. Επομένως θα βρισκόμαστε πάντα σε θέση αμυνόμου. Παράλληλα, ο συσχετισμός στρατιωτικής ισχύος των δύο χωρών είναι εις όφελος της Τουρκίας. Κατά συνέπεια στερούμεθα διαπραγματευτικών όπλων για την διεξαγωγή επιτυχούς διαλόγου.

Υπό τις συνθήκες αυτές ο ελληνικός διάλογος καθιερώθηκε δυστυχώς ως λύση «αμηχανίας». Ως ένα είδος «στερεότυπου» στο οποίο αυτομάτως καταφεύγουμε. Με άλλα λόγια, ο διάλογος αναδείχθηκε στην πιο πρόσφορη οδό φυγής από την πραγματικότητα. Οσάκις ανέκυπτε κρίση, η πολιτική ηγεσία του ελληνισμού — αλλά και μερίδα του λαού — διάλογο σκεπτόταν αμέσως. Και ηρεμούσε...

Η Κυβέρνηση Μητσοτάκη δεν ξέφυγε από αυτά τα βαθιά ριζωμένα πρότυπα συμπεριφοράς. Άλλωστε, ο κ. Μητσοτάκης θεωρείται — και ευλόγως — εκ των μεγάλων διδασκάλων της πολιτικής «διάλογος ούτως ή άλλως». Έτσι πρόθεση διαλόγου με την Τουρκία εξήγγειλε και μάλιστα εφ' όλης της ύλης (προς επίλυση «των διαφορών που υπάρχουν σήμερα», προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης). Και ο διάλογος, η προκαταρκτική του φάση, φαίνεται ότι ήδη άρχισε.

Αλλά η διαδικασία του διαλόγου προς επίλυση των διαφορών μας επανειλημμένα δοκιμάσθηκε. Την δοκίμασαν οι κυβερνήσεις της Ν. Δημοκρατίας, την δοκίμασε τελικώς και το ΠΑΣΟΚ. Και πάντα απέτυχε. Στο Νταβός δεν ηττήθηκε απλώς ο κ. Παπανδρέου. Είναι η διαδικασία του διαλόγου που απέτυχε. Την «δανείσθηκε» ο κ. Παπανδρέου από τον κ. Μητσοτάκη. Διάλογο εφ' όλης της ύλης είχε ουσιαστικώς συμφωνήσει ο κ. Παπανδρέου στο Νταβός. Σε διάλογο εφ' όλης της ύλης επιδίδεται και πάλι ο κ. Μητσοτάκης.

Και εύλογα προκύπτει το ερώτημα. Τι το νέο μεσολάβησε; Τι το ελκυστικό έχει να προσφέρει στην Τουρκία ο κ. Μητσοτάκης που δεν της πρόσφερε ο κ. Παπανδρέου; Ή μήπως η Τουρκία υπεχώρησε, ή διαγράφεται πιθανό να υποχωρήσει, σε κάποια από τις αξιώσεις της, ώστε να διανοίγεται προοπτική επιτυχίας;

Λέγεται ότι, λόγω της επιθυμίας της να ενταχθεί στην ΕΟΚ, η Τουρκία θα εμφανισθεί εύκαμπτη. Αλλά πρόκειται ασφαλώς περί μύθου. Η Τουρκία γνωρίζει πολύ καλά ότι η ένταξή της στην Κοινότητα δεν προσκρούει στην Ελλάδα, αλλά στην άρνηση των μεγάλων εταίρων. Γιατί λοιπόν να πληρώσει τίμημα στην Ελλάδα αφού αυτή ουδέν μπορεί να της προσφέρει. Άλλωστε, σταθερά η Τουρκία έχει διακηρύξει ότι ουδεμία, ούτε χάριν της ένταξης, είναι διατεθειμένη να κάμει υποχώρηση σε βάρος των εθνικών της συμφερόντων, δηλ. των αμετακινήτων γεωπολιτικών της στόχων. Γιατί υποτιμούμε αυτή την θέση της;

Κατά συνέπεια μόνο δική μας υποχώρηση μπορεί να ανοίξει το δρόμο για κάποια επιτυχία του διαλόγου. Και δυστυχώς είναι ανησυχητικά τα όσα κυκλοφορούν. Συγκεκριμένως, ακούγονται φήμες ότι θα περιορίσουμε την διά σκοπούς αεροπλοΐας έκταση των δέκα μιλίων της Αιγιαλίτιδας ζώνης στα έξι που ισχύουν για την αιγιαλίτιδα ζώνη καθ' εαυτήν. Σε αντιστάθμισμα θα επεκτείνουμε την αιγιαλίτιδα ζώνη σε περιοχή ανοικτού πελάγους στα δώδεκα και επιπλέον θα ζητήσουμε από την Τουρκία να αναγνωρίσει τον εξοπλισμό των νησιών μας. Ως προς την υφαλοκρηπίδα, πιθανότατα θα ανασυρθούν από το αρχείο πολυχρησιμοποιημένες φόρμουλες, που επανειλημμένα ουδέν απέδωσαν. Και που δεν θα αποδώσουν έστω και αν κάπως «ανακαινισθούν».

Αλλά όλα αυτά είναι ολίγα για να κορέσουν την τουρκική όρεξη. Και η προσπάθεια και πάλι θα αποτύχει. Έχουμε μάλιστα τις πρώτες ενδείξεις. Στο Λονδίνο φαίνεται ότι ο Τούρκος πρωθυπουργός κράτης τη γραμμή του. Ούτε στο Κυπριακό υποχώρησε ούτε στο Αιγαίο, ούτε ως προς τις τουρκικές αξιώσεις στη Δ. Θράκη, που κατατείνουν σε εγκαθίδρυση αυτόνομης τουρκικής κοινότητας εντός της ελληνικής επικράτειας. Και για να μη μείνει καμιά αμφιβολία από τυχόν προσπάθεια της Ελληνικής Κυβέρνησης να δώσει παραπλανητικό τόνο αισιοδοξίας προς δικαίωση της πολιτικής της, οι κ.κ. Οζάλ, και Ακμπουλούτ έκαναν σειρά ακραίων δηλώσεων στο διάστημα του Ιουλίου.

Όμως, ενδέχεται να τεθεί το ερώτημα: Και τι χάνουμε να δοκιμάζουμε; **Δυστυχώς πολλά χάνουμε από αυτούς τους μακρόσυρτους και στείρους διαλόγους.** Διότι βαθμιαίως η Τουρκία εμπεδώνει διεθνώς την εντύπωση ότι υπάρχει επίδικο αντικείμενο, δηλαδή το καθεστώς των νησιών, της αιγιαλίτιδας ζώνης και τόσα άλλα. Εφ' όσον η Ελλάδα διαλέγεται - διαπραγματεύεται, (και από άποψη πρακτική, ουσίας δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ διαλόγου και διαπραγματεύσεως), σημαίνει ότι αναγνωρίζει την ύπαρξη επιδίκου, διαπραγματεύσιμου, αντικειμένου. Και μόνο αυτό είναι επιτυχία της Τουρκίας «στα σημεία». Διό-

Παναγής Τσαλδάρης — Ισμέτ Ινονού στην Άγκυρα το 1933.

τι στο Αιγαίο και στη Θράκη δεν υπάρχουν θέματα διαπραγματεύσιμα, κατά τρόπο που θα ικανοποιούσουν την Τουρκία, χωρίς να διακινδυνεύόταν η εθνική μας ασφάλεια.

Επομένως, πως θα ενεργήσουμε; Γιατί βεβαίως δεν αρκούν οι γνωστές κατά καιρούς διακηρύξεις μας του είδους «πρέπει η Τουρκία να αντιληφθεί αυτό ή το άλλο». Διότι η Τουρκία αντιλαμβάνεται άριστα αυτό που την συμφέρει. Και δεν είμαστε εμείς που θα της το διδάξουμε. Επομένως; Να κάνουμε διευρενητικό διάλογο, ή διάλογο προς εξαγορά χρόνου. Αλλά τι να διερευνήσουμε; Μετά από τόσα χρόνια άκαρπων διαλόγων έχουμε επακριβώς «χαρτογραφήσει» τις εκατέρωθεν θέσεις και η Τουρκία βεβαίως δεν θα στέρξει στην παράταση τέτοιων διαλόγων, που από τη φύση τους είναι βραχύβιοι. Όπως βραχύβιοι είναι και διάλογοι προς διαχείρηση συγκεκριμένης κρίσης.

Επιπλέον, όταν φθάνουμε στα αδιέξοδα των στείρων διαλόγων διακινδυνεύουμε επικίνδυνη όξυνση της κρίσης που ακριβώς θέλουμε να αποφύγουμε. Παράλληλα, ο τρόπος αυτός αντιμετώπισης της Τουρκίας επενεργεί επιζημίως στην κοινή γνώμη, γιατί παραπλανά και αποκοιμίζει το λαό ως προς τους πραγματικούς κινδύνους. Παροπλίζει το φρόνημα.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μιας ομαδικής παραίσθησης από την οποία κατέχεται μεγάλη μερίδα ηγεσίας και λαού. Πρόκειται για την διαβόητη ελληνοτουρκική φιλία Βενιζέλου - Αττατούρκ. Έχει καταστεί «διανοητικό απολίθωμα» ένα είδος ιδεώδους των «πεφωτισμένων». Ωστόσο, ουδέποτε υπήρξε ελληνοτουρκική φιλία. Απλώς Βενιζέλος και Αττατούρκ υπό δεδομένες συνθήκες ακολούθησαν πολιτική παγώματος επιδιώξεων. Τούτο για να κερδίσουν χρόνο. Ο ένας να θεραπεύσει τα τραύματα της Μικρασιατικής Καταστροφής, ο άλλος για να στερεώσει το νεοπαγές κράτος. Αλλά και στην περίοδο εκείνη «της φιλίας» η Τουρκία δεν έπαυσε να βυσοδομεί κατά της Ελλάδας. Μυστικές συνεννοήσεις με στόχο τα νησιά μας, διωγμός της ομογένειας και τόσα άλλα.

Και ερχόμεθα στο τι δέον γενέσθαι. Οι προτάσεις που ακολουθούν κατατίθενται ως συμβολή στον γενικότερο προβληματισμό ως προς το θέμα της εθνικής μας ασφάλειας.

α) Υπό τον ισχύοντα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας συσχετισμό δύναμης και δεδομένων των εκατέρωθεν διαμετρικώς αντίθετων επιδιώξεων δεν διαγράφεται γεφύρωση δια διαπραγματεύσεων των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η Τουρκία επιδιώκει συστηματικά επέκταση επιρροής και ελέγχου σε πρώτο στάδιο. Απώτερη παραμένει η βλέψη επέκτασης και κυριαρχίας. Και τα δύο εις βάρος της Ελλάδος. Αντίθετα, η Ελλάδα αποβλέπει σε συντήρηση. Ουδέν διεκδικεί, αλλά και ουδέν διαθέτει προς ικανοποίηση της Τουρκίας. Η αντίφαση αυτή δεν είναι δυνατό να αρθεί με διάλογο.

β) Ως προς την υφαλοκρηπίδα, ακαταμάχητη παραμένει η πρότασή μας για προσφυγή στη Χάγη.

γ) Στη Θράκη, η Τουρκία επιδιώκει επέκταση επιρροής δια της δημιουργίας αυτόνομης τουρκικής κοινότητας. Διεκδικεί τους Μουσουλμάνους ως Τούρκους. Στην πραγματικότητα κατευθύνει την μειονότητα δια του τουρκικού γενικού προξενείου της Κομοτηνής που κυριολεκτικός ασελγεί εις βάρος της ελληνικής κυριαρχίας. Το Τουρκικό Προξενείο λειτουργεί ως ομφάλιος λώρος συνδέον την Τουρκία με την μειονότητα. Ως πρώτο μέτρο προς την αποκατάσταση του κύρους του ελληνικού κράτους και αποθάρρυνση των μειονοτικών τυχοδιωκτισμών επιβάλλεται η κατάργηση του Τουρκικού Προξενείου Κομοτηνής, ανεξαρτήτως τυχόν επιπτώσεων επί της προξενικής μας εκπροσώπησης στην Τουρκία. Αν κλείσουν τα δικά μας θα κλείσουμε και τα υπόλοιπα δικά τους.

Παράλληλα θα έπρεπε το κράτος να καταστήσει απολύτως σαφές προς πάντα ενδιαφερόμενο ότι οι Μουσουλμάνοι της Θράκης δικαιούνται σε πλήρη ισονομία και ισοπολιτεία με τους υπόλοιπους πολίτες. Πρέπει όμως να είναι πλήρως νομιμόφρονες προς το Ελληνικό κράτος. Όσοι, αντιθέτως, θα επέλεγαν νομιμοφροσύνη προς την Τουρκία, δεν θα είχαν θέση στην ελληνική επικράτεια. Διότι θάταν αδιανόητο η Ελλάδα να στέγαζε και να έτρεφε προφυλακή του τουρκικού επεκτατισμού σε βάρος της. Άλλωστε οι μειονοτικοί έχουν πάντα ως μέσο προστασίας τους, όπως και οι άλλοι Έλληνες πολίτες την προσφυγή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Είναι χρήσιμο να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η Τουρκία στην περίοδο της Λωζάνης, επιδίωξε πεισματικά, αλλά χωρίς αποτέλεσμα, να διεξαχθεί δημοψήφισμα ως προς την Δυτική Θράκη. Και με ποικίλους τρόπους προσπαθεί έκτοτε να διατηρήσει τους εκεί Μουσουλμάνους.

Σημειωτέον, ότι η τουρκική επεκτατική πολιτική ως προς την μειονότητα της Θράκης εναρμονίζεται πλήρως με την πολιτική της Άγκυρας εις βάρος της Βουλγαρίας.

δ) Προς εξισορρόπηση των εξαιρέσεων που πέτυχε η Τουρκία από πλευράς υποχρέωσης μείωσης των συμβατικών δυνάμεων των Συμφώνων Βαρσοβίας και ΝΑΤΟ επιβάλλεται να ζητήσουμε σειρά αντισταθμιστικών ρυθμίσεων, κυριότερη των οποίων η εξαίρεση και της Κρήτης, ώστε και η Ελλάδα να αποκτήσει κάποια δεξαμενή εφεδρειών. **Αν αρνηθούν να μας τα προσφέρουν, θα 'πρεπε να εξετασθεί και η σκοπιμότητα μη υπογραφής της συμφωνίας, παρά τις δυσμενείς συνέπειες.** Εκείνο που προέχει είναι η δυνατότητα της Ελλάδος να διαθέτει ανεξέλεγκτες εφεδρείες. Ακόμη και αν οι Η.Π.Α. προσφέρονταν να μας ανανεώσουν τον εξοπλισμό των Εν. Δυνάμεων στα περιορισμένα επίπεδα που θα επέβαλε η συμφωνία, δεν θάταν επαρκής εξισορρόπηση έναντι των όσων πέτυχε η Τουρκία.

ε) Η εξασφάλιση αξιόπιστου πολεμικού αποτρεπτικού παραμένει η σημαντικότερη δυνατότητα για την προάσπιση της εθνικής μας ασφάλειας. Η σύγχρονη τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα να αποκτήσουμε, δια της ποιότητας, υπολογίσιμη ισχύ, αντίρροπη, σε μεγάλο βαθμό, της ποσοτικής υπεροχής της Τουρκίας. Είναι η κυριότερη οδός που οδηγεί στην ασφάλεια

Αλέξανδρος Παπάγος και Μουσταφά Κεμάλ.

αλλά και σε ειρηνικές λειτουργικές σχέσεις με την Τουρκία.

Βεβαίως, θα απαιτηθεί δαπάνη και βεβαίως θα πρέπει να προηγηθεί ανασύνταξη της ελληνικής οικονομίας δεν παύει όμως να είναι μείζων προτεραιότητα η ενδυνάμωση της ένοπλης ισχύος μας. Γι' αυτό και προκαλούν ανησυχία σκέψεις και αποφάσεις για μείωση υποχρέωσης θητείας και αμυντικών δαπάνων. Κριτήριο δεν πρέπει να είναι η διατήρηση απλώς του σημερινού επιπέδου πολεμικής δυνατότητας, αλλά η ανύψωση σε επίπεδα που να συνιστούν αξιόπιστο αποτρεπτικό έναντι της Τουρκίας.

στ) Τυχόν πολιτική ολοκλήρωση της Κοινότητας, θα αποτελέσει σημαντικότατη εγγύηση της ασφαλείας μας, γιατί, όπως επανειλημμένα ο γράφων έχει υποστηρίξει το ανατολικό σύνορο της κοινότητας θα συμπέσει με τα ανατολικά εθνικά μας σύνορα.

Το στοιχείο αυτό μαζί με απόκτηση αξιόπιστης στρατιωτικής αποτρεπτικής ισχύος θα αποτελέσουν τα σημαντικότερα ερείσματα της εθνικής μας ασφάλειας.

ζ) Να σταματήσει ο ελληνοτουρκικός διάλογος, γιατί αποδείχθηκε ότι, υπό τις περιστάσεις είναι χρεωκοπημένη διαδικασία. Αντί αυτών των επιζημίων ασκήσεων ματαιοπονίας να περιορίσουμε την επικοινωνία μας με την Τουρκία στο σύνηθες διπλωματικό επίπεδο. Να παρακολουθούμε ανελιπώς τα συμβαίνοντα και να είμαστε έτοιμοι να επωφεληθούμε κάθε τυχόν ευκαιρίας βελτίωσης των σχέσεων. Όχι όμως άλλους παραπλανητικούς διαλόγους.

Κρίσεις θα έχουμε συνεχώς στις σχέσεις μας με την Τουρκία. Θα τις αντιμετωπίσουμε όμως καλλίτερα χωρίς ψευδαισθήσεις, αλλά με σταθερότητα, ρεαλισμό και αξιοπρέπεια.

• **Η υπόθεση της Κύπρου:** Οι κυβερνήσεις Κύπρου και Ελλάδος είναι ένθερμοι υποστηρικτές της πρωτοβουλίας **Ντε Κουέγιαρ** προς εξεύρεση λύσης του κυπριακού. Οι πρόσφατες προτάσεις του Γεν. Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών (Ιούνιος 1989) αποτελούν στην ουσία τους **ολέθρια βάση ρύθμισης του κυπριακού. Αν καρποφορήσει η προσπάθεια η Κύπρος θα μεταβληθεί σε προτεκτοράτο της Τουρκίας. Γιατί το σχέδιο κατοχυρώνει όχι μόνο τη διχοτόμηση, αλλά και την ισότιμη συγκυριαρχία των δύο κοινοτήτων σε όλη την κυπριακή επικράτεια και μάλιστα υπό την στρατιωτική εγγύηση της Τουρκίας. Θα πρόκειται για λύση ανυπολογίστως επιζημίων συνεπειών όχι μόνο για τον κυπριακό ελληνισμό.**

Διότι θα έχει θετικές για την Τουρκία επιπτώσεις και ως προς τις διεκδικήσεις της στην Θράκη και το Αιγαίο. Το ατύχημα είναι ότι το σχέδιο De Guellar επικυρώνεται από το τελευταίο ψήφισμα του συμβουλίου ασφαλείας (649/90), που τόσο αστόχαστα και ανεξήγητα αποδέχθηκε ο Έλληνας πρωθυπουργός ως βάση λύσης, καθώς και από τη δήλωση του προέδρου του Συμβουλίου του Ιουλίου, που έγινε με αφορμή την κρίση στην Αμμόχωστο και που επίσης ανεξήγητα υποδεχθήκαμε θετικά. Τι ώθησε τον Έλληνα πρωθυπουργό, αλλά και την πολιτική ηγεσία, στην επιζήμια αυτή στάση; Τον παρέσυρε ο κ. Βασιλείου; Ίσως. Γνωστή άλωστε είναι η ψευδαίσθηση του Κύπριου προέδρου ότι αν λειτουργήσει η Κύπρος έστω και με τους όρους του De Guellar θα ακμάσει τόσο οικονομικώς ώστε θα εξαγορασθούν οι Τουρκοκύπριοι. Του διαφεύγει όμως ότι στην Κύπρο ο ελληνισμός δεν αναμετράται με τους Τουρκοκύπριους αλλά με την Τουρκία που επιδιώκει πάγιους γεωπολιτικούς στόχους. Και η Τουρκία δεν εξαγοράζεται με τέτοια ανταλλάγματα και πάντως δεν κάνει υποχωρήσεις σε ότι θεωρεί εθνική της επιδίωξη.

Ή μήπως η ελλαδική πολιτική ηγεσία εστάθμισε ότι

Οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας Αλέξανδρος Παπάγος και Αντνάν Μεντερές.

πρέπει να γίνει κάποια σοβαρή αβαρία στο Κυπριακό χάριν χαλάρωσης της πίεσης στα άλλα σημεία αναμέτρησης; Ακόμη όμως και αν δεχθούμε μια τέτοια κυνική υπόθεση, το αποτέλεσμα θα 'ταν και πάλι εις βάρος μας. Διότι η Τουρκία δεν θα χαλάρωνε την πίεση. Αλλά με εφαλτήριο τυχόν επιτυχία στην Κύπρο αποθρασυμένη και ενισχυμένη θα προχωρούσε προς ικανοποίηση και των άλλων στόχων της στο Αιγαίο και την Θράκη. Ο τουρκικός επεκτατισμός δεν είναι σωρευτικός. Δεν κάνει επιλογή λείας. Τα θέλει όλα.

Για να ανακόψουμε την κατολίσθηση και για να περιορίσουμε τις ζημιές θάπρεπε ως πρώτο μέτρο να διακοπή ο δικοινοτικός διάλογος. Υπό τις περιστάσεις, δηλ. ενόσω ισχύει ο τόσο δυσμενής συσχετισμός δύναμης ελληνισμού Τουρκίας η διατήρηση της σημερινής κατάστασης στην Κύπρο, η μη επιδείνωση είναι η ολιγότερο επιβλαβής επιλογή. Τούτο βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι θα διατηρείται το θέμα ανοικτό και θα αγωνιζόμαστε για την ενδυνάμωση των ερεισμάτων ισχύος και ψυχικής αντοχής του Κυπριακού ελληνισμού.

Η ανάλυση που προηγήθηκε οδηγεί στο θλιβερό συμπέρασμα ότι ο τρόπος που η Κυβέρνηση και η αντιπολίτευση χειρίζονται τα εθνικά θέματα υπολείπεται απογοητευτικά από τις απαιτήσεις των στιγμών. Η ηγεσία στερείται διορατικότητας, τόλμης, οραματισμού, αντοχής και δυστυχώς αυτή την ψυχολογία μεταγγίζει και στον λαό. Εγκιβωτισμένη σε χρεωκοπημένα στερεότυπα απλώς επαναλαμβάνει πάγια σφάλματα. Επιτέλους χρειάζονται νέα πρόσωπα. Και προ παντός νέα νοοτροπία.

Ι. Μεταξάς και Ισμέτ Ινονού.

ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ

του *Χρήστου Λυμπέρη*
αντιναυάρχου ε.α., επίτιμου αρχηγού του στόλου

Ο πολιτικός χάρτης της Ευρώπης επαναχαράσσεται. Οι εξελίξεις είναι τόσο δυναμικές, ώστε και η απόπειρα προβλέψεων μέχρι το 2000 να είναι παρακινδυνευμένη. Οι ΗΠΑ, παρά τα όποια προβλήματα στον σύγχρονο οικονομικό και τεχνολογικό ανταγωνισμό, παραμένουν ο κυρίαρχος του παιχνιδιού σε παγκόσμια κλίμακα. Η Σοβιετική Ένωση έχει μπει σε μια φάση έντονου εσωτερικού επαναπροσδιορισμού με νέες ισορροπίες και συσχετισμούς. Η Σοβιετική απειλή δεν έχει πια το νόημα και τις διαστάσεις του παρελθόντος και η αντιπαράθεση μαζί της έχει παραχωρήσει την θέση στην συνεργασία.

Στη Μέση Ανατολή το πρόβλημα έχει περιορισθεί σε Αραβο-Ισραηλινή διένεξη και ενδοϊσλαμική αντιπαράθεση. Οι μεγάλοι τώρα θα συνεργαστούν για την θερμή αυτή περιοχή.

Στα Βαλκάνια, στην γειτονιά μας, δυνάμεις τριβής έχουν αρχίσει να λειτουργούν με κύρια έκφραση την αναζωπύρωση του εθνικισμού και την ευαισθητοποίηση των μειονοτικών θεμάτων.

Ευρισκόμεθα πράγματι μπροστά σε μια νέα στρατηγική αναδιάταξη, τα πάντα ρει, και υπάρχει τουλάχιστον στρατηγική αιτιολόγηση, να δούμε τη μελλοντική ΕλληνοΤουρκική αμυντική σχέση και συνεργασία με νέα προσέγγιση.

Για εμάς το ερώτημα που μπαίνει είναι: **«Τι νόημα μπορεί να έχει κάτω από την σκληρή πραγματικότητα της μακροχρόνιας Ελληνοτουρκικής εχθρότητας** (δυστυχώς αντιφιλίας) **και των νέων συνθηκών διεθνούς ισορροπίας στην Ευρώπη, τυχόν εμμονή στην στρατηγική και αμυντική ενότητα του Ελληνοτουρκικού χώρου για την προστασία των συμφερόντων της νέας Ευρώπης».**

Είναι επιτακτική η ανάγκη της επανεκτίμησης της συνολικής εθνικής μας στρατηγικής και του προσδιορισμού των εθνικών μας σκοπών, προκειμένου να εξυπηρετήσουμε τα εθνικά μας συμφέροντα και να συμβάλουμε θετικά στην διαμόρφωση της νέας Ευρώπης. Δεν είναι η ώρα να περιμένουμε να ακούσουμε τι θα αποφασίσουν οι άλλοι για εμάς, αλλά πως θα μπούμε μέσα στη διαδικασία των αποφάσεων, με τι προτάσεις και ποιες δυνάμεις.

Έχουμε συνείδηση των αδυναμιών μας. Το οικονομικό, κοινωνικό και τεχνολογικό χάσμα από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες μάς ελαττώνει την ένταση της φωνής μας. Ας μην προσθέσουμε όμως στις αδυναμίες μας και την προχειρότητα, την έλλειψη αναλυτικού προσδιορισμού των εθνικών μας «θέλω».

Ποια θέση λοιπόν πρέπει να πάρουμε στο ερώτημα που ετέθη; Πώς θα βγούμε από την στενόχωρη Ελληνοτουρκική αμυντική σύζευξη;

Δεδομένα

Οι κύριες διεθνείς συμφωνίες, που έχουν χαράξει τον χάρτη της περιοχής μας και προσδιορίζουν την λειτουργικότητα των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, είναι οι συνθήκες της Λωζάνης (1923), του Μοντραί (1936), των Παρισίων (1947), του ICAO για την εναέρια κυκλοφορία (1948), της Γενεύης για το δίκαιο της θάλασσας (1958), της τελικής πράξης του ΕΛΣΙΝΚΙ (1975), η νέα συμφωνία για το δίκαιο της θάλασσας (1982). Πέραν αυτών σε καθαρά συμμαχικό πλαίσιο υπάρχουν (μέχρι πότε;) και οι Νατοϊκές διαρρυθμίσεις για την λειτουργία της Ν.Α. πτέρυγας του ΝΑΤΟ.

Ο σεβασμός στην ισχύ και την εφαρμογή όλων αυτών των διεθνών συνθηκών και συμμαχικών διαρρυθμίσεων αποτελεί το κλειδί για την ομαλή λειτουργία της Ελληνοτουρκικής συνεργασίας.

Η αμφισβήτηση της αξίας επιλεκτικά τμημάτων των συμφωνιών, η επαναβεβαίωση της πολιτικής βούλησης με σύγχρονη συσσώρευση και επίκληση της επιθετικής στρατιωτικής ισχύος εκ μέρος της Τουρκίας, αποτελούν βασική αιτία της επιδείνωσης των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η στρατηγική επιλογή του Τουρκικού επεκτατισμού, σε βάρος όλων σχεδόν των συνορευουσών χωρών με αυτήν, μέσα από την θεωρία των μουσουλμανικών μειονοτήτων ή εκείνη του Τουρκικού ζωτικού χώρου, παραμένει ενεργός και δεν βλέπω σημάδια υποχώρησης.

Οι Νατοϊκές διαρρυθμίσεις προέβλεπαν, από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές στην θάλασσα και τον αέρα, για θέματα ελέγχου αεροναυτικών επιχειρήσεων.

Η Ελλάδα, μέσω του ΑΓΕΝ ήταν υπεύθυνη για όλο το

Οι Κ. Καραμανλής και Σ. Ντεμιρέλ στις Βρυξέλες, 1975.

Αιγαίο, έξω από τα χωρικά ύδατα της Τουρκίας και δια του ΑΤΑ για την αεράμυνα της περιοχής 41, που περιελάμβανε όλο το Αιγαίο και τις προσβάσεις αυτού.

Η Τουρκία, παρ' ότι είχε υπογράψει αυτές τις διαρρυθμίσεις και είχε επί σειράν ετών μέχρι το 1974 λειτουργήσει μέσα στο ΝΑΤΟ με βάση αυτές τις διατάξεις, από την δεκαετία του 1960 άρχισε να υποβλέπει την ισχύ των και να επιδιώκει νέες διαρρυθμίσεις. Η Ελλάδα δεν συναινούσε. Τι ρόλο όμως έπαιζε το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ; Έσπειραν ανέμους και μάζεψαν διαβολοσκορπίσματα. Με την πολιτική κυρίως των ΗΠΑ — που τροφοδοτούσε τον Τουρκικό σωβινισμό, σαν αντιπαροχή της προσφερόμενης στήριξης των Αμερικανικών στρατηγικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή της Μ. Ανατολής και Σοβιετικής Ένωσης — το ΝΑΤΟ προοδευτικά εξασθένησε στην ΝΑ πτέρυγα αντί να ενισχυθεί. Ήμουν επιτελής στο ΝΑΤΟ το 1970, όταν έλαβα γνώση προσωπικού εγγράφου του Ναύαρχου RIVERO, Διοικητού Νότιας Πτέρυγας ΝΑΤΟ, (η δικτατορία του είχε αποδώσει υψηλές τιμές στην Ελλάδα), στο οποίο έγραφε «OUR FINAL GOAL IS TO DIMINISH THE MEANING OF AREA BOUNDARIES» (ο τελικός μας στόχος είναι να απαλειφθεί η έννοια των ορίων περιοχών), δηλαδή ακριβώς ό,τι επιδίωκε και ήταν συμφέρον για την Τουρκία.

Δυστυχώς, η απόφαση τον Αύγουστο του 1974 για αποχώρηση και από την DPC πέραν του στρατιωτικού σκέλους, έδωσε την ευκαιρία, την DE FACTO παραβίαση των υπαρχουσών συμφωνιών να την διαδεχτεί μια DE JURE αποδέσμευση του ΝΑΤΟ από την ισχύ του προ-1974 σχήματος ελέγχου-διοικήσεως στην ΝΑ πτέρυγα. Η καλύτερη εξέλιξη για τα Τουρκικά συμφέροντα. Η συμφωνία επανένταξης ROGERS του 1980 δεν ελειτούργησε διότι η Ελλάδα, κύρια η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ — πολύ ορθά — δεν αποδέχτηκε την ερμηνεία της Τουρκίας αλλά και πολλών Νατοϊκών ηγετών ότι θα υπάρξει νέο σχήμα ελέγχου Διοικήσεως στην ΝΑ πτέρυγα, το οποίο θα διαφέρει από εκείνο που ήταν προ του 1974 και στο οποίο εμείς επιμέναμε.

Το τι θα εσήμαινε μια ενδεχόμενη ελληνική συναίνεση προς αυτή την κατεύθυνση, δεν χρειάζεται να τονισθεί ιδιαίτερα. Θα ήταν μια έμπρακτη αποδοχή του διαχωρισμού του Αιγαίου και της αναγνώρισης δικαιώματος επιχειρησιακού ελέγχου, εκ μέρους της Τουρκίας, αεροναυτικών μονάδων στο Ανατ. Αιγαίο. Ουσιαστικά θα αποδεχόμεθα ευθύνη Τούρκου Διοικητού στην ασφάλεια των Ελληνικών νησιών του Αιγαίου. (Θα βάλουμε τον λύκο να φυλάξει τα αρνιά). Η με διακυμάνσεις σχεδόν σθεναρά στάση της Ελλάδας στην μη ενεργοποίηση της συνθήκης ROGERS αποδεικνύεται σωστή πολιτική απόφαση.

Η Ελλάδα δεν πρέπει να υποκύψει στους Τουρκικούς εκβιασμούς, ούτε να παρασυρθεί από τα χαμόγελα ενός διαλόγου που θα κατεβάσει κάτω από το ράφι όλες τις διεκδικήσεις της Τουρκίας. Χρειάζεται αντοχή απέναντι στις πιέσεις και προτίμηση των διεθνών FORUM για διαπραγμάτευση με την Τουρκία σε αμοιβαίως αναγνωριζόμενες ως υπαρκτές διαφορές.

Αξίζει εδώ να επισημανθεί το σημείον των πρακτικών των Ελληνοαμερικανικών διαπραγματεύσεων για το μέλλον των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα — όπου σύμφωνα πάντα με το δημοσίευμα της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ (8 Μαΐου 1990) — ο Αμερικανός πρέσβης κ. FLANNINGAN είπε:

«Ένα άλλο σημείο το οποίο παρουσιάζει δυσκολίες, είναι τα θέματα αεροναυτικού ελέγχου που έθιξε η Ελληνική πλευρά και ιδιαίτερα η επιβεβαίωση του ρόλου που είχε πριν το 1974 στο ΑΙΓΑΙΟ, σύμφωνα με τη διευθέτηση στο συμμαχικό — νατοϊκό πλαίσιο. Οι ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ ΟΜΩΣ ΑΥΤΕΣ ΔΕΝ ΙΣΧΥΟΥΝ ΠΛΕΟΝ....». Ήμουν ο εισηγητής της πρότασης για την αναγνώριση εκ μέρους των ΗΠΑ ελληνικού αεροναυτικού ρόλου στο Αιγαίο και

την Ανατολική Μεσόγειο, τόσο γιατί πίστευα σε αυτό, όσο και για να σταθμιστεί η Αμερικάνικη θέση.

Ενότητα αμυντικού χώρου

Ο αμυντικός χώρος ευθύνης της ΝΑ πτέρυγας ήταν δεδομένος από εισόδου της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ και περιελάμβανε τα χερσαία εδάφη της Τουρκίας, της Ελλάδας και της Ιταλίας, μαζί με την Ανατολική Μεσόγειο και την Μαύρη θάλασσα. Από στρατηγικής και αμυντικής πλευράς ο χώρος αυτός θεωρείται ΕΝΙΑΙΟΣ.

Το ΝΑΤΟ, όμως, ήταν ένας αμυντικός οργανισμός με κύρια αποστολή την αποτροπή της Σοβιετικής απειλής και διατήρηση της απαραίτητης ισχύος για την εξουδετέρωσή της σε περίπτωση εκδήλωσης αυτής. Ο κορμός τού αμυντικού δόγματος του ΝΑΤΟ στηριζόταν στην στρατηγική της ευέλικτης ανταπόδοσης.

Ο πολιτικός χαρακτήρας καθώς και ο οικονομικός χαρακτήρας του ΝΑΤΟ ήταν υποβαθμισμένοι σε σχέση με την αμυντική του φυσιογνωμία. Με τη λογική της στρατιωτικής ισορροπίας μεταξύ ΝΑΤΟ και Συμφώνου Βαρσοβίας, αλλά και την πολιτική βούληση εκατέρωθεν, διατηρήθηκε η ειρήνη στην περιοχή μας.

Στον αμυντικό συνασπισμό του ΝΑΤΟ διατηρήθηκε επίσης μια εσωτερική ισορροπία στην αρχή των συγκοινωνούντων δοχείων, όπου την ρύθμιση των εξισορροπητικών ροών την ήλεγχαν κυρίως οι ΗΠΑ με την στήριξη κάποιου διευθυντήριου. **Για το ΝΑΤΟ (Βρυξέλλες + Ουάσιγκτον) ο αμυντικός χάρτης Ελλάδος - Τουρκίας ήταν ενιαίος σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση της Σοβιετικής απειλής. Δεν ενδιέφερε τις ΗΠΑ ουσιαστικά αν στο Αιγαίο πολεμάνε μόνον Έλληνες ή Τούρκοι ή και οι δύο μαζί, αρκεί να διατηρούνταν ο Νατοϊκός έλεγχος της περιοχής. Η προσέγγιση αυτή — από μια καθαρά και απομονωμένη από τον πραγματικό κόσμο στρατιωτική αντίληψη — γίνεται κατανοητή όταν παίζει κανείς επί χάρτου, όχι όμως και παραδεκτή όταν συνυπάρχουν ως εταίροι η Ελλάδα και η Τουρκία. Τόσον η Ουάσιγκτον όσο και οι Βρυξέλλες θα έπρεπε να κατανοήσουν βαθύτερα τα ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα της περιοχής.**

Ο λόρδος Μάουντμπάτεν — ο πρώτος ΝΑΤΟικός διοικητής των συμμαχικών δυνάμεων της Μεσογείου — είχε φαίνεται σαφέστερη αντίληψη των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής, όταν εισηγήθηκε στο ΝΑΤΟ τα όρια περιοχών ευθύνης των Ναυτικών Διοικητών στην Μεσόγειο, όπου χρησιμοποίησε τα σύνορα των χωρών για τον καθορισμό αυτών των ορίων. Οι ναυτικές περιοχές δεν ήσαν απαγορευτικές για την είσοδο δυνάμεων άλλων Διοικητών, αλλά υπήρχαν συγκεκριμένοι κανόνες διέλευσης και παραμονής των.

Έτσι λοιπόν, ενώ διατηρείτο η ενότητα του αμυντικού χώρου της ΝΑ πτέρυγας, συγχρόνως υπήρχαν υποπεριοχές με σαφή επιχειρησιακή ευθύνη. Κάθε χώρα αισθανόταν τα σύνορά της, τον εθνικό της χώρο, σαν πρώτη προτεραιότητα.

Η ενότητα (SOLI DARITY) της ΝΑ πτέρυγας ήταν θεμελιώδης προϋπόθεση της συμμαχικής στρατηγικής στην περιοχή μας. Οι όποιες διαφορές ανάμεσα στα κράτη έπρεπε να εξομαλυνθούν και να τακτοποιούνται — σύμφωνα πάντα με την θέση της Ουάσιγκτον και των Βρυξελλών — με θυσίες ώστε να μη προσβάλλεται η βασική ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΑΜΥΝΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.

Μια ενδεχόμενη αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ανέτρεπε αμέσως αυτή την ΕΝΟΤΗΤΑ και έπρεπε πάση θυσία να αποκλεισθεί. Πώς; μα με πιέσεις και εκβιασμούς προς την Ελλάδα, τη μικρή αυτή χώρα. Ένα δείγμα αμερικανικής κυνικότητας ήταν και το τηλεγράφημα του Αμερικανού υπουργού εξωτερικών Φόστερ Ντάλλες στις 20 Σεπτ. 1955, μετά τις τουρκικές βαρβαρότητες εις βάρος του Ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης. «... Ανεξαρτήτως των αιτίων της διαφωνίας για την Κύπρο ... η ΕΝΟΤΗΣ της Βορειοατλαντικής Κοινότητας, η οποία αποτελεί την βάση της κοινής ασφάλειας, δέον όπως αποκατασταθεί άνευ χρονοτριβής...». Στην ίδια μοίρα θύτες και θύματα, χάριν της συμμαχικής ενότητας... Ιστορία, δίκαιο, ανθρωπισμός δεν είχαν (έχουν;) καμιά αξία μπροστά στο δόγμα της ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ. «Για τους ισχυρούς της Δύσης, δεν έχει μεγάλη σημασία αν εμείς ή οι Τούρκοι ελέγχουμε τον Α ή Β στρατηγικό χώρο στα νησιά του Αιγαίου ή την περιοχή των στενών. Τους αρκεί ότι παραμένει απρόσιτο στην Σοβιετική παρουσία». Αυτά έγραφε ο καθηγητής Θ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ στα ΝΕΑ την 17.7.86.

Στις αρχές του 1950 τόσον οι ΗΠΑ, όσο και η Μ. Βρετανία έβλεπαν την ενότητα του Ελληνο-Τουρκικού χώρου στο πλαίσιο μιας ευρύτερης περιφερειακής στρατηγικής ασφάλειας. Οι Άγγλοι ήθελαν παρά ταύτα η Τουρκία να ενταχθεί στην περιοχή της Μ. Ανατολής και η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή ζώνη. Το Αμερικανικό πεντάγωνο δεν συμφώνησε και έτσι και οι δύο χώροι εντάχθηκαν στην ΝΑΤΟ-ΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ με προσανατολισμό την Σοβιετική απειλή.

Τουρκικές επιδιώξεις

Η Τουρκία μέσα από το ΝΑΤΟ, παράλληλα και με άλλες ενέργειές της, επεδίωξε να προωθήσει τους πολιτικούς της στόχους σε βάρος της Ελλάδας στηριζόμενη στη νεοστρατηγική της θέση, την στρατιωτική της ισχύ και την συμμαχική αντίληψη του ενιαίου χώρου, η οποία θα οδηγούσε την Ελλάδα σε υποχωρήσεις και ανοχές, χάριν της ενότητας της συμμαχίας. Μερικές από τις δηλώσεις Τούρκων επισήμων κατά καιρούς αποδίδουν τους επεκτατικούς στόχους της Τουρκίας.

18.1.1975 Πρωθυπουργός IRMAK

...Το μισό Αγαίο ανήκει σε εμάς. Αυτό πρέπει να το μάθει όλος ο κόσμος...

4.4.1975 Υπουργός Εξωτερικών Τσαγλαγιανκίλ

...Το μισό Αιγαίο ανήκει στην Τουρκία και το άλλο μισό στην Ελλάδα...

Οι Γ. Ακμπουλούτ και Κωνσταντίνος Μητσοτάκης στο Λονδίνο, 6 Ιουλίου 1990.

19.6.1974 Πρωθυπουργός Ντεμιρέλ
...Μην ονομάζετε αυτά τα νησιά Ελληνικά, αλλά νησιά του Αιγαίου...

20.2.1976 Πρωθυπουργός Ντεμιρέλ
...Η Τουρκία δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς το Αιγαίο. Η υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας επεκτείνεται μέχρι την μέση του Αιγαίου...

30.3.1976 Αντιπρόεδρος Τουρκές
...Όλα τα νησιά του Αιγαίου που είναι κοντά στις Τουρκικές ακτές, συμπεριλαμβανομένων των Δωδεκανήσων, πρέπει να ανήκουν στην Τουρκία.

30.7.1974 Πρωθυπουργος Ετσεβίτ
...Η άμυνα των νησιών του Αιγαίου θα πρέπει να αναληφθεί από κοινού από την Ελλάδα και την Τουρκία ως σύμμαχες χώρες μέσα στο ΝΑΤΟ.

6.12.1983 Πρωθυπουργός Οζάλ
...Δεν είναι ικανοποιητικό το STATUS που υπάρχει σήμερα στο Αιγαίο (Συνθήκη Λωζάνης).

Δεν υπάρχει αμφιβολία όσον αφορά το πού το πάει η Τουρκία, για την Ελλάδα η Τουρκία αποτελεί ορατή απειλή.

Η Τουρκία βολεύθηκε μέσα στο ψυχροπολεμικό κλίμα και αισθάνεται κάποια ανησυχία αλλά μαζί και ευφορία από την σημερινή ύφεση έως ότου επαναπροσδιορίσει η ίδια και οι άλλοι για αυτήν το νέο στρατηγικό της ρόλο στην περιοχή της — της Μ. Ανατολής και Κεντρικής Ασίας.

Στην φάση αυτή που διερχόμαστε των Ευρωπαϊκών ανακατατάξεων είναι ανάγκη να διακρίνουμε τις νέες στρατηγικές τάσεις των ΗΠΑ, της ΕΟΚ, της Σοβιετικής Ένωσης και της Τουρκίας, προκειμένου να ολοκληρώσουμε την διαμόρφωση των εθνικών μας στόχων.

Τι μας είπε ο Αμερικανός Υπουργός εξωτερικών στο Βερολίνο τον Δεκ. 1989:

«... Καθώς αλλάζει η Ευρώπη και τα εργαλεία για την συνεργασία των Δυτικών χωρών πρέπει να προσαρμοσθούν...» (Δηλαδή το ΝΑΤΟ και η ΕΟΚ).

«Η νέα αρχιτεκτονική πρέπει να έχει μια θέση για το ΝΑΤΟ, ενώ παράλληλα θα αναγνωρίζει την ανάγκη εξυπηρέτησης νέων συλλογικών σκοπών».

«Η νέα αρχιτεκτονική θα πρέπει να αποδεχθεί ότι η ασφάλεια των ΗΠΑ, πολιτικά - οικονομικά - αμυντικά, είναι συνδεδεμένη με την Ευρωπαϊκή ασφάλεια».

«Το ΝΑΤΟ θα γίνει το FORUM στο οποίο τα Δυτικά κράτη θα συνεργάζονται, διαπραγματεύονται, εφαρμόζουν, επαληθεύουν και επεκτείνουν τις συμφωνίες μεταξύ

Ανατολής και Δύσης».

Η επιλογή των ΗΠΑ είναι καθαρή, πολυσήμαντη και βαρυσήμαντη. Οι ΗΠΑ θα παραμείνουν στην Ευρώπη, το ΝΑΤΟ έχει ζωή μπροστά του με αναπροσαρμοσμένους ρόλους κοντά στην συνεργασία των λαών και όχι στην στρατιωτική αντιπαράθεση. Η ΕΟΚ πρέπει και αυτή να αναπροσαρμοστεί και να παίξει ενισχυμένο ρόλο.

Τι έρχεται η Τουρκία να μας πει μέσα στις νέες Ευρωπαϊκές εξελίξεις; (περιοδικό NATO'S SIXTEEN NATION DEC. 1989).

«Οι θεμελιώδεις αντιλήψεις στις οποίες η συμμαχία του ΝΑΤΟ βασίζεται, όπως **η αδιαιρετότητα της αμυντικής και στρατηγικής ενότητας, δεν θα πρέπει να παραβλεφθούν.**

Ως εκ τούτου, περαιτέρω περιφερειοποίηση της άμυνας πρέπει να αποφευχθεί, διότι πέραν της αποδυνάμωσης της συμμαχικής ενότητας θα υποβαθμίσει την αξιοπιστία των συλλογικών αμυντικών υποχρεώσεων...

Το γεγονός ότι οι πτέρυγες θα παίζουν ζωτικό στρατηγικό ρόλο σε παρατεταμένο συμβατικό πόλεμο, αναβαθμίζει την αρχή στης στρατηγικής ενότητας της συμμαχίας περισσότερο από πριν».

Δίπλα σ' αυτές τις τουρκικές θέσεις η νέα στρατηγική αντίληψη της Άγκυρας προσθέτει:

«... Για να διατηρήσουμε την πρωτοβουλία στη θάλασσα είναι αναγκαία η έγκαιρη ανάπτυξη των ναυτικών δυνάμεων, έτσι το Τουρκικό Ναυτικό θα πρέπει έγκαιρα να αναπτυχθεί εις βάθος στο Αιγαίο... Οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ χρειάζονται αποτελεσματικό σύστημα διοικήσεως και ελέγχου, προκειμένου να εκτελέσουν τις αποστολές των... Οι περιοχές ελέγχου — διοίκησης, όπως και οι αρμοδιότητες άμυνας από θαλάσσης και αέρος χρειάζεται να επαναπροσδιορισθούν, λαμβανομένων υπόψιν των αεροναυτικών επιχειρησιακών αναγκών της έγκαιρης προειδοποίησης, άμυνας σε βάθος και ασφάλειας της ναυσιπλοΐας».

Οι Τούρκοι δεν σταματάνε εκεί. Τον Ιανουάριο του 1990 Τούρκος αντιναύαρχος εδήλωνε ότι «εξακολουθεί να υπάρχει κίνδυνος από το σύμφωνο της Βαρσοβίας αλλά και αν υποθετικά εκλείψει, η γαιοστρατηγική θέση της Τουρκίας στην περιοχή της Μ. Ανατολής επιβάλλει ισχυρές Τουρκικές ένοπλες δυνάμεις».

Το μήνυμα των τουρκικών δηλώσεων είναι σαφές. Η Άγκυρα επιθυμεί να μην αποκοπεί από την συλλογική άμυνα της Ευρώπης και να διατηρήσει προωθημένο στρατηγικό ρόλο στην περιοχή της Μ. Ανατολής. Η στρατηγική ενότητα και η ένταξή της στη νέα περιφερειακή ευρωπαϊκή ασφάλεια την εξυπηρετεί και της υποστηρίζει το δικαίωμα — κατά την δική της πάντα άποψη — προωθημένης αεροναυτικής παρουσίας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Αμυντική συνεργασία Ελλάδας-Τουρκίας

Μετά από όλη αυτή την συμπεριφορά της Άγκυρας, τι άλλο θα μπορούσε να περιμένει κανείς για την αμυντική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, μετά την παράλυσή της από το 1974 με την τραγωδία της Κύπρου;

Ελληνικές και Τουρκικές ένοπλες δυνάμεις έχουν να συνεργασθούν 16 ολόκληρα χρόνια, κατά τα οποία συναντιώνται συχνά οι αεροναυτικές δυνάμεις των δύο χωρών, στο Αιγαίο, όχι φυσικά για συνεργασία αλλά για αντιπαράθεση.

Δύο κρίσεις στο Αιγαίο, 1976 και 1987, έφεραν τις δυο χώρες στο χείλος του πολέμου. Είναι αστείο σήμερα να αναφερόμεθα σε αμυντική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών και θα είναι η πιο μεγάλη ειρωνεία, το όποιο νέο σχήμα συλλογικής ασφάλειας της Ευρώπης να βασιστεί στην αντίληψη —προϋπόθεση ελληνοτουρκικής αμυντικής συνεργασίας και κατ' επέκταση ενότητας του αμυντικού χώρου. Όσο και αν επίσημα οι ΗΠΑ δεν αποδέχονται την τουρκική απειλή εναντίον της Ελλάδος, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ο αμερικανικός νόμος αναφέρεται σε στρατιωτική ισορροπία στην περιοχή και η πρακτική κατανομής των κονδυλίων εξωτερικής βοήθειας μεταξύ των δύο χωρών στρέφεται περί την αναλογία 7 προς 10. Η ισορροπία στρατιωτικής ισχύος μεταξύ των δύο χωρών στο Αιγαίο απετέλεσε μια συνειδητή επιλογή του Αμερικανικού Κογκρέσσου και της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, προκειμένου να διατηρηθεί η ειρήνη στην περιοχή. Όταν ο Βενιζέλος υπέγραψε το 1930 το σύμφωνο φιλίας, διαιτησίας και ουδετερότητας στο οποίο ενσωματωνόταν και το πρωτόκολλο ναυτικής ισορροπίας, είχε δει στο βάθος του χρόνου την πραγματική βάση για ειρήνη στην περιοχή. Εύχομαι και οι σύγχρονες πολιτικές ηγεσίες να αντιληφθούν τη σημασία της θάλασσας και ναυτικής ισχύος στην προάσπιση των εθνικών μας συμφερόντων.

Όσον αφορά το Βαλκανικό σύμφωνο στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ της Ελλάδας, Γιουγκοσλαβίας και Τουρκίας παρ' ότι αποτελούσε μια έμπνευση για συντονισμένη αντιμετώπιση της Σοβιετικής απειλής, η ζωή του ήταν μικρή και χωρίς ιδιαίτερη παρουσία.

Ουσιαστικά δεν μπορούμε να αναφερόμεθα σε ελληνοτουρκική αμυντική συνεργασία. Τρία στοιχεία αποδυναμώνουν ακόμη περισσότερο ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Πρώτον: Η υποβάθμιση έως ανυπαρξία της απειλής από το σύμφωνο της Βαρσοβίας.

Δεύτερον: Ο προσανατολισμός του τουρκικού επεκτατισμού εις βάρος μας.

Τρίτον: Η διαφοροποίηση της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με την Τουρκική, στην περιοχή της Μ. Ανατολής.

Πού λοιπόν οδηγούμεθα μέσα σε αυτό το περιβάλλον;

Πρόταση

Η πορεία προς την Ευρώπη είναι δεδομένη εθνική ε-

πιλογή και προς τα εκεί θα προσπαθήσουμε και θα επιμείνουμε.

Από εδώ και πέρα μας συμφέρει να ενεργήσουμε ως Ευρωπαίοι εταίροι και να προωθήσουμε τις δικές μας ιδέες και απαιτήσεις, στην διαμόρφωση του νέου σχήματος συλλογικής ασφάλειας. Η κύρια προσπάθεια θα είναι πώς θα βελτιωθεί η συνεργασία μεταξύ των χωρών και λαών της Ευρώπης και θα αποτραπούν απειλές για την ειρήνη της περιοχής. Μπορεί τα σύμφωνα του ΝΑΤΟ και Βαρσοβίας να παύσουν να υπάρχουν, όχι όμως και οι διαφορές μεταξύ των κρατών. Η Τουρκία θα εξακολουθήσει να μας απειλεί. **Οι εγγυήσεις για την ασφάλεια της χώρας μας θα είναι κατά προτεραιότητα μια αξιόπιστη ελληνική αποτρεπτική δύναμη συμπληρουμένη από την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη.** Η έννοια της στρατηγικής ενότητας ελληνοτουρκικού χώρου παύει να υπάρχει πια, δεν μας χρειάζεται. Η μη ένταξη της Τουρκίας στην ΕΟΚ και η διατήρηση αμερικανικών βάσεων τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Τουρκία, με προσανατολισμό την Μ. Ανατολή περιπλέκουν το θέμα. Η Ελλάδα πρέπει εδώ να ξεκαθαρίσει στις ΗΠΑ — αφού μένουν οι βάσεις — ότι δεν ταυτίζει την παραμονή τους με την αναγκαιότητα της στρατηγικής ενότητας του ελληνοτουρκικού χώρου.

Ενότητα αμυντικού χώρου είναι νοητή μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, για δύο χώρες που δεν έχουν προβλήματα μεταξύ των, είναι εταίροι στην ΕΟΚ και μπορούν να καλύψουν αμοιβαία τις απαιτήσεις περιφερειακής ασφάλειας της ΕΟΚ. Οι τουρκικές επιδιώξεις σε βάρος μας θα πρέπει να εγκαταλειφθούν εκ μέρους της Τουρκίας, εφ' όσον επιθυμεί συνεργασία στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ασφάλειας. Η ανάγκη της στρατιωτικής ισορροπίας μεταξύ των δύο χωρών ταυτόχρονα εξουδετερώνει κάθε έννοια ενότητας του αμυντικού χώρου των, στο πλαίσιο μιας συμμαχικής συνεργασίας.

Η Ελλάδα πρέπει να σκέπτεται σαν εταίρος της Ευρώπης, σαν ένα κομμάτι από την Ευρώπη και όχι σαν μεμονωμένη χώρα των 10 εκατομμυρίων έναντι της Τουρκίας των 50 εκατομμυρίων!

Πιστεύω πως η αποδέσμευή μας από την ενότητα του αμυντικού χώρου Ελλάδας-Τουρκίας, είναι μια εθνική επιλογή επίκαιρη, στην οποία πρέπει να προχωρήσουμε. Δεν λέω όχι στην ελληνοτουρκική συνεργασία και φιλία, απεναντίας υποστηρίζω την αναγκαιότητά της, η οποία όμως θα στηρίζεται σε νέες βάσεις που να αναγνωρίζουν την πραγματικότητα του απαραβίαστου των συνόρων, του σεβασμού της ισχύος των διεθνών συνθηκών και την αποφυγή ενεργειών απειλής εναντίον της Ελλάδας.

Η Αμερικανική παρουσία στην Μεσόγειο και στην Νότια Ευρώπη, δεν πρέπει να ανακόψει την ευρωπαϊκή μας πορεία και να μας εντάξει σε ένα περιφερειακό ρόλο που θα βλέπει την Μ. Ανατολή κάτω από την Αμερικάνικη διόπτρα. Κάτι τέτοιο θα ήταν στρατηγικό μας λάθος.

η νέα
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

κάθε πρώτη του μηνός για το περιβάλλον, την τεχνολογία, την κρίση, την ανάπτυξη

Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 3619837

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: *Επιστήμη Κόσμου Νέου*
Β. ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ: *Μορφές της κοινωνικής δράσης*
Ν. ΜΟΥΖΕΛΗΣ: *Ελληνικός φορμαλισμός*
Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ: *Η άρθρωση Κράτους και Κοινωνίας*
Μ. ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ: *Απολογία του Ανορθολογισμού*
Χ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ: *Επανάσταση και Αντεπανάσταση*
DANIEL BELL: *Η νέα τάξη*
Δ. ΚΑΡΜΟΚΟΛΙΑΣ: *Gunnar Myrdal (1898-1987)*
Μ. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ: *Ο Ελληνικός Υποκαπιτα*
ΜΑΡΙΑ ΠΕΤΜΕΖΙΔΟΥ-ΤΣΟΥΛΟΥΒΗ: *Κοινωνική και πολιτιστική αναπαραγωγή στη νεοελληνική κοινωνία*

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ:
Πολιτική και κοινωνία στη νεότερη Ελλάδα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΔΑΝΙΗΛΙΔΗ

1

ΔΡΧ. 350

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 1988 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: *Η αλήθεια για τη Γλώσσα*
ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ: *Κοινωνία και τηλεόραση στην Ελλάδα*
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ: *Η ελληνική κοινωνιολογική σκέψη και η ελληνική κοινωνία*
ΜΑΤΙΑΣ ΦΙΝΓΚΕΡ: *Η κρίση της πολιτικής σκέψης και η εναλλακτική κουλτούρα*
ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΛΗΣ: *Η ετερότητα και η αντίφαση του κόσμου. Από τον Ηράκλειτο στον Lorenz*
ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ: *Νέα κοινωνικά στρώματα του μεταπολέμου*

★

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: Θέσεις και ιδέες του Γεωργίου Παπανδρέου — Χρονολόγιο και άλλα κείμενα

★

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΗ ΜΙΧΑΛΟΛΙΑΚΟ:
Κοινωνικές δομές, ιδεολογία και σύμβολα στη σημερινή Ελλάδα

ΔΡΧ. 350

2

ΑΠΡΙΛΙΟΣ—ΜΑΪΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ 1988 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: «Κοινωνιολογική» αντίληψη του Λόγου στον Ηράκλειτο
ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ: Χαοτικό και Ακαθησιακή ζωή. Μη καπιταλιστικοί παράμετροι στη διαδικασία συγκρότησης του ελληνικού κράτους
ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΛΗΣ: Ελληνικότητα - Δίοση: Σύγχρονες διαστάσεις μιας προβληματικής αξίας
ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΜΠΟΥΚΑΣ: Κοινωνική στατική και δυναμική
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΛΗΟΣ: Ελληνική εκπαίδευση και διαδικασίες κοινωνικής επιλογής
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΚΙΩΤΗΣ: Επικοινωνία: Προϋποθέσεις και όρος για μια κοινωνία πιο αληθινή
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΛΙΑΟΥΤΑΚΗΣ: Ο ρόλος του παιδαγωγικού στη σύγχρονη κοινωνία
ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΚΡΗΣ: Εν Αρχή: Ο Λόγος περί Βιολογίας
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ: Σύγχρονα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η παραγόμενη κουλτούρα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ:
Διαστάσεις και προοπτικές του σύγχρονου ελληνισμού

Δρχ. 350

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 1988 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

3

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟ

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- *ΡΕΝΟΣ: Ο Μέγας Αλέξανδρος*
- *Ν. ΚΑΤΡΙΒΕΣΗΣ: Η παραοικονομία*
- *Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: Η «Αργώ του Θεοτοκά»*

Δρχ. 350
ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1988-1989 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

4

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- ΡΕΝΟΣ: καλοκαιρινές σημειώσεις κοινωνιολογίας
- Δύο μελέτες για τα κόμικς
- Τουρισμός και κοινωνία

10 χρόνια χωρίς το ΝΙΚΟ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ

Δρχ. 350
ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 1989 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

6

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Δύο μελέτες για τον Στρατό

- ΡΕΝΟΣ και ΗΡΚΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: Αναζήτηση του νεοελληνικού.
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΜΠΟΥΚΑΣ: Σημειολογική ανάλυση μιας φωτογραφίας.
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ: Για μια κοινωνιολογική της ποίησης.

Μελέτη Η. Μελετόπουλου:

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
ο ρομαντικός εθνικισμός

Δρχ. 400
ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1989 — 1990 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

7

ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: Κοινωνιολογία και λογοτεχνία
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΒΑΚΟΣ: Αντικρύζοντας την κοινωνία μας
ΜΕΛΕΤΗΣ Η. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο Φ. Φουκιγιάμα, η ιστορία και το τέλος της
ΜΑΡΚΟ ΤΑΡΚΙ: Η κρίση του μοντερνισμού και τα νέα κοινωνικά κινήματα
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ: Το κοινωνικό πρόβλημα κατ' Αριστοτέλη

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΣΟΚ

Δρχ. 400
ΑΝΟΙΞΗ 1990 • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

8

Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΔΙΑΦΟΡΑ

του *Σπύρου Κουτρούλη*

«Να διευθύνουμε τη σκέψη του Ελληνισμού αφού δεν μπορούμε να διευθύνουμε την πολιτική του»
Ι. Δραγούμης

Η ευτυχία και η δυστυχία της Ελλάδας είναι ότι συγκροτείται ως η διαφορά από τον υπόλοιπο κόσμο. Η ιστορική μοναξιά της δεν είναι αποτέλεσμα υπεροψίας, ούτε απόληξη θεωριών για περιούσιο και θεόσταλτο λαό. Επικεντρώνεται πάνω σε γεωπολιτικές σταθερές και πολιτισμικές ιδιορρυθμίες.

Η ελληνικότητα ίσταται ανάμεσα στην ανατολή και την δύση. Η θέση αυτή της δίδει ένα στοιχείο δυνάμεως. Συνειδητοποιεί το μέγεθος της σημασίας της για την διαμόρφωση των διεθνών ισορροπιών. Φουντώνει από υπερηφάνεια, κάποτε από αδικαιολόγητη αλαζονεία όταν αναλογίζεται την συμβολή της στο ιστορικό γίγνεσθαι. Παρότι τοποθετείται ανάμεσα στην ανατολή και την δύση, δηλαδή στον ενδιάμεσο χώρο, αποκαλύπτεται όχι ως το μέτρο που απαλύνει τις διαφορές, αλλά ως η εξαίρεση και η ακρότητα που εκτινάσσει τις τοπικές ιδιορρυθμίες. Ο μικρός αυτός χώρος, το μοναχικό ακρωτήρι της Βαλκανίου, έδωσε στην ελευθερία πολύ συγκεκριμένο και απτό περιεχόμενο, που όμως συνοδεύεται από τα αντιθετικά αισθήματα φόβου και υποταγής. Η τραγικότητα της ελληνικότητας έγκειται σ' αυτό ακριβώς το σημείο. Ενώ πάντα στοχεύει στην ελευθερία, συνήθως είναι αναγκασμένη να διαλέγει ανάμεσα σε διαφορετικούς τυράννους. Το θεμελιακό πρόβλημα της εθνικής πολιτικής του ελλαδικού κράτους διατυπώθηκε εμφατικά από τον Μεγάλο Δούκα της Βυζαντινής παρακμής, Λουκά Νοταρά: «να βασιλεύει στη μέση της Πόλης το φακιόλι του Τούρκου ή η λατινική καλύπτρα». Βεβαίως ο Λ. Νοταράς είχε επιλέξει για τους δικούς του σοβαρούς λόγους το οθωμανικό φακιόλι. Στην εξέλιξη της πορείας του ενδιάμεσου χώρου μπορεί να πρυτάνευσαν ίδιες ή και διαφορετικές επιλογές. Όλες όμως σχεδόν ήσαν επιλογές υποταγής.

Η τραγικότητα του ελληνισμού μπορεί να υπερπηδηθεί; Μια καταφατική απάντηση προϋποθέτει πολλές και εξίσου τραγικές αρνήσεις. Αρνήσεις σκληρές και επώδυνες. Να αρνηθούμε ο,τιδήποτε έχει θεωρηθεί και έχει εξαγιαστεί ως επίσημη εθνική πολιτική. Να αρνηθούμε τους μηχανισμούς που ανέλαβαν να υλοποιήσουν αυτή την πολιτική. Αν μέχρι τώρα ζήσαμε την προϊστορία της υποταγής μας, μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα ζήσουμε την ιστορία της ελευθερίας μας; Όμως δεν πρόκειται να απαντήσουμε εμείς σ' αυτό το ερώτημα. Γιατί ο μόνος αρμόδιος για να δώσει την απάντηση είναι το έθνος μας. Αυτό όμως που θα αποπειραθούμε εδώ να απαντήσουμε είναι το ερώτημα, ποιος είναι ο απειλητικός εχθρός του σήμερα. Ακόμη θα προχωρήσουμε βαθύτερα υποδεικνύοντας εναργέστερα τα στοιχεία που ορίζουν την θέση του στον ενδιάμεσο χώρο.

Η Ελλάδα είναι ο ενδιάμεσος χώρος αλλά βρίσκεται στο άκρο της Βαλκανικής και στην ακρότητα των πολιτιστικών τάσεων. Είναι ακρότητα, γιατί παρήγαγε μορφές ζωής και πολιτισμού που δεν είναι οι ίδιες ούτε αντίθετες αλλά διαφορετικές με τις τάσεις, που αναπτύχθηκαν στον υπόλοιπο κόσμο.

Η Ανατολή για την Ελλάδα αναλαμβάνει ένα πολύ συγκεκριμένο νόημα, όταν παύει να είναι πεδίο πολιτιστικής και κρατικής κυριαρχίας ή επιρροής έστω αμφίδρομης και μεταβάλλεται σε έναν απειλητικό εχθρό που αμφισβητεί με αποτελεσματικότητα την κρατική του υπόσταση. Ο εχθρός αυτός είναι οι Οθωμανοί.

Μέχρι τότε οι Έλληνες οδηγούνται ως τις άκρες της Ανατολής και συναντούν την πηγή των πολιτισμών, την Ινδία. Γεύονται τα επικίνδυνα αισθήματα της αταραξίας και της φοβίας αυτών των λαών. Παραδίδουν την ορθοδοξία στους Ρώσους και μοιράζονται μαζί ένα βαρύ μυστικιστικό πάθος που στους μεν Ρώσους γεννάει τον Ντοστογιέφσκι, ενώ στους Έλληνες τον Παπαδιαμάντη. Όμως παρά την πάλη του με το Θεό και την δαιμονική εγκοσμιότητά του, ο Ελληνισμός είναι ένας λαός ηγεμονικός και αυτοκρατορικός, που στηρίζεται σε μία ζείδωρη πολιτιστική υπόσταση. Μέχρι που εμφανίστηκε στη γη του Βυζαντίου, ο Τουρκισμός.

Η επέλασή του διέλυσε την κρατική πλευρά του ελληνισμού, η οποία όμως επισφράγισε μια συνακόλουθη εσωτερική ψυχική ερείπωση. Το κράτος του Βυζαντίου έπεσε, όταν ο πολιτισμός, που το κράταγε και το ζωοποιούσε, είχε καταρρεύσει. Τότε οι Έλληνες ανακάλυψαν το νέο πρόσωπο της Δύσης. Οι δυτικοί πλέον δεν ήταν οι βάρβαροι, οι αλλόθρησκοι, αλλά οι προστάτες.

Ο ελληνισμός συνθλιβόταν χωρίς να διαθέτει ούτε ηγεσία, ούτε λαό για να αντισταθεί. Μέσα σε αυτή την σκοτεινή και πεισιθανάτια περίοδο αναδύθηκαν τα πνευματικά κινήματα, τα οποία εκτινάσσοντας την αντιφατικότητα των τάσεων του ελληνισμού, όρισαν εν τέλει το περιεχόμενο και την ιδιοσυγκρασία του. Τα πνευματικά κινήματα αυτά τα οποία τοποθετήθηκαν άλλα στον ενδιάμεσο χώρο και άλλα αποδήμησαν προς την Δύση, άφησαν τα ίχνη τους στον νεοελληνισμό.

Το κίνημα των ησυχαστών είναι από όλα το πιο ανατολιτικό. Πρωτοστάτησε στην αντίδραση σε κάθε πολιτική προσέγγιση με τα δυτικά κράτη και την καθολική εκκλησία. Παρότι από πολλούς θεωρήθηκε σαν αίρεση, παρά σαν τάση της ορθόδοξης λατρείας, η επίσημη εκκλησία το απεδέχθη και ο κυριώτερος εκπρόσωπος της ησυχαστικής θεολογίας, Γρηγόριος Παλαμάς, έγινε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Η χερσόνησος του Αγίου Όρους έγινε το επίκεντρο του ησυχασμού, από την οποία στην συνέχεια πέρασε στο σύνολο του Βυζαντίου. Ο ησυχασμός δένεται σε μία νοητή γραμμή με την μυστική θεολογία.

Ο Άγιος Διονύσιος, ο Μάξιμος ο Ομολογητής, ο Νικόλαος Καβάσιλας, ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος διαμόρφωσαν το ύφος του και υπόδειξαν τις βαθιές θεολογικές ρίζες του. Το κίνημα των ησυχαστών πίστευε στην ένωση με τον Θεό, την θέωση του ανθρώπου διαμέσου της αυτοσυγκέντρωσης και της προσευχής. Η εξωτερική τεχνική ένωσης με τον Θεό παρουσιάζει πολλές αναλογίες με τους τρόπους που αναπτύχθηκαν στην βαθειά Ανατολή και ιδιαίτερα στην Ινδία. Η ανακάλυψη του Θεού από τους ησυχαστές δεν είναι αποτέλεσμα λογικής διαδικασίας μιας σχολαστικής θεολογίας, αλλά μιας διάπυρης προσωπικής σχέσης με τον Θεό. Η αταραξία, η βαθιά απόρριψη του εγκόσμιου για χάρη της ένωσης με τον Θεό είναι στοιχεία που κατ' αρχήν θα μπορούσαν να πνίξουν τον ελληνισμό σε έναν κόσμο ψευδαισθήσεων. Όμως δεν συνέβη αυτό. Ο ησυχασμός με την ένταση της εσωτερικότητας έστρεψε μοιραία τον ελληνισμό προς τα ένδον με αποτέλεσμα την ενίσχυση της ιδιορρυθμίας του. Η κοινοβιακότητα και ο ασκητισμός των αγιορίτικων μοναστηριών απλώθηκαν στον ελληνισμό και δημιούργησαν το πνεύμα συντροφικότητας και συναλληλίας των κοινοτήτων του. Ήταν τόσο δυνατή η ώθηση που δόθηκε στον ψυχισμό του ελληνισμού ώστε όσο αυτός έχανε την κρατική του υπόσταση τόσο πιο ρωμαλέος γινόταν. Οι μυστικοί χάραξαν μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην ελληνική Ανατολή και την Δύση. Η αντιπαράθεση κατ' αρχήν ήταν με την δυτική θεολογία, αλλά έγινε σύγκρουση εν συνεχεία με όλο τον δυτικό ατομοκεντρικό τρόπο ζωής. Η δυτική θεολογία, χρησιμοποιώντας κακότεχνα ορισμένες πλευρές της ελληνικής φιλοσοφίας και ξετυλίγοντας μια δική της ερμηνεία του αριστοτελισμού όπως διαφαίνεται στη Summa Theologica του Θωμά του Ακυϊνάτη, κατασκεύασε τον Θεό του λόγου και του σχολαστικισμού. Ο Θεός της Δύσης είναι ηθικιστικός, με απαγορεύσεις και αυστηρές επιταγές. Επιτάσσει επίσης την κατίσχυση της φύσης, προετοιμάζοντας την μετέπειτα κυριαρχία επί αυτής. Βεβαίως η μυστική θεολογία της ανατολής επηρέασε πολλούς δυτικούς, ιδιαίτερα δε τον Μάιστερ Έκχαρτ. Όμως όλοι αυτοί θα μείνουν εξαιρέσεις και αποδιωγμένοι, σε έναν κόσμο που δεν τους ήθελε και δίκαια έβλεπε ότι ανήκουν αλλού. Οι ασκητές μέσα από τη φοβερή προσωπική τους ενδοσκόπηση νοιώθουν το παρελθόν τους. Από τους πρώτους θεολόγους της ορθοδοξίας, γυρίζουν με περίσκεψη το ενδιαφέρον τους στην αρχαία σκέψη.

Έτσι τα μαυρισμένα από την πείνα και το λιβάνι χέρια τους ζωγραφίζουν, δίπλα στους χριστιανούς αγίους, τον Πλάτωνα και τον Σωκράτη και άλλους αρχαίους ήρωες. Μέσα λοιπόν σ' αυτό το ένθεο πραγματικά σκηνικό ο ελληνισμός επανακαλύπτει τον εαυτό του και την γεωπολιτική του θέση. Απέναντι σε αυτή την αναγεννητική προσπάθεια, άλλοι στοχαστές επηρεάζονται από την δυτική σκέψη και πολλοί καταλήγουν να γίνουν καθολικοί. Ο Βαρλαάμ, ο Ιωάννης Κυπαρισσιώτης, ο Βησσαρίων, ο Κυδώνης ερίζουν με την αποφατική θεολογία. Τα επιχειρήματά τους, ίδια ή παραπλήσια με αυτά του Ακυϊνάτη, παρουσιάζουν αναλογίες με τον αριστοτελισμό. Ο αριστοτελισμός όμως αυτός είναι σχολαστικισμός και όχι φρέσκια φιλοσοφική σκέψη. Όμως το πιο επικίνδυνο σημείο αυτής της τάσης, παρότι συχνά καταφεύγουν στην καθαυτό ελληνική σκέψη, είναι ότι μετατρέπονται σε μια υπόγεια γέφυρα, όπου η Δύση μεταφέρει και τελικά επιβάλλει τον τρόπο υπάρξεώς της στον ελληνικό χώρο. Μπορεί συνεπώς να θεωρεί ως αρνητική η συνεισφορά τους, στην διαμόρφωση της συνείδησης του έθνους μας; Όχι, αναμφισβήτητα όχι. Διότι ανοίγοντας ένα σοβαρό διάλογο, καθιστάμενοι ένας πόλος ετερότητας και αντίδρασης προς την μυστική θεολογία, διευκόλυναν τον ελληνισμό να επανακαλύψει όλα τα στοιχεία που τον καθορίζουν.

Όμως ο κορυφαίος ανακαινιστής, ο πιο Έλληνας από όλους τους Έλληνες, με ό,τι θετικό ή αρνητικό μπορεί να σημαίνει αυτό, είναι ο Πλήθων Γεμιστός. Επαναστάτης, ρηξικίλευθος, τραγικός, συγκρούστηκε με όλες τις μορφές σκέψης που σκλαβώνουν. Σε αντίθεση με τους δυτικούς, που από τους αρχαίους έβλεπαν μόνο τον Αριστοτελισμό και μάλιστα έναν Αριστοτελισμό όπως μόνο αυτοί μπορούσαν να δουν, ο Πλήθων Γεμιστός καταφεύγει στον Πλατωνισμό και στον Νεοπλατωνισμό. Η φιλοσοφία του δημιουργεί έναν εθνικό και ειδωλολατρικό χριστιανισμό. Εκλεκτιστικός και συγκρητικός, επιλέγει από την ορθοδοξία και την αρχαιότητα ό,τι στοιχείο θα ήταν χρήσιμο σε μία νέα θρησκεία. Από την Πελοπόννησο θα αντηχήσει η φωνή του Πλήθωνα: «Έλληνες εσμέν το γένος ως ήτε πάτριος φωνή και η πάτριος παιδεία μαρτυρεί». Η διαπίστωση αυτή είναι ιστορική και συγκλονιστική για τον ελληνισμό. Μέσα στο σκότος της βυζαντινής παρακμής, όπου τα τείχη της Βασιλεύουσας έπεφταν, η φωνή του Γεμιστού ενώνει το παρόν και το μέλλον του ελληνισμού, φωτίζει την ιστορική σημασία της γλώσσας και της παιδείας μας.

Ο νεοπλατωνικός παγανισμός του είναι ένας βαθύς και ειλικρινής ύμνος προς την ζωή. Γήινος απελευθερώνει τις πιο δημιουργικές δυνάμεις του ανθρώπου. Ηδονικός και διονυσιακός καταφάσκει βίαια και απόλυτα τα ζείδωρα ένστικτά μας. Η σκέψη του, αναλυτική, δεν έχει ομοιότητες με τον δυτικό ορθολογισμό. Παρότι αρνητικός προς την βαθειά ανατολή που προσεγγίζει η μυστική θεολογία, λαμβάνει τις αποστάσεις του από τον ξηρό διανοητισμό και την αφυδατωμένη σκέψη που έθρεψε η δύ-

ση.

Στράφηκε με μανία εναντίον των λατίνων εμπόρων, που κατέκλυζαν την ελληνική ενδοχώρα και αποσύνθεταν τον οικονομικό της ιστό. Ενδιαφέρθηκε να ισχυροποιήσει την ύπαιθρο και να απελευθερώσει τους αγρότες. Γι' αυτό στόχευσε σε κράτος ισχυρό και αποτελεσματικό. Οραματίστηκε μία καινούργια πολιτεία, δίκαιη και ιεραρχημένη. Ο Πλήθων Γεμιστός, με την ποιοτική ανασύνθεση του ελληνισμού, με την θαρρετή προβολή του την εποχή που κατέρρεε ο διαχωρισμός τόσο από την Ανατολή όσο και από την Δύση, αναδείχτηκε στον κορυφαίο διανοητή του ενδιάμεσου χώρου. Έναντι της μυστικής θεολογίας που παρήγαγε το δαιμονικό πάθος της βαθιάς ανατολής ως και των δυτικιζόντων θεολόγων που οικειοποιούντο τον θωμιστικό αριστοτελισμό, αυτός ανέσυρε τον πιο αληθινό ελληνισμό, αρχαϊκό, διονυσιακό και παγανιστικό. Ο Πλήθων Γεμιστός είναι ο προφήτης του νεοελληνισμού, ο οποίος με την προκλητική φιλοσοφική σκέψη του καθόρισε με τον πιο διαυγή τρόπο την πολιτιστική και γεωπολιτική του θέση.

Οι καιροί αλλάζουν, αλλά ορισμένες τάσεις παραμένουν σταθερές στην ελληνική πολιτική. Η Δύση παρότι κάποτε απειλεί την κρατική του υπόσταση όπως συνέβη κατά την βυζαντινή εποχή και στον τελευταίο πόλεμο, κύρια ενδιαφέρεται να τον ελέγξει οικονομικά και πολιτιστικά. Πρώτα επεδίωκε να αλλοτριώσει την θρησκεία του, κατόπιν τις μορφές ιδεολογίας και τρόπους ζωής που αναπτύσσονταν. Η Δύση συνεπώς, υπονομεύοντας τον ψυχισμό του ελληνισμού, προετοιμάζει την κατεδάφιση της κρατικής υπόστασής του από την Ανατολή. Αντίθετα η δεύτερη, περισσότερο επιδερμική και επιφανειακή στην κυριαρχία της, δεν ασχολείται με την πολιτιστική ιδιοπροσωπία του ελληνισμού. Έτσι εξηγείται η προτίμηση ορισμένων βυζαντινών όπως ο Λουκάς Νοταράς και ο Γεώργιος Σχολάριος Γεννάδιος προς την οθωμανική υποταγή. Σε αυτήν διέβλεπαν έναν πιο εύκολο εχθρό που θα επέτρεπε στον ελληνισμό να επιβιώσει και να αναπτυχθεί υπογείως. Στην σύγχρονη εποχή το ίδιο σκηνικό επαναλαμβάνεται. Η Δύση χρησιμοποιώντας τα κυρίαρχα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας στερεώνει την πολιτιστική και οικονομική της επιρροή στον ενδιάμεσο χώρο. Η κατεδάφιση του ήθους της εθνικής κοινότητας, η κατασκευή ξεριζωμένων ατομικοτήτων, η επιβολή της χυδαίας ιδεολογίας του καταναλωτισμού και του αμερικανισμού, προετοιμάζει την κατίσχυση του ελλαδικού κράτους από τον προελαύνοντα οθωμανισμό. Η χωρική συρρίκνωση του ελληνισμού ακολουθεί την εκμηδένιση του χθόνιου τρόπου υπάρξεώς του.

Δύο τάσεις ακολούθησε ο ελληνισμός για να αντιμετωπίσει τον ανατολικό κίνδυνο. Η πρώτη εκπροσωπήθηκε επάξια από την ορμητική και τιτανική μορφή του Ελευθέριου Βενιζέλου. Παρέσυρε το έθνος σε μία μοναδική λυτρωτική και εξίσου καταστροφική περιπέτεια. Με μια σιδερένια θέληση κατευθύνθηκε προς την Ανατολή, όχι μόνο για να απελευθερώσει ακμαίους ελληνικούς πληθυσμούς, ούτε αποκλειστικά για να αναλάβει νέα οικονομικά πλεονεκτήματα ή να εξυπηρετήσει παράλληλα δυτικά συμφέροντα, αλλά για να αναζητήσει τον μίτο του ελληνισμού στις πιο βαθιές περιοχές της. Είναι το ίδιο πάθος που οδηγούσε τα βήματα του Αλεξάνδρου, το πάθος του νόστου. Όμως η ήττα από έναν πραγματικά ισχυρότερο εχθρό παρέσυρε στον όλεθρο τα πιο ζωντανά στοιχεία του ελληνισμού και κυρίως τσάκισε τον ζωοποιό μύθο του νεοελληνισμού, την Μεγάλη Ιδέα. Η άλλη τάση εκπροσωπήθηκε από έναν άνδρα λιγότερο πρακτικό και περισσότερο φιλοσοφημένο, όμως εξίσου τραγικό, τον Ίωνα Δραγούμη. Η πολιτική του σκέψη όσον αφορά το πλαίσιο του εθνικού αλυτρωτισμού υλοποιήθηκε από τον Α. Σουλιώτη-Νικολαΐδη και την Οργάνωση Κωνσταντινουπόλεως. Ο Δραγούμης, υπαρξιακός, εσωστρεφής, ξόδευε τις δυνάμεις του στην διερεύνηση του Εγώ. Όταν ήθελε να περάσει στην δράση, κι αυτό σπάνια γινόταν, πάσχιζε για την αναγνώριση της δημοτικής και την σχεδίαση νέων πολιτικών προγραμμάτων. Πολεμούσε με το μυαλό του για το ρωμέικο. Εχθρός του η δυτικοθρεμμένη επίσημη διανόηση, που αποστρεφόταν με έναν αφυδατωμένο λογικισμό και με τον ανελλήνιστο κλασικισμό της το εντόπιο ήθος. Εχθρός του ακόμη τα κράτη της Ανατολής, Οθωμανικό ή βουλγαρικό, που απειλούσε τις ελληνικές κοινότητες που ήταν μέσα στα όρια τους. Στο βιβλίο του «Όσοι ζωντανοί» ο Ίων Δραγούμης παραθέτει πιο ολοκληρωμένα τις απόψεις του για την θέση του ελληνισμού, απόψεις που έχουν προέλθει από τις κοινές εμπειρίες και κοινές συζητήσεις του με τον Αθ. Σουλιώτη-Νικολαΐδη. Το ενδιαφέρον του αποδεσμεύεται από την μίζερη υπόσταση του ελλαδικού κράτους και κατευθύνεται προς το έθνος. Στόχος του η δημιουργία του Ανατολικού κράτους, που τα όριά του θα εκτείνονται στις περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας με κέντρο την Κωνσταντινούπολη. Σ' αυτό το μεγάλο κράτος θα συμμετέχουν όλα τα έθνη του ανατολικού χώρου ισότιμα. Θα ήταν στην

Μικρασιατικό Μέτωπο, 1922.

πραγματικότητα μία ανατολική ομοσπονδία, όπου οι πολίτες θα κυκλοφορούσαν απολύτως ελεύθερα και θα γίνονταν σεβαστές οι εθνικές ιδιομορφίες. Με αυτόν τον τρόπο θα διασωζόταν ο ελληνισμός της Τουρκίας και βαθμιαία θα γινόταν η πιο σημαντική δύναμη της περιοχής. Ο Ίων Δραγούμης γράφει σχετικά «όπως στο ρωμαϊκό αρχαίο κράτος άμα δόθηκε ισοπολιτεία σ' όλους τους λαούς, οι Έλληνες κατάφεραν και έκαμαν το ανατολικό του τμήμα σιγά-σιγά κράτος ελληνικό, παίρνοντας την πολιτική εξουσία στα χέρια τους, έτσι και στο τουρκικό κράτος, που κι αυτό κατάχτησε την Ανατολή, αφού τώρα δόθηκε ισοπολιτεία σ' όλους τους λαούς, οι Έλληνες πάλι θα πάρουν αγάλι αγάλι την πολιτική εξουσία στα χέρια τους και θα ξανακάμουν το κράτος ελληνικό. Δηλαδή θα ξαναγίνει η Βυζαντινή αυτοκρατορία στα ίδια χώματα».

Η ενοποίηση του χώρου του παλαιού Βυζαντίου, όχι δια της πολεμικής μεθόδου, που ακολούθησε ο Ε. Βενιζέλος, αλλά με μια ειρηνική σύγκλιση, εκτός της ενδυνάμωσης της πολιτικής και οικονομικής σημασίας του ελληνισμού, θα επέφερε τη μείωση της Δυτικής επιρροής. Γι' αυτό στην ιδέα του Ανατολικού κράτους αντιτίθονταν και θα αντιτίθονται όσοι Έλληνες ή Τούρκοι επιθυμούν την ισχυροποίηση του δυτικού παράγοντα στην περιοχή.

Αυτοί θα τονίζουν τις διαφορές, που υπάρχουν ανάμεσα στους δύο λαούς και θα σπρώχνουν τους μεν εναντίον των δε. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν ορισμένοι της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης, οι οποίοι προσπαθούν να την παρασύρουν σε μία σύγκρουση με το ελληνικό στοιχείο. Είναι αξιοσημείωτο ότι αυτοί διατηρούν στενές σχέσεις με την δυτικίζουσα και αποϊσλαμοποιημένη κυβερνητική τάξη της Τουρκίας. Ακόμη, τα αιτήματά τους, δεν αφορούν την διατήρηση της θρησκευτικής ταυτότητας των μουσουλμάνων, αλλά την συμμετοχή τους στον δυτικό πολιτισμό. Το γεγονός αυτό είναι κατανοητό διότι η σύγκρουση που προετοιμάζουν ανάμεσα στα δύο έθνη δεν μπορεί να στηριχθεί στον θρησκευτικό παράγοντα επειδή, όπως η εμπειρία αποδεικνύει, η ορθοδοξία και ο ισλαμισμός πολύ συχνά συναντήθηκαν.

Τόσο ο Ίων Δραγούμης όσο και ο Α. Σουλιώτης-Νικολαΐδης, που πρότειναν την δημιουργία του Ανατολικού κράτους στηρίχθηκαν σε δύο σημαντικές παραδοχές. Τον σημαντικό κίνδυνο που αποτελεί ο «λεβαντινισμός», για τον ελληνισμό και τα συγγενή πολιτιστικά στοιχεία ανάμεσα στους λαούς της παλιάς βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ιδιαίτερα ο Δραγούμης διαβλέπει την διαδικασία εκδυτικισμού ως τον παράγοντα απορρύθμισης του ελληνισμού. Θεωρούσε την παιδεία ως τον κυριότερο μοχλό αυτής της διαδικασίας.

Γι' αυτό γράφει: «και η εθνική συνείδηση παραμορφώθηκε και ολοένα παραμορφώνεται από τα σκολειά, που πασκίζουν να τη μορφώσουν την ίδια ώρα με προγονολατρεία για τους αρχαίους Έλληνες, προσκόλληση στη λογιώτατη και στην εκκλησιαστική παράδοση και παπαγαλισμό ξερών και κούφιων πατριωτικών λόγων και σαχλοτράγουδων δασκάλικων, που αρχίζουν με τέτοια λόγια: Ω γλυκειά μου πατρίς». Αλλά το χειρότερο έργο της ανελλήνιστης παιδείας μας είναι ότι «ισοπεδώνει και αφομοιώνει τους Έλληνες μόνο στην ταπείνωση, στην τεμπελιά, στο στένεμα της ψυχής και σ' έναν φευτοκλασικισμό και δεν τους συνδένει με κανένα ηθικό δεσμό αναμεταξύ τους. Το μυαλό τους απομένει διαστραμμένο ή αδειανό, οι γνώσεις τους είναι αποστηθισμένες παπαγαλίστικα και άχρηστες για τη ζωή, ο χαρακτήρας τους χειρότερος παρά πριν αφήσουν το σπίτι του πατέρα τους. Βγαίνουν από το σκολειό και αντικρύζουν την κοινωνία και οι περισσότεροι σκύβουν και γίνονται σκλάβοι εκεινού που θα τους παρασταθή για να απολάψουν μια θεσούλα. Παντού αλλού, έξω από τον εαυτό τους, γυρεύουν αποκούμπι, προστασία και υποστήριξη γιατί μέσα τους δεν τα βρίσκουν». Και τα αποτελέσματα αυτής της κατάστασης της παιδείας είναι η συνολική ερείπωση των στοιχείων της ελληνικότητας. Στην γη, όπου φύτρωσε η λεβεντιά, η περιπέτεια, το φιλότιμο, νέοι στόχοι μέτριοι και μικροί, όπως οι σημερινοί Έλληνες, αναδύονται «Να θέλης να γίνης βουλευτής ή πρωθυπουργός; Να κάνης χρήματα; Να πάρης πλούσια νύφη; Να κάνης παρλάτες; Να μην κάνης τίποτε; Να γράφης στίχους; Να φορής καλοκομμένα ρούχα; Να παίζης πιάνο; Να κορδώνεσαι στις πλατείες; Να κοπροσκυλιάζης στα καφενεία; Να δείχνεσαι στα σαλόνια και να παπαρδελιάζης γαλλικά;». Ποιο είναι το ιδανικό που θα δώσει νόημα στην ζωή; Ποια είναι η ιδέα που θα εγείρει τις δυνάμεις του ελληνισμού; Το Ανατολικό κράτος απάντησε ο Ι. Δραγούμης. Το πνεύμα αυτού του κράτους, παρά το ότι θα συνυπάρχουν διαφορετικές φυλές, θα είναι ιωνικό. Η ανατολική ράτσα θα είναι δημιουργός ενός ιδανικού ευρύτερου από του χριστιανισμού. Γι' αυτό η πολιτική παρά το ότι θα οδηγείται από λίγους αριθμητικά θα είναι μεγάλη και μακρόπνοη. Το ιδανικό αυτό που υπονοεί ο Ι. Δραγούμης ενώ κατ' αρχήν είναι το ίδιο το ανατολικό κράτος, κατά δεύτερον είναι το σύνολο των πολιτικών αντιλήψεών του, οι οποίες αποπειράθηκαν να είναι αλυτρωτικές και κοινωνικά δίκαιες, χωρίς να είναι ιμπεριαλιστικές και στρατοκρατικές. Ο Ι. Δραγούμης διαφέρει σε ένα ακόμη σημείο από τον Βενιζέλο. Ενώ ο δεύτερος θέλησε να επεκτείνει τα όρια του ελλαδικού κράτους για να φτάσουν ως την βαθειά ανατολή, ο Δραγούμης από ιδιοσυγκρασία και φιλοσοφική στάση ήταν ήδη εκεί. Όμως ο Ι. Δραγούμης είναι εξίσου ηρωικός και τιτανικός, παρότι η εμπλοκή του στην άμεση πολιτική πράξη δεν είναι το κύριο μέλημά του. Λαμβάνει αυτά τα στοιχεία υπερβαίνοντας με τον λόγο του την μετριότητα των καιρών του και προβάλλοντας το αυθεντικά προσωπικό του δέον ως την απολυτρωτική δύναμη για την εθνική κοινότητα.

Ο στενός συνεργάτης του Ι. Δραγούμη, Α. Σουλιώτης-Νικολαΐδης, δεν ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για φιλοσοφικές αναζητήσεις, όσο για την πρακτική δράση. Προερχόταν από τους οραματιστές στρατιωτικούς του Γουδιού, που αφού κατέλαβαν χωρίς πολλές δυσκολίες την εξουσία για να βγάλουν την Ελλάδα από τα αδιέξοδα, κατανόησαν

γρήγορα τις αδυναμίες τους, και παρέδωσαν την αρχή στον Ε. Βενιζέλο. Ο Α. Σουλιώτης-Νικολαΐδης ήταν θαυμαστής του, παρότι η πρακτική που ακολούθησε στα εθνικά θέματα, εμπνεόμενος από τα πύρινα κηρύγματα του Ίδα, ήταν διαφορετική από την βενιζελική πολιτική όπως αυτή σχηματίσθηκε ως το 1922 τουλάχιστον. Εκμεταλλευόμενος την αδιαφορία και την πλαδαρότητα του ελλαδικού κράτους, παρότι υπάλληλός του, χάραξε μια στάση ωριμότερη της ελληνικής κοινότητας στην οθωμανική Τουρκία. Πίστευε ότι η τακτική της άμεσης σύγκρουσης με το οθωμανικό κράτος μόνο την ελληνική μειονότητα θα έβλαπτε. Γι' αυτό έστησε την Οργάνωση Κωνσταντινουπόλεως άριστα συνομωτικώς σχεδιασμένη, κατά το πρότυπο της Οργάνωσης Θεσσαλονίκης, που προετοίμασε τον Μακεδονικό Αγώνα. Ο ίδιος με τη συνεργασία του Δραγούμη την διοικούσε σχεδόν πάντα από το παρασκήνιο. Στόχος του ήταν να εκμεταλλευθεί την φιλελευθεροποίηση της τουρικής πολιτικής ζωής από τους Νεότουρκους, αλλά και την ιδιαίτερα σημαντική οικονομική και πνευματική δύναμη του ελληνισμού, για να διασφαλίσει την βιωσιμότητα και την ηγεμονία της ελληνικής κοινότητας μέσα σ' ένα εχθρικό γι' αυτήν περιβάλλον. Πρώτο του έργο ήταν, αφού σχημάτισε τους πρώτους πυρήνες της Οργάνωσης Κωνσταντινουπόλεως, να μοιράσει με απόλυτη μυστικότητα όπλα για να διαφυλαχθούν οι Έλληνες από τις συχνές επιθέσεις του τουρκικού όχλου. Στην συνέχεια με την συνεργασία ορισμένων ιερέων και της ηγεσίας της χριστιανικής εκκλησίας, έστρεψε το ενδιαφέρον της Οργάνωσης στην έκδοση εφημερίδων και της «Πολιτικής Επιθεώρησης».

Με την αρθρογραφία του σε αυτές περνούσε τις θέσεις της Οργάνωσης στο σύνολο του ελληνικού πληθυσμού. Κατόπιν συντόνισε την χριστιανική μειονότητα στην επιτυχημένη συμμετοχή της στις εκλογές και στην ανάδειξη σημαντικής αντιπροσωπείας στο κοινοβούλιο. Είναι αξιοθαύμαστη η ευελιξία της μειονότητας και η πολύ έξυπνη εκμετάλλευση των διενέξεων των τουρκικών μερίδων για το δικό της συμφέρον. Όμως η πολιτική του Σουλιώτη-Νικολαΐδη για το στερέωμα των Ελλήνων στο οθωμανικό κράτος δεν προήλθε μόνο από την αδιαμφισβήτητη και άδολη φιλοπατρία του. Θέση του ήταν η στενή πολιτιστική συγγένεια ανάμεσα στα δύο έθνη, που παρά τη συνεχή και μοιραία αντιπαλότητά τους και ίσως εξαιτίας αυτής είχαν έρθει πολύ κοντύτερα μεταξύ τους, παρά με τη Δύση. Το ανατολικό κράτος, η διάδοχη κατάσταση του Βυζαντίου ήταν το ιδανικό που συντάραζε την ψυχή του Σουλιώτη-Νικολαΐδη όπως και του Ίδα. Στις αναμνήσεις για την Οργάνωση Κωνσταντινουπόλεως γράφει: «Είδα σήμερα ένα Τούρκο αξιωματικό ενώ χαιρετούσε έναν αξιωματικό της ευρωπαϊκής χωροφυλακής. Κρατούσε την έκφρασή του όσο μπορούσε ουδέτερα. Αλλά και τι δεν έλεγε για μένα που καταλαβαίνω τους στρατιωτικούς! Πόση αγανάκτηση και εγκαρτέρηση... Και ένας Τούρκος που δίνει εισιτήρια στον σταθμό του Σιμιτζή πόσο μοιάζει με έναν Έλληνα που κάνει την ίδια δουλειά στο σταθμό της Ομονοίας. Είναι δυνατή ομοιότης χωρίς συγγένειαν αίματος. Αυτές οι ομοιότητες πάντα παίρνουν την σκέψη μου και την σκορπίζουν στο παρελθόν... Στη Γέφυρα του Γαλατά, το απόγευμα, που τόσος κόσμος περνά πηγαίνοντας από το Σταμπούλ στο Πέραν, ή από το Πέραν στο Σταμπούλ ή και από τα δυο για να πάρει τα βαπόρια των Νησιών ή του Βοσπόρου, δύσκολα ξεχωρίζεις αν δεν τους ακούσης να μιλούν στα όμοια ντυμένους Έλληνες, Τούρκους, Αρμένηδες. Αλλά αμέσως τους Ευρωπαίους, τους Γερμανούς, π.χ. αξιωματικούς, αν και φορούν την στολή Τούρκου αξιωματικού. Περισσότερον από την συγγένειαν των φυσιογνωμιών εκείνο που μας χαρακτηρίζει όλους μαζί τους κατοίκους της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας, εκείνο με το οποίον αμέσως μας διακρίνουν οι ξένοι, και μας ονομάζουν όλους μαζί Ευρωπαίους ή Φράγκους, λαϊκώτερα, είναι το ύφος μας, το ήθος, η ματιά, ο αέρας, κάτι το της αυτής οικογένειας, το αποτέλεσμα της μακραίωνης κοινής μας ιστορίας. Ελληνικώτατος ο οπλαρχηγός της Μακεδονίας όταν τον εκρέμασαν εφώναξε: «Ζήτω το έθνος» βουλγαρικά, γιατί δεν ήξερε ελληνικά. Οι μισελληνικώτεροι Τούρκοι αστυνομικοί είναι οι Τουρκοκρήτες. Η γλώσσα τους είναι τα ελληνικά και όσα τουρκικά ξέρουν τα έμαθαν στο σχολείο. Ενώ περνούσα τον κεντρικό δρόμο της Σταμπούλ είδα να κατεβαίνη μικρή συνοδεία από χανούμισες σε ένα υπόγειο όπου έλαμπαν κεριά πολλά σε μπρούτζινα ψηλά καντιλλέρια. Ήταν το αγίασμα του Αγίου Θεράποντος, κτήμα της ελληνικής κοινότητος του Μπογατσικού της Μακεδονίας. Σε όλα σχεδόν τα θαυματουργά χριστιανικά αγιάσματα πηγαίνουν να περάσουν κάτω από τα μεγάλα κομπολόγια που κρέμονται μέσα σε ένα από τα τζαμιά της πόλης για να κάνουν παιδί ή κρεμνούν κουρελάκια από το πουκάμισό τους στα κάγκελα τάφων αγίων, για να τους περάσουν οι πυρετοί... Μπαίνοντας στάθηκα στην πόρτα και είδα όλο μαζί το εσωτερικό της Αγίας Σοφίας. Και εδοκίμασα βαθειά κατάνυξη και τρυφερότητα. Είναι μαζύ μεγάλη και λεπτή, σαν τη φύση. Τέτοιο είναι το γενικό χρώμα που κάνουν το βράδυ βράδυ τ' άπειρα χόρτα και τ' άπειρα λουλούδια του κάμπου που το καθένα είναι ντυμένο λεπτότερα και πολυτελέστερα από τον Σολομώντα εν όλη του τη δόξη. Τέτοιο και το γενικό χρώμα του Αττικού πεδίου όταν το βλέπης το βράδυ βράδυ προς τον Πειραιά. Τέτοια μπορεί να γίνη και η Ανατολική φυλή όπως την νομίζω εγώ· μεγάλη μαζύ και λεπτή... Μυστικοπαθής και ευαίσθητος, ευερέθιστος σαν γυναίκα από την μητέρα του, ελληνορθολογιστής από τον Αριστοτέλη ο Μ. Αλέξανδρος ερρίχθηκε με γεωμετρική φάλαγγα και μυστικοπαθή ενθουσιασμό στην Ασία, στην Αίγυπτο και όταν πλησίασε τας Ινδίας έπαθε κατάνυξη, κάτι σαν νεφέλωμα γύρισε μέσα του. Κάτι παραπάνω από άνθρωπος θέλησε να βρη τον κοινό ρυθμό της θείας και της ανθρώπινης δημιουργίας κάτι παραπάνω από άνθρωπος. Και δεν ήξερε τι να κάνη. Εκουραζόταν και αρρωστούσε σε μακρυνές και ατέλειωτες εκστρατείες σαν κάτι να ζητούσε και να μη το εύρισκε. Στενοχωρημένος έβριζε τον Αριστοτέλη, μεθούσε για να βγη από τα δεσμά της ανθρώπινης λογικής.

Σαν βακχική πομπή εγύρνα με τον στρατό του εις τας Ινδίας. Μεταχειριζόμενος τα μυστικά της φύσης πάντρευε Έλληνας με Περσίδες να βγουν έτσι παιδιά μ' έμφυτο τον ρυθμό που θα συνταίριαζε την λογική και τον μυστικισμό. Σ' αυτή την πάλη που δεν πέτυχε, σ' αυτή την αλήθεια υπεράνθρωπη πάλη εξαντλήθηκε και πέθανε. Δεν πάει ο δημιουργός σε σταθερό σκοπό, ένα ολίσθημα, μια τάση από μέσα του, ένας πόθος και ένας πόνος, τον σπρώχνει εμπρός. Λίγο βλέπει καθαρά εμπρός, και κάνει σχέδιο πρόγραμμα. Λίγο παραπέρα, απέραντο και ανεξιχνίαστο δάσος το μέλλον». Πόναγε, πόναγε βαθιά ο Σουλιώτης-Νικολαΐδης. Αλλά ήταν ο εξιλεωτικός, γιατρευτικός και λυτρωτικός πόνος του οραματιστή. Ο πόνος που οι εκλεκτοί τον προορίζουν μόνο για τον εαυτό τους. Παρότι δεν ήταν διανοητής, ήταν κοινωνός της πιο γνήσιας και αυθεντικής ελληνικότητας, της ελληνικότητας που δεν είναι ταυτότητα, αλλά ετερότητα, διάσταση, σύγκρουση, οξύτητα, ένταση διαμάχης ανάμεσα σε διαφορετικές τάσεις του ορθολογισμού και του μυστικού πάθους, της ορθοδοξίας και του αρχαϊκού παγανισμού. Διείδε με εξαιρετικό ρεαλισμό την απόσταση που μας χωρίζει από την Δύση, και την κοινότητα που αποκτούμε και εξαιτίας αυτής της απόστασης με τους λαούς της Ανατολής. Συνεπώς η πρακτική δράση του Σουλιώτη Νικολαΐδη, ξέφευγε από την επίσημη πολιτική του ελλαδικού κράτους, δίνοντας ένα φιλοσοφικό τόνο, που εμπνεόταν από τις κοινές αναζητήσεις του ίδιου και του Δραγούμη. Η προσέγγιση με το Οθωμανικό κράτος δεν γινόταν αποκλειστικά για την ισχυροποίηση της ελληνικής κοινότητας, αλλά επιπλέον από την συνείδηση των κοινών αισθημάτων των εθνών της Ανατολής.

Από την εποχή της δράσης της Οργάνωσης Κωνσταντινουπόλεως πολλά έχουν αλλάξει στην Ελλάδα και στην Τουρκία. Οι δύο χώρες ιδιαίτερα μετά την νίκη του Κεμαλισμού στο εσωτερικό όσο και επί της Ελλάδος, εμπήκαν σε μία γοργή διαδικασία εκδυτικισμού, που απομάκρυνε ακόμη περισσότερο τους δύο λαούς από το παρελθόν τους. Ενώ όμως τους Έλληνες η διαδικασία αυτή τους κάνει περισσότερο πλαδαρούς και ράθυμους, τους Τούρκους τους κάνει περισσότερο νευρώδεις και επιθετικούς. Τους σύγχρονους καιρούς γίνεται πιο ορατή και απτή η απουσία ανδρών σαν τον Σουλιώτη Νικολαΐδη και τον Δραγούμη. Ποιος ανέλαβε να συνεχίσει το έργο τους; Ποιος θέλησε να οργανώσει τον ελληνισμό της Πόλης για να κρατηθεί εκεί ισχυρός; Ποιος είχε καταλάβει την πολιτική ως τέχνη, για να κάμει τους απαραίτητους χειρισμούς κάθε φορά; Ποιος είδε ότι η Ελλάδα από παντού σχεδόν απειλείται και θα πρέπει με εξαιρετική νόηση να επιλέγει κάθε φορά ποιος είναι ο εχθρός και ποιος ο φίλος, δηλαδή ποια θα είναι η πολιτική της; Μήπως θα υποκαταστατούσαν τον Δραγούμη οι καλοθρεμμένοι και ροδαλοί διπλωμάτες, που ονειρεύοντο έναν ήσυχο θάνατο και μία εξίσου θανατερή ζωή; Μήπως οι πολιτικοί και οι στρατιωτικοί που επαιτούν για ευλογία στις ξένες πρεσβείες; Μήπως ο λαός; Ποιος ονειρεύεται σήμερα να φωτιστεί πάλι η Αγία Σοφία, να ξυστούν οι ασβέστες από τους τοίχους, να ανάψουν τα καντήλια, να κτυπήσουν πάλι οι καμπάνες; Να λειτουργήσουν μαζί όλοι οι μύστες της Ανατολής, οι ασκητές του Όρους, οι μουφτήδες, οι βραχμάνοι, με τον Πατριάρχη πιο ψηλά; Κανένας. Συνεπώς το ότι ο ελληνισμός συνεχώς συρρικνώνεται είναι ευεξήγητο. Απουσία πολιτικής, οραμάτων και πολιτικών. Μετά την Σμύρνη, ήρθε η Κύπρος κατόπιν η Θράκη, το Αιγαίο. Αναρωτιόμαστε αν είναι προτιμότερος ο παραλογισμός της ελληνικής πολιτικής ζωής, ή μια νέα συλλογική και αχαλίνωτη παραφροσύνη. Αναρωτιόμαστε αν η λύση στα προβλήματα του ελληνισμού δίδεται από την σημερινή λογική και άψογο στάση ή από μία φαντασίωση και αναπάντεχη τακτική.

Αυτό που πρέπει να κατανοήσει η πολιτική ηγεσία είναι ότι δυνητικά όλα τα κράτη που περιβάλλουν τον ελλαδικό χώρο είναι εχθρικά, όμως δεν πρέπει να τα διαχειρίζεται ως τέτοια. Πρέπει να κτίζει κάθε φορά συμμαχίες με απόλυτη ελευθερία και γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Ένας ουσιαστικός και αποτελεσματικά χρήσιμος παράγοντας είναι η ορθοδοξία. Ιδιαίτερα μετά την αποδυνάμωση του υπάρχοντος καθεστώτος της Σοβιετικής Ένωσης και την ισχυροποίηση της ρώσικης εκκλησίας η επιρροή της απλώνεται σε νέους αλλά πολύ γνώριμους για την ορθοδοξία χώρους. Δεν πρέπει δε να υποτιμάται η πολιτικότητα και η διπλωματικότητα της ορθοδοξίας, η οποία εξαιτίας του γεγονότος ότι συνήθως είναι αναγκασμένη να συνυπάρχει με αντίπαλα καθεστώτα έχει αναπτύξει ένα πολιτικό αισθητήριο που το ελλαδικό κράτος ούτε στις καλύτερες στιγμές του δεν είχε διανοηθεί.

Αν υπάρχει κάποιος λαός που είμαστε πολιτιστικά πιο κοντά, είναι ο ρώσικος. Όπως γράφει ο Ντοστογιέφσκι είναι ένας λαός, όπως και ο ελληνικός, που οδηγεί στον Θεό. Γι' αυτό παρέλαβε από την δύση τον επιστημονικό μαρξισμό και του έδωσε χαρακτήρα θρησκείας με προφήτες και ιερείς. Σήμερα που απαρνείται τις ψευδεπίγραφες θρησκείες για να επιστρέψει στην αληθινή του πίστη, ανακαλύπτει τους στενούς δεσμούς, που μας συνδέουν. Διαβλέπει ακόμη τα άμεσα πολιτικά συμφέροντα που μας ενώνουν. Η Ελλάδα απειλείται από την επίθεση του Τουρκισμού και την υπόγεια και πιο επικίνδυνη εισβολή του Δυτικισμού και του αμερικανισμού. Το ίδιο η Ρωσία, αντιμετωπίζει μετά την πτώση του αυτοκρατορικού κομμουνισμού της, την απειλητική ανταρσία τουρκικών πληθυσμών και την επέλαση της αμερικάνικης ιδεολογίας. Ένα τμήμα του ρώσικου λαού τυραννισμένου από την χρόνια ανέχεια θα στραφεί εκστατικά στο φαστφούντ. Θα ανεύρει σ' αυτά, στην καταναλωτική και στη δυτική αντίληψη ζωής, την βιολογική και υπαρξιακή πλήρωση. Όμως το πιο φωτισμένο τμήμα θα στραφεί στην αφετηρία της ρώσικης ψυχής του. Θα ψηλαφίσει τις σελίδες του Ντοστογιέφσκι, του Μπερντιάεφ, του Ταρκόφσκι, του Σολτζενίτσιν και θα αποκαλύψει με υπερηφάνεια ότι η Αγία Ρωσία είναι πιο πλούσια από τις επιδερμικές αναζητήσεις της Δύσης. Τότε η αντίθεσή του προς τον αμερικανισμό θα γίνει πιο σκληρή, πιο αυθεντική και γνήσια. Μοιραία θα δει ότι η Ελλάδα είναι ο χώρος ο πιο συγγενής αν

όχι ταυτόσημος με αυτή και θα πιέσει την πολιτική ηγεσία να ευνοήσει την ανάταση του ελλαδικού κράτους. Αλλά και αυτά που χαράσσουν την διεθνή πολιτική του ρώσικου κράτους, όσο κι αν δεν διακατέχονται από ιδεολογικές φορτίσεις παρά από μία σκληρή και αδυσώπητη ρεαλιστική αντίληψη, θα καταλήξουν ότι μια ισχυρή Ελλάδα στην Μεσόγειο αποτελεί εγγύηση ισορροπίας, που αποτρέπει την ενίσχυση του τουρκισμού και την υπερβολική διείσδυση των δυτικών δυνάμεων στον μεσοανατολικό χώρο. Η Ρωσία και η Ελλάδα ή θα υπάρξουν μαζί ή δεν θα υπάρξουν καθόλου.

Όμως η πτώση του αυτοκρατορικού κομμουνισμού απελευθερώνει τους μικρούς εθνικισμούς, που κάτω από τη σκληρή κυριαρχία του ρώσικου ηγεμονισμού είχαν προσωρινά σιγάσει. Τώρα που η ανώτερη αυτή δύναμη γκρεμίζεται οι μικροεθνικισμοί θα εμφανίζονται ορμητικότεροι και αυθαδέστεροι από ποτέ. Οι νέες αυτές δυναμικές καθρεφτίζονται άμεσα στο ελλαδικό κράτος. Οι Γιουγκοσλάβοι ανακαλύπτουν την ύπαρξη καταπιεζόμενης «μακεδονικής» μειονότητας, ενώ οι Αλβανοί συνεχίζουν σχεδόν απαράλλαχτα επί πολλές δεκαετίες την πολιτική διωγμού των Βορειοηπειρωτών. Όμως οι ισχυρισμοί των Γιουγκοσλάβων είναι έωλοι γιατί οι ελάχιστοι Σλαυομακεδόνες που υπήρχαν στην χώρα μας έχουν απόλυτα αφομοιωθεί. Ως προς τους Βορειοηπειρώτες είναι σχεδόν βέβαιο ότι αφενός οι διεθνείς ισορροπίες δεν ευνοούν την ένταξη της Βορείου Ηπείρου στο Ελλαδικό κράτος, αφετέρου η φύση του καθεστώτος της Αλβανίας, ελάχιστες δυνατότητες επιτρέπει για την βελτίωση της θέσης της ελληνικής μειονότητας. Όμως η ελληνική εξωτερική πολιτική πρέπει να προσανατολιστεί στην πίεση της κυβέρνησης της Αλβανίας, είτε μέσω μιας πολιτικής δυνάμεως, είτε μέσω της προσέγγισης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της Γιουγκοσλαβίας. Στόχος πρέπει να είναι η διατήρηση της ελληνικής μειονότητας στη Β. Ήπειρο και όχι η μεταφορά της στην Ελλάδα. Επιπλέον στην προσπάθεια προσέγγισης με την Αλβανία θα πρέπει η πολιτική μας να αναχθεί στην κοινή φυλετική και πολιτιστική ρίζα των δύο λαών, υποδεικνύοντας, ιδιαίτερα προς την άλλη πλευρά, ότι παρά τα πολλά στοιχεία που μας χωρίζουν υπάρχει αυτός ο πολύ ισχυρός παράγοντας που μας θέτει σε μια διαδικασία ενοποίησης.

Το κράτος του Ισραήλ όπως και το δικό μας, απειλείται από παντού, από εχθρούς πολλαπλάσιους από αυτό. Όμως τι διαφορά από την δική μας περίπτωση. Αυτό βγαίνει από κάθε προσπάθεια πολεμική πιο ισχυρό. Εχώρισε τους αντιπάλους του σε μετριοπαθείς και σκληρούς. Αντιμετώπισε ανελέητα κάθε εσωτερική απόπειρα να αμφισβητηθεί η κυριαρχικότητά του. Εμείς μετά την μεγάλη ήττα του 1922 γνωρίζουμε την μία ήττα μετά την άλλη. Τα λάθη που διέπραξε η πολιτική ηγεσία του τόπου είναι ασυγχώρητα. Απέναντι σε μία προσεγμένη και μακροπρόθεσμα σχεδιασμένη πολιτική του Τουρκισμού εμείς αντιτάξαμε ασύγνωστη αυθάδεια όταν χρειαζόταν σύνεση, οιμωγές, δάκρυα και έλεος όταν επιτασσόταν γενναιότητα και σκληρότητα. Ας αναρωτηθούμε σήμερα, ήταν σωστή η ανακίνηση του Κυπριακού χωρίς την προηγούμενη οργάνωση του Ελληνισμού της Πόλης για να αντιμετωπίσει την επίθεση του τουρκικού όχλου; Στην συνέχεια ήταν απαραίτητο να μπει η Τουρκία ως εγγυήτρια δύναμη στην Κύπρο; Έπρεπε ο Μακάριος να θέσει το ζήτημα της αναθεώρησης της συμφωνίας της Ζυρίχης δίχως να έχει διαμορφώσει ένα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον; Τι επιδίωκαν αυτοί που ήθελαν την ενότητα με το ουσιαστικά ελληνικό κρατίδιο της Κύπρου; Μήπως αυτό που ενδιέφερε ήταν όχι τόσο το θέμα της ένωσης, όσο η ανατροπή της φιλοαραβικής πολιτικής του; Αλλά υπάρχει μεγαλύτερη ντροπή για ένα έθνος από την ήττα δίχως πόλεμο; Η Τουρκία ό,τι θέλει το πετυχαίνει δίχως την βία, μόνο με την επίδειξη του όγκου της. Κατέλαβε με έναν περίπατο το σημαντικότερο τμήμα της Κύπρου και θέτει τις προϋποθέσεις για την συγκυριαρχία και στο υπόλοιπο τμήμα της. Αμφισβητεί εμπράκτως την κυριαρχικότητα της Ελλάδος στο Αιγαίο.

Το επόμενο στάδιο της πολιτικής της είναι να στρέψει την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης εναντίον των χριστιανών και με μία επέμβαση δυναμική και γοργή να δημιουργήσει μία κατάσταση παρόμοια με αυτή που επικρατεί στην Κύπρο. Το ελληνικό κράτος, δίχως μακροπρόθεσμη στρατηγική, αρκείται στον χαρτοπόλεμο ανάμεσα στα υπουργεία και στις οιμωγές στους διεθνείς οργανισμούς. Όμως είναι γνωστόν ότι τα δάκρυα των αδυνάτων ποτέ δεν επέβαλλαν δίκαιο. Ποια θα μπορούσε να είναι η μειονοτική πολιτική του ελλαδικού κράτους; Ας λάβουμε δυο αντίθετα υποδείγματα, το αμερικανικό και το σταλινικό. Το πρώτο αφομοίωσε τις πολυποίκιλλες μειονότητες, σε ένα καταναλωτισμό που τις αποστέρησε από κάθε κίνηση αυτονόμησης. Το δεύτερο κήρυξε σκληρό πόλεμο εναντίον τους, με εκατομμύρια θύματα. Το αποτέλεσμα είναι σήμερα οι εθνικές μειονότητες της ΕΣΣΔ να βγαίνουν στο φως πιο ισχυρές και συμπαγείς από ποτέ. Συνεπώς ας μην περνά από την σκέψη κανενός η πολιτική εκδίωξης των μουσουλμάνων. Αντίθετα θα πρέπει να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία στο μεγαλύτερο βαθμό και ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα, όπου η ανάπτυξη μιας μικρής εμπορικής μερίδας μουσουλμάνων θα αποτελέσει τον αρραγή κρίκο ενότητας με τους χριστιανούς. Έχει παρατηρηθεί ότι την μεγαλύτερη επιρροή το τουρκικό προξενείο διαθέτει στους αγρότες μουσουλμάνους. Η εξουδετέρωση αυτή μπορεί να συμβεί μέσω της υπόδειξης της κοινότητας πολιτισμού ορθοδόξων και ισλαμιστών δηλαδή της «καθ' ημάς Ανατολής» και την ενίσχυση του παραδοσιακού ελληνικού στοιχείου με την εγκατάσταση των Ποντίων από την ΕΣΣΔ.

Προϋπόθεση για τον σχηματισμό και την εφαρμογή μιας αποτελεσματικής εθνικής πολιτικής είναι η πολιτιστική αυτονόμηση από την Δύση, η οποία δεν συνεπάγεται και σύγκρουση μαζί της, που μόνο εις βάρος της Ελλάδος θα ήταν. Η ανεύρεση της ελληνικότητας, η ισχυροποίηση της ταυτότητάς μας αποτελεί μονόδρομο για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς μας.

Η επιθυμία της Τουρκίας να ενταχθεί στην ΕΟΚ ανα-

Η έξοδος του Ελληνισμού από την Μικρά Ασία μετά από τρεις χιλιάδες χρόνια ελληνικής ζωής.

λαμβάνοντας απόλυτα τις υποχρεώσεις της ως μέλους θα ήταν μια ευκαιρία για την δικαίωση του ελληνισμού. Ό,τι δεν επέτυχε ο Ε. Βενιζέλος, θα μπορούσε να επιτευχθεί σήμερα με ειρηνικά μέσα. Οι Έλληνες νομικά θα αποκτούσαν τα ίδια δικαιώματα με τους πολίτες του τουρκικού κράτους. Θα μπορούσαν να επιστρέψουν στις περιοχές της καταγωγής τους στην Σμύρνη, την Πόλη, την Τραπεζούντα, να αναλάβουν ό,τι παρανόμως είχαν στερηθεί και θα αποτελούσαν βασικό μοχλό στην ανάπτυξη της «καθ' ημάς Ανατολής». Συγχρόνως οι Αρμένιοι και οι Κούρδοι θα αντιμετωπίζοντο ισότιμα και θα επιτρέποντο ανεμπόδιστα να εμφανίσουν το ιδιαίτερο ήθος τους. Μοιραία η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΟΚ θα οδηγούσε στην ομοσπονδοποίησή της σε ένα ευρύ κράτος της ανατολής. Γι' αυτό όσο υπερισχύει η πολιτική του ηγεμονισμού της στην περιοχή δεν πρόκειται πραγματικά να θελήσει μια τέτοια προσέγγιση με την Ευρώπη.

Ο λόγος που ο ελληνισμός δεν δύναται να διαμορφώσει μια αποτελεσματική εθνική πολιτική οφείλεται στο γεγονός ότι η κυρίαρχη τάξη που τον οδηγεί έχει αποδημήσει στην Δύση. Έρχεται στην Ελλάδα ως επισκέπτης. Όμως η ελληνικότητα δεν είναι φολκλόρ αλλά όραμα ζωής. Όσοι την αντιμετωπίζουν εξωτερικά, όσοι δεν βυθίζονται στην ρίζα της, δεν μπορούν να την κατανοήσουν. Αυτοί που έχουν ως πνευματική πατρίδα τους το Λονδίνο, το Παρίσι, την Ουάσιγκτον ή την Χαϊλδεβέργη, δεν μπορούν να βιώσουν την ελληνικότητα. Συνεπώς αφού δεν διαβλέπουν το ελληνικό από το μη ελληνικό δεν διακρίνουν ούτε καν τον εχθρό από τον φίλο του.

Μία νέα εθνική πολιτική χρειάζεται τον ριζικό μετασχηματισμό του πολιτικού συστήματος. Να 'ρθουν στο προσκήνιο νέες δυνάμεις με ένταση και τόλμη. Να πάψει αυτή η επικίνδυνη κατάσταση, όπου η μία συντεχνία στρέφεται κατά της άλλης, το κράτος εναντίον της κοινωνίας και η κοινωνία εναντίον του κράτους. Όλη η εθνική κοινότητα να τεντώσει τις δυνατότητές της ως τα άκρα, αποβλέποντας όχι στο μέγιστο των αιτημάτων αλλά της αυτοπροσφοράς.

Ποιοι είναι οι στόχοι του ελληνισμού σήμερα; Θεωρεί αναγκαίο να συρρικνωθεί και να εξαφανιστεί τελικά; Επιζητεί τον εφησυχασμό και την ηρεμία; Αρκείται στις οιμωγές μετά την ήττα; Αναζητεί αποδιοπομπαίους τράγους για να φορτώσει τα σφάλματά του; Επιθυμεί νέες εκστρατείες κυριαρχίας; Το τι απαντήσεις θα δώσει ο ελληνισμός σ' αυτά τα ερωτήματα, είναι κάτι που σύντομα θα διαφανεί. Όμως δεν πρέπει να λησμονήσει ότι δεν μπορεί να στοχεύει σε τίποτε λιγότερο ή περισσότερο από ό,τι είναι αναγκαίο για να υπάρξει ως διαφορά.

Σημείωση: Τα αποσπάσματα του Ι. Δραγούμη και του Α. Σουλιώτη Νικολαΐδη προέρχονται από τα αντίστοιχα έργα τους «Όσοι ζωντανοί», Εκδόσεις Πέλλα, Αθήνα, 1988 και «Οργάνωσις Κωνσταντινουπόλεως», Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα, 1984.

Τώρα μπορείτε να βρείτε την

ΑΘΗΝΑ

«ΑΙΟΛΟΣ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 114
106 81 ΑΘΗΝΑ

«ΑΛΦΑ-ΩΜΕΓΑ»
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 31»
ΚΑΝΙΓΓΟΣ 31

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝ.
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 15
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΒΙΒΛΙΟΓΟΝΙΑ»
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57
106 79 ΑΘΗΝΑ

ΓΑΖΩΝΗΣ ΑΡ.
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57
106 79 ΑΘΗΝΑ

"GUTENBERG"
ΣΟΛΩΝΟΣ 103
106 78 ΑΘΗΝΑ

«ΔΙΦΡΟΣ»
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΔΩΔΩΝΗ»
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΕΝΔΟΧΩΡΑ» Ε.Π.Ε.
ΣΟΛΩΝΟΣ 62
106 72 ΑΘΗΝΑ

«ΕΣΤΙΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 60
106 72 ΑΘΗΝΑ

«ΘΕΜΕΛΙΟ» Ε.Π.Ε.
ΣΟΛΩΝΟΣ 84
106 80 ΑΘΗΝΑ

ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗΣ ΑΡ.
ΑΙΟΛΟΥ 104
105 64 ΑΘΗΝΑ

ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ ΑΣΗΜ.
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 8
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΚΕΔΡΟΣ»
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6
106 78 ΑΘΗΝΑ

ΚΟΛΟΛΟΣ — ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ Ο.Ε.
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34
106 79 ΑΘΗΝΑ

"LIBRO"
ΠΑΤΡ. ΙΩΑΚΕΙΜ 8
106 34 ΑΘΗΝΑ

«ΜΗΝΥΜΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 83
106 79 ΑΘΗΝΑ

ΜΙΧΑΛΑΣ Π.
ΣΤΑΔΙΟΥ 48
105 59 ΑΘΗΝΑ

ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ ΔΗΜ.
Ιπποκράτους 8α
10679 ΑΘΗΝΑ

ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ Α.Ε.Β.Ε.
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2
106 78 ΑΘΗΝΑ

«ΠΑΡΟΥΣΙΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 94
106 80 ΑΘΗΝΑ

ΠΙΤΣΙΛΟΣ ΑΝΑΣΤ.
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4
105 59 ΑΘΗΝΑ

«ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» Ο.Ε.
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 16
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΡΟΜΒΟΣ» Ε.Π.Ε.
ΚΑΨΑΛΗ 6
106 74 ΑΘΗΝΑ

ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ ΑΝΤ.
ΣΟΛΩΝΟΣ 69
106 79 ΑΘΗΝΑ

«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ» Α.Ε.
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ 3
106 78 ΑΘΗΝΑ

ΤΟΛΙΔΗ ΑΦΟΙ Ο.Ε.
ΣΟΛΩΝΟΣ 71
106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ Γ.
ΚΙΑΦΑΣ 5
106 78 ΑΘΗΝΑ

ΧΙΩΤΕΛΗΣ ΠΑΝ.
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 17
106 79 ΑΘΗΝΑ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΚΑΛΟΥΔΗΣ ΓΡΗΓ.
ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ 105
185 32 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ ΑΦΟΙ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92
18535 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΣΑΜΑΝΤΑΚΗΣ ΑΝΤ.
ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11
185 32 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΕΠΙΣΗΣ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΗΝ «ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ» ΣΕ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Βιβλιογονία
Ακαδημίας 57
10679 Αθήνα
τηλ. 3634550

«ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ» παντού

ΑΓΡΙΝΙΟ
ΜΟΣΧΟΝΑΣ Παν.
Πλατεία Δημοκρατίας 6

ΑΙΓΙΟ
ΚΟΝΤΑΞΗΣ Παν.
Βάλφουρ 3

ΑΡΓΟΣ
ΟΥΛΗ Κ. Αφοι ΟΕ
Γου Κολοκοτρώνη 15

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ
ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ Σπύρος
Σιτεμπόρων 7

ΒΕΡΟΙΑ
ΠΙΠΙΝΗΣ Δημ.
Βικέλα 3

ΒΟΛΟΣ
ΕΥΤΥΧΙΑΔΗΣ Δημ.
Μακρυνίτσας 51
ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ Δημ.
Δημητριάδος 110

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ
ΠΑΣΧΑΛΗΣ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ
Βενιζέλου 117

ΔΡΑΜΑ
ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ Βασ.
Αγαμέμνωνος 19

ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΔΟΚΙΜΑΚΗΣ Αλ.
Ταγμ. Τζουλάκη 8
ΣΑΠΟΥΤΖΗΣ Στυλ.
Καντανολέοντος 2

ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
28ης Οκτωβρίου 19
ΡΑΠΤΗΣ Αλεξ.
28ης Οκτωβρίου 25
ΛΑΖΟΣ Ε.
Βλαχλείδη 5

ΚΑΒΑΛΑ
ΣΙΑΜΑΝΤΑΣ Αλεξ.
Ομονοίας 133

ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΜΑΚΡΗΣ Παν.
Αριστομένους 6

ΚΑΡΔΙΤΣΑ
ΖΑΧΟΣ Δημ.
Τερτίπη 8
ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ Δέσπ.
Ρούζβελτ 18

ΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΚΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Άννα
Παρμενίωνος 2

ΚΟΖΑΝΗ
ΓΚΑΤΖΟΓΙΑΝΝΗ Περ.
Πέλλης 9
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ
Ρήγα Φεραίου 10

ΚΟΜΟΤΗΝΗ
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Αφρ.
Ηροδότου 43

ΚΟΡΙΝΘΟΣ
ΝΑΣΤΟΥ

ΛΑΜΙΑ
ΦΥΚΑΣ Ζήσης
Υψηλάντου 7
ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ Θ.
Αθ. Διάκου

ΛΑΡΙΣΑ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Φ.
Κούμα 19
«ΚΕΡΑΜΟΣ»
Κούμα 34

ΜΥΤΙΛΗΝΗ
Σφετούδης Στέφ.
Ερμού 51

ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ
ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ Στάθης
Αθηνών 33

ΞΑΝΘΗ
ΠΑΡΑΣΧΙΔΗΣ Νικ.
Βασ. Κωνσταντίνου 12
ΣΤΟ·Υ·ΔΗΣ Απ.
Βασ. Κωνσταντίνου 58

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
«ΙΑΝΟΣ» ΚΑΡΑΤΖΑΣ Ν.
Αριστοτέλους 7
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ.
Δημ. Γούναρη 22

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ Αν.
Κ. Μελενίκου 5
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Κ.
Εγνατία 125
ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ Α.
Αριστοτέλους 9
ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ Ε κ Γ.
Αριστοτέλους 4
ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ Π.
Καστριτσίου 12
ΡΑΓΙΑΣ Παν.
Τσιμισκή 41
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
Αριστοτέλους 7

ΠΑΤΡΑ
ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ Αθαν.
Δημ. Γούναρη 231
ΜΕΘΕΝΙΤΗΣ Αντ.
Κανακάρη 178
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Όλγα
Κανακάρη 147
ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΙ Αφοί
Κολοκοτρώνη 34
ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ Μάρα
Μαιζώνος 20/22

ΡΕΘΥΜΝΟ
ΚΑΡΥΣΤΙΑΝΟΣ Αντ.
Μαρουλή 3 και Πρεβελάκη 7

ΡΟΔΟΣ
ΚΑΒΑΛΙΕΡΟΣ ΕΛ.
Χειμάρας 14

ΤΡΙΚΑΛΑ
ΣΜΙΞΙΩΤΗ Βασ.
Βύρωνος 19

ΧΑΛΚΙΔΑ
ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ Γεώρ.
Αιβάντων 38

ΧΑΝΙΑ
ΚΑΤΑΚΗΣ-ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ
Λ. Κυδωνίας 64

ΧΙΟΣ
ΧΑΒΙΑΡΑΣ Κώστας
Αερ. Βασιλειάδη 7

Ρ Ο Υ Μ Α Ν Ι Α
Σ Ε Ρ Β Ι Α
Β Ο Υ Λ Γ Α Ρ Ι Α
Θ ρ ά κ η
Μ α κ ε δ ο ν ί α
Θ ε σ σ α λ ί α
Β λ α χ ί α
Στερεά Ἑλλάς
Πελοπόννησος
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ
(Μαύρη θάλασσα)
ΠΡΟΠΟΝΤΙΣ
(Μαρμαρᾶς)
Μικρά Ἀσία
Βελιγράδι
Κραιόβα
Βουκουρέστι
Βράτσα
Πλεύνα
Βάρνα
Σόφια
Βράνια
Στάρα Ζαγορά
Φιλιππούπολις
Ἀγχίαλος
Πύργος
Σωζόπολις
Ἀγαθούπολις
Σαράντα Ἐκκλησιές
Ἀδριανούπολις
Μήδεια
Λουλέ Μπουργκάς
Τσατάλτζα
Νέβροκόπι
Στρώμνιτσα
Δράμα
Πορτο-Λάγο
Σέρρες
Καβάλα
Ἄινος
Μπουλάιρ
Καλλίπολις
Θάσος
Σαμοθράκη
Ἴμβρος
Μουσατήρι
Γευγελή
Γουμένισσα
Θεσσαλονίκη
Χαλκιδική
Βέρροια
Κοζάνη
Φλώρινα
Ἔδεσσα (Βοδενά)
Καστορία
Καρυτσά
Κόνιτσα
Πλατσμώνας
Λάρισσα
Τρίκκαλα
Καρδίτσα
Βόλος
Ἄρτα
Λαμία
Χαλκίδα
Πάτραι
Ἀθῆναι
Ναύπλιον
Καλάμαι
Κύθηρα
Ἀντικύθηρα
Σμύρνη
Χίος
Σάμος
Ἀϊδίνιον
Τῆνος
Σύρος
Ἑρμούπολις
Ἰκαρία
Πάρος
Νάξος
Κῶς
Ἀστυπάλαια
Ρόδος
Κάρπαθος
Κρήτη
Χανιά
Ρέθυμνον
Ἡράκλειον
Κυδωνίαι (Ἀϊβαλί)
Ἀγχίαλος
Ἰσμαήλι
Βραΐλα
Κωνστάντζα
Σελιστρία
Βιδίνιο
Νόβι-Παζάρ
Λέσκοβατς
Νίκιτς
Κετίγνη
Ἰπέκ
Ποδγορίτσα
Σπίτσα
Ἀντίβαρι
Δουλτσίνο
Σκούταρι
Πρισρένη
Καυστεντίλ
Σκόπια
Ἀλβανία
Δυρράχιο
Τίρανα
Ἀργυροκάστρο
Ἰωάννινα
Πρέβεζα
Κέρκυρα
Παξοί
Λευκάς
Ἀκαρνανία
Αἰτωλία
Κεφαλληνία
Ἰθάκη
Ζάκυνθος
Ἀχαΐα
Ἡλεία
Μεσσηνία
Λακωνία
Ἀργολίς
Ἀρκαδία
Κορινθία
Ἀττική
Βοιωτία
Εὐβοία
Φθιώτις
Θεσσαλιώτις
Ἀγραφα
Ὄρος Ὄλυμπος
Ὄρος Πίνδος
Ὄρος Ὄσσα
Ὄρος Πήλιον
Ὄρος Παρνασσός
Ὄρος Ἑλικών
Ὄρος Κιθαιρών
Ὄρος Πάρνης
Ὄρος Πάρνωνας
Ὄρος Ταΰγετος
Ὄρος Ἐρύμανθος
Ὄρος Κυλλήνη
Ὄρος Ἰδη
Ὄρος Ὀλυμπ

Η Μεγάλη Ελλάδα του Ελευθερίου Βενιζέλου

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ

ἀνδρες πόληος πύργος ἀρήϊοι

Αλκαίος

Από τον ημίθεο «τρελλο-Έλληνα» του 1940 έως τον οκνηρό, άβουλο και καταναλωτικό «μετα-Έλληνα» των ημερών μας πέρασε μισός αιώνας, διάστημα εκπληκτικά μικρό για να εξαφανιστούν αρετές χιλιετηρίδων, όπως η αυτοθυσία, η ψυχική έξαρση, η λεβεντιά κι ο ηρωισμός — κι όχι μόνο να εξαφανιστούν, αλλά και να εξοβελισθούν από τη συλλογική μνήμη ως ιδιότητες απαράδεκτες, ως ιδιότητες «φασιστικού τύπου», ανάρμοστες για έναν «δημοκρατικό» λαό.

Ευθύς αμέσως τίθεται το πρόβλημα αυτού του κειμένου: θα κατηγορηθεί για φασιστικό ή, στην καλύτερη περίπτωση, για σωβινιστικό ή εθνικιστικό. Όμως, αν πράγματι η δημοκρατία με τον πατριωτισμό ήσαν έννοιες αντίθετες — πράγμα που όχι μόνο δεν συμβαίνει, αλλά μάλλον συμβαίνει ***το αντίθετο,*** *δηλαδή η Δημοκρατία να είναι αδύνατη* ***χωρίς*** *τον πατριωτισμό — κι αν ο Πατριωτισμός σήμαινε φασισμό ή εθνικιστική μισαλλοδοξία, πράγμα που επίσης δεν συμβαίνει, τότε θα υπήρχαν επιχειρήματα για να δικαιώσουν μια επιχειρηματολογία κατά του πατριωτισμού. Αλλά — πολύ περισσότερο — πόσο υποκριτικές φαντάζουν οι «δημοκρατικές» οιμωγές κατά οποιασδήποτε πατριωτικής ευαισθησίας, σε μια χώρα όπου — ας τολμάμε να λέμε τα πράγματα με τ' όνομά τους — η έννοια της Δημοκρατίας έχει διασυρθεί με τον χειρότερο τρόπο κι έχει καλύψει μ' έναν ψευδεπίγραφο κοινοβουλευτικό μανδύα — τον χειρότερο αυταρχισμό, την αισχρότερη ευνοιοκρατία, αναξιοκρατία κι οικογενειοκρατία, την πιο απαίσια διαφθορά.*

Πενήντα χρόνια καπηλείας από την μια παράταξη του πατριωτισμού, ενοχοποιήσεώς του στη συνέχεια από την άλλη πλευρά, τον ταύτισαν στον απλοϊκό εθνικό μας εγκέφαλο — γιατί μόνον ένας απλοϊκός εθνικός εγκέφαλος θα μπορούσε φυσικά να κάνει τέτοιες ταυτίσεις — με τη Μακρόνησο και τη Γυάρο, με τους αγράμματους συνταγματάρχες, με την καταπίεση, με την υποκρισία και τον φαρισαϊσμό, με τις αστυνομικές διώξεις και τους φακέλλους, με τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων.

Πάνω στην έννοια του πατριωτισμού ασέλγησαν με τον χειρότερο τρόπο οι ταγματασφαλίτες, οι δοσίλογοι, οι μαυραγορίτες, οι εργολάβοι, οι δανειολήπτες, οι ρουφιάνοι, οι παρακρατικοί, οι κόλακες των διαφόρων βασιλικών αυλών και οι δούλοι της απριλιανής κακοήθειας.

Κι ήρθε, στην συνέχεια, η τραγική κυπριακή κάθαρση, που σφράγισε τριάντα χρόνια δεξιάς μονοκρατορίας, για να δώσει την ευκαιρία στο αντίθετο διαλεκτικά ρεύμα της ελληνικής ιστορίας, το «αριστερό κίνημα», να εξοβελίσει ως φασιστικό ό,τι το εθνικό, ό,τι το πατριωτικό, κάνοντας ότι δεν έβλεπε πως τα τριάντα αυτά χρόνια ασέλγειας πάνω στο ένδοξο πτώμα του πατριωτισμού από την Δεξιά μόνο πατριωτισμός δεν ήταν, υποκρινόμενο πως δεν κατάλαβε ότι ο πατριωτισμός, ο αληθινός πατριωτισμός είναι τόσο μακριά από τις χουντοβασιλικές υποκρισίες και τα βασανιστήρια των

εσατζήδων, όσο ο Ελευθερωτής της Ελλάδας Θεόδωρος Κολοκοτρώνης από τον λήσταρχο Νταβέλη.

Κι η ίδια η Δεξιά, ενοχοποιημένη μέχρι τα έσχατα της συνείδησής της, απόδειξη των πραγματικών της ευθυνών για την εκτρωματική μεταπολεμική πορεία του Ελληνισμού και την εθνική της αποτυχία, διακατεχόμενη από τον τρόμο των ίδιων της των θέσεων, δεν άρθρωσε ούτε λέξη εναντίον της αντι-πατριωτικής πλημμυρίδας, που έπεισε «το Έθνος να θεωρεί φασιστικόν ό,τι είναι εθνικόν» και άφησε βορά στο ακροδεξιό περιθώριο έννοιες και συναισθήματα τόσο ευγενικά, όσο είναι η αγάπη για την Πατρίδα, στοιχειώδης ιστός εθνικής συνοχής σε όλες τις χώρες του κόσμου — πλην της Ελλάδας.

Όλα αυτά βέβαια αποδεικνύουν στο βάθος πως το πραγματικό πρόβλημα που κρύβεται πίσω από τις εθνικιστικές υποκρισίες της μιας πλευράς και τις αντι-εθνικές υστερίες της άλλης, είναι **η απουσία του πραγματικού πατριωτισμού.** Κι ακόμα πιο πολύ, η απουσία αυτή δείχνει ατομικισμό, εγωπάθεια, δειλία, φυγομαχία, αβδηριτισμό, συλλογική αποχαύνωση και — μήπως κι αυτό; — μη εύκολα αντιστρέψιμη πορεία προς το ιστορικό μας τέλος.

Και ναι μεν είναι ίσως πολυτέλεια ή μεταφυσική ο πατριωτισμός σ' έναν κόσμο οικουμενικό, που θα μοιάζει με τον Παράδεισο, όπου το λιοντάρι παίζει με το αρνάκι αγαπημένα (αν και ο Γκάντι — ο μεγαλύτερος **έμπρακτα** ειρηνιστής και διεθνιστής — διακήρυξε ότι «απαραίτητη προϋπόθεση του διεθνισμού είναι ο πατριωτισμός»). Πόσο όμως απαραίτητος είναι ο πατριωτισμός, πόσο καθόλου ιδεαλιστικός αλλά ρεαλιστικότατος καθίσταται σ' ένα Έθνος περιτριγυρισμένο από εχθρούς, σε μια εύφλεκτη εποχή, σ' ένα Έθνος **με πληγές που αιμορραγούν,** όπως η Κύπρος, η Θράκη, το Αιγαίο, με εχθρούς ορκισμένους εναντίον του, όπως η Τουρκία (για να λέμε τα πράγματα όπως είναι κι όχι όπως θα θέλαμε να είναι), πόσο είναι στοιχειώδης προϋπόθεση επιβίωσης ο πατριωτισμός σ' ένα Έθνος που κινδυνεύει και από εξωτερική επιβουλή και από εσωτερική κατάρρευση, όπως το Ελληνικό;

Εκπλήσσει — κι αφήνει άναυδο τον παρατηρητή που έχει το ψυχικό προνόμιο να κοιτάζει το παρόν από μία ιδεατή σκοπιά του μέλλοντος — η συλλογική αδράνεια των ιθυνόντων, η ομαδική αποσιώπηση των υπαρκτών κινδύνων, ο μαζικός αποπροσανατολισμός του Λαού από το μεγάλο του πρόβλημα, το εθνικό, προς δευτερογενείς ανοησίες του τύπου «νέες δουλειές» ή «μεταρρύθμιση παντού» κ.λπ. Εκπλήσσει, αλλά βάζει και σε αναπόφευκτους συλλογισμούς, η πόρωση των Ελλήνων από το ναρκωτικό του εφησυχασμού, που θα οδηγήσει την χώρα μας αναπότρεπτα σε μια ομαδική αυτοκτονία. Η Ιστορία δεν διδάσκει πια τίποτε: η Μικρασιατική Καταστροφή, η Κύπρος, αποτελούν παραμύθια προς πνευματική τέρψη των ιστοριοδιφών κι όχι ζωντανό παρελθόν της σάρκας μας, που θα 'πρεπε να καίει ακόμα από το πυρωμένο σίδερο, από τις πληγές των κομματιών που ξεκόλλησαν βίαια από το εθνικό σώμα.

Η απουσία του πατριωτισμού, η έλλειψη προβληματισμού για την απουσία αυτή μας βάζει σε ακόμα οδυνηρότερες σκέψεις: έχουμε συλλογική συνείδηση; αποτελούμε πράγματι μια εθνική οντότητα; είμαστε έθνος, είμαστε αρθρωμένο σύνολο ανθρώπων «εχόντων κοινήν καταγωγήν και προέλευσιν, γλώσσαν, θρησκείαν, ήθη και έθιμα,

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπογράφει τη Συνθήκη Σεβρών στις 28 Ιουλίου 1920.

κατοικούντων εις κοινήν επικράτειαν, οργανωμένων εις κοινούς θεσμούς και Πολιτείαν ***και εχόντων κοινήν αίσθησιν του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος*** *— ή είμαστε τυχαία συνάθροιση περαστικών από μια χώρα που δεν αγαπήσαμε ποτέ, που δεν αισθανθήκαμε ποτέ δικιά μας, ατομιστές που ούτε καν συμφεροντολογικά δεν αντιλαμβανόμαστε την κοινή μας μοίρα, ούτε καν την ανάγκη του «να σωθούμε όλοι μαζί για να σωθεί κι ο καθένας χωριστά» δεν καταλαβαίνουμε και η μόνη μας μέριμνα, σε περίπτωση απειλής, είναι να εκστρατεύσουμε κατά των σούπερ μάρκετς ή να φύγουμε στο εξωτερικό; Κι αν είναι έτσι, πώς συμβαίνει να έχουμε για προγόνους μας τους μυθικούς ήρωες του '21, του '12 και του '40; Οι μύθοι δεν διδάσκουν τίποτα;*

Φαίνεται τίποτα. Κι οι νεκροθάφτες των μύθων μας, οι «ιστορικοί» που εξετάζουν την «πραγματικότητα» παραμερίζοντας ***τη μόνη πραγματικότητα της ψυχικής έξαρσης,*** *κι αυτοί πια δεν μπορούν να επηρεάσουν κανέναν. Ο Λαός μας είναι καθηλωμένος στο αβδηριτικό νιρβάνα του. Και δεν έχει πια κανένα νόημα να διδάσκει κανείς στον ελληνικό λαό* ***πώς οι δούλοι γίνονται ελεύθεροι.***

Το πρόβλημα του σημερινού Έλληνα είναι πως έχει γίνει εσωτερικά δούλος, έχει αυτοπεριοριστεί ψυχικά τόσο ώστε να μην μπορεί να συλλάβει, να χωρέσει τίποτ' άλλο πέρα από το ατομικό του συμφέρον.

Δεν είναι τίποτε το αξιοπερίεργο ο πατριωτισμός, δεν αποτελεί εξαιρετική έξαρση των λαών. Είναι απεναντίας φυσικός, δεδομένος στους ζωντανούς λαούς της Ιστορίας: οι Γάλλοι, οι Γερμανοί, οι Ρώσοι, οι Ιάπωνες είναι πατριώτες, ***χωρίς να το διατυμπανίζουν.*** *Εμείς, απεναντίας, το διατυμπανίζαμε υποκριτικά για πολλά χρόνια μετά τον πόλεμο και ό,τι μας συνέφερε προσωπικά το ονομάζαμε «εθνικόν». Ύστερα, πέρασε η μόδα αυτή και ήρθε η μόδα του «προοδευτισμού», της «δημοκρατικότητας». Ό,τι — και πάλι — μας συνέφερε προσωπικά, το βαφτίζαμε «προοδευτικό», «δημοκρατικό», «λαϊκό». Έτσι, οι πιο ιδιοτελείς σκοποί ονομάστηκαν επί Δεξιάς «εθνικοί» και επί ΠΑΣΟΚ «δημοκρατικοί». Οι πιο συγκεντρωτικές και ολοκληρωτικές μέθοδοι του ΠΑΣΟΚ αναπτύχθηκαν εν ονόματι της «δημοκρατικής παράταξης» κι οι πιο αυταρχικοί σατράπες αυτο-ονομάστηκαν «δημοκράτες» και «προοδευτικοί λαϊκοί ηγέτες», πράγματα που μόνο θυμηδία θα προκαλούσαν σ' έναν εξελιγμένο λαό, που θα απέρριπτε μονομιάς αυτούς τους κακούς θεατρινισμούς: ο γερμανοκινούμενος ταγματασφαλίτης ήταν τόσο «εθνικόφρων», όσο ο οργουελιανός διευθυντής του ΟΤΕ ή ο μανιχαϊστικής ιδεολογίας πρασινοφρουρός ήταν «δημοκρατικοί».* ***Μάλιστα, συνέβαινε συχνά να είναι τα ίδια πρόσωπα που πουλούσαν εθνικοφροσύνη τότε, δημοκρατικότητα μετά!***

Η εμπλοκή του πατριωτισμού στις κομματικές διαμάχες, όμως, είναι κάτι το πρωτοφανές: ο πατριωτισμός είναι από τη φύση του υπερκομματικός, διότι είναι ο κοινός παρανομαστής όλων των

συστατικών κάθε έθνους, όλων των ομάδων, τάξεων, παρατάξεων, επί μέρους ιδεολογιών.

Πολύ περισσότερο, ο πατριωτισμός δεν αποτελεί «φρούτο» καμιάς ιδεολογίας: πατριώτης ήταν και ο Ντε Γκωλ και ο Μάο Τσε Τουνγκ και ο Τίτο και ο Ρούσβελτ και ο Ραμίζ Αλία. Μόνο στην Ελλάδα τέτοιες διαστροφές βρήκαν έδαφος για να υπάρξουν.

★★★★★

Τι είναι ο πατριωτισμός; είναι η βαθειά αγάπη για την Πατρίδα μας, τον τόπο της, το χώμα της, την ιστορία της, τους νεκρούς της, τις καλές και τις κακές της στιγμές, τις εξάρσεις της και τις δυστυχίες της. Είναι ένα συναίσθημα ότι κάπου ανήκουμε, σε κάτι που είναι πάνω από μας, που μας περικλείει όλους μας, σε κάτι πιο διαχρονικό από την ύπαρξή μας: κάτι που αποτελείται και από το παρελθόν, τους προγόνους μας, την ιστορία τους και από τους απογόνους μας, που δεν γεννήθηκαν ακόμη και την ιστορία τους, που δεν έγινε ακόμη.

Είναι μια περηφάνεια για το γεγονός ότι ανήκουμε σ' αυτό το σύνολο. Είναι μια συναίσθηση ότι δεν είμαστε μόνοι μας σ' αυτό τον κόσμο.

Είναι μια αδάμαστη θέληση να υπεραπιστούμε αυτό το σύνολο με τα δόντια, με τα νύχια, ***με το αίμα μας,*** *ενάντια σε κάθε επιβουλή.*

Είναι μαζί και μία υπεύθυνη στάση στη ζωή, ***μια στάση προσφοράς*** *προς το σύνολο, που θα επιτρέψει σ' αυτό το τελευταίο ν' ανυψωθεί.*

Είναι η ανιδιοτέλεια, είναι η αδιαφορία για το τι θα εισπράξουμε από την προσφορά μας, μιας κι εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με δοσοληψίες και συναλλαγές, αλλά με το μεγαλύτερο χρέος.

Ο τούρκος πληρεξούσιος Χαντί Πασάς υπογράφει την Συνθήκη των Σεβρών.

★★★★★

Πρέπει να ξαναγίνουν οι Έλληνες πατριώτες; το ερώτημα αναφέρεται στο άλλο ερώτημα, αν πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει Ελλάδα. Είναι ευνόητο ότι ένα Έθνος που καταλήγει να διασπαστεί σε κομμάτια τόσα όσα και οι άνθρωποι που το απαρτίζουν, πρόκειται σύντομα να πάψει να είναι έθνος.

Αν όμως υπάρχουν μερικοί — έστω μερικοί — που ενδιαφέρονται να συνεχιστεί η ύπαρξη αυτού που λέγεται Ελλάδα — και μάλιστα όχι απλώς να συνεχιστεί, αλλά να μεγαλουργήσει, γιατί μόνον η μεγαλουργία εγγυάται την επιβίωση στην δικιά μας περίπτωση —τότε πρέπει ν' αφήσουν κατά μέρος τους ενδοιασμούς και τις αμφιταλαντεύσεις και να προχωρήσουν σ' έναν νέο, καθαρό από κάθε άλλη επιρροή, ορισμό αυτού που λέγεται πατριωτισμός, χωρίς εισαγωγικά αυτή τη φορά.

Μ.Η.Μ.

ΚΛΑΣΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

